

Міністерство освіти і науки України
Уманський національний університет садівництва
Факультет економіки і підприємництва
Львівський національний аграрний університет
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції

УМАНЬ 2024

УДК 330(063)

A43

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського національного університету садівництва, протокол №3 від 20.09.2024 року

Редакційна колегія:

О. О. Непочатенко – доктор економічних наук (відповідальний редактор);
Ю. О. Нестерчук – доктор економічних наук (заступник відповідального редактора);
Ю.А. Цимбалюк – кандидат економічних наук, декан факультету економіки і підприємництва;
Л. Ю. Мельник – доктор економічних наук;
С. Ю. Соколюк – доктор економічних наук;
О. Г. Пенькова – доктор економічних наук;
Р. П. Мудрак – доктор економічних наук;
О. Т. Прокопчук – доктор економічних наук;
Р.І. Ліщук – кандидат технічних наук
Ю. В. Улянич – кандидат економічних наук (відповідальний секретар).

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

A43 Актуальні питання сучасної економіки: матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції, 14 листопада 2024р. – Умань :УНУС. 2024. с. 307.

Збірник містить доповіді студентів, викладачів та вчених, які були розглянуті на XVI Всеукраїнській науковій конференції «Актуальні питання сучасної економіки», що відбулася 14 листопада 2024 року в м. Умань. У наукових матеріалах висвітлюється широкий спектр фінансово-економічних питань сучасної економіки.

Розраховано на студентів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

**УДК
330(063)**

**©Уманський національний
університет садівництва, 2024**

ЗМІСТ

Секція 1. Фінансові аспекти розвитку економіки

Боровик П.М., Удовенко І.О., Шемякін М.В. Наслідки останніх податкових реформ для вітчизняного геодезично-землевпорядного бізнесу	10
Фіщенко М.В. Фінансові механізми забезпечення соціальної сфери	12
Квасній Л.Ю., Кулик Л. В., Стельмахович Н. І. Роль інноваційної стратегії розвитку підприємства у антикризовому управлінні	13
Жарун Р.Ф., Макарчук В.В., Макарчук В.В. Формування фінансової стабільності страхових компаній	15
Клименко В.О., Гумен О.В., Мирошниченко М.М. Інноваційні підходи до управління ризиками в сучасному агробізнесі	17
Прокопчук О.Т. Інституціональні підходи до ефективного розвитку страхового бізнесу	19
Колотуха С.М., Дем'янчук А.В. Проблеми розвитку кредитного ринку аграрного сектора економіки	21
Бондаренко Н.В., Грицак О. Вплив війни на кредитування в Україні	23
Бондаренко Н.В., Демчук В.М. Фінансові інструменти як засіб розвитку аграрних підприємств в Україні	25
Бондаренко Н.В., Лиманюк В.В. Актуальність партиципаторного бюджету як інструменту забезпечення економічного розвитку територіальних громад	27
Бондаренко Н.В., Мігур І.О. Актуальні аспекти забезпечення фінансової безпеки України в умовах глобальних викликів	29
Дмитренко О.С. Виклики та напрями подальшої співпраці ЄІБ та України	31
Непочатенко О.О., Лиса Н.В. Впровадження світових практик у розвиток аграрного кредитування повоєнної України Непочатенко О.О., Лиса Н.В.	33
Olga Ponomarenko. Personalization challenges of insurance products in the context of integration of innovative technologies	35
Чава С. Ю. Аудит власного капіталу в умовах невизначеності	38
Костогриз В.Г. Сучасна проблематика цифровізації страхового ринку України	40
Андрієнко Т.В. Вплив війни на фінансові фактори розвитку України	42
Мельник К.М., Щербатюк О.П., Вдовиченко Р.О. Світовий досвід банківського регулювання та нагляду	43
Попова А. А. Джерела фінансування неприбуткових організацій	45
Барабаш Л.В. Напрями гармонізації податкової системи України в повоєнному контексті	47
Левченко О.О. Справедливість оподаткування як тенденція розвитку податкової системи України у повоєнний період	48
Куліченко Р.В. Ключові аспекти впливу поведінкових фінансів на	50

оподаткування доходів фізичних осіб	
Савчук І.І. Повоєнне відновлення фінансового ринку України	52
Щербань С.А. Базові механізми функціонування податкової системи	54
Бондаренко Н.В., Заярна В.О. Цифрова трансформація у сфері соціальних послуг в Україні	55
Мамалига Н.В., Костогриз В.Г. Формування фінансових ресурсів національної економіки у воєнний період	58
Баранов В.О. Спеціальні податкові режими як інструмент економічного розвитку	60
Приходченко А. М., Солтисік О.О. Фінансові та економічні важелі управління ефективною діяльністю підприємства	62
Соловйова І. О. Особливості діяльності страхових компаній в Україні	64
Михайловина С.О. Сучасні підходи до формування резерву сумнівних боргів	66
Власюк С.А., Лищук В.В. Адаптація страхового ринку України в умовах війни	67
Власюк С.А., Полишвайко С.С. Виклики та перспективи розвитку кредитного ринку в аграрному секторі України	69
Власюк С.А., Ролінський О.В., Ніколаєнко І.Л. Особливості управління кредитною діяльністю банку в умовах військового стану	71
Власюк С.А., Ролінський О.В., Ніколаєнко С.С. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в сучасних умовах	73
Власюк С.А., Тиховський М.І., Алексєєнко Р.В. Державна підтримка аграрного сектору як основа розвитку сучасного фінансового інструментарію	74
Ясінський О.Р. Основні стратегії щодо функціонування страхового ринку України	76
Гуменюк Я.М. Аспекти формування податкових надходжень місцевих бюджетів України	78
Даніленко О.С. Основні аспекти впливу податкової політики на соціально-економічний розвиток України	80
Макаренко Ю.В. Перспективи розвитку ресурсних податків в Україні	81
Жарун Р.Ф. Проблеми розвитку аграрного страхування	82
Орошкевич С.А., Мемрук В.М., Полянський Б.Р. Сутність банківських ризиків	84
Улянич Ю.В., Улянич К.Ф., Дяченко М.О. Потенціал цифрового страхування	86
Осадчий О. В. Цифрова торгівля: реалії та перспективи	87
Кліманський А. Г. Управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах невизначеності	89
Лебідь І. Ю., Драчук О. В. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності	91
Цимбалюк Ю.А., Кравець Є. П. Біржовий ринок агропромислової	93

продукції

Секція 2. Актуальні питання становлення бухгалтерського обліку в Україні

Квасній Л.Г., Кріль М. В. Розвиток методів обліку та аналізу витрат виробництва в ринкових умовах господарювання	95
Бахмутян В.І. Етапи впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні	96
Аніщенко Г.Ю., Левченко О.О. Цифровізація та перспективи впровадження нових технологій у практику бухгалтерського обліку комерційних банків	98
Оляднічук Н.В., Кецкало А.Д. Особливості оподаткування ФОП на загальній системі	100
Боднюк С.А. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення підприємства з іноземними інвестиціями	103
Дюг В.Ю. Удосконалення організації обліку виробничих запасів	105
Побережна А.О. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та шляхи її удосконалення	107
Крочак О.І., Мельниченко М. В., Крочак Є.І. Нормативно-правове регулювання обліку виробничих витрат	109
Пільник В. О., Панчук М.О. Сутність економічного механізму розвитку аграрного виробництва	111
Тома О.С. Економічний зміст та сутність банківського кредитування підприємств	113
Аніщенко Г.Ю., Заярна К.О. Класифікації видатків бюджету: облікові аспекти	115
Поліщук О.М. Облікове забезпечення управління процесом постачання	118
Матрос О.М. Індексація заробітної плати: підходи, виклики та перспективи	120
Ратушна О.П. Обліково-аналітичне забезпечення управління запасами	121
Козловська К. П. Організація обліково-аналітичної роботи в аграрному підприємстві	123
Коказей В.Р., Степаненко Д.А. Підприємницька активність сільськогосподарських підприємств та управління їх збутовою діяльністю	125
Ніколенко Г.Б., Сторожук В.Г. Податкові надходження Долинської сільської територіальної громади	128
Крачок Л.І., Мельничук А.О. Застосування технологій штучного інтелекту в системі оподаткування	130
Запорожець Я.О. Соціально-економічні проблеми підприємства та значення безготівкових розрахунків в сучасних умовах господарювання	132
Лаврова-Манзенко О. О. Трансфертне ціноутворення в агросекторі: облік та контроль	134

Секція 3. Соціально-економічні проблеми вітчизняних підприємств

Грабек Я.А. Проблеми відновлення господарських зв'язків між сільськогосподарськими товаровиробниками та підприємствами переробної промисловості України	137
Соколюк С.Ю. Інноваційні стратегії для підвищення конкурентоспроможності агробізнесу	139

Паладійчук А.О. Особливості управління прибутком аграрного підприємства в сучасних умовах ринку	141
Волошинович А.О., Кісь Г.Р. Збутовий потенціал яечних продуктів в Україні	143
Фротер О.С. Ключові аспекти формування соціальної напруженості серед працівників аграрних підприємств в умовах війни	146
Осіпова А.А., Холява П.В. Міжнародний досвід для розвитку соціальної відповідальності агробізнесу в Україні	148
Швець К.В. Господарська діяльність неприбуткових організацій: економічний та податковий аспект	150
Ревуцька А.О., Деркач А.А. Економічна сутність інноваційного розвитку підприємства	151
Ревуцька А.О., Ковтонюк А.В. Сутність поняття «соціальна відповідальність»	153
Ревуцька А.О., Лисик О.Л. Теоретичні засади процесу стратегічного управління	154
Ревуцька А.О., Лісничук А.С. Сутність зовнішньоекономічної діяльності підприємства в умовах глобалізації	156
Ревуцька А.О., Пасічник І.В. Принципи реалізації стратегії територіальної громади	158
Ревуцька А.О., Братчик Д.В. Державна експортна політика -світовий досвід реалізації	159
Ревуцька А.О., Гловацька О.В. Роль експорту аграрної продукції в структурі зовнішньої торгівлі країни	161
Шпичко Д.О. Необхідність розвитку інфраструктури для збереження продукції рослинництва в сучасних умовах	163
Фротер О.С., Якименко М.Р. Виклики та можливості впровадження екологічних інновацій в аграрному бізнесі	165
Бленда Н.О., Рябокучма В.С. Загрози економічній безпеці фермерських господарств в Україні	167
Могильницька О.М. The economic component of business social responsibility	169
Кравчук В.О. Економічні механізми стимулювання діяльності некомерційних організацій	172
Жарун О.В. Особливості управління бізнес-процесами аграрних підприємств	174
Савунін О.С., Цвик В.В. Стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств	176
<i>Секція 4. Місце та роль маркетингу в економічній діяльності суб'єктів підприємницької діяльності</i>	
Семенда Д.К., Семенда О.В. Адаптація транспортно-логістичної галузі України в умовах війни: виклики та перспективи	179
Бортник Т.І., Костенко С.О. Організація комерційної діяльності підприємства через призму маркетингових аспектів	181
О.V. Makushok. The impact of digital technologies on marketing activities	184
Саричева К.В. Особливості персональних продажів у преміальному сегменті на прикладі бренду «Hermès»	186

Bortnyk T.I. Sales Promotion: Methods and Influences in the Modern Market	188
Korman I.I. Impact of COVID-19 on Global Marketing Strategies	190
Палієнко Т.П. Індивідуалізація національної продукції через маркування на прикладі програми «Зроблено в Україні»	192
Нестерчук Н.В. Трансформація зовнішнього середовища маркетингу франчайзингового бізнесу в Україні під час повномасштабної війни	194
Лементовська В.А. Маркетингові інструменти підвищення конкурентоспроможності на ринку поштових послуг	197
Мельник В.М., Панчук М.О. Цифрові технології в маркетинговій діяльності аграрних підприємств: переваги та недоліки	199
<i>Секція 5. Основні проблеми розвитку управління підприємством</i>	
Бутко Н. В., Снурніков А.К. Розвиток системи мотивації праці в підприємствах	201
Рева С.В. Переваги і недоліки розвитку управління аграрним підприємством	203
Гебура О.М., Мазурок І. Основні проблеми та перспективи розвитку управління вітчизняними підприємствами	205
Бабій М.М. Впровадження системи НАССР на українських елеваторах: доцільність, механізм, проблеми та стан	207
Мельниченко Д.О. Економічні фактори та управління конкурентоспроможністю в аграрному бізнесі	209
Присяжна Л.В. Віртуальні та географічні кордони:аспекти ефективного управління економічною безпекою підприємства	210
Проценко Т. О., Панченко В.А. Стратегії маркетингового управління в умовах конкурентної боротьби	212
Павицький В.І., Ничипоренко О.С. Підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва	214
<i>Секція 6. Інформаційні технології, як рушійна сила сучасної економіки</i>	
Kulakov P.I., Kucheruk V.Y., Mankovska V.S. Radio frequency identification system for motionless animals on the dairy farms	217
Дідик О.О. Вплив цифровізації на функціонування казначейської системи: перспективи розвитку дистанційного обслуговування	219
Жданов Ю.О., Нескородєва Т.В. Застосування методів штучного інтелекту в комп'ютерних іграх на прикладі серії ігор “козаки”	222
Мироненко О.О. Вплив витрат на дослідження і розробки на дохід компаній у сфері інженерії інноваційних розробок в умовах зміни методології управління проектами	224
О.Ivanova. AI transformation of business processes	228
Кучерук В.Ю., Кулаков П.І., Манковська В. Інформаційні технології в моделюванні систем управління діяльністю підприємств агропромислового комплексу	229
Юрчук Н.П. Аналітика даних у менеджменті IT-проектів	231

Нестерчук Ю.О., Синенко І.М. Поняття інформаційно-комунікаційних технологій.	233
Мазур Ю.П. Вибір програмного забезпечення для прийняття рішень	235
Гайдей В.П., Рабовський Д.Л. Інноваційний розвиток агробізнесу засобами електронної комерції	237
<i>Секція 7. Вплив глобалізаційних процесів в світі на економіку України</i>	
Матвійчук Н.М. Депозитна політика банківських установ в європейських країнах	239
Квашук О.В. Виклики та перспективи економічного розвитку України в умовах глобалізації	241
Баралішин М.І. Міжнародна практика фінансово-економічного стимулювання інноваційної діяльності в бізнесі	243
Івасенко К.І. Порівняльний аналіз подання грантів в Україні та США	245
Харенко А.О. Сегмент біопрепаратів на ринку засобів захисту рослин: світові тенденції та українські реалії	247
Разумова Г. В., Крупка К.В. Основні засади міжнародного технічного співробітництва України	249
Смолій Л.В. Трансформація стратегічних напрямів нарощування експортного аграрного потенціалу України в умовах воєнного стану	252
Мальований М.І., Непочатенко З.В. Теоретичні аспекти впливу старіння населення на економічне зростання: роль моделей соціального захисту в країнах ОЕСР	254
Осіпова Л. В., Бевзюк Т. Міжнародна міграція у воєнний час та її вплив на економічні відносини	256
Андрєєва Є.В. Глобалізаційні процеси та їх вплив на управління людськими ресурсами	258
Костогриз В.Г., Пономаренко В.Р. Сучасні аспекти впливу глобалізаційних процесів на економіку України	260
Кірбай Т.В. Вплив економічної нестабільності на структуру споживчого попиту на продовольчому ринку України	262
Кірбай Т.В. Зміна поведінки споживачів під час економічних та соціальних криз	263
Уланчук В.І. Проблеми розвитку аграрного сектора	266
Кулеба А.І, Мацех О.І. Соціально-економічний розвиток України у довоєнні часи	268
<i>Секція 8. Формування громадянського суспільства в сучасних умовах</i>	
Квасній Л.Г., Бошко О.І. Ринок інтелектуальної власності в Україні в умовах воєнного стану	272
Костюк Я.Ю. Вплив державного регулювання на економічну конкуренцію у площині євроінтеграції	273
Костюк В.С. Особливості соціальної політики при демографічній кризі	275
Бачмага Д.А. Роль комунікативного менеджменту у формуванні громадської думки в Україні: виклики та перспективи	277
Коротєєв М.А. Оцінка рівня людського розвитку в Україні та його основних компонентів	280

Секція 9. Соціально-політичний розвиток держави в умовах війни

Яковин М.М. Поняття соціальної підтримки в системі державної соціальної політики	282
Шевченко Д. А. Євроінтеграція України в умовах війни: виклики та можливості	283
Гребініченко Д. Р. Мале та середнє підприємництво: напрями адаптації до умов війни	285
Волощенко Д.С. Вплив воєнного конфлікту на соціально-політичну стабільність та розвиток держави	288
Бондаренко В.С. Вплив воєнного стану на інноваційно - інвестиційні процеси в країні	289
Гузар Б.С. Вплив воєнного стану на бюджетну систему України	292
Закамарко В.В. Удосконалення державного фінансового контролю в умовах війни та повоєнний період	294
Кисільов І.І. Сучасні аспекти фінансової стійкості суб'єктів агробізнесу України в умовах воєнного стану	297
Кісіленко О.В. Організація державного фінансового контролю в умовах воєнного стану	300
Осіпова А.А., Стрілець Р.О. Вплив війни на ринок праці в Україні	302
Левін І.О. Стратегії диверсифікації підприємницької діяльності в умовах воєнного стану	304
Зайцев С.В., Кобзар Б.В. Диверсифікація діяльності аграрних товаровиробників в умовах воєнного стану	306

СЕКЦІЯ 1. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Наслідки останніх податкових реформ для вітчизняного геодезично-землевпорядного бізнесу

Боровик П.М., к.е.н., доцент,
Удовенко І.О., к.е.н., доцент,
Шемякін М.В., к.с.-г.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Нещодавно вітчизняні аграрії пережили запровадження мінімального податкового навантаження [1]. Ця податкова новація напряду не торкалась податкових відносин підприємств та підприємців, які надають геодезично-землевпорядні послуги. Проте фіскальні реформи, спрямовані на зростання податкового тиску на вітчизняних платників податків на цьому не завершилися.

В жовтні 2024 р. в Україні відбулись чергові помітні зміни в механізмах нарахування і сплати окремих вітчизняних податків, які сплачують суб'єкти геодезично-землевпорядного бізнесу та їх працівники. Насамперед, це стосується військового збору, ставки якого зросли з 1,5 % до 5 %. [2] Також, відповідно до вимог прийнятого Верховною радою України законопроекту від 30.08.2024 р. № 11416-д, передбачено відчутне збільшення ставок акцизного податку на пальне [3].

Крім того, наразі широкого розголосу набула оприлюднена у вітчизняній пресі позиція МВФ з приводу необхідності підвищення в Україні ставок податку на додану вартість на 2 % [4].

Принципово підтримуючи позицію політиків та науковців стосовно необхідності збільшення податкових ставок як в аграрному секторі економіки, так і в сфері геодезично-землевпорядного підприємництва, зауважимо, що такі фіскальні трансформації під час війни навряд-чи спричинлять збільшення податкових надходжень до бюджету, та, навпаки, скоріше за все виступлять фактором стримування ділової активності.

Зокрема, досвід запровадження мінімального податкового навантаження з гектара агроугідь, яке стосується, нібито виключно аграріїв, показав, що для бізнес-структур геодезично-землевпорядної сфери це податкове нововведення обернулось помітним скороченням обсягів замовлень на землевпорядні проекти та геодезичні роботи, які в сільськогосподарському секторі підприємництва і так проводились нечасто з причин військових дія та економічних негараздів, зумовлених війною.

Збільшення ж ставок військового збору для підприємств та підприємців, які надають геодезично-землевпорядні послуги, як показують результати досліджень, проведених авторами цієї публікації, можуть привести або ж до зростання вартості самих послуг, або ж змусять бізнес-суб'єктів офіційно не показувати фактичні розміри заробітних плат, які ними виплачуються працюючим.

Зростання ставок акцизного податку на пальне також негативно вплине на підприємництво у сфері геодезії та землепорядкування. Не зайвим буде зауважити, що виконання геодезичного чи землепорядного проекту, в переважній більшості випадків, потребує від інженера-геодезиста чи інженера-землепорядника подолання немалої віддалі та доставки на місце проведення вимірів досить важкого геодезично-землепорядного обладнання. Саме тому, передумовою швидкого і якісного проведення всіх знімачь, без яких просто неможливе виконання замовлення, є переїзд фахівця та перевезення необхідного обладнання на автомобілі. Зважаючи на ці обставини, цілком зрозуміло, що зростання ставок акцизу на пальне спричинить збільшення ціни пального та автоматично викличе підвищення вартості геодезично-землепорядних робіт і послуг.

Підвищення ж ставок податку на додану вартість навіть на 2 % також викличе хоч і незначне, але зростання розцінок на геодезично-землепорядні роботи і послуги, роблячи їх ще менш доступним для потенційних замовників.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що запровадження мінімального податкового навантаження з агроугідь а також зростання ставок військового збору і акцизного податку на пальне та очікуване підвищення ставок ПДВ не спричинили та, скоріш за все, не викличуть збільшення податкових виплат геодезично-землепорядних бізнес-суб'єктів до бюджету. Результат від цих податкових новацій – зворотний декларованому політиками: затишшя на ринку геодезично-землепорядних робіт і послуг, припинення діяльності та закриття окремих бізнес-суб'єктів, а також значне скорочення мобілізованих до бюджету сум військового збору, акцизного податку з пального, податку на додану вартість та інших податків.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755–VI (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 04.10.2024).

2. Підвищення податків в Україні: ключові положення Закону та ризики. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/231164_pdvishchennya-podatkv-v-ukran-klyuchov-polozhennya-zakonu-ta-riziki. (дата звернення: 04.10.2024).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану від 30.08.2024 р. N 11416-д.: Проект Закону України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/П11569I?an=5>. (дата звернення: 04.10.2024).

4. МВФ запропонував Україні підвищити ПДВ. URL: <https://news.dtki.ua/taxation/pdv/92997-mvf-zaproponuvav-ukrayini-pidvishhiti-pdv>. (дата звернення: 04.10.2024).

Фінансові механізми забезпечення соціальної сфери

Фіщенко М.В., здобувач вищої освіти третього рівня
Уманський національний університет садівництва

Соціальна сфера займає провідне місце у соціально-економічному розвитку будь-якої країни. Вона є джерелом забезпечення здоров'я нації, збільшення середньої тривалості життя, покращення демографічної ситуації. Окрім цього соціальна сфера забезпечує соціальну стабільність та сприяє економічному зростанню держави [1]. Ефективне фінансування соціальних програм є основою для забезпечення соціальної стабільності, захисту прав громадян та зменшення рівня бідності. Питання пошуку дієвих фінансових механізмів в Україні набуває особливої актуальності у зв'язку з соціально-економічними змінами та кризою системи соціального забезпечення.

Державне фінансування соціальної сфери відбувається через прямі бюджетні трансферти, субвенції та державні програми. Крім того, до механізмів державного фінансування належить субсидування витрат на житлово-комунальні послуги, яке спрямоване на підтримку соціально вразливих верств населення. Для підвищення ефективності використання бюджетних коштів важливим є застосування програмно-цільового методу, який передбачає планування та виконання бюджетних програм на основі чітко визначених цілей і результатів. Тобто, кожний учасник бюджетного процесу є зацікавленим у досягненні мети [2]. Це дозволяє уникнути нецільового використання коштів та підвищити прозорість розподілу фінансових ресурсів.

В Україні система фінансування соціальної сфери стикається з низкою проблем. Високий рівень державного боргу та лімітовані можливості бюджету обмежують фінансування соціальних програм. Державні витрати на соціальний захист постійно зростають, але їх ефективність залишається низькою через нераціональний розподіл коштів. Незважаючи на значні обсяги соціальних виплат, рівень бідності в країні залишається високим. Це свідчить про недостатню адресність та неефективність механізмів розподілу допомоги. Існуючі механізми фінансування рідко супроводжуються аналізом результативності програм, що ускладнює оптимізацію витрат та прийняття рішень щодо коригування програм.

Для вдосконалення фінансових механізмів соціальної сфери важливо впроваджувати нові інструменти та підходи, спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Одним з перспективних напрямків є впровадження механізмів соціального замовлення, де держава виступає замовником соціальних послуг, а їх надання здійснюється недержавними організаціями на конкурсній основі. Це сприяє підвищенню якості послуг і розширенню можливостей залучення приватного сектору до фінансування соціальної сфери. Крім того, важливим є розвиток системи моніторингу та оцінки ефективності соціальних програм. Застосування показників ефективності дозволить оцінювати досягнуті результати та коригувати фінансування на основі отриманих даних.

Отже, фінансові механізми забезпечення соціальної сфери є ключовим інструментом реалізації соціальної політики держави. Від їх ефективності залежить рівень соціального захисту, соціальна стабільність та якість життя громадян. Сучасна ситуація в Україні вимагає від держави вдосконалення існуючих механізмів та пошуку нових джерел фінансування, які б забезпечували ефективність соціальних програм та стійкість фінансової системи в умовах економічних викликів.

Список використаних джерел

1. Попов, В.М., Неревська, К.І. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.* 2013, 23, с. 229-237. URL: <https://dSPACE.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/0a116024-6432-42ef-895b-ecaed93b84a6/content>

2. Мельник, В. М., Чуркіна, І. Є., Ломачинська, І. А. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ. *Ринк. економіка: сучас. теорія і практика упр.* 2023, 21, с. 9-21. URL: <http://rinek.onu.edu.ua/article/view/274720/282539>

Роль інноваційної стратегії розвитку підприємства у антикризовому управлінні

Квасній Л.Г. к.е.н., доцент

Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Кулик Л. В. здобувач другого (магістерського) рівня освіти

Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Стельмахович Н. І. здобувач другого (магістерського) рівня освіти

Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Антикризове управління підприємствами в умовах війни в Україні має кілька особливостей:

- підприємства змушені швидко реагувати на зміну ринкових умов, оцінюючи ризики та можливості;
- фізична та інформаційна безпека стають пріоритетами, вимагаючи впровадження нових заходів захисту;
- нестабільність у постачаннях вимагає альтернативних джерел і стратегій для підтримки виробництва;
- підприємства впроваджують нові технології та рішення для оптимізації витрат і підвищення ефективності;
- багато компаній сприяють допомозі громадам та військовим, що підвищує їх репутацію та зміцнює зв'язки з клієнтами;
- Підприємства змінюють свої бізнес-моделі, переходячи до нових форм співпраці, дистрибуції та надання послуг, щоб адаптуватися до умов війни;
- забезпечення ліквідності стає критично важливим, і компанії часто шукають альтернативні фінансові інструменти та інвестиції;

- у цих умовах важливо зберігати ключових співробітників, тому підприємства пропонують нові умови праці, зокрема дистанційні можливості;
- постійний моніторинг і оцінка ризиків є необхідними для виявлення потенційних загроз і розробки відповідних стратегій;
- підприємства активно взаємодіють із державними структурами для отримання підтримки, грантів та інших ресурсів, що можуть допомогти в подоланні кризи.

Інноваційна стратегія розвитку підприємства відіграє ключову роль у антикризовому управлінні, забезпечуючи гнучкість і адаптивність в умовах нестабільності. Вона дозволяє компаніям швидко реагувати на зміни в ринковому середовищі, впроваджувати нові технології, оптимізувати виробничі процеси та знижувати витрати. Інновації допомагають знайти нові можливості для зростання, покращити якість продуктів і послуг, а також підвищити конкурентоспроможність. Таким чином, ефективна інноваційна стратегія стає не лише засобом подолання кризи, а й важливим інструментом для забезпечення стійкості підприємства в майбутньому.

Крім того, інноваційна стратегія дозволяє підприємствам розвивати нові продукти та послуги, орієнтуючись на змінні потреби споживачів. Це може бути досягнуто через дослідження ринку, аналіз тенденцій та впровадження креативних рішень. Підприємства, які активно інвестують в інновації, здатні створювати унікальні пропозиції, що відрізняють їх від конкурентів.

В умовах кризи, коли традиційні методи управління можуть виявитися недостатніми, інноваційна стратегія стає важливим фактором для збереження ринкових позицій. Вона сприяє залученню інвестицій, покращує фінансові показники та забезпечує довгострокову стабільність. Ініціативи, що базуються на інноваціях, також сприяють розвитку корпоративної культури, яка стимулює творчість та підтримує прогресивні ідеї.

В умовах кризи інноваційна стратегія стає ключовим чинником, що забезпечує підприємствам здатність адаптуватися до нових умов. У такі часи важливо не лише підтримувати існуючі процеси, а й шукати нові можливості для зростання. Інноваційні рішення можуть включати модернізацію виробництв, впровадження нових технологій або поліпшення обслуговування клієнтів.

Крім того, інноваційна стратегія сприяє підвищенню гнучкості підприємства, дозволяючи йому швидше реагувати на зміни ринкової кон'юнктури. У часи економічної нестабільності, компанії, які активно впроваджують інновації, мають більший шанс не лише вижити, але й зміцнити свої позиції на ринку. Ці підприємства здатні розвивати нові продукти та послуги, адаптуючи їх до актуальних потреб споживачів.

Отже, інноваційна стратегія стає не лише механізмом виживання, а й інструментом, який дозволяє підприємствам використовувати кризу як можливість для трансформації і досягнення нових висот. Вона сприяє створенню довгострокових конкурентних переваг і формує основи для стабільного розвитку в майбутньому.

Таким чином, інноваційна стратегія є не просто засобом виживання у важкі часи, а й основою для стійкого розвитку підприємства, що здатне адаптуватися до змінюваного середовища та досягати успіху у конкурентній боротьбі.

Список використаних джерел

1. Фінансова санація і антикризове управління підприємством: [підручник] / Колісник М.К., Ільчук П.Г., Віблій П.І. – К.: Кондор, 2007. – 504 с.
2. Стратегії антикризової діяльності промислових підприємств: [Електронний ресурс] / А.І. Дмитренко // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ – 2009. -№4 (20).– Режим доступу: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:5baHYDHoDJAJ:www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vkei/2009_4/12
3. Дергачова В.В., Кротова Т.В. Інноваційна стратегія як напрям антикризового управління / В.В.Дергачова, Т.В. Кротова. Сучасні проблеми економіки і підприємництва.Збірник наукових праць. №12. 2013.

Формування фінансової стабільності страхових компаній

Жарун Р.Ф., Макарчук В.В., Макарчук В.В., здобувачі третього рівня вищої освіти (доктор філософії),
Уманський національний університет садівництва

Фінансова стійкість страхових організацій є основою їхньої стабільної роботи та гарантією виконання зобов'язань перед клієнтами. У сучасних умовах ринкової нестабільності, коли економіка піддається впливу різноманітних ризиків, страхові компанії стикаються з численними викликами, що загрожують їхньому фінансовому стану. Підтримка фінансової стійкості залежить від раціонального управління активами і пасивами, ефективної диверсифікації ризиків, відповідного обліку та контролю ліквідності, а також дотримання регуляторних вимог. Питання фінансової стійкості має вирішальне значення як для самої страхової організації, так і для всього фінансового сектору та економіки країни загалом, оскільки страхові компанії відіграють важливу роль у захисті бізнесів та населення від різноманітних ризиків.

Структура капіталу та фінансова стійкість

Фінансова стійкість страхових компаній значною мірою залежить від структури їхнього капіталу, яка включає власний капітал, страхові резерви та зовнішні джерела фінансування [1-2]. Оптимальна структура капіталу дозволяє компанії зберігати достатній рівень ліквідності для виконання зобов'язань перед клієнтами та одночасно підтримувати інвестиційну діяльність. Власний капітал є головним джерелом фінансової стійкості, оскільки він надає страховій компанії можливість поглинати збитки у випадку

екстремальних подій. Одночасно страхові резерви, які формуються з виплат за страховими полісами, дозволяють компанії зберігати платоспроможність і забезпечувати стабільні виплати клієнтам.

Управління ризиками та диверсифікація

Ефективне управління ризиками є ключовим аспектом підтримки фінансової стійкості страхової компанії. Одним із важливих методів зниження ризиків є диверсифікація портфеля страхових продуктів, яка дозволяє розподілити ризики між різними сегментами ринку, наприклад, через різні види страхування: життя, майнове, медичне тощо. Такий підхід знижує залежність компанії від одного виду ризиків, що може сприяти зниженню загального рівня втрат. Крім того, страхові компанії активно використовують перестраховування як інструмент захисту від надзвичайно великих збитків, передаючи частину ризику іншим страховим чи перестраховувальним компаніям. Це дозволяє зменшити фінансове навантаження на страхову компанію у разі виникнення катастрофічних подій.

Ліквідність та платоспроможність

Для підтримання фінансової стійкості важливою умовою є забезпечення високого рівня ліквідності, який дозволяє страховій компанії своєчасно виконувати зобов'язання перед клієнтами. Ліквідні активи, такі як грошові кошти, депозити та високоліквідні цінні папери, дозволяють компанії мати доступ до коштів, необхідних для виплат страхових сум. Крім того, страхові організації повинні забезпечувати відповідність між активами та пасивами за термінами, що знижує ризик ліквідності та підвищує стабільність платоспроможності. Оцінка ліквідності та регулярний контроль за фінансовими показниками дозволяють компаніям оперативного реагувати на зміни ринкових умов і уникати кризових ситуацій.

Регуляторні вимоги та фінансова стійкість

Регуляторні вимоги відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості страхових організацій. У більшості країн існують спеціальні нормативні акти, що встановлюють вимоги до капіталу, ліквідності та ризикових показників страхових компаній. Наприклад, директиви Solvency II в Європейському Союзі передбачають чіткі вимоги до капіталу і ризикових показників, що дозволяє знизити ризик банкрутства компанії та підвищити її фінансову стійкість. Виконання регуляторних вимог забезпечує компаніям довіру з боку клієнтів та сприяє збереженню стабільності на ринку страхових послуг.

Отже, фінансова стійкість страхових організацій є результатом комплексного підходу до управління активами, ризиками та ліквідністю. Страхові компанії повинні підтримувати оптимальну структуру капіталу, забезпечувати диверсифікацію ризиків та дотримуватися регуляторних вимог для збереження стабільності та платоспроможності. У сучасних умовах ринкових коливань та економічної нестабільності фінансова стійкість страховиків є гарантією виконання ними зобов'язань перед клієнтами, що в свою чергу сприяє зміцненню довіри до страхового сектору та підтримці стабільності фінансової системи в цілому.

Список використаних джерел

1. Прокопчук О.Т. Особливості цифровізації страхового бізнесу в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Випуск 103, Ч. 2 : Економічні науки, С. 6-16. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-6-16.

2. Прокопчук О. Т., Мальований М. І., Пономаренко О. В., Клименко В. О., Макарчук В. В. Сучасні маркетингові інструменти у страховому бізнесі. *Інвестиції: практика та досвід*. № 10 травень 2024 р., С. 61-68. DOI: 10.32702/2306-6814.2024.10.61.

Інноваційні підходи до управління ризиками в сучасному агробізнесі

Клименко В.О., Гумен О.В., Мирошніченко М.М., здобувачі третього рівня вищої освіти (доктор філософії)¹
Уманський національний університет садівництва

Сучасний агробізнес стикається з численними ризиками, обумовленими як природними, так і економічними факторами. Зміни клімату, нестабільність ринкових умов, зростання цін на ресурси, коливання валютних курсів та законодавчі обмеження значно ускладнюють діяльність аграрних підприємств. У таких умовах традиційні методи управління ризиками виявляються недостатньо ефективними, що підвищує необхідність у впровадженні інноваційних підходів до ризик-менеджменту. Інновації в управлінні ризиками дозволяють не лише мінімізувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників, але й забезпечити стабільність і зростання агробізнесу в умовах невизначеності. Основними аспектами сучасного ризик-менеджменту є впровадження цифрових технологій, використання страхових продуктів, застосування аналітичних моделей прогнозування та інтеграція стратегій сталого розвитку.

Цифрові технології та ризик-менеджмент

Одним із головних інноваційних підходів до управління ризиками в аграрному секторі є використання цифрових технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), великі дані (Big Data) та Інтернет речей (IoT). Системи моніторингу на основі IoT дозволяють в режимі реального часу відстежувати стан ґрунту, рівень вологості, прогноз погоди та інші важливі фактори, що впливають на урожайність [1-2]. Завдяки таким технологіям аграрії можуть своєчасно реагувати на потенційні загрози, зокрема, зміну кліматичних умов, і таким чином знижувати можливі втрати. ШІ та алгоритми великих даних також дозволяють аналізувати історичні дані, прогнозувати результати та

¹ Науковий керівник – Олена Прокопчук, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування УНУС.

приймати більш обґрунтовані рішення, що значно підвищує точність ризик-менеджменту.

Використання страхових продуктів

Агростраховання є важливим інструментом мінімізації ризиків у сільському господарстві. Сучасні страхові продукти адаптовані до специфіки агробізнесу та враховують кліматичні ризики, економічні коливання та інші фактори, які можуть негативно вплинути на діяльність підприємств [3]. Зокрема, індексне страхування, що базується на погодних індексах, дозволяє підприємствам отримувати компенсацію у випадку екстремальних погодних умов, навіть якщо збитки не були безпосередньо зафіксовані. Страхові компанії також впроваджують цифрові платформи для спрощення подачі заявок на страхування та виплати компенсацій, що робить цей процес більш ефективним та доступним для аграріїв.

Аналітичні моделі прогнозування

Аналітичні моделі на основі машинного навчання дозволяють аграрним підприємствам більш точно передбачати потенційні ризики та визначати стратегії їхньої мінімізації. Наприклад, прогнозування ринкових цін на сільськогосподарську продукцію або коливання валютних курсів допомагає підприємствам краще планувати свої фінансові витрати і доходи. Використання таких моделей також дозволяє визначити оптимальні терміни посіву та збору урожаю, враховуючи кліматичні умови, тим самим підвищуючи ефективність агровиробництва.

Сталий розвиток та управління ризиками

Інтеграція принципів сталого розвитку у стратегії ризик-менеджменту стає все більш актуальною у сучасному агробізнесі. Підприємства, які дотримуються принципів сталого управління, не тільки знижують свої операційні ризики, але й підвищують свою привабливість для інвесторів. Зокрема, впровадження методів органічного землеробства, скорочення використання хімічних добрив та зменшення обсягів викидів вуглецю дозволяють аграріям адаптуватися до змін клімату та зменшувати екологічні ризики. Крім того, сталий розвиток сприяє поліпшенню репутації підприємства на ринку, що також є важливим елементом управління ризиками.

Таким чином, інноваційні підходи до управління ризиками відкривають нові можливості для агробізнесу, підвищуючи його стійкість і ефективність у сучасних умовах. Використання цифрових технологій, впровадження страхових продуктів, аналітичних моделей прогнозування та стратегій сталого розвитку дозволяє підприємствам мінімізувати ризики, пов'язані з кліматичними змінами, економічною нестабільністю та іншими чинниками. У результаті аграрний сектор отримує змогу зберігати конкурентні переваги на ринку, підвищуючи стабільність свого розвитку та забезпечуючи продовольчу безпеку країни.

Список використаних джерел

1. Прокопчук О.Т. Специфіка ризиків та управління ними у сільському господарстві. *Збірник наукових праць Уманського національного університету*

садівництва. Випуск 95. Ч. 2: Економічні науки. 2019. С. 24-41. DOI 10.31395/2415-8240-2019-95-2-24-41.

2. Прокопчук О.Т., Клименко В. О. Параметрична схема страхового захисту для аграрного сектору економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Вип. 102. Ч. 2 : Економічні науки. С. 60-71. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-102-2-60-71.

3. Прокопчук О. Т., Клименко В. О. Аспекти функціонування страхових організацій на ринку аграрного страхування України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. Випуск 104, Ч. 2: Економічні науки, С. 17-28. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-104-2-17-28.

Інституціональні підходи до ефективного розвитку страхового бізнесу

Прокопчук О.Т., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва

Сучасний страховий бізнес відіграє ключову роль у фінансовій системі та економіці загалом, забезпечуючи захист від ризиків для підприємств і фізичних осіб. Ефективний розвиток цього сектора залежить від багатьох факторів, серед яких інституціональні підходи займають одне з провідних місць. Інституції формують правові, економічні й соціальні рамки для діяльності страхових компаній, визначаючи рівень довіри до цього сектору, доступність страхових послуг та стійкість бізнесу до ринкових коливань. Важливість інституціональних підходів зростає в умовах глобалізації та діджиталізації, оскільки страховий бізнес потребує адаптації до швидких змін та підвищеної прозорості.

Ефективність страхового бізнесу значною мірою залежить від того, як він структурований та яким чином взаємодіє з різними інституціями – державними регуляторами, міжнародними організаціями, фінансовими установами та споживачами. Інституціональні підходи до розвитку страхового ринку передбачають впровадження прозорих механізмів регулювання та нагляду, що підвищують довіру клієнтів і інвесторів [1-2]. У цій сфері одним із найважливіших завдань є розробка законодавчих актів, які забезпечують захист прав страхувальників, а також створюють умови для чесної конкуренції на ринку. Завдяки законодавчій базі, що відповідає міжнародним стандартам,

страховий бізнес стає більш привабливим для інвесторів, що сприяє його фінансовій стійкості та розвитку [3].

Крім того, важливими інституційними елементами є професійні асоціації страхових компаній та спілки страхових агентів. Вони не тільки підтримують страхові компанії в адаптації до змін ринку, але й сприяють підвищенню стандартів обслуговування та розвитку професійних навичок працівників галузі. Такі організації також здійснюють роль посередників між державними регуляторами та приватними компаніями, допомагаючи останнім пристосуватися до нових вимог і стандартів.

В умовах цифрової трансформації страхового бізнесу інституціональні підходи зосереджуються на адаптації нормативної бази до використання нових технологій, таких як цифрові платформи, штучний інтелект і великі дані. Це дозволяє страхувальникам покращувати аналітику ризиків, автоматизувати процеси й надавати клієнтам інноваційні послуги, які відповідають сучасним вимогам. Поряд із цим державні інституції мають забезпечити захист даних споживачів, запобігаючи можливим загрозам кібербезпеки.

Таким чином, інституціональні підходи є важливими для сталого та ефективного розвитку страхового бізнесу. Створення прозорого регуляторного середовища, активна роль професійних асоціацій, а також адаптація до нових технологічних тенденцій сприяють підвищенню якості послуг і довіри клієнтів. Забезпечення законодавчої підтримки й захисту споживачів у цифрову епоху є критичними завданнями, що допоможуть зміцнити конкурентоспроможність страхових компаній на національному та міжнародному рівнях. Застосування інституціональних підходів сприяє не лише фінансовій стійкості сектору, але й формує надійну основу для його подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Віленчук О.М., Чугаєвська С.В. Методичні підходи до оцінювання пріоритетності бізнес-процесів на ринку аграрного страхування. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 3 (40). С. 183-190.

2. Прокопчук О.Т. Управління рекламною діяльністю страхової організації. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 121-131. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-121-131.

3. Прокопчук О.Т. Особливості цифровізації страхового бізнесу в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2023. Випуск 103, Ч. 2 : Економічні науки, С. 6-16. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-6-16.

Проблеми розвитку кредитного ринку аграрного сектора економіки

Колотуха С.М., к.е.н., доцент

Дем'янчук А.В., магістрант

Уманський національний університет садівництва

З розвитком ринкових відносин залежність сільського господарства від кредитної підтримки зросла і продовжує зростати. Через сезонність сільськогосподарського виробництва для забезпечення нормального відтворювального процесу необхідний оптимальний баланс між власними та позиковими коштами.

Одним із варіантів ефективного фінансування сільськогосподарського виробництва є ефективний механізм кредитування. Світова практика це підтверджує. Ситуація в Україні є винятковою. Наразі на сільське господарство припадає лише 7% кредитного портфелю банківської системи. Крім того, лише 5-6% капітальних інвестицій в аграрний сектор здійснюються за рахунок банківських кредитів або прирівняних до них позикових коштів. Згідно з офіційною статистикою, підприємства інвестують 74% власних коштів у виробничі процеси [1].

Враховуючи перспективи розвитку аграрного сектору в цілому і на той випадок, що саме малий та середній бізнес є основою розвитку цього сектору економіки, банки пропонують суб'єктам господарювання агросектору широкий спектр фінансових продуктів, серед яких кредитування за національною програмою «5-7-9», програми пільгового партнерства, схвалення товарних накладних, гранти, регіональні програми підтримки та спільні програми з міжнародними партнерами, а також значну кількість фінансових продуктів.

Станом на 1 квітня 2024 року за програмою пільгового кредитування було укладено 84 762 договори кредитування (на загальну суму 289,68 млрд грн); невиконані зобов'язання за цими договорами становили 125,55 млрд грн, що відповідає 23,56%. Станом на 24 травня 2024 року кількість підписаних договорів зросла до 88 980, а їхня вартість - до 306,09 млрд грн; залишок заборгованості станом на 25 квітня 2024 року становив 129,67 млрд грн. Найактивнішими користувачами доступних кредитів були сільськогосподарські підприємства (кредити від сільськогосподарських підприємств становили 47% від загальної суми виданих кредитів та 39% від загальної кількості виданих кредитів [2]).

До повномасштабної окупації сільське господарство в Україні забезпечувало 10% ВВП, давало роботу 14% працездатного населення та забезпечувало 41% загального обсягу експорту. Станом на 24 лютого 2023 року втрати та збитки, яких зазнав сільськогосподарський сектор України, оцінювався в 40,2 млрд доларів США. За оцінками аналітиків, загальні потреби України в реконструкції та відновленні перевищують 411 мільярдів доларів США. Потреби сільського господарства становлять щонайменше 7%

від цієї суми, і, за оцінками Аграрного центру KSE, українське сільське господарство потребуватиме щонайменше 23,5 млрд. доларів США на відновлення та реабілітацію, виходячи з поточних оцінок збитків та втрат і методології оцінки потреб після катастрофи[3].

Одним із головних джерел фінансування аграрного сектору є застава сільськогосподарських земель.

У всьому цивілізованому світі земля використовується як застава для довгострокових, дешевих кредитів для аграрного сектору. Земельний фонд України складається з 33 мільйонів гектарів орних земель, оціночна вартість яких становить 140-300 мільярдів гривень. Таким чином, аграрний сектор може отримати 100-200 мільярдів гривень довгострокових кредитів під заставу землі. Таким чином, Україна має всі передумови для створення та ефективного розвитку земельного банку [1].

Наразі лише 6% кредитів сільськогосподарським підприємствам видаються під заставу земель сільськогосподарського призначення. На Всесвітньому економічному форумі у Швейцарії низка найбільших міжнародних фінансових інституцій заявили про готовність кредитувати Україну за умови іпотеки державної землі. Гарантування 5 мільйонів гектарів державної землі цим банкам принесло б Україні 10 мільярдів доларів США за річною ставкою в 1%. Наразі державна земля розподілена майже між усіма громадами, але є ще вільні землі, які могли б поповнити стартовий капітал такого банку [4].

Іпотечний механізм - це механізм, за допомогою якого власники бізнесу можуть здійснювати наступні операції:

- отримують кредит на купівлю землі та створення бізнесу на ній;
- розширення існуючого бізнесу шляхом придбання нових земельних ділянок, будівель, споруд або іншого нерухомого майна;
- ефективне використання земельних ресурсів
- збільшення основного та оборотного капіталу
- відпрацювати довгострокові стратегії розвитку

Також настав час переглянути коефіцієнт ліквідності сільськогосподарської землі як застави.

Враховуючи величезне значення аграрного сектору в національній економіці та його роль у забезпеченні продовольчої безпеки, майже всі розвинені країни надають пільговий режим як при кредитуванні, так і при фінансуванні сільського господарства, заставою для якого виступає продукція, вирощена сільськогосподарськими підприємствами [5].

Для розвитку ринку сільськогосподарського кредитування в Україні необхідно визначити стратегічні напрями та вжити низку заходів:

1. Удосконалення нормативно-правової бази кредитного ринку.
2. Розробити стратегію стабілізації та розвитку аграрного сектору з урахуванням іноземного досвіду функціонування кредитної системи.
3. Створити аграрну кредитну систему з необхідною інфраструктурою.
4. Удосконалити національну систему фінансово-економічної підтримки організацій аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Аграрна гра: чи зможе хтось із українських банків нагодувати аграріїв дешевими кредитами у 2018 році? URL: <https://nabu.ua/ua/agrarna-gra-chi-zmozhe-htos.html>
2. Кредитування бізнесу під час війни: виклики та можливості URL: <https://aub.org.ua/104/ekspertna-dumka/14550-kredytuvannia-ukrainskykh-pidpriemtsiv-pid-chas-viiny-vyklyky-ta-mozhlyvosti>
3. Сільське господарство: пріоритети сталих інвестицій для сприяння відновленню України URL: [ua/sh-priorityty-stalykh-investytsij.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw99e4BhDiARIsAISE7P8STK00YdO4TVqFvSIDR6bBP2iHuNg8sgJqrA5krV7](https://nabu.ua/sh-priorityty-stalykh-investytsij.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw99e4BhDiARIsAISE7P8STK00YdO4TVqFvSIDR6bBP2iHuNg8sgJqrA5krV7)
4. Голян В. А. Фінансування відтворення та інституціональні передумови. Фінанси України. 2016. № 12 С. 77-91.
5. Литвиненко Т.І. Основні напрямки реформування системи кредитування в аграрному секторі. *Вісник аграрної науки Причорномор'я. Миколаїв*. 2016. Вип. 2. С.119–124.

Вплив війни на кредитування в Україні

Бондаренко Н.В., к.е.н, доцент

Грицак О.І., здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

Воєнний конфлікт в Україні суттєво змінив фінансову ситуацію в країні, що призвело до значних викликів для кредитного ринку. З початком бойових дій було порушено стабільність банківських установ, що негативно вплинуло на кредитування як підприємств, так і населення. З метою адаптації до нових умов, Національний банк України впровадив ряд заходів, спрямованих на підтримку банківської системи. Дослідження наслідків війни на кредитний ринок та стратегій його відновлення є важливими для забезпечення фінансової стабільності в Україні в майбутньому.

Початок воєнного конфлікту на сході України в 2014 році суттєво вплинув на кредитний ринок країни. Війна призвела до значних змін у фінансовій системі, зокрема в діяльності кредитних установ і банків. Основні наслідки війни для кредитного ринку можна розглянути з огляду на кілька аспектів: зменшення кредитної активності, зростання кредитного ризику, збільшення простроченої заборгованості та зниження ліквідності банків.

Національний банк України відіграв важливу роль у розробці та реалізації заходів, спрямованих на стабілізацію кредитного ринку під час воєнного конфлікту на сході країни. НБУ зосередив свою діяльність на забезпеченні фінансової стабільності, зменшенні ризиків та підтримці банківської системи. Одним із ключових заходів було збільшення обсягів рефінансування для банків, що дозволило їм залучати необхідні фінансові ресурси на більш вигідних умовах і підтримувати ліквідність. Це збільшення

рефінансування допомагало банкам задовольняти потреби своїх клієнтів у кредитах і знижувати ризики неплатоспроможності. Також внаслідок воєнного конфлікту в Україні було здійснено суттєві зміни в правовому регулюванні кредитного ринку. Ці зміни мали на меті забезпечити стабільність і ефективність кредитної системи, зменшити ризики та підвищити довіру до відомства й банківської системи в цілому [1].

Відкритий воєнний напад Росії на Україну, що розпочався 24 лютого 2022 року, змусив нашу кредитну систему функціонувати в умовах невизначеності та стресу. Незважаючи на це, банки продовжують стабільно працювати, намагаючись виконувати всі свої функції та зобов'язання перед клієнтами. Вимушена міграція, зростання рівня безробіття, зменшення обсягів споживання та екстремальні безпекові загрози негативно впливають на кредитні відносини та загальне функціонування кредитного ринку. Так, з початком повномасштабного вторгнення кредитна активність суттєво знизилася, оскільки підприємства та населення стали менш зацікавленими в отриманні кредитів для розширення бізнесу чи особистих потреб [2].

У вересні 2023 року Національний банк України повідомив, що частка непрацюючих кредитів (NPL) у банківському секторі становить 38,5%, що на 0,8 відсоткового пункта нижче рівня на 1 серпня. Протягом місяця обсяг кредитів, наданих банками, зріс на 12 млрд грн, тоді як обсяг непрацюючих кредитів зменшився на 3,8 млрд грн, здебільшого завдяки діяльності банків іноземних банківських груп [2].

Під впливом воєнного конфлікту в Україні кредитний ринок зазнав значних трансформацій, які проявилися у зменшенні кредитної активності, зростанні кредитного ризику та збільшенні простроченої заборгованості. Дії Національного банку України в умовах кризових ситуацій, такі як збільшення обсягів рефінансування та заходи з підтримки ліквідності, виявилися важливими для стабілізації банківської системи. Однак виклики, пов'язані з економічною невизначеністю, соціальними наслідками війни та зниженням споживчого попиту, все ще залишаються актуальними.

Для ефективного відновлення кредитного ринку Україні необхідно продовжувати впроваджувати реформи, спрямовані на покращення правового регулювання, забезпечення прозорості та захисту прав кредиторів. Крім того, активне використання новітніх технологій та розвиток цифровізації можуть стати ключовими факторами у відновленні фінансової системи. Співпраця між державними органами, банками та міжнародними фінансовими установами є необхідною для створення стабільного та сприятливого інвестиційного середовища, що, у свою чергу, сприятиме поступовому відновленню кредитного ринку України.

Список використаних джерел

1. Петрашевська А. Д., Колонтай С. М., Смелянська В. В. Вплив війни на кредитний ринок України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове

господарство. Випуск 48. 2023. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/48_2023ua/12.pdf (дата звернення 04.11.2024р.).

2. Блашук-Дев'яткіна, Н., & Біда, М. (2023). Оцінка впливу воєнного стану на кредитний ринок України. Молодий вчений, 10 (122), С.177-182. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-10-122-35> (дата звернення 04.11.2024р.).

Фінансові інструменти як засіб розвитку аграрних підприємств в Україні

Бондаренко Н.В., к.е.н, доцент

Демчук В. М., здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

Фінансове забезпечення підприємств аграрного сектору є ключовим елементом сталого розвитку економіки України, зважаючи на важливу роль сільського господарства у формуванні ВВП та забезпеченні продовольчої безпеки. Однак, сучасні умови розвитку аграрної галузі вимагають адаптації до нових викликів, зокрема в умовах глобальних кліматичних змін, нестабільності ринків, зростання цін на ресурси та необхідності впровадження сучасних технологій. У цих умовах особливого значення набуває питання розробки та використання ефективних фінансових інструментів, які дозволяють підприємствам аграрного сектору залучати необхідні ресурси для інноваційного оновлення та підвищення конкурентоспроможності.

На сьогодні аграрні підприємства можуть скористатися різними фінансовими інструментами, такими як банківські кредити, лізинг, аграрні розписки, краудфандинг, а також різноманітними програмами державної підтримки та міжнародних грантів. Світова практика також пропонує різноманітні фінансові інструменти для підтримки та розширення аграрного бізнесу. В Україні доцільним є використання таких інструментів, як двосторонні та синдиковані кредити, експортне фінансування, банківські інструменти торгового фінансування (гарантії, акредитиви), складські свідоцтва, аграрні розписки, FCR (Forwarder's Certificate of Receipt), єврооблігації, а також первинне публічне розміщення акцій (IPO). Особливості їх використання й обігу надають виробникам, трейдерам, експортерам і імпортерам можливість вибору найзручнішого та найоптимальнішого способу фінансування для розвитку свого бізнесу [1].

Фінансування аграрних підприємств є складним процесом, що вимагає залучення різноманітних фінансових інструментів. Банківські кредити є один із основних і найбільш поширених способів фінансування. Аграрні підприємства можуть отримати кредити на закупівлю техніки, насіння, добрив тощо. Особливо популярні кредити з пільговими умовами для сільського господарства.

Заслуговує на увагу також значна державна підтримка та субсидії, дотації та компенсації які спрямовані на підтримку аграрного сектору, зокрема на модернізацію техніки, впровадження нових технологій або розвиток тваринництва. Наступним інструментом є фінансовий лізинг, що дозволяє підприємствам отримувати обладнання або техніку в користування з подальшим викупом. Це допомагає зменшити початкові витрати на модернізацію підприємства та сприяє впровадженню інноваційних технологій.

Варто звернути увагу також на аграрні розписки. Це спеціальний інструмент, створений для фінансування аграрного сектору. Аграрна розписка дозволяє отримати фінансування під майбутній урожай або продукцію, що допомагає підприємствам з грошовими потоками до моменту реалізації продукції. Є вартим також інвестиції від приватних інвесторів та венчурних фондів, також приватні інвестори, в тому числі венчурні фонди, можуть вкладати кошти в перспективні агропроекти, особливо якщо вони пов'язані з інноваціями, екологічністю або новими технологіями.

Заслуговують визнання також інструменти: краудфандинг – новий, але перспективний інструмент, що дозволяє аграрним підприємствам залучати фінансування від великої кількості інвесторів. Краудфандингові платформи можуть стати альтернативним джерелом капіталу для дрібних фермерів або підприємців; фінансування через кредитні спілки – де пропонують більш вигідні умови фінансування для дрібних аграрних підприємств, що не можуть отримати кредит у банку; експортне фінансування – вигідне для підприємств, що займаються експортом сільськогосподарської продукції, доступне експортне фінансування, яке надають банки та спеціалізовані установи. Воно дозволяє покривати витрати, пов'язані з виробництвом та експортом продукції.

Варто зауважити, що дієвим фінансовим інструментом фінансування аграрних підприємств є гранти від міжнародних організацій. Міжнародні організації, такі як ЄС, Світовий банк, часто пропонують гранти та програми підтримки для аграрних підприємств, що сприяють розвитку інновацій, екологічності, підвищенню продуктивності.

Ці інструменти можуть використовуватися як окремо, так і в поєднанні, щоб створити стійку фінансову основу для аграрних підприємств та сприяти їхньому зростанню та розвитку. Проте, недостатня доступність фінансових ресурсів, високі відсоткові ставки та складні умови кредитування залишаються суттєвими бар'єрами для розвитку агросектору, особливо для малих і середніх підприємств.

Список використаних джерел

1. Недільська Л.В. Фінансові інструменти для розвитку аграрних підприємств України. Аграрна наука, освіта, виробництво: європейський досвід для України. URL: https://www.researchgate.net/profile/Ivan-Kimeichuk/publication/360931093_Kimejcuk/links/62936b5388c32b037b5ba86c/Kimejcuk.pdf#page=623 (дата звернення 04.11.2024р.)

Актуальність партиципаторного бюджету як інструменту забезпечення економічного розвитку територіальних громад

Бондаренко Н.В., к.е.н, доцент

Лиманюк В.В., здобувач третього освітньо-наукового рівня
вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах негативні наслідки пандемії COVID-19 та повномасштабна війна росії проти України спричинили негативні тенденції в економічних процесах, зокрема у сфері публічних фінансів. Відсутність чітких перспектив відновлення вітчизняної економіки ускладнила формування надійної фінансової основи для розвитку регіонів і територіальних громад в Україні. Проте більшість експертних досліджень і прогнози міжнародних організацій вказують на неминучість змін у вітчизняній системі публічних фінансів. У цій ситуації територіальні громади, з одного боку, змушені використовувати традиційні методи для подолання сучасних викликів, а з іншого – стикаються з новими можливостями для забезпечення економічного поступу завдяки інноваційним та нетрадиційним підходам.

Партиципаторний бюджет стає дієвим інструментом для інтеграції громадян у процеси ухвалення фінансових рішень на місцевому рівні. Завдяки його впровадженню мешканці можуть безпосередньо впливати на розподіл частини бюджетних коштів, визначаючи пріоритети розвитку своїх громад. Такий підхід сприяє побудові більш прозорого управління та зміцненню довіри до органів влади. Партиципаторне бюджетування також підтримує формування нової культури взаємодії між громадою та владою, що є актуальним у сучасних економічних умовах.

Сукупність управлінських процедур, які застосовують суб'єкти публічного управління для формування, розподілу та використання бюджетних ресурсів, призначених для реалізації проєктів, ініційованих громадськістю, називається технологією учасницького (партиципаторного) бюджетування. Ця технологія бюджетування відзначається частковою передачею права прийняття рішень щодо реалізації інвестиційних проєктів, а також розподілу й використання частини видатків місцевих бюджетів від органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади до громадян. Основні переваги цієї технології включають: підвищення прозорості використання бюджетних ресурсів, довіри до місцевої влади, ефективності надання публічних послуг, активності громадян, демократичних засад функціонування територіальної громади (регіону) та покращення взаємодії між владою і населенням; зниження соціальної нерівності та громадської байдужості [1].

У польському виданні зазначається, що «партиципаторний бюджет є механізмом, що забезпечує найвищий рівень участі громадян; це інструмент, який дозволяє громадянам фактично залучатися до прийняття рішень щодо використання частини коштів з місцевого бюджету» [2]. В Україні експериментальне впровадження бюджету участі розпочалося з середини 2015

року в Чернігові, Черкасах і Полтаві в рамках Проекту «Партиципаторний бюджет – можливості для підвищення громадської активності», реалізованого Польсько-Українською фундацією співпраці ПАУСІ [3]. Метою проекту є підвищення залучення мешканців до ухвалення рішень щодо розвитку міст і покращення діалогу між місцевою владою та громадськістю через співпрацю в плануванні партиципаторних бюджетів [3]. У 2016 році українська технологічна громадська організація SocialBoost розробила онлайн-платформу «Громадський проект», яка сприяє автоматизації процесу партиципаторного бюджету для українських міст [4]. Однією з переваг використання партиципаторного бюджету є підвищення відповідальності як жителів, так і місцевої влади, оскільки вони почнуть довіряти один одному та чітко усвідомлювати свої повноваження. Прозорість бюджетного процесу має супроводжуватися покращенням розуміння громадянами бюджетних питань і здатності аналізувати вартість своїх ідей, що сприятиме усвідомленню їхньої ролі у житті громади.

Запровадження партиципаторного бюджету в Україні є важливим кроком у розвитку демократичних підходів до управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні. Це сприяє зміцненню соціального капіталу, підвищенню відповідальності громадян за розвиток своєї громади та формує нову якість взаємодії між місцевою владою та населенням. В умовах сучасних криз, що впливають на українську економіку, важливим є використання інноваційних інструментів, які можуть стати основою для побудови стабільних і самодостатніх громад.

Список використаних джерел

1. Лободіна З., Дем'янишин В., Кізима Т., Березька К., Кізим А. Функціонування бюджетів участі: сучасний стан, тенденції модернізації та моделювання в умовах реформування публічних фінансів. Вісник економіки. 4. 2022 р URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1415/1540> (дата звернення 04.11.2024р.)
2. Стандарти процесів партиципаторного бюджетування в Польщі. / Фундація. Лабораторія суспільних досліджень та інновацій «Сточня». URL: http://www.pauci.org/upload/files/standardy_budzetow_wydanie%20II-3.pdf (дата звернення 04.11.2024р.)
3. Проект «Партиципаторний бюджет – можливості для підвищення громадської активності і встановлення належного партнерства з органами влади» URL: http://www.pauci.org/open_project.php?id=22. (дата звернення 04.11.2024р.)
4. Мери віддають гроші: як перші міста впроваджують Бюджет участі. / Ліга Бізнес. URL: <http://biz.liga.net/all/it/intervyu/3592158-mery-raskoshelivayutsya-kak-pervye-goroda-vnedryayut-byudzhety-uchastiya.htm> (дата звернення 04.11.2024р.)

Актуальні аспекти забезпечення фінансової безпеки України в умовах глобальних викликів

Бондаренко Н.В., к.е.н, доцент

Мігур І.О., здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

В умовах сучасних економічних викликів питання фінансової безпеки набуває особливої актуальності як на державному, так і на корпоративному рівні. Забезпечення стабільності фінансової системи є важливим завданням, яке потребує комплексного підходу, що враховує внутрішні та зовнішні загрози, особливо в умовах глобалізації, зростаючого боргового навантаження та економічної невизначеності. Фінансова безпека охоплює аспекти захисту фінансових ресурсів держави, підприємств і громадян, що дозволяє забезпечити стійкість економічного розвитку навіть у кризових умовах. У світовій практиці фінансова безпека розглядається як невід'ємна складова економічної безпеки, що тісно пов'язана з енергетичною, соціальною та екологічною безпекою. Однак, в Україні існує нагальна потреба у вдосконаленні підходів до забезпечення фінансової безпеки, зокрема через зміцнення системи нагляду, оптимізацію корпоративного управління та реформування фінансових ринків. Дослідження, проведені вітчизняними науковцями, вказують на важливість адаптації методів оцінки фінансової безпеки, що включає аналіз ризиків, фінансових потоків і інвестиційної активності.

Дослідження фінансової безпеки України в сучасних умовах вже тривалий час є пріоритетними та привертають увагу як науковців, так і практиків, що займаються цією проблемою. Зокрема, В. Геєць на основі проведеного аналізу дійшов висновку, що економічна безпека держави включає такі складові, як фінансова, енергетична, соціальна, демографічна, продовольча, інноваційно-технологічна, зовнішньоекономічна та екологічна безпека [1].

Г.В. Разумова досліджувала загальний рівень фінансової безпеки, оскільки захищеність фінансових ресурсів забезпечує можливість для стабільного і безперервного фінансування витрат, а також сприяє зниженню економічних, фінансових, внутрішніх та зовнішніх загроз [2].

З.С. Варналій дослідив сутність та роль фінансової безпеки у структурі економічної безпеки, уточнивши категорію «фінансова безпека» та проаналізувавши її особливості, структуру та фактори забезпечення [3]. Г.Т. П'ятницька вивчала динаміку інтегрального показника економічної безпеки, що включає субіндекс фінансової безпеки та індекс фінансового стресу в Україні, які слугують основою для оцінки фінансової системи країни. Вона також дослідила взаємозв'язок фінансової безпеки країни та підприємств і визначила ризики для фінансової безпеки на рівні підприємств та держави [4]. О. Підхонний представив комплексну оцінку фінансової безпеки України, забезпечуючи стабільність виробничих процесів, та систематизував

понятійний апарат дослідження фінансової безпеки, акцентуючи на категоріях конфлікту, компетентності, загроз, транзакційних втрат, критичних ланок і синергетичних ефектів [5]. Л. Будник проаналізувала внутрішні і зовнішні загрози фінансовій безпеці України в умовах воєнного стану та запропонувала стратегії їх нейтралізації для підвищення ефективності фінансової безпеки, обґрунтувавши характерні загрози, зумовлені слабкістю фінансової системи та недостатнім контролем державних органів [6]. О. Гетманець підкреслив важливість нормативно-правових актів для визначення сутності фінансової безпеки, оскільки їхня відсутність негативно впливає на фінансову систему [7]. Л. Тарангул вивчила юридичні аспекти фінансової безпеки, класифікацію її інструментів і виділила роль цих інструментів у забезпеченні пріоритетних напрямків фінансової безпеки [8]. Л. Тулуш у своєму дослідженні відзначив негативний вплив фінансових криз, бюджетного дефіциту, боргового навантаження, а також недостатнього розвитку довгострокового інвестування та фондового ринку на фінансову безпеку країни [9].

Отже, забезпечення фінансової безпеки України є ключовим фактором стабільного розвитку національної економіки, особливо в умовах сучасних глобальних викликів та кризових ситуацій. Стабільність фінансової системи вимагає комплексного підходу, що включає посилення наглядових механізмів, підвищення ефективності корпоративного управління, оптимізацію структури бюджетних видатків та інвестиційну підтримку.

Список використаних джерел

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В.М.Геєць, М.О. Кизим,Т.С. Клебанова./ВД «Інжек»,2006.240 с.
2. Разумова Г. В. Регуляторна політика в системі управління розвитком національної економіки./ Захист національної економіки та управління її розвитком. Колективна монографія./ Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. С.266-298.
3. В.С.Варналій Місце фінансової безпеки в системі економічної безпеки України./ // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки» // № 8(16), 2018.
4. П'ятницька Г. Т. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення./Ефективна економіка. <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8059>.
5. Підхомний О.М. Фінансова безпека України: методологія аналізу та стратегічні орієнтири./ <https://lnu.edu.ua/thesis/pidkhomeyni-oleh-muhajlovych/>.
6. Будник Л. Фінансова безпека держави в умовах воєнного стану/ Галицький економічний вісник https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu.
7. Гетманець О. Фінансова безпека як об'єкт правового регулювання. <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/38.pdf>
8. Л. Тарангул. Фінансова безпека України та інструменти її забезпечення./ Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування. 2017. Вип. 1. <https://core.ac.uk/download/pdf/268452959.pdf>.

9. Тулуш Л. Д. Державне регулювання фінансової безпеки в умовах воєнного стану./ <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6440/13293-1?inline=1>

Виклики та напрями подальшої співпраці ЄІБ та України

Дмитренко О. С., ОПП «Корпоративні фінанси», 4 курс бакалаврат
Київський національний економічний університет імені Вадима
Гетьмана

У 1957 році було створено Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), що на даний момент є акціонером у 27 країнах Європейського Союзу. Банк виступає як провідний учасник у глобальних фінансових ринках, надаючи не лише кредити, а й активно інвестуючи.

Починаючи з 2004 року, Україна співпрацює з ЄІБ для створення правової основи, що дозволить залучити його ресурси для реалізації різних проектів в інфраструктурі, енергетиці, охороні довкілля та інших сферах. На 1 березня 2024 року ЄІБ виділив Україні понад 7,5 млрд євро як фінансову підтримку як у публічному, так і приватному секторах [1].

У публічному секторі ЄІБ реалізує 25 проектів на суму 5,2 млрд євро, більшість з яких перебувають на стадії виконання. Загальна вартість цих проектів становить 4,81 млрд євро. На 1 березня 2024 року для їх реалізації було виділено 2848,86 млн євро, з них 1 722,6 млн євро у 2022 році та 261,74 млн євро у 2023 році [1].

Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) спільно з Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України здійснює широкий спектр інвестиційних проектів.

У зусиллях подолання наслідків війни, частину кредитних ресурсів ЄІБ спрямовано на фінансування невідкладних потреб Державного бюджету України, зокрема на підготовку об'єктів ЖКГ до опалювального сезону та відновлення та модернізацію постраждалих об'єктів інфраструктури.

Діяльність ЄІБ в Україні в період війни є важливою для підтримки української економіки та населення, забезпечуючи робочі місця та необхідні товари та послуги. З початку російського вторгнення в Україну, ЄІБ виділив країні понад 2,2 мільярди євро кредитів і грантів, спрямованих на розвиток малого та середнього бізнесу, енергетику, транспорт, охорону здоров'я та соціальну допомогу. [3, с. 35].

Малий та середній бізнес отримав найбільшу частку фінансування від ЄІБ у розмірі 780 мільйонів євро, що спрямовані на підтримку підприємств під час війни. Енергетичний сектор отримав 540 мільйонів євро для підтримки енергетичної безпеки. Транспорт та інфраструктура отримали 330 мільйонів євро на відновлення пошкодженої інфраструктури. Охорона здоров'я та соціальна допомога отримали 660 мільйонів євро для підтримки постраждалих

населених пунктів. Діяльність ЄІБ в Україні в період війни має значний комплексний вплив на економіку та суспільство країни. [4, 5]

У 2023 році співпраця з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ) розширилась, а у 2024 році планується подальше масштабування спільних проєктів, спрямованих на відбудову громад та інфраструктурний розвиток України.

ЄІБ заявив про виділення 99,6 мільйонів євро для підтримки українського уряду у відновленні та модернізації постраждалої інфраструктури, порушеної внаслідок обстрілів Росією. Ці кошти дозволять відновити близько 200 об'єктів муніципальної та соціальної інфраструктури у різних регіонах України. Вони будуть спрямовані на ремонт, реконструкцію та будівництво лікарень, громадських будівель, соціального житла, а також систем водовідведення та водопостачання, забезпечуючи користь для приблизно 900 тисяч внутрішньо переміщених осіб. [6].

Два кредитні договори Європейського інвестиційного банку з Україною - «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України» та «Програма з відновлення України», підписані у 2014 та 2020 роках, відповідно, мають загальний обсяг 540 мільйонів євро. Основними факторами, що будуть впливати на співпрацю ЄІБ та України, можна назвати наступні: тривалість та наслідки війни в Україні; стабільність політичної та економічної ситуації в Україні; відновлення міжнародної торгівлі та інвестицій в Україну [5].

Україна стикається з рядом викликів у співпраці з Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), а також має певні очікувані результати в цьому контексті.

Виклики, які виникають у процесі співпраці, включають наступне:

1. Війна: Російська агресія призвела до руйнування інфраструктури, економіки та соціальної сфери, спричинила людські втрати та масову міграцію, а також погіршила інвестиційний клімат.

2. Корупція: Це серйозна проблема, що стримує розвиток економіки та інвестиції та підриває довіру до влади.

3. Нестабільність економіки: Війна та інші фактори призвели до спаду економіки, високої інфляції та безробіття.

Щодо очікуваних результатів співпраці з ЄІБ, вони включають наступне:

1. Підвищення рівня життя українців: Співпраця з ЄІБ може сприяти підвищенню рівня життя населення через інвестиції у розвиток інфраструктури, енергетики та малого та середнього бізнесу. Це може призвести до створення нових робочих місць та зростання економіки, а також зменшення безробіття та підвищення рівня заробітних плат та пенсій.

2. Створення нових робочих місць: Співпраця з ЄІБ може допомогти створити нові робочі місця через інвестиції у різноманітні галузі, включаючи інфраструктуру, енергетику та малий та середній бізнес.

3. Зростання економіки: Інвестиції ЄІБ можуть сприяти зростанню економіки через підтримку розвитку інфраструктури та бізнесу. Це може призвести до збільшення виробництва та експорту, а також підвищення рівня життя населення.

4. Наближення до Європейського Союзу: Співпраця з ЄІБ може допомогти Україні наблизитися до Європейського Союзу через підтримку реформ та інвестицій в розвиток країни.

В цілому, співпраця ЄІБ та України є важливою для обох сторін. ЄІБ допомагає Україні подолати наслідки війни та побудувати стійку економіку. Україна, в свою чергу, може стати важливим партнером ЄІБ у Європі.

Список використаних джерел:

1. Європейський інвестиційний банк. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/eib>

2. Європейський інвестиційний банк. Проекти в Україні. URL: <https://www.eib.org/en/projects/regions/eastern-neighbours/ukraine/index.htm>

3. Dudka, O., & Mykhailov, P. (2023). European Investment Bank's role in supporting Ukraine's economy during the war. *Problems and Perspectives in Management*, 21(2), 32-41. URL: <https://www.eib.org/en/projects/regions/easternneighbours/ukraine/index.htm>

4. Hrynevych, O., & Kravchuk, M. (2023). European Investment Bank's support for Ukraine's recovery after the war. *Journal of East European Economic Studies*, 11(2), 179-192. URL: <https://www.tandfonline.com/journals/meee20>

5. Klymenko, O., & Tsybul'ska, I. (2023). The role of the European Investment Bank in the recovery of Ukraine's economy after the war. *Post-Communist Economies*, 35(6), 991-1006. URL: <https://www.tandfonline.com/journals/CPCE20>

6. Коротко ПРО ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК (ЄІБ) URL: https://www.eib.org/attachments/lucalli/20220244_eib_at_a_glance_uk.pdf

Впровадження світових практик у розвиток аграрного кредитування повоєнної України

Непочатенко О.О., д.е.н., професор

Лиса Н.В., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Сільське господарство є однією з ключових складових економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку та експортний потенціал країни. Проте його сталий розвиток навіть у мирний час потребує значних фінансових вкладень, а у період збройних конфліктів значно обмежується можливість доступу до кредитів. Використання міжнародного досвіду та сучасних фінансових інструментів може стати дієвим рішенням для подолання цих викликів та забезпечення стабільного розвитку аграрного сектора.

Європейський досвід повоєнної практики кредитування сільського господарства є цінним прикладом для країни, яка прагне відновити аграрний сектор після конфліктів. Після Другої світової війни країни Європи зіткнулися із проблемою необхідності швидкого відновлення сільськогосподарського виробництва для забезпечення продовольчої безпеки та економічного

зростання. Для цього були впроваджені різноманітні фінансові інструменти, які сприяли розвитку даного сектора.

Ключовими аспектами європейської практики стали створення спеціалізованих кредитних установ, урядові субсидії та гарантії, а також залучення міжнародної допомоги, зокрема через такі програми, як План Маршалла. Ці заходи дозволили аграріям отримувати доступ до довгострокових кредитів на вигідних умовах. Крім того, було запроваджено кооперативні системи кредитування, які об'єднували фермерів у спільноти для спільної підтримки та зниження фінансових ризиків. Такий підхід допоміг не лише швидко відновити виробництво, а й закласти основу для його сталого розвитку в майбутньому.

Британська повоєнна стратегія включала обмеження на комерційне кредитування та суворий контроль за інфляцією. І сьогодні у Великобританії відсутні спеціалізовані системи аграрного кредиту, а підтримка фермерів забезпечується за рахунок державних субсидій.

Німецька програма відновлення економіки, відома як План Маршалла, базувалася на значних обсягах міжнародної фінансової допомоги. Це дозволило німецьким банкам відновити кредитування бізнесу, в тому числі й аграрного, що стало основою швидкого економічного зростання. Низькі процентні ставки та довгострокові кредити сприяли стимулюванню інвестицій. Наразі у центрі системи кредитування Німеччини знаходяться кооперативні банки та Сільськогосподарський рентний банк, які забезпечують доступ до довгострокових кредитів на пільгових умовах.

У рамках Плану Маршалла отримала значну фінансову підтримку й економіка Франції. Ці кошти дозволили створити стабільні механізми кредитування, які сприяли модернізації фермерських господарств та впровадженню нових технологій. Крім того, уряд Франції активно підтримував сільськогосподарські кооперативи, що дозволило об'єднувати ресурси фермерів і створювати сприятливі умови для отримання кредитів. Такий комплексний підхід дозволив Франції не тільки відновити аграрний сектор, але й зробити його стійким до майбутніх викликів, перетворивши країну на одного з аграрних лідерів Європи.

Сучасна система кредитного забезпечення фермерів у Франції включає в себе різноманітні фінансові інструменти та програми, спрямовані на підтримку сільського господарства. Деякі з найпопулярніших програм - кредитування для молодих фермерів, фінансування розвитку сільського господарства та кредитування на придбання сільськогосподарської техніки. Одним з ключових аспектів є наявність спеціалізованих банків, які надають кредити сільськогосподарським підприємствам.

Досвід Європи демонструє, що інвестування в сільське господарство після конфліктів потребує комплексного підходу, який включає фінансову підтримку з боку держави, міжнародне партнерство та інноваційні рішення для підвищення ефективності.

Для успішної імплементації світових практик в Україні необхідно реалізувати такі завдання, серед яких першочерговими є співпраця з

міжнародними фінансовими інститутами, такими як Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), для створення спеціальних програм кредитування та грантів. Також важливо використовувати досвід ЄС, залучаючи кошти через партнерські програми. Створення та розвиток кооперативних банків та спеціалізованого державного аграрного банку, який надаватиме довгострокові кредити за низькими відсотками. Залучення приватного капіталу до державних програм кредитування, що дозволить збільшити обсяг доступних фінансових ресурсів. Впровадження моделей кооперативного кредитування в регіонах з високим аграрним потенціалом.

Поряд із фінансовою підтримкою важливо впроваджувати освітні програми для фермерів, спрямовані на підвищення їхніх знань і навичок у сфері ефективного використання залучених коштів та впровадження сучасних агротехнологій. Це сприятиме не лише раціональному управлінню фінансовими ресурсами, а й підвищенню продуктивності, прибутковості та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Білоченко А.М. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни // Економіка та суспільство. – 2023. – № 48: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>

2. Непочатенко О.О. Організаційно-економічні механізми кредитування аграрних підприємств : (Монографія) / О.О. Непочатенко. – Умань, 2007.– 456с.

Personalization challenges of insurance products in the context of integration of innovative technologies

Olga Ponomarenko, PhD student, lecturer
Uman National University of Horticulture

Today's insurance industry faces major challenges arising from the growing consumer demand for personalized services. The traditional insurance model, which relies on a general risk assessment and premium setting approach, is no longer sufficient to meet the needs of consumers seeking products that fit their personal circumstances and lifestyles. In this context, personalization is proving to be a key factor in the development of the insurance market, as it creates new opportunities to improve service quality and develop tailor-made products for each customer.

Personalization in insurance refers to the systematic analysis of individual customer characteristics to design specialized insurance products that optimally align with their specific needs and risk profiles. The integration of innovative technologies, such as artificial intelligence, big data, machine learning, and the Internet of Things, empowers insurance companies to not only refine the accuracy of risk assessments but also to provide more adaptable and personalized solutions.

This capability enables insurers to customize premium rates and policy terms to reflect individual situations, significantly enhancing customer satisfaction and conferring a competitive advantage in the marketplace.

InsurTech, or the technologies being introduced in the insurance industry, have a significant impact on various types of insurance products and services. Their use in various insurance sectors not only changes the way risks are assessed, but also allows insurers and consumers to access new risk management tools and personalised solutions. Health insurance has already felt the impact of new technologies. In particular, the use of wearable devices and medical technologies allows collecting detailed data on the health status of patients that were previously unavailable [1]. At the same time, artificial intelligence provides users with access to information about their health status, stimulating the improvement of health-related behaviours [2].

In home insurance, innovations related to big data and artificial intelligence are playing a key role in improving the quality of service, especially in the area of loss prevention. Consumers can benefit from real-time recognition of potentially dangerous situations, which helps to reduce losses and prevent emergencies [3].

The discourse on personalisation in insurance predominantly focuses on the assumptions regarding the integration of data, behavioural tracking, and innovative technologies to evaluate risk in a dynamic and individualised manner. A prominent argument posited by scholars is that insurers are leveraging connected technologies, telematics, and other devices to 'shape consumer behaviour towards optimising profitability' [4]. This perspective corresponds with previous critical analyses of the insurance sector's evolution, as articulated by various opponents of these developments.

It is worth noting that criticism of insurance product personalisation encompasses both popular and academic debates that point to the risks and ethical issues associated with the use of data. Critics argue that personalisation can lead to products that benefit only insurers and not consumers, raising barriers to access to insurance services for certain groups of people. Such approaches may, in particular, promote discrimination, with some consumers receiving less favourable terms because of their lifestyle or behaviour measured through technology.

While theorists rightly highlight the economic motivations behind insurers' use of technology to optimise profitability, it is crucial to thoroughly examine the mechanisms and broader implications of these practices. The discourse on personalisation in insurance must extend beyond the technical dimensions to encompass the ethical, social, and economic consequences for consumers.

Integrating data, behavioural tracking and innovation into the risk assessment process on a dynamic and individual level is a key aspect of modern insurance. This process involves using a variety of technologies and methods to collect, analyse and apply information, enabling insurance companies to better assess risks and tailor their products to individual customer needs.

The personalisation of insurance through the use of big data and new technologies has significant ethical, social and economic implications for consumers. This is a phenomenon that requires a detailed analysis, as the impact of

personalisation on consumers is multifaceted and can have both positive and negative aspects. The issue of personalisation of insurance through the use of big data and innovative technologies is a complex combination of ethical, social and economic challenges that may have a negative impact on consumers and society as a whole.

One of the main ethical aspects is data confidentiality. The collection and use of personal data creates a risk of information misuse through inappropriate use of data, which can lead to a loss of consumer confidence in insurance companies and an increased risk of fraud. Discrimination is also a significant issue, as personalisation can lead to less favourable terms and conditions or even denial of insurance for high-risk customers, such as the elderly or those in poor health. This can create social inequalities and limit access to insurance for vulnerable groups.

Personalisation of insurance can also have negative social consequences. Barriers to vulnerable groups through personalised tariffs can lead to the formation of social classes with different levels of access to insurance. This, in turn, reduces the overall level of financial security of the population. Risk-sharing risks may cause insurers to avoid covering high risks, leading to widening social and economic gaps.

From an economic point of view, personalisation may lead to a decrease in competitiveness, as high tariffs for risky groups may marginalise certain categories of consumers. This can lead to a market with limited access to insurance products, which reduces the overall level of insurance coverage in society. The complexity of determining tariffs due to the multitude of risk factors can also lead to confusion in the pricing process and consumer distrust.

Finally, the psychological aspects of personalisation can lead to pressure on consumers. Data manipulation can force customers to change their habits to obtain more favourable terms, which can cause stress and anxiety. Customers may feel pressured by insurers, which can have negative consequences for their mental health.

Thus, the issue of personalisation in insurance is multifaceted and requires detailed analysis. It is important for insurance companies to implement ethical practices that ensure fair access to services, data privacy, and consumer trust.

References

1. Banerjee, S., T. Hemphill, and P. Longstreet. (2018). Wearable devices and healthcare: Data sharing and privacy. *The Information Society* 34 (1): 49–57.
2. Yamasaki, K., and R. Hosoya. (2018). Resolving asymmetry of medical information by using AI: Japanese people's change behavior by technology-driven innovation for Japanese Health Insurance. In 2018 Portland International Conference on Management of Engineering and Technology (PICMET), 1–5).
3. Lehrer, C., A. Wieneke, J. vom Brocke, R. Jung, and S. Seidel. (2018). How big data analytics enables service innovation: Materiality, affordance, and the individualization of service. *Journal of Management Information Systems* 35 (2): 424–460.
4. Liz McFall1, Gert Meyers and Ine Van. (2020). The personalisation of insurance: Data, behaviour and innovation. *Big Data & Society*, July–December 2020: 1–11.

Аудит власного капіталу в умовах невизначеності

Чава С. Ю., здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Сташенко Ю. В., к.е.н., доцент
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Аудит власного капіталу є критично важливим для забезпечення фінансової стабільності підприємств, особливо в умовах економічної невизначеності. Цей процес не лише підтверджує достовірність фінансової звітності, але й сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Аудит забезпечує перевірку правильності формування та обліку власного капіталу, що є основою для аналітичних прогнозів щодо майбутнього розвитку підприємства.

Аудиторський звіт підтверджує інформацію про структуру та зміни у власному капіталі, що є необхідним для інвесторів і кредиторів.

Правильність ведення обліку власного капіталу впливає на прибутковість і ефективність діяльності підприємства, а також на інвестиційну та кредитну політику.

В умовах невизначеності важливо провести детальний аналіз ризиків, пов'язаних із формуванням і використанням власного капіталу. Це включає оцінку можливих фінансових втрат і їх вплив на загальну діяльність підприємства.

Необхідно адаптувати методикау аудиту до специфіки підприємства, враховуючи його організаційно-правову форму та особливості ведення бізнесу.

Аудитори повинні відслідковувати зміни у законодавстві, які можуть вплинути на облік власного капіталу, оскільки це може суттєво змінити вимоги до звітності [1, с. 31].

У періоди економічної нестабільності підприємства стикаються з підвищеними ризиками, такими як коливання ринкових цін, зміни в законодавстві та політична нестабільність. Це ускладнює процес оцінки фінансового стану та достовірності звітності.

В умовах невизначеності важко точно оцінити вартість активів, що впливає на формування власного капіталу. Непередбачувані зміни можуть призвести до необхідності коригування оцінок, що ускладнює аудит.

Підприємства можуть не мати достатньої або достовірної інформації для проведення аудиту, що ускладнює процес перевірки. Це може бути наслідком поганого обліку або відсутності належних систем контролю.

Аудитори повинні враховувати можливі зміни в обліковій політиці підприємств, які можуть бути зумовлені зовнішніми факторами, такими як нові регуляторні вимоги чи зміни в міжнародних стандартах фінансової звітності.

В умовах невизначеності важливо, щоб аудитори мали відкритий діалог з управлінським складом підприємства для отримання достовірної інформації про власний капітал і його зміни [2, с. 75].

Аудиторам потрібно адаптувати свої методи до нових умов, що потребує постійного навчання та вдосконалення навичок у сфері фінансового аналізу та оцінки ризиків. Ці виклики підкреслюють важливість гнучкості та адаптивності аудиторських практик в умовах постійних змін і невизначеностей у фінансовому середовищі.

Умови економічної невизначеності суттєво впливають на структуру власного капіталу підприємств. Основні зміни в цій структурі можуть бути проаналізовані через кілька ключових аспектів: 1. Зменшення зареєстрованого капіталу. В умовах невизначеності підприємства можуть зменшувати частку зареєстрованого капіталу, що часто є наслідком фінансових труднощів. Наприклад, за даними, частка зареєстрованого капіталу може зменшитися на 6%, що свідчить про використання резервів для покриття збитків. 2. Зростання непокритих збитків. Збільшення непокритих збитків є ще одним важливим аспектом. Це може вказувати на те, що підприємство вичерпало всі резерви для покриття втрат, що негативно позначається на загальному фінансовому стані. Наприклад, непокриті збитки можуть зрости на 3%, що свідчить про погіршення фінансової стабільності. 3. Зміни в додатковому капіталі. Додатковий капітал може зрости на 5% у відповідь на потребу у фінансовій підтримці або реінвестуванні прибутків. Це свідчить про спроби підприємств зміцнити свою фінансову базу в умовах нестабільності. 4. Вплив нерозподіленого прибутку. Нерозподілений прибуток може стати основним джерелом поповнення власного капіталу. У деяких випадках його частка може збільшитися на 15%, компенсуючи зменшення інших складових капіталу. Це дозволяє підприємствам підтримувати ліквідність і знижувати рівень короткострокової заборгованості. 5. Адаптація до змін. Підприємства повинні адаптувати свою структуру капіталу відповідно до змін у ринковій кон'юнктурі та економічних умовах. Це може включати коригування облікової політики, залучення нових інвестицій або перегляд стратегій фінансування.

Зміни в структурі власного капіталу в умовах невизначеності є складним процесом, який відображає не лише внутрішні фінансові рішення підприємств, але й зовнішні економічні фактори. Управління цими змінами є критично важливим для забезпечення стабільності та стійкості підприємств у складних економічних умовах.

Отже, аудит власного капіталу в умовах невизначеності є важливим інструментом для забезпечення фінансової прозорості та стабільності підприємств. Він дозволяє не лише підтвердити достовірність фінансової інформації, але й підготувати підприємство до можливих економічних викликів, забезпечуючи основу для стратегічного управління і прийняття рішень [3].

Список використаних джерел:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту. Навчальний посібник. Автори: Л. Л. Гевлич, І. Г. Гевлич. УДК 657.6. 2021, 31с. URL: <https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/2454/1/%D0%93%D0%B5%D0%B2>

%D0%BB%D0%B8%D1%87%20%D0%86.%20%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%D1%82%D0%B0%D0%90.pdf. Дата звернення 29.10.2024 року.

2. Облік і аудит власного капіталу у сільськогосподарському підприємстві. 2020, 75с. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/26964.pdf>. Дата звернення 29.10.2024 року.

3. Облік, аналіз та аудит капіталу підприємства. УДК 657.1 2019. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/170/1/%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%20%D0%97%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2.pdf>. Дата звернення 29.10.2024 року.

Сучасна проблематика цифровізації страхового ринку України

Костогриз В.Г., к.е.н., доцент

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

В сучасних умовах нестабільності, активних військових дій в Україні традиційна бізнес-модель страхової діяльності потребує значних змін. І хоча вітчизняний страховий ринок вважається найконсервативнішим з-поміж секторів фінансового ринку, в галузі спостерігається тенденція збільшення застосування цифрових технологій. Сучасний клієнт потребує швидкого реагування на його потреби, сучасні та безпечні умови обслуговування. Активне впровадження цифрових технологій в страховій сфері дозволяє пришвидшити бізнес-процеси страхових компаній, підвищити ефективність та продуктивність страхової діяльності, зменшити ризики шахрайства, підвищити конкурентоздатність фірми на страховому ринку.

На сучасному етапі розвитку страхового ринку цифровізація страхування розглядається як поєднання і взаємо-проникнення традиційних бізнес-процесів страхування з новітніми цифровими технологіями. Карантинні обмеження спричинені поширенням вірусу COVID-19, активні військові дії пришвидшили процеси цифровізації страхового ринку України, зокрема через впровадження таких технологій як:

– цифровий кіберзахист, що передбачає цифровий захист інформації про клієнтів компанії, їх конфіденційних даних;

– технологія Big Data, що дозволяє обробляти великий масив інформації в короткий термін, структурувати її, мінімізувати ризики помилок при перенесенні та групуванні даних, пришвидшити процеси прийняття рішень;

– цифрові платформи для клієнтів, що передбачають створення онлайн-платформ, цифрових мобільних додатків, чат-ботів для швидкої подачі заявок та отримання виплат, зручного керування полісами та звітування про збитки в реальному часі;

– технологія інтернет речей, що дозволяє отримати дані для індивідуальної оцінки ризику, фіксацію страхової події, оцінити збитки.

Компанія FORINSURER визначила найпопулярніші технологічні рішення, які вже використовуються у страхуванні та визначила обсяги використання цих технологій. Зокрема це технології big data, штучний інтелект та машинне навчання (20%), страхування на основі часу використання ("плати коли їздиш") (13%), телематика (13%), страхування для IoT-сфери (інтернет речей) (12%), робо-едвайзери та чат-боти (10%), блокчейн (4%).

Інтеграція телематичних технологій є останньою революцією для страхової галузі. Використання телематики в автострахованні зазвичай називають страхуванням на основі використання (usage-based insurance, UBI). Варіанти страхової телематики, які стали популярними протягом багатьох років, включають моделі визначення тарифу на автостраховання на основі поведінки, такі як Pay-As-You-Drive (PAYD), Pay-How-You-Drive (PHYD), Manage-How-You-Drive (MHYD) та Distance Based Insurance (DBI). Концепція Pay As You Live (PAYL) може стати переломним моментом у страхуванні здоров'я. [1].

Безперечно цифровізація страхової діяльності є джерелом нового зростання, і нової ефективності для страхової галузі. Проте, підвищена залежність від цифрової інфраструктури робить страхові компанії більш вразливими до нових викликів, таких як:

- нові технології та моделі бізнесу можуть не підпадати під діюче регулювання, що створює юридичну нестабільність при використанні цифрових технологій;

- інтеграція нових цифрових технологій з існуючими системами може включати питання сумісності систем, використання старих даних у нових форматах та внесення змін у бізнес-процеси [2];

- висока вартість відповідних технологічних оновлень та постійна необхідність їх повторних закупівель;

- недостатній рівень професійної кваліфікації працівників страхових компаній у відповідній галузі;

- необхідність подальшої адаптації інноваційних технологій до відповідних страхових продуктів, необхідність постійного оновлення та трансформації страхових продуктів [3].

- військові дії та економічні труднощі значно вплинули на фінансову стійкість багатьох страхових компаній, що можуть сповільнювати процеси купівлі та запровадження інноваційних технологій.

Таким чином, цифровізація страхового ринку України — це важлива тенденція, яка має на меті підвищення ефективності страхових компаній, покращення обслуговування клієнтів та адаптацію до сучасних економічних і технологічних умов. Для подолання сучасних викликів українські страховики повинні активніше інвестувати в цифрові рішення, покращувати кібербезпеку, співпрацювати з регуляторами для створення сприятливих умов для розвитку технологій, а також підвищувати фінансову грамотність населення.

Список використаних джерел:

1. Технології: Телематика, BigData, IoT, Штучний інтелект URL: <https://forinsurer.com/theme/77>
2. Гавадзин Н. О., Запухлий Р. І., Григорська Н. М., Гребенюк Н. В. Цифровізація страхування. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. Випуск 48. С. 14-17. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/48_2023ua/4.pdf
3. Осадець С. С. Розвиток сучасних інноваційних технологій на ринку страхових послуг. *Інноваційна економіка*. 2020. № 1-2. С. 194-195

Вплив війни на фінансові фактори розвитку України

Андрієнко Т.В., студентка
Київський професійно-педагогічний фаховий коледж імені Антона
Макаренка

Воєнний стан, що діє з 24 лютого 2022 року, значно впливає на фінансові фактори розвитку України.

Повномасштабне вторгнення росії завдало потужного удару по економіці України, паралізувавши діяльність на значній частині території країни, зірвавши сільськогосподарські роботи та збір урожаю. Негативний вплив відчули насамперед ті галузі, де неможлива дистанційна робота, зокрема авіація, морські перевезення та сфера послуг, що взаємодіє з клієнтами напряду. Блокада українських морських портів росією призвела до майже дворазового скорочення експорту, зокрема зернових, у яких Україна мала провідні позиції на світовому ринку [2].

Війна спричинила сильний тиск на економіку: ресурси були спрямовані на оборону, тисячі людей втратили роботу та житло, мільйони переселилися в безпечніші місця, а багато підприємств зупинили свою діяльність. Пошкодження критичної інфраструктури, зменшення податкових надходжень і втрата робочих місць в окупованих регіонах змусили уряд ухвалити радикальні економічні реформи для стабілізації ситуації та збереження обороноздатності. Фінансова система України швидко адаптувалася до військових умов, витримавши найсильніший удар за роки незалежності.

Російська агресія спричинила значні руйнування капіталу та інфраструктури, призвела до людських втрат і соціальних наслідків. Війна скоротила кількість робочих місць, доходи населення, купівельну спроможність та обсяг активів. Економічні збитки охоплюють не лише інфраструктуру й виробничі об'єкти, а й людський капітал та витрати на військове протистояння, що включають жертви, відтік біженців і зменшення народжуваності.

Монетарне фінансування дефіциту бюджету не спричинило значного зростання інфляції, оскільки гривнева пропозиція компенсувалася валютними інтервенціями НБУ [3]. Збитки та витрати на відновлення досягли рекордних

рівнів, а падіння реального ВВП і промислового виробництва перевищили показники більшості країн, що мали збройні конфлікти в другій половині ХХ — на початку ХХІ століття [1].

Військові дії залишають домінуючий вплив на зростання інфляції, що викликає зміни в ланцюгах постачання та збуту, перепрофілювання бізнесу [4]. Через необхідність замінити частину товарів імпортом (наприклад, сіль, паливо), зростає тиск на валютний курс і з'являється імпортована інфляція. Відновленню економіки перешкоджають проблеми з логістикою та втрата доступу до морського експорту, що особливо болісно впливає на великі експорто-орієнтовані підприємства.

Отже, масштаби збитків і втрат від російської агресії вже сягнули рекордних величин, а падіння реального ВВП в Україні виявилось глибшим, ніж у більшості країн, які зазнавали військових конфліктів та негативно вплинули на фінансові фактори розвитку України. Фінансовий стан України значно погіршився з початком повномасштабного вторгнення РФ. Російська агресія завдала Україні безпрецедентних гуманітарних та соціальних втрат, спричинивши серйозні руйнування інфраструктури в зонах бойових дій, дестабілізацію виробничих зв'язків і критично важливих постачань ресурсів, а також часткову втрату зовнішніх ринків та експортного потенціалу.

Список використаних джерел

1. Данилишин Б. Реалії воєнного часу: ситуація в економіці та фінансових ринках України. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/568138_realii_voiennogo_chasu_situatsiya.html (дата звернення: 31.10.2024).
2. Кравчук Н., Луцишин О. Фінансовий ринок України під час війни: реалії функціонування. Світ фінансів. № 4(73). 2022. С.112–128.
3. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2021 р. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Law_12072001_2664-III (дата звернення: 22.10.2024).
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Серпень 2023. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_finsector_NBU.pdf?v=4 (дата звернення: 06.11.2024).

Світовий досвід банківського регулювання та нагляду

Мельник К.М., к.е.н., доцент

Щербатюк О.П., здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Вдовиченко Р.О., здобувач вищої освіти ступеня магістра

Уманський національний університет садівництва

Досвід світової фінансової кризи 2008 року виявив безліч глобальних фінансових проблем, включаючи відсутність єдиної регуляторної бази та необхідність більшої взаємодії національних регуляторів на міжнародній арені, що визначило подальший напрям розвитку на підвищення

інтегрованості та стандартизації у сфері наглядової діяльності. В рамках цього напряму в деяких країнах були створені фінансові мегарегулятори, розроблені різні стандарти в якості регуляторної бази (наприклад, Базель III), була створена Рада з фінансової стабільності та інші організації в рамках інтеграційних об'єднань.

Прикладом інших важливих нині міжнародних стандартів банківської діяльності є рекомендації FATF (Financial Action Task Force on Money Laundering) щодо протидії відмиванню коштів та протидії фінансуванню тероризму (ПВК/ФТ) [1], які є обов'язковими для всіх країн, що входять до ООН.

Світовий досвід організації банківського регулювання показує, що не існує єдиного підходу до побудови системи державного регулювання фінансової сфери в цілому та банківської зокрема і існує декілька моделей. Наглядові функції може виконувати як єдиний регулятор (центральний банк), так і декілька органів одночасно. Кожен тип організації (банки, страхові компанії тощо) може регулюватися окремим спеціалізованим органом, але з усього спектру їх діяльності, або за кожним видом діяльності (банківські операції, брокерська діяльність) закріплюється свій наглядовий орган, при цьому одна організація піднаглядна відразу декільком регуляторам.

Проте, все більшу популярність сьогодні має інтегрована модель на основі мегарегулювання єдиним наглядовим органом. Перевагою такої моделі є комплексне регулювання за єдиною методологією всіх учасників та сфер діяльності фінансового ринку. До цієї ж моделі можна зарахувати процес централізації банківського нагляду в Євросоюзі в руках Європейського центрального банку (ЄЦБ).

Глобальні тенденції на світовому фінансовому ринку мають прямий вплив як на національний банківський сектор, так і на сферу банківського регулювання. Сьогодні акцент робиться на антикризовому регулюванні, особливо в частині системного ризику. Тому велика увага здебільшого приділяється системно великим банкам, а безпосередньо нагляд має лише превентивний характер. Великий вплив на банківський сектор має розвиток фінансових технологій (фінтех), що впроваджуються також і регуляторами згідно з рекомендаціями Базельського комітету, які здатні знизити операційні витрати та підвищити ефективність нагляду.

Іншою важливою тенденцією є перехід до пропорційного регулювання, який передбачає диференційовані вимоги щодо кредитних організацій, виходячи з масштабів їх діяльності та значущості для економіки. Багато національних наглядових органів впроваджують сегментацію у свої системи, тим сам підвищують вимоги для системно важливих організацій та знижуючи регуляторне навантаження на дрібні банки, які менш схильні до системних ризиків, також виділяючи інші групи з урахуванням особливостей функціонування, наприклад, ісламський банкінг [2]. Такий підхід є дуже важливим і перспективним у зв'язку з зростаючим регуляторним навантаженням на банки, насамперед, через впровадження у багатьох країнах нових стандартів Базеля III.

Ще однією глобальною тенденцією, яка може вплинути в перспективі на організацію банківського регулювання у світі через появи зон нерегульованих ризиків, є екосистемна модель бізнесу, яка розвивається разом із цифровізацією економіки. Нині багато великих компаній розширюють свій функціонал, фінансові організації розширюються у бік нефінансових послуг, а нефінансові навпаки – прагнуть отримати можливість надавати фінансові та інші послуги, притаманні до цього лише кредитним організаціям, прикладами таких компаній є Apple, Google, Ощадбанк, Яндекс та інші.

Список використаних джерел

1. Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. URL:

https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%A0%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86_.pdf

2. Чугаєв А.А., Чередниченко А.В. Ісламський банкінг та його фінансові інструменти в контексті концепції потенційної моделі фінансової системи. *Економічний часопис ХХІ*. 2011. № 3-4. С. 13 – 15.

Джерела фінансування неприбуткових організацій

Попова А. А., студентка факультету Економіки, менеджменту та права
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

У сучасному світі все більшої популярності набувають організації, які ставлять соціальні цілі вище за економічні. Держава, бажаючи покращити якість життя громадян, делегує частину своїх функцій у сфері освіти, культури та соціального забезпечення саме таким організаціям. Мета такого співробітництва – підвищити ефективність роботи соціальної сфери. Некомерційні організації об'єднують людей з різними інтересами – від захисту довкілля до розвитку культури. При цьому, основний їхній фокус – це не отримання прибутку, а вирішення соціальних проблем. Оскільки для таких організацій фінансова вигода не є пріоритетом, їхня система обліку має свої особливості.

В Україні неприбуткові організації поділяються на дві основні категорії: бюджетні та небюджетні. Перші фінансуються державою, а другі – за рахунок добровільних внесків, членських сплат та інших дозволених законом джерел.

Небюджетні неприбуткові організації, які часто працюють на кошти донорів та грантів, підлягають суворому контролю. Це пов'язано з необхідністю забезпечити прозоре використання коштів та відповідальність перед фінансистами.

Законодавство України чітко визначає умови, за яких організація може отримати статус неприбуткової. Однією з ключових вимог є обов'язкове ведення бухгалтерського обліку. Такий підхід не лише відповідає загальним

нормам, але й є необхідною умовою для отримання цільового фінансування від донорів та партнерів. Весь рух коштів, отриманих від зовнішніх джерел, має бути детально відображений в обліку за напрямками використання [1-2].

Оскільки неприбуткові організації не мають за мету отримання прибутку, вони активно шукають альтернативні джерела фінансування. Спектр таких джерел може суттєво відрізнитися залежно від виду діяльності організації та її масштабів. Від благодійних внесків та грантів до членських внесків і доходів від реалізації товарів та послуг – кожна організація обирає оптимальні для себе шляхи залучення коштів. Саме тому ведення чіткого та прозорого обліку є ключовим для ефективного управління фінансами та звітування перед донорами та зацікавленими сторонами.

Фандрейзингові кампанії відіграють важливу роль у функціонуванні неприбуткових організацій, оскільки вони часто стають основним джерелом їхнього доходу. Такі кампанії можуть проводитись у різних форматах: через інформаційні стенди, соціальні мережі чи партнерства. Індивідуальні донори здійснюють як одноразові, так і регулярні пожертви через онлайн-сервіси, сайти організацій чи під час офлайн заходів. Згідно з даними, 71% усіх пожертв, зроблених неприбутковим організаціям, надходить саме від фізичних осіб.

Гранти також є важливим джерелом фінансування для неприбуткових організацій, хоча вони не є основним через свою непостійність. Це сума коштів, яка надається на реалізацію соціальних проектів або благодійних програм і не потребує повернення. Організації можуть подавати заявки на гранти від урядів різних рівнів або міжнародних фондів, проте для отримання грантів необхідно подати детальні звіти про їх використання та досягнуті результати. Гранти надаються, як правило, на конкурсній основі, що дає можливість організаціям не лише отримати додаткові фінансові ресурси, а й розвиватися, адже підготовка заявок вимагає значних зусиль на етапі планування та організації.

Державне фінансування є популярним джерелом доходу для неприбуткових організацій у розвинутих країнах з стабільною економічною ситуацією. Влада таких країн часто виділяє частину ВВП на допомогу організаціям, діяльність яких спрямована на соціальні проблеми чи благодійні справи.

Малі підприємства також можуть бути донорами для неприбуткових організацій, якщо мають бажання бути асоційованими з ними. Такі підприємства часто спонсорують фандрейзингові події або активності у соціальних мережах. Крім того, приватні донори, бажаючи підтримати розвиток благодійних рухів, можуть стати постійними партнерами організацій. Для них мотивацією є не лише бажання змінити світ на краще, а й підвищити свій соціальний статус через асоціацію з позитивними справами, хоча багато донорів залишаються анонімними, що свідчить про справжні благі наміри [3].

Отже, неприбуткові організації виконують важливу роль у вирішенні соціальних проблем, орієнтуючись на досягнення соціальних цілей, а не

економічного прибутку. Їхня діяльність фінансується через різноманітні джерела, зокрема благодійні внески, гранти, членські сплати та доходи від реалізації товарів і послуг.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Кодекс від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 3.11.2024).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 року № 996-XIV/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 3.11.2024).

3. Джерела фінансування: як неприбуткові організації отримують кошти для їхньої діяльності? URL: <https://rubryka.com/blog/funding-ngo/> (дата звернення: 3.11.2024).

Напрями гармонізації податкової системи України в повоєнному контексті

Барабаш Л.В., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Гармонізація податкової системи України у повоєнній перспективі має важливе значення для залучення інвестицій у розвиток економіки, сприяння економічній стабільності та інтеграції в ЄС.

І першочерговим кроком на шляху до розвитку є приведення податкового законодавства України у відповідність з податковими директивами ЄС: запровадження спільної консолідованої бази оподаткування підприємств, узгодження норм щодо функціонування податку на додану вартість (ПДВ) й акцизного оподаткування. Ці заходи спрямовані на спрощення дотримання податкового законодавства та зменшення адміністративного тягаря для компаній, які працюють за кордоном. А приведення акцизів до стандартів ЄС передбачає перегляд податкових ставок на підакцизні товари, щоб узгодити їх із мінімальними ставками ЄС, тим самим запобігаючи викривленням ринку та забезпечуючи чесну конкуренцію.

Необхідним елементом гармонізації має стати вдосконалення податкового адміністрування. Його можливо досягнути через посилення цифровізації та впровадження електронних систем подання документів і застосування передового досвіду країн-членів ЄС. Як наслідок – очікується посилення дотримання законодавства платниками податків, що може підвищити ефективність і зменшити ухилення від сплати податків. Ще ж одним кроком є сприяння фіскальній децентралізації через надання місцевим органам влади більшої фіскальної автономії, що покращує розподіл фінансових ресурсів і підзвітність. Адже децентралізація узгоджується з практикою ЄС і підтримує регіональний розвиток [1].

Значні проблеми для гармонізації податкової системи України створює тіньова економіка. Реалізація заходів для формалізації неформальних секторів, таких, як стимулювання реєстрації та дотримання законодавства, має важливе значення для розширення податкової бази та збільшення надходжень. І на фоні означеного недоліку варто виокремити ще один: недостатній рівень соціальної справедливості в оподаткуванні. Саме реалізація даного напрямку, шляхом забезпечення прогресивного оподаткування, допоможе вирішити проблему нерівності доходів і сприяти соціальній згуртованості [2].

Ще одним напрямом гармонізації має стати спрощення системи оподаткування. Удосконалення податкового законодавства для усунення зайвих складнощів може покращити дотримання законодавства та залучити іноземні інвестиції. При цьому зусилля щодо спрощення мають бути зосереджені на зменшенні кількості податків та уточненні податкових зобов'язань [3].

Наведені напрями гармонізації здатні вивести податкову систему України на якісно новий рівень функціонування.

Список використаних джерел

1. Tetiana Bogdan, Branimir Jovanović Public Expenditure and Tax Policy for the postwar Reconstruction of Ukraine. Policy Notes and Reports 69. June 2023. URL: <https://wiiw.ac.at/public-expenditure-and-tax-policy-for-the-post-war-reconstruction-of-ukraine-dlp-6573.pdf> (дата звернення 10.11.2024)

2. Siegmann, Arjen and Volkova, Oksana, Potential for Fiscal Policy Reforms in Post-War Ukraine (March 22, 2023). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4396506> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4396506>

3. Левицька І., Климчук А., Захарова С. Оподаткування підприємств в контексті післявоєнного стимулювання економічного розвитку України. Academic Review. 2023. № 2 (59). С. 143–154.

Справедливість оподаткування як тенденція розвитку податкової системи України у повоєнний період

Левченко О.О., 31-ф, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.
Уманський національний університет садівництва

Проблема справедливості в оподаткуванні для України є однією з найактуальніших сьогодні. Адже проявляється в нерівномірному податковому навантаженні, де заможні верстви населення і великі бізнеси часто сплачують менший відсоток від своїх доходів у порівнянні з малозабезпеченими. Складність податкового законодавства, наявність тіньової економіки та корупція в податкових органах підбивають довіру до наявної системи оподаткування. Це створює відчуття несправедливості серед добросовісних

платників податків та зменшує готовність громадян виконувати свої податкові зобов'язання.

Відтак одним із ключових аспектів майбутніх реформ стане забезпечення справедливості оподаткування. І це питання не лише економічного характеру, але й соціального, оскільки справедливий перерозподіл ресурсів є гарантом сталого розвитку держави, підвищення довіри до інституцій та покращення рівня життя громадян [1]. І її втілення можна розглядати у ролі ключових перспектив, серед яких слід виокремити наступні основи:

1. Прогресивне оподаткування як інструмент перерозподілу доходів. Воно є одним з основних механізмів, завдяки якому досягається справедливість у податковій системі. У повоєнний період очікується посилення прогресивного підходу, тобто багатші платитимуть більшу частку з своїх доходів. Це стане важливим елементом соціальної справедливості, адже велика частина населення в умовах повоєнної економіки може зіткнутися з фінансовими труднощами. Крім того, прогресивне оподаткування дозволить збільшити рівень надходжень до державного бюджету, підтримати найвразливіші верстви населення через соціальні програми, сприяти зниженню нерівності в суспільстві [2]. Однак для ефективного функціонування такої системи необхідно вдосконалити механізми обліку доходів, щоб уникнути приховування фінансових операцій;

2. Податкові пільги для стимулювання економічного відновлення. Післявоєнна економіка України потребуватиме потужних стимулів для відновлення. У цьому контексті особливе значення матимуть податкові пільги для малого та середнього бізнесу, а також для стратегічних галузей економіки. Такі пільги можуть включати: зниження ставки податку на прибуток для підприємств, що постраждали внаслідок війни; тимчасове звільнення від сплати окремих податків для підприємств, що працюють у зонах, постраждалих від військових дій; пільги на реінвестиції з метою стимулювання внутрішніх інвестицій у відновлення та розвиток [3]. Зазначені заходи допоможуть швидко відновити підприємства, створити нові робочі місця й активізувати економічну активність, що в подальшому забезпечить зростання податкових надходжень;

3. Подолання тіньової економіки. Тіньова економіка залишається серйозною проблемою для України, і післявоєнний період стане вирішальним для її подолання. Спрощення процедур оподаткування, модернізація податкових органів, цифровізація податкових процесів і посилення контролю стануть основними елементами у боротьбі з ухиленням від сплати податків [4];

4. Прозорість і підзвітність – основа довіри до податкової системи. При цьому вона має бути забезпечена як щодо податкових процедур, так і відносно використання бюджетних коштів. Для підвищення прозорості необхідно [5]: запровадити відкриті бази даних для громадськості щодо податкових надходжень і витрат держави; підвищити рівень підзвітності органів влади у питаннях розподілу бюджетних коштів, зокрема через механізми громадського контролю; забезпечити простоту та доступність податкових

процедур, щоб платники податків могли легко розуміти свої обов'язки і дотримуватись їх. Забезпечення прозорості сприятиме формуванню культури добровільної сплати податків і створить основу для стабільного розвитку держави.

Справедливість оподаткування є ключовим принципом, основою розвитку податкової системи України в повоєнний період, і лише активне впровадження у практичну діяльність даного принципу здатне створити нове економічне диво повоєнної відбудови.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Справедливість в оподаткуванні: фіскальний наступ на багатство. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/11.pdf (дата звернення 25.10.2024)

2. Прогресивне оподаткування. Вікіпедія – вільна енциклопедія. URL : <http://surl.li/njwntz> (дата звернення 27.10.2024)

3. Гришко А., Бетлій О. Податкова лібералізація під час війни: необхідність для бюджету чи розкіш для бізнесу? *Voxukraine* URL : <https://voxukraine.org/podatкова-liberalizatsiya-pid-chas-vijny-neobhidnist-dlya-byudzhetu-chy-rozkish-dlya-biznesu> (дата звернення 26.10.2024)

4. Tereshchenko O. O. & Babiak N. D. (2021). Субкультура тіньової економіки та її вплив на витрати на власний капітал підприємств на ринках, що розвиваються. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 1(32), 382–393. URL : <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2897> (дата звернення 27.10.2024)

5. Ракович Ю., Любка О. Податкова прозорість як необхідна умова сучасної системи адміністрування податкових платежів. *Світ фінансів*. 2023. № 3 (76.). С. 115–125.

6. Вінокуров Я. Уряд хоче повернути податки на доходи для багатих, але не знає як. Чому прогресивне оподаткування не прижилося в Україні та як воно буде впроваджуватися в майбутньому? *Економічна правда* 23 січня 2024 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/01/23/709035/> (дата звернення 27.10.2024)

Ключові аспекти впливу поведінкових фінансів на оподаткування доходів фізичних осіб

Куліченко Р.В., студент 21 дф-ф групи
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.
Уманський національний університет садівництва

Поведінкові фінанси в сучасному фінансово-економічному середовищі є базовим аспектом вивчення взаємодії різних фінансових складових і їх результативності. Внаслідок того, що поведінкові фінанси досліджують, як психологічні та емоційні фактори впливають на фінансові рішення індивідів,

вони є надзвичайно актуальними для взаємодії в середовищі оподаткування доходів фізичних осіб.

Варто зауважити, що вплив поведінкових фінансів на оподаткування доходів фізичних осіб варто розглядати крізь призму їх основних аспектів. Так, зокрема, внаслідок глибокого впливу евристиків і упереджень в податкових рішеннях фізичні особи, як платники податків, часто використовують спрощені ментальні стратегії (евристики) при прийнятті податкових рішень, що може призводити до систематичних помилок. Зокрема, упередження статус-кво може змусити платників податків уникати змін у податковому плануванні, навіть якщо це не відповідає їхнім інтересам [1].

Не менш важливим є і вплив сприйняття справедливості податкової системи. Загалом сприйняття платниками податків справедливості податкової системи впливає на їхню готовність дотримуватися податкових зобов'язань. Адже саме підвищення прозорості та зрозумілості податкових правил може зменшити ухилення від сплати податків [1, 2].

На особливу увагу заслуговує і роль соціальних норм та вплив оточення, що значно впливають на податкову поведінку фізичних осіб. Відтак якщо ухилення від сплати податків є поширеним у певній спільноті, це може знижувати податкову дисципліну серед її членів [1, 3].

Цікавим у плані впливу на поведінку платників податку на доходи фізичних осіб є й ефект фреймінгу у податкових повідомленнях. Адже спосіб подання інформації про податки, тобто фреймінг, зокрема акцент на позитивних аспектах сплати податків, таких як фінансування суспільних благ, може підвищити готовність до виконання податкових зобов'язань.

Однак все ж таки базовим аспектом впливу поведінкових фінансів на оподаткування доходів фізичних осіб були і залишаються психологічні бар'єри та податкове планування. Саме психологічні перешкоди, такі як страх перед складністю податкового законодавства, можуть перешкоджати ефективному здійсненню податкового процесу [1, 4].

Врахування поведінкових аспектів у процесі функціонування оподаткування доходів фізичних осіб може сприяти підвищенню ефективності даної галузі податкової системи України та зменшенню рівня ухилення від сплати податків.

Список використаних джерел

1. Ткачик Ф. Соціально-психологічні аспекти розвитку податкового консультування в Україні. *Світ фінансів*. 2017. № 2 (51). С. 118–127.

2. Харабара В.М., Грешко Р.І., Третякова О.В. Поведінкові фінанси: сутність та основні теоретичні блоки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8814> (дата звернення 10.11.2024)

3. Адемanko А.С. Сутність поведінкових фінансів та їх зв'язок з іншими науками. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/71.pdf> (дата звернення 09.11.2024)

4. Нікіфоров П.О., Марич М.Г. Поведінкові фінанси : навч. пос., вид. друге, доповн. і перероб.. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича. 2024. 181 с.

Повоєнне відновлення фінансового ринку України

Савчук І.І., студентка 21 дф-ф групи
Науковий керівник – Барабаш Л.В. к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

На сьогодні актуальним питанням є повоєнне відновлення України, зокрема фінансового ринку, після завершення бойових дій на її території. І розробка ефективної стратегії, спрямованої на втілення означеного, залежить від багатьох чинників, одним з яких є дослідження та орієнтація на іноземний досвід.

Очевидно, що стійке економічне зростання і розвиток можуть мати місце лише на міцному безпековому фундаменті. Безпека за своєю природою є суспільним благом, що має надаватися державою та міжнародним співтовариством. За відсутності ж цього суспільного блага приватні інвестиції, що є основою різних складових фінансового ринку, прямуватимуть до нуля, а економічна діяльність гальмуватиметься внаслідок зниження конкурентоспроможності бізнесу [1]. І з даної позиції актуально вивчити зарубіжний досвід повоєнного відновлення.

В першу чергу звернути увагу на повоєнний досвід В'єтнаму, який пережив важкі воєнні конфлікти у ХХ ст. Країна була економічно ізольованою та віднесена за рівнем розвитку до держав третього світу: рівень життя був низьким, подекуди межуючи зі злиднями. Традиційно аграрна країна характеризувалася низькою часткою промисловості, основи якої було закладено під патронатом СРСР, та експортною орієнтацією на країни соціалістичного табору [2].

У повоєнний час оновлення В'єтнаму та його економіки базувалося на: впровадженні «економічного суверенітету» та згортанні програми індустріалізації зразка СРСР; гарантуванні продовольчої безпеки, нарощуванні виробництва товарів для забезпечення внутрішнього споживача й розвитку експортно-орієнтованих галузей [3]. Як зазначають А. Даниленко та Г. Єршова, в Україні слід застосувати наступні елементи, які дали можливість В'єтнаму відновитись після воєнних дій на їх території, а саме: створення зон промислового й експортного виробництва з наданням їм державної підтримки; стимулювання припливу іноземних інвестицій (податкові та інші стимули) та залучення економіки до міжнародних ланцюжків доданої вартості [2].

Також слід звернути увагу на японське «економічне диво», реалізація, якого відбувалася після Другої світової війни. незважаючи на те, що Японія – країна з незначними запасами сировини, це їй не завадило стани однією з найрозвинутіших країн світу. Адже у після воєнний час ця держава зробила неможливе завдяки інноваційному прогресу: країна стала одним із найбільших споживачів інноваційних виробів, скуповувала патенти на винаходи, впроваджувала сучасні технології. Загалом реформування її економіки здійснювалося з використанням таких основних елементів, як жорстка

бюджетна економія та дотримання практики бездефіцитного бюджету; відмова від прямої бюджетної підтримки економіки й спрямування коштів через банківський сектор на довгострокове кредитування промисловості; стимулювання іноземних інвестицій; стимулювання інноваційних виробництв та створення нових технологій.

Ще одним «економічним дивом» є італійське повоєнне відновлення. І ґрунтувалося воно на політиці жорсткого регулювання грошово-кредитної системи, що передбачало: зменшення інфляції, стабілізацію національної валюти та нормалізацію економіки країни. У межах означених цілей було впроваджено систему валютного контролю, що включала в себе фіксацію валютного курсу, стимулювання зовнішніх валютних надходжень, обов'язковий продаж чи депонування іноземної валюти, накопичення валютних резервів, створення «фонду в лірах» для стабілізації національної валюти. Водночас італійський уряд навіть в умовах зростання державного боргу активно підтримував підприємців шляхом податкових пільг, інвестиційних субсидій і державних субсидій на кредитування [4].

Ще однією країною з цікавою стратегією повоєнного відновлення є Кувейт, де практикувалося використання Суверенних інвестиційних фондів (державні фонди, що, як правило, створюються в періоди, коли в державі внаслідок сприятливої кон'юнктури ринків генерується фінансовий надлишок). Однак успішність управління фондами була зумовлена доволі жорсткою політикою уряду щодо цільового спрямування створення СІФ, а також контролю їхніх надходжень і видатків. Крім того, у самих процесах повоєнної реконструкції акцент робився, передусім, на відновленні прибуткових галузей економіки, стабілізації фінансово-банківської системи та забезпеченні довіри між державою і суспільством шляхом поступового та пріоритетного вирішення соціальних проблем [5].

Виходячи з умов, що склалися, в Україні на післявоєнний час доречно використовувати з в'єтнамської стратегії залучення інвестицій на створення промислових зон; з японської – жорстку бюджетну економію з паралельним використанням цільової бюджетної підтримки стратегічних галузей економіки.. перспективним буде і застосування суверенних інвестиційних фондів, однак виключно за профіциту державного бюджету.

Список використаних джерел

1. Поплюйко А. М. Повоєнне відновлення економіки України: досвід країн, на території яких відбувалися військові дії. *Ефективна економіка*. 2023. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2023_3_30 (дата звернення 02.11.2024)

2. Даниленко А. І. Єршова Г.В. Повоєнне відновлення економіки: основні фактори впливу та світовий досвід для України. *Фінанси України*. 2023. № 6. С. 10-33.

3. 35 років реформ у В'єтнамі. Що вдалося побудувати? Аналітичний центр ADASTRA. 2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/35-rokiv-reform-u-vyetnamisho-vdalosya-pobuduvati>. (дата звернення 02.11.2024)

4. Дідківська Л. В. Італійське «економічне диво»: успішний досвід управління повоенним відновленням. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2022. Вип. 55. С. 102-116.

5. Іваницька О. М. Роль суверенних інвестиційних фондів у повоенному відновленні Кувейту. *Наукові праці НДФІ*. 2022. Вип. 4. С. 100-111.

Базові механізми функціонування податкової системи

Щербань С.А., студент 31 дф-ф групи
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.
Уманський національний університет садівництва

Податкова система є фундаментальним компонентом економічної системи держави, метою якого є збір доходів, необхідних для державних витрат. Відповідно, податкова система здійснює надзвичайно вагомий вплив на всі економічні явища. А тому важливим є розуміння функціонування її основних механізмів.

Найвагомішим механізмом функціонування податкової системи є формування належної податкової політики. Саме вона передбачає стратегічну розробку податкових законів і правил для досягнення економічних і соціальних цілей. Це включає визначення баз оподаткування, ставок і структур, щоб збалансувати отримання прибутку з міркуваннями економічного зростання та справедливості. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) підкреслює, що податкова політика спрямована на забезпечення надходжень, необхідних урядам, одночасно посилюючи внесок податкової системи в інклюзивне та стійке економічне зростання [1].

Наступним і найцікавішим у контексті взаємодії між державою та платниками податків є механізм податкового адміністрування. Він охоплює імплементацію та дотримання податкового законодавства, включаючи реєстрацію платників податків, оцінку, збір і моніторинг дотримання. Спрощення системи оподаткування та обмеження звільнень від сплати податків мають вирішальне значення для сприяння дотриманню платниками податків вимог, про що свідчать реформи в різних країнах [2].

Актуальним також є забезпечення дотримання платниками податків законодавства, що передбачає поєднання добровільного дотримання та заходів примусу. Такі механізми, як перевірки, штрафні санкції та судові дії використовуються для запобігання недотриманню вимог та ухиленню від сплати податків [3].

Ще одним механізмом функціонування податкової системи є надання консультаційних послуг платникам податків і навчання. Вони покращують дотримання законодавства платниками податків та спрощують процес оподаткування. Прозорі комунікації та допомога можуть зменшити помилки та сприяти співпраці між податковими органами та платниками податків [4].

Важливим є постійне оцінювання ефективності та сталості податкової системи. і в даній площині слід мати розуміння, що механізми функціонування податкової системи, з розумінням потреб і запитів платників податків – фізичних і юридичних осіб, і прийняті на цій основі компромісні рішення держави мають на меті оптимізацію фінансових потоків до бюджету та покращення рівня благополуччя країни.

Список використаних джерел

1. Tax policy. OECD. URL: <https://www.oecd.org/en/topics/tax-policy.html> (дата звернення 08.11.2024)
2. Five country cases illustrate how best to improve tax collection. Finance & Development Magazine. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2018/03/akitoby> (дата звернення 09.11.2024)
3. Svetlozarova Nikolova, B. (2023). Strengthening the Integrity of the Tax Administration and Increasing Tax Morale. In: Tax Audit and Taxation in the Paradigm of Sustainable Development. Contributions to Management Science. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-32126-9_8
4. Marian Dobranschi, David Hampel, Jitka Janova, Danuše Nerudova, Petr Rozmahel (2019) Tax System Sustainability Evaluation: A Model for EU Countries. *Intereconomics*. Volume 54, 2019 · Number 3. · Pp. 138–141.

Цифрова трансформація у сфері соціальних послуг в Україні

Бондаренко Н.В.- к. е. н, доцент кафедри фінансів, банківських справи, страхування та фондовий ринок;

Заярна В.О.- студентка другого рівня освітньо-наукового рівня вищої освіти (магістр), 11м-ф група

Цифрова трансформація соціальної сфери в Україні є важливим кроком для підвищення доступності та ефективності надання соціальних послуг. Впровадження цифрових технологій сприяє вдосконаленню процесів обслуговування громадян, зменшенню часу і ресурсів, необхідних для цього. Інтеграція цифрових комунікацій у повсякденне життя позитивно впливає на якість життя громадян, зміцнює довіру до органів влади та скорочує час для отримання послуг. Стрімкий розвиток технологій охоплює більшість сфер суспільного життя, включно із соціальними послугами. Україна прагне стати «сервісною державою», орієнтованою на розробку додатків і програм для спрощення адміністративних послуг, що позитивно впливає на імідж держави серед громадян та на міжнародному рівні.

Сучасний етап цифрової трансформації в соціальній сфері тісно пов'язаний із впровадженням у промислову експлуатацію в 2019 році Єдиної державної електронної системи взаємодії державних інформаційних послуг («Трембіта») та єдиного веб-порталу використання електронних адміністративних послуг («Дія»). Моніторинг реалізації відповідного

законодавства законодавства, що з 2021 року рівень надання електронних послуг в усіх сферах суспільного життя, виключно із соціальною сферою, вийшов на якісно новий рівень [1, 2].

Важливим елементом цифровізації є портал «Дія», який значно спростив доступ до ряду соціальних послуг, таких як реєстрація на допомогу для людей з інвалідністю або усиновлення дітей. Це дозволило покращити якість обслуговування, зменшити черги в управліннях соціального захисту та підвищити прозорість процесу. Крім того, для підтримки постраждалих від російської агресії громадян було запроваджено нові функції через платформу «ЄДопомога», що дозволило покращити координацію надання допомоги, залучаючи не лише державні кошти. Міністерство цифрової трансформації України ініціювало пілотний запуск Єдиної інформаційної системи соціальної сфери (ЄІССС), яка має на меті забезпечення прозорості й доступності соціальних послуг, а також справедливий розподіл коштів для підтримки тих, хто дійсно потребує допомоги [3, 4].

За даними інформаційно-обчислювального центру Міністерства соціальної політики та станом на 01.10.2024, найбільшій цифровій готовності щодо надання соціальних послуг набули Дніпропетровська (114 громад, 5 175 працівників), Київська (66 громад та 3 109 працівників) та Харківська області (86 громад та 2 948 працівників). Найменші показники мають Луганська та Херсонська області, адже вони є тимчасово окупованими територіями України, і Чернівецька область у зв'язку зі своєю малою територією.

Застосунком «Дія» користуються майже всі громадяни держави, тоді як Єдина інформаційна система соціальної сфери в основному стосується працівників соціального захисту та державних службовців. У 2023 році на порталі «Дія» з'явилася можливість подати заявки на такі види соціальної допомоги: на дітей з тяжкими захворюваннями, для осіб з інвалідністю з дитинства та для дітей одиноких батьків [5].

У зв'язку з страхом пенсіонерів та людей похилого віку перед використанням цифрових застосунків впроваджено ініціативи, які б сприяли їхньому навчанню та підвищенню цифрової грамотності. Було запроваджено «Проект підтримки Дія», який фінансується Швецією та реалізується Програмою розвитку ООН (UNDP) в Україні. Цей проект розпочав свою діяльність у 2021 році, а його друга фаза стартувала 1 січня 2024 року. Основною метою ініціативи є подолання цифрового розриву між поколіннями та різними соціальними групами, що дозволить кожному в Україні скористатися новими цифровими рішеннями та електронними послугами [6].

Аналіз структури наданих соціальних послуг окремим категоріям населення України (рис. 2) показує, що найбільшу частку отримувачів становлять особи пенсійного віку – 5,8 млн осіб, або 45,26%. Це свідчить про зростання доступності платформи для літніх людей та про її популярність серед пенсіонерів, які дедалі активніше використовують її можливості.

Через цю платформу вже впроваджено 44 електронні послуги та інструменти, які обслуговують понад 35 мільйонів українців. Платформа

також сприяла розробці нового державного стандарту вебдоступності, а перша фаза «Проекту підтримки Дія» за 2021–2023 роки отримала міжнародне визнання – нагороду Gender-Responsive Evaluation від UNDP. Додатково створено подкаст «Цифровізаторки», який висвітлює історії жінок у державному секторі, що розробляють електронні продукти для мільйонів громадян [6].

Трансформація соціальної сфери є одним із провідних напрямків державної цифрової стратегії, спрямованої на створення ефективної служби цифрової держави. Для реалізації цієї амбітної мети парламент та уряд ухвалили низку важливих рішень і заходів, які відкрили нові можливості. Також, провели заходи щодо адаптації інститутів соціального захисту до європейських стандартів, підвищення якості соціальних послуг, забезпечення фінансової стабільності соціальної сфери та розширення європейських стандартів. Цей підхід сприятиме впровадженню адресної державної соціальної підтримки, а також мінімізації корупційних ризиків, зловживань та інших негативних явищ, які супроводжували цю сферу протягом тривалого часу.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 25.10.2024)
2. Оглядове досьє щодо основних аспектів цифрової трансформації соціальної сфери. <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33011.pdf> (дата звернення: 12.10.2024)
3. Цифрова трансформація соцсфери – Єдина електронна система дозволить заощадити до 11 млрд грн щороку. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/cifrova-transformaciya-socsferi-yedina-elektronna-sistema-dozvolit-zaoshchaditi-do-11-mlrd-grn-shchoroku> (дата звернення 28.10.2024р.) (дата звернення: 01.10.2024)
4. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери: постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 404 (в ред. постанови КМУ від 27.10.2023 р. № 1130). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-%D0%BF/ed20210414#n26> (дата звернення: 01.10.2024)
5. Соціальна підтримка в смартфоні. Як будуть цифровізовані соціальні виплати і що вже зроблено. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/26/699466/> (дата звернення: 17.10.2024)
6. Цифрові, інклюзивні, доступні: підтримка цифровізації державних послуг в Україні (Проект підтримки Дія). <https://www.undp.org/uk/ukraine/projects/digital-inclusive-accessible-support-digitalisation-public-services-ukraine-dia-support-project> (дата звернення: 03.10.2024)

Формування фінансових ресурсів національної економіки у воєнний період

Мамалига Н.В., аспірант

Костогриз В.Г., к.е.н., доцент

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

У воєнний період формування фінансових ресурсів економіки має ряд особливостей, які обумовлені характером військових дій, рівнем розвитку економіки країни та її міжнародними відносинами.

Під час війни фінансові ресурси країни зазнають значного впливу. Нестабільна безпекова ситуація, масова міграція населення та руйнування інфраструктури спричинені воєнними діями, можуть призвести до значного спаду економічної активності та зрештою до зменшення податкових надходжень. Це в свою чергу ускладнить фінансування уряду, його основних функцій та підтримку військових операцій, що навантажить і без того вичерпані фінансові ресурси країни в умовах війни.

Також значного впливу війни на фінансові ресурси держави має збільшення військових витрат. Витрати на підтримку та розширення військових операцій можуть бути непомірними, що вимагатиме значних фінансових ресурсів. Збільшення військових витрат може призвести до скорочення фінансування інших сфер, таких як: освіта, охорона здоров'я, підтримка соціально незахищених верств та стимулювання бізнесу, що ще більше загальмує економічне зростання, розвиток та скоротить надходження до бюджету.

Крім того, руйнування інфраструктури, дорожніх шляхів та морських портів, може ускладнити транспортування товарів і торгівлю в країні. Дане явище може призвести до зменшення економічної активності, податкових надходжень та іноземних інвестицій.

Підсумовуючи, можна зазначити, що формування фінансових ресурсів національної економіки у воєнний період є складним і багатогранним та на фінансову стабільність країни впливають різноманітні фактори. Зменшення податкових надходжень, збільшення військових витрат та руйнування торгових шляхів – це лише декілька з небагатьох проблем, які необхідно вирішити під час війни.

Беручи до уваги вищезазначене, основними джерелами формування фінансових ресурсів національної економіки у воєнний період можуть бути податкові надходження, зовнішні запозичення, міжнародна допомога та спеціальні фінансові інструменти внутрішнього запозичення.

У воєнний час податкові надходження є одним з основних джерел формування фінансових ресурсів. Однак, у зв'язку з руйнуванням економіки, знищенням інфраструктури, зниженням рівня виробництва та зменшенням доходів населення, податкові надходження наслідковою тенденцією значно зменшуються. Враховуючи ці фактори держава повинна впроваджувати ряд заходів для стимулювання податкових надходжень, таких як:

- Збільшення ставки податку на прибуток юр. осіб та фіз. осіб;
- Підвищення податку на додану вартість;
- Запровадження нових податків і зборів, таких як військовий збір;
- Розширення бази оподаткування, наприклад оподаткування доходів з криптовалюти;

— Запровадження податкових пільг для підприємств, які працюють в оборонній сфері та забезпечують життєдіяльність населення [1].

Другим по величині джерелом фінансування потреб держави в воєнний період можуть бути зовнішні запозичення та міжнародна допомога. Держава може отримувати міжнародну допомогу у вигляді грантів, кредитів та інших форм допомоги. Однак, враховуючи великі ризики та зростаючу залежність від міжнародних партнерів, дані джерел не повинні бути основними в формуванні економіки країни [2].

Також під час війни держава може проводити спеціальні фінансові операції, такі як випуск військових облігацій, емісія готівки та інші операції, спрямовані на забезпечення фінансування потреб держави. Випуск військових облігацій допоможе країні стабільно отримувати кошти від населення в найважчі періоди та стимулювати економічну активність населення [3].

Успішність залучення додаткових фінансових ресурсів неможлива без чіткої, прозорої і злагодженої фінансової політики держави, активної міжнародної дипломатії та ефективного використання отриманих ресурсів.

Формування фінансових ресурсів національної економіки у воєнний період є складним і відповідальним завданням. Від його успішного виконання залежить стабільність фінансової системи, обороноздатність країни та її здатність до відновлення економіки після завершення війни.

Список використаних джерел:

1. Сидорчук А. Проблеми формування фінансових ресурсів державного соціального. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Економіка. 2010. № 13. С. 251–262. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2010_13_31 (дата звернення: 08.11.2024).

2. Нечаюк І. Основні проблеми подолання бюджетного дефіциту в Україні. Економічний форум. 2013. № 4. С. 207–211. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2013_4_35 (дата звернення: 08.11.2024).

3. НБУ: Що таке військові ОВДП та як їх можна придбати. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/nbu-shcho-take-vijskovi-ovdp-ta-yak-yih-mozhna-pridbati> (дата звернення: 08.11.2024).

Спеціальні податкові режими як інструмент економічного розвитку

Баранов В.О., аспірант кафедри обліку і фінансів
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

В умовах трансформації економічних відносин та потреби стимулювання розвитку окремих секторів економіки особливої актуальності набуває дослідження спеціальних податкових режимів як ефективного інструменту державного регулювання економіки, що здатний забезпечити баланс між фіскальними інтересами держави та економічними можливостями платників податків.

Економічна природа спеціальних податкових режимів визначається їх подвійною функцією: з одного боку, вони виступають особливим механізмом справляння податків та зборів, а з іншого – інструментом державного регулювання економіки. Як зазначає В. І. Теремецький, спеціальні податкові режими встановлюють особливий порядок обчислення і сплати податків та зборів для стимулювання розвитку галузей економіки шляхом зниження податкового навантаження та надання інших переваг певним категоріям платників податків [1, с. 269].

Необхідність запровадження спеціальних податкових режимів обумовлена низкою економічних факторів. По-перше, це потреба у диференційованому підході до оподаткування різних суб'єктів господарювання з урахуванням їх розміру і галузевої приналежності. По-друге, спеціальні режими дозволяють створити сприятливі умови для розвитку пріоритетних секторів економіки через зниження податкового навантаження та спрощення адміністрування податків.

Вплив спеціальних податкових режимів на економічну поведінку суб'єктів господарювання проявляється через декілька ключових механізмів. В першу чергу, вони стимулюють підприємницьку активність шляхом зменшення трансакційних витрат на ведення податкового обліку та звітності. За оцінками експертів, застосування спрощеної системи оподаткування дозволяє малим підприємствам значно скоротити адміністративні витрати порівняно із загальною системою і розмір такої економії становить 2,4% від загального обсягу реалізованої продукції платників єдиного податку або 0,5% від ВВП [2, с. 18].

Особливу роль спеціальні податкові режими відіграють у стимулюванні інноваційної діяльності та технологічного розвитку. Запровадження преференційних умов оподаткування для підприємств у цій галузі дозволяє частково компенсувати високі ризики та фінансові витрати на початкових етапах інноваційних проєктів. При цьому ефективність таких режимів значною мірою залежить від чіткості критеріїв їх застосування та прозорості адміністрування.

Економічна ефективність спеціальних податкових режимів має оцінюватись через призму співвідношення отриманих вигод для економіки та витрат бюджетних надходжень. При правильному конструюванні такі режими

здатні забезпечити позитивний фіскальний ефект у середньо- та довгостроковій перспективі за рахунок розширення бази оподаткування, активізації підприємницької діяльності, легалізації бізнесу та виходу з тіньового сектору. Навіть сьогодні, в умовах повномасштабної війни, запроваджені спеціальні режими оподаткування для малого бізнесу в середньому призводять до зростання податкових надходжень за рахунок збільшення кількості платників податків та обсягів їх діяльності. Так, наприклад, частка єдиного податку у загальній сумі місцевих податків за 2023 рік зросла на 4,3%, і у порівнянні з 2022 роком сума сплаченого єдиного податку збільшилася на 8578,9 тис. грн [3].

Макроекономічні наслідки застосування різних податкових режимів проявляються через їх вплив на ключові показники економічного розвитку. Зокрема, спеціальні режими оподаткування сприяють підвищенню рівня зайнятості населення через стимулювання самозайнятості та розвитку малого підприємництва, зростанню інвестиційної активності у пріоритетних галузях економіки, прискоренню технологічної модернізації виробництва завдяки податковим преференціям для інноваційної діяльності.

Важливим аспектом є також вплив спеціальних податкових режимів на конкурентне середовище. З одного боку, вони створюють певні переваги для окремих категорій платників податків, що може розглядатися як порушення принципу рівності оподаткування. Проте з точки зору економічної ефективності такі преференції є виправданими, якщо вони компенсують об'єктивні відмінності у можливостях ведення бізнесу (наприклад, вищі витрати малих підприємств на дотримання регуляторних вимог) або стимулюють діяльність, що створює позитивні зовнішні ефекти для економіки (інновації, інвестиції тощо).

Таким чином, спеціальні податкові режими є важливим інструментом економічного розвитку, який забезпечує диференційований підхід до оподаткування з урахуванням специфіки різних категорій платників податків та пріоритетів економічної політики. Їх економічна ефективність проявляється через стимулювання підприємницької активності, легалізацію бізнесу та підтримку пріоритетних сфер діяльності. При цьому ключовим фактором успішності спеціальних податкових режимів є забезпечення балансу між створенням сприятливих умов для бізнесу та збереженням фіскальної стабільності, що вимагає постійного моніторингу та вдосконалення механізмів їх застосування відповідно до змін економічного середовища та викликів глобальної конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Теремецький В. І. Податкові правовідносини в Україні: монографія. Харків: Діса плюс, 2012. 648 с.
2. Бетлій О., Бураковський І., Кравчук К. Спрощена система оподаткування в Україні: оцінка в контексті сучасних реалій. К, 2015. 38 с. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/SSO_IER.pdf.
3. Державний веб-портал бюджету для громадян: офіційний веб-сайт. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>.

Фінансові та економічні важелі управління ефективною діяльністю підприємства

Приходченко А. М., здобувач вищої освіти ОС «Магістр»,
спеціальності 073 «Менеджмент»

Солтисік О.О., к.е.н., доцент, доцент кафедри математики та економіки
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

Ефективне управління підприємством базується на детальному фінансовому аналізі, який дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, розрахувати основні фактори, що впливають на прибутковість і стабільність. До основних факторів, які впливають на прибутковість та стійкість підприємства можна віднести зниження собівартості продукції, оптимізація виробничих процесів та контроль витрат, адаптація до ринку, конкурентні ціни, інноваційність, ефективне управління обіговими коштами, боргами, кредитами, задоволення клієнтів та лояльність. Ці фактори впливають як на короткострокову прибутковість, так і на довгострокову стабільність підприємства.

До економічних важелів управління ефективною діяльністю підприємства слід віднести бюджетування, як інструмент планування та контролю фінансових ресурсів, який допомагає оптимізувати витрати й зробити ресурси на найперспективніші напрямки. Для оптимізації витрат на підприємстві застосовують регулярний аудит і моніторинг основних станів витрат для виявлення неефективності, визначення чітких бюджетів на кожен підрозділ або проєкт для контролю фінансових потоків, передача частин функцій стороннім організаціям для зниження витрат на персонал та інфраструктуру [1].

Для оптимізації виробничих процесів застосовують методики Lean, Just-in-Time для зниження витрат і підвищення продуктивності, впровадження технологій для скорочення витрат на працю та підвищення ефективності.

Формування оптимальної цінової політики дає можливість забезпечити конкурентоспроможність та досягти стабільного прибутку. Управління прибутковістю включає аналіз маржинального доходу, собівартості та інструменти для зниження витрат.

Механізм формування оптимальної цінової політики підприємства включає кілька етапів:

- визначення собівартості продукції, прямих і непрямих витрат для формування базової ціни.
- дослідження цінової політики конкурентів та загальних ринкових умов.
- визначення платоспроможності та цінових очікувань різних груп клієнтів.

- використання стратегій (наприклад, ціноутворення за собівартістю, преміального чи конкурентного ціноутворення) для досягнення цілей підприємства.

- регулярна оцінка ефективності ціни та адаптація під зміни ринку чи витрат.

Цей механізм допоможе знайти баланс між рентабельністю та привабливістю ціни для споживачів [2].

Фінансові важелі, такі як кредитування і страхування, знижують ризики, пов'язані з нестачею обігу коштів та непередбаченими витратами, забезпечуючи фінансову стійкість. Також важливими аспектами ефективного управління підприємством є економічне стимулювання продуктивності праці, а саме мотивація персоналу, розробка системи преміювання та ефективного управління людськими ресурсами підвищують загальну продуктивність і ефективність діяльності підприємства. Основними елементами кредитного менеджменту є політика кредитування, тобто рішення щодо надання кредитів клієнтам, внутрішні правила щодо оцінки ризиків та умови кредитування, оцінка кредитоспроможності у вигляді аналізу фінансових показників, грошових потоків та платоспроможності контрагентів, що посилюють мінімізацію ризиків дефолту, управління ризиками із застосуванням інструментів страхування, диверсифікації портфеля та кредитних лімітів. Це дозволяє знизити ризики, пов'язані з наявною неплатоспроможністю боржників.

Ще одним важливим фінансовим важелем є інвестиційна діяльність і стратегічне планування. Інвестиції в інновації та розвиток дозволяють підвищити ефективність і конкурентоспроможність, а стратегічне планування забезпечує підприємству довготривалу стабільність [3].

Отже, фінансові та економічні важелі є ключовими інструментами управління ефективністю діяльності підприємства. Комплексний підхід до контролю витрат, оптимізації бюджетування, раціональної цінової політики та управління кредитними ризиками створює основу для стабільного розвитку. Ефективне застосування цих важелів сприяє підвищенню прибутковості, конкурентоспроможності та стійкості підприємства в умовах ринку. Систематичний аналіз та гнучке управління фінансовими ресурсами дозволяє досягти оптимального балансу між ризиком і прибутковістю, забезпечуючи сталий розвиток.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва О. В. Методи оптимізації витрат на підприємстві . Економіка і менеджмент, 2020, №3, с. 12-18.

2. Мних Є. В. Фінансовий аналіз . Київ: Центр учбової літератури, 2018. – 512 с.

3. Чумаченко М. Г. Економічна ефективність підприємства. Харків: Вища школа, 2015. – 428 с.

Особливості діяльності страхових компаній в Україні

Соловйова І. О.

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Сучасний страховий ринок України характеризується значною кількістю учасників, багатоваріантністю страхових продуктів та наявністю регуляторного впливу держави. Страхові компанії відіграють важливу роль у розвитку економіки, сприяють фінансовій стабільності та захисту населення від непередбачених ризиків. Проте їхня діяльність має специфічні риси, обумовлені економічною нестабільністю, коливанням валютних курсів, інфляційними процесами та наслідками військового стану в країні. У зв'язку з цим виникає необхідність аналізу особливостей діяльності страхових компаній в Україні.

Діяльність страхових компаній в Україні регулюється законодавчими актами, зокрема, Законом України "Про страхування", Цивільним кодексом України та іншими нормативно-правовими документами. Національний банк України (НБУ) є основним регулятором, який здійснює контроль за дотриманням страхових стандартів, ліцензуванням страхових компаній та контролем їх платоспроможності. Під впливом НБУ впроваджуються нові нормативи, спрямовані на захист прав страхувальників і підтримку фінансової стабільності ринку.

Однією з ключових змін останніх років є гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами, особливо в контексті імплементації положень Директиви Solvency II [3]. Це допомагає покращити фінансову стійкість страхових компаній та підвищити прозорість їхньої діяльності.

Нестабільна економічна ситуація в Україні, зокрема високий рівень інфляції, валютні ризики та значні коливання курсів національної валюти, суттєво впливають на діяльність страхових компаній. Повномасштабне вторгнення в Україну, також має прямий вплив на страхову галузь, оскільки збільшує ризики, пов'язані з військовими діями, та негативно впливає на платоспроможність населення і підприємств.

Через економічні труднощі багато страхувальників не в змозі своєчасно сплачувати страхові премії, що призводить до збільшення ризиків для страхових компаній. Це створює необхідність для компаній розробляти гнучкіші страхові продукти, а також шукати нові підходи для підтримки фінансової стійкості.

Український страховий ринок пропонує широкий спектр послуг, проте найбільший попит охоплює транспортне страхування, а саме обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів (ОСЦПВ), КАСКО, Зелена карта, а також медичне страхування. Менший попит спостерігається на добровільні види страхування, такі як страхування життя, майнових та фінансових ризиків [1].

Діяльність страхових компаній спрямована на розробку інноваційних продуктів та послуг для задоволення потреб різних сегментів клієнтів. Водночас зростає значення цифрових технологій у страхуванні, що сприяє розвитку онлайн-страхування та спрощенню процесів оформлення договорів і виплат. Зокрема, онлайн-платформи допомагають зменшити витрати на адміністрування та підвищити рівень обслуговування клієнтів.

Страхові компанії в Україні стикаються з низкою серйозних викликів, що стримують розвиток галузі. Однією з головних проблем є недовіра населення до страхових послуг, багато громадян сумніваються в надійності страхових компаній і побоюються невиклат у разі страхового випадку, що значно ускладнює популяризацію добровільного страхування. Також низький рівень капіталізації деяких компаній впливає на їхню здатність виконувати фінансові зобов'язання перед клієнтами, що підриває довіру до всієї системи. Ще однією перешкодою є слабка страхова культура, на відміну від країн Європейського Союзу, де страхування є звичним фінансовим інструментом, українці часто не сприймають страхові послуги як необхідну частину фінансового планування.

Діяльність страхових компаній в Україні характеризується значними викликами, проте вона має суттєвий потенціал для розвитку. Посилення регуляторного впливу, гармонізація законодавства з європейськими стандартами, впровадження цифрових технологій та адаптація до потреб ринку можуть сприяти підвищенню ефективності роботи страхових компаній. Розвиток страхового ринку сприятиме захисту економічних інтересів громадян та підприємств, а також забезпечить стабільний розвиток фінансової системи країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Огляд небанківського фінансового сектору, вересень 2024 року. *Офіційний сайт НБУ*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-veresen-2024-roku> (дата звернення: 09.11.2024).

2. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX : станом на 20 черв. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text> (дата звернення: 09.11.2024).

3. Європарламент схвалив нові зміни до Директиви Solvency II в страхуванні. *FORINSURER - журнал про страхування, перестраховання та InsurTech*. URL: <https://forinsurer.com/news/24/04/26/43737> (дата звернення: 09.11.2024).

4. Ключові тенденції страхового ринку України у 2023-2024 роках. Упевнений рух до Європейського Союзу. *Національна Асоціація Страховиків України*. URL: <https://www.nasu.com.ua/klyuchovi-tendencziyi-strahovogo-rynku-u/> (дата звернення: 09.11.2024).

Сучасні підходи до формування резерву сумнівних боргів

Михайловина С.О., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

В сучасних умовах ведення бізнесу, обтяженого невизначеністю у зв'язку з військовим станом, зростає необхідність управління дебіторською заборгованістю. Одним із ключових аспектів такого управління є формування резерву сумнівних боргів. Цей механізм дозволяє підприємствам зменшити фінансові ризики та забезпечити адекватне відображення стану дебіторської заборгованості у фінансовій звітності.

Дебіторська заборгованість є важливою і чутливою ділянкою обліку до впливу зовнішніх факторів, особливо в умовах нестабільності та ризиків. Військова агресія росії та пов'язані з ними економічні труднощі підвищують ризики непогашення заборгованості контрагентами, що змушує підприємства переосмислювати підходи до оцінки своїх дебіторів.

Сучасний економічний стан країни спричинив значне зростання макроекономічних ризиків, які впливають на фінансовий стан підприємств. Одним із факторів є зниження платоспроможності клієнтів, особливо в регіонах які знаходяться безпосередньо поблизу зони проведення бойових дій. Втрата територій та виробничих потужностей, проблеми логістики, відсутність працівників, погіршення інвестиційного клімату призводить до зниження платоспроможності бізнесу та зростання ймовірності непогашення боргів.

Відповідно до Національного П(С)БО 10 величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів [1]:

- застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості, який визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів;
- застосування коефіцієнта сумнівності – розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності.

Але, через посилення економічної невизначеності, суб'єктам господарювання слід переглянути і адаптувати свої методи оцінки сумнівних боргів відповідно до ринкової ситуації. Більшість підприємств почали застосовувати консервативні методи оцінки дебіторської заборгованості, підвищуючи рівень резерву. Вони використовують більш високі відсоткові ставки для оцінки ймовірності непогашення заборгованості, що відображає зростання ризиків у регіонах, що постраждали від бойових дій.

Доцільно приділяти більше уваги аналізу фінансового стану своїх контрагентів, для оцінки їх платоспроможності, аналізуючи: моніторинг фінансових показників, оцінку рівня боргового навантаження та аналіз ризиків, пов'язаних з географічним розташуванням бізнесу контрагента.

Точніше оцінити ризики непогашення боргів дозволяє використання прогнозних моделей. Прогнозні моделі враховують макроекономічні зміни,

зокрема коливання валютних курсів, рівень інфляції та можливі сценарії розвитку конфлікту, що дозволяє точніше оцінити ризики непогашення боргів.

В умовах воєнного стану суб'єкти підприємницької діяльності змушені приділяти більше уваги управлінню ризиками та формуванню резерву сумнівних боргів. Крім того на державному рівні необхідно ввести певні зміни у правилах обліку, спрямовані на підвищення точності оцінки ризиків:

1. Посилити вимоги до розкриття інформації у фінансовій звітності в частині деталізації розкриття інформації про ризики неплатежів та методи формування резервів сумнівних боргів.

2. Надати більше можливостей у визначенні методів оцінки резерву, що дозволить адаптувати підходи до конкретних умов ведення бізнесу під час воєнного конфлікту.

Зростання резерву сумнівних боргів має негативні наслідки для фінансових показників підприємств:

1. Збільшення розміру резерву сумнівних боргів для підтримки фінансової стійкості знижує рентабельність підприємства.

2. Витрати на формування резерву впливають на грошові потоки підприємства що обмежує здатність здійснювати операційні витрати або інвестиції.

3. Воєнна агресія росії змусила підприємства шукати альтернативні методи захисту від неплатежів.

Таким чином, формування резерву сумнівних боргів під час воєнного конфлікту стало ключовим інструментом управління фінансовими ризиками, що дозволяє підприємствам зберігати стабільність у складних економічних умовах.

Список використаних джерел.

1. НП(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.1999 року (зі змінами та доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text>

Адаптація страхового ринку України в умовах війни

Власюк С.А., кандидат економічних наук

Лищук В.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Уманський національний університет садівництва

Військові дії на території України та супутня економічна криза суттєво вплинули на функціонування та потреби цього сектора. Війна принесла унікальні ризики для страхової індустрії, змінила структуру попиту на страхові послуги та вимоги до фінансової стійкості страхових компаній. Вивчення процесів адаптації дозволяє оцінити, як сектор може забезпечити необхідний захист для громадян і бізнесу в надзвичайних умовах та сприяти стабільності економіки країни. Введення воєнного стану в Україні внесло

значні зміни у функціонування страхового ринку, який зіткнувся з унікальними викликами та адаптувався до нових реалій, пов'язаних з воєнними діями. Під час війни страховий ринок відіграє важливу роль у захисті інтересів громадян і бізнесу, проте цей період вимагає від страхових компаній високого рівня гнучкості, стійкості та готовності до ризиків.

Більшість страхових полісів у світі та Україні традиційно не покривають збитки, що виникають через воєнні дії, терористичні акти та інші екстремальні ризики. В Україні це особливо відчутно у страхуванні майна, автотранспорту та відповідальності, що означає, що під час бойових дій страхові компанії не покривають збитки, спричинені руйнуванням майна або його втратою через воєнні дії. Однак, деякі компанії почали пропонувати спеціальні види покриття, але їх вартість значно вища і вони супроводжуються складнішими умовами страхування.

В умовах війни громадяни почали більше цінувати захист життя та здоров'я, що збільшило попит на медичне страхування та страхування життя. Люди прагнуть отримати гарантії підтримки у випадку травм чи інших непередбачуваних ситуацій. Зростає попит і на медичні програми, що включають дистанційну медичну допомогу, що актуально для населення, яке може мати обмежений доступ до медичних установ через бойові дії.

Військовий стан стимулював створення спеціалізованих продуктів, які включають покриття військових ризиків, таких як страхування для Збройних Сил України, Національної гвардії та інших категорій захисників [1]. Ці продукти включають особливі умови для виплат у випадку загибелі чи поранення під час виконання обов'язків. Такі програми часто фінансуються державою або за рахунок благодійних фондів, а також за підтримки міжнародних організацій.

Через підвищену загрозу кібератак, спричинену воєнними діями, зросла потреба в страхуванні від кіберризиків [2]. Військовий стан підвищує ризик кібератак на державні установи та приватні компанії, що може завдати серйозних економічних збитків. Відповідно, кіберстрахування стає все більш актуальним, особливо для великих корпорацій і фінансових установ.

Воєнний стан суттєво впливає на фінансову стійкість страхових компаній. Компанії зазнають труднощів з ліквідністю через збільшення ризиків і витрат, зростає необхідність підтримувати достатній рівень резервів для виконання зобов'язань перед клієнтами. Багато страхових компаній змушені скоротити операційну діяльність або навіть призупинити видачу певних полісів, щоб уникнути непередбачуваних фінансових втрат.

Варто відмітити, що через воєнний стан попит на певні види страхування, зокрема на автомобільне страхування, зменшився через виїзд значної кількості населення з країни та пошкодження автомобільної інфраструктури. Водночас збільшився попит на міжнародне страхування подорожей і медичні послуги за кордоном, оскільки багато українців змушені перебувати за кордоном як вимушені переселенці.

Зауважимо, що уряд України впроваджує заходи для підтримки страхового ринку в умовах воєнного стану, зокрема, шляхом розробки

спеціальних страхових програм для військових та соціально вразливих верств населення. Також держава розглядає можливість стимулювання страхових компаній, які підтримують економіку, зберігають робочі місця та розробляють страхові продукти, які відповідають потребам суспільства під час війни.

Через війну українські страхові компанії часто звертаються за підтримкою до міжнародних партнерів та донорів, які можуть надавати фінансову, методологічну та технічну допомогу. Міжнародні організації допомагають впроваджувати програми страхування для внутрішньо переміщених осіб, а також для тих, хто постраждав від воєнних дій.

Отже, воєнний стан в Україні кардинально змінив специфіку роботи страхового ринку. Страхові компанії адаптуються до нових викликів, впроваджують спеціалізовані страхові продукти, пов'язані з військовими ризиками, а також змінюють портфель послуг відповідно до потреб суспільства. Страховий ринок стає більш соціально орієнтованим, зростає увага до захисту життя та здоров'я громадян, а держава та міжнародні партнери активно підтримують сектор. Військовий стан висвітлює важливість ролі страхування у збереженні соціально-економічної стабільності навіть у найскладніших умовах.

Список використаних джерел

Вплив війни на соціально-економічні системи: безпековий аспект: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. М.І. Копитко., д.ю.н., проф. З.Р. Кісіль. Львів: ЛьвДУВС, 2024. 394 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/>

2. Попович Д., Бундз Н., Іванків В. Проблеми та перспективи розвитку страхування кіберризиків на національному ринку. *Молодий вчений*, 2023. 4 (116), 168-172. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-33>

Виклики та перспективи розвитку кредитного ринку в аграрному секторі України

Власюк С.А., кандидат економічних наук

Полишвайко С.С., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

Розвиток кредитного ринку в аграрній сфері є однією з ключових умов для забезпечення сталого розвитку аграрної економіки України. Однак ця тема залишається актуальною через низку проблем, що перешкоджають ефективному функціонуванню кредитного ринку в агросекторі. Аграрії потребують доступу до фінансування для модернізації виробництва, впровадження нових технологій, а також для забезпечення фінансової стабільності в умовах змінного клімату та економічної нестабільності.

Еволюція кредитного ринку в сільськогосподарському секторі розкриває складну взаємодію викликів і можливостей, які є критично важливими для сталого зростання. Кредитування є життєво важливим

рішенням проблеми нестачі фінансових ресурсів, з якою часто стикаються сільськогосподарські підприємства, сприяючи суттєвим інвестиціям у технології, інфраструктуру та операційну діяльність [1].

Українські аграрії потребують значних фінансових впливів для впровадження нових технологій, удосконалення сільськогосподарської техніки та розширення виробничих потужностей. Кредитування є основним джерелом фінансування, але відсутність належного доступу до дешевих кредитів обмежує розвиток цього сектору. Однак традиційна банківська кредитна політика часто більше задовольняє інтереси комерційних банків, ніж реальні потреби фермерів, створюючи бар'єри, які обмежують доступ до кредиту для багатьох учасників сільського господарства [1]. Ця динаміка ще більше ускладнюється унікальними характеристиками сільськогосподарського виробництва, яке передбачає тривалі інтервали між посадкою та збиранням врожаю, що призводить до значних розривів грошових потоків, що вимагає надійних джерел позик.

Високі ризики, пов'язані з сільськогосподарською діяльністю, такі як стихійні лиха та коливання ринку, стримують участь у кредитуванні, ще більше загострюючи труднощі, з якими стикаються фермери в забезпеченні фінансової підтримки [2]. Крім того, відсутність індивідуальних фінансових послуг для малих і середніх підприємств разом із недостатнім кредитуванням з боку банків підкреслює нагальну потребу в більш справедливих умовах кредитування та інноваційних кредитних механізмах, таких як кредитування під заставу землі та кредитні кооперативи [3] [2]. Оскільки сільськогосподарський сектор відіграє вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки та підтримці розвитку сільської місцевості, вирішення цих проблем кредитного ринку є обов'язковим для підвищення ефективності грошово-кредитних установ і сприяння сталому зростанню в цій життєво важливій сфері економіки [4][2].

Недосконалість правового регулювання, недостатня захищеність прав власності та невизначеність щодо вирішення земельних спорів аграріїв створюють додаткові бар'єри для банків у наданні кредитів. Відсутність законодавчих ініціатив, спрямованих на полегшення доступу аграріїв до фінансування, також ускладнює розвиток кредитного ринку.

Отже, розвиток кредитного ринку в аграрній сфері є однією з найважливіших складових для забезпечення стабільного та стійкого розвитку аграрного сектору України. Однак існуючі проблеми, такі як висока сезонність, низький рівень фінансової грамотності, недостатній рівень розвитку аграрного страхування та правова нестабільність, перешкоджають ефективному використанню фінансових інструментів у агросекторі. Для вирішення цих проблем необхідно удосконалити кредитну політику, розширити доступ до фінансування для малих і середніх фермерів, створити нові інструменти страхування та модернізувати законодавчу базу для полегшення доступу аграріїв до фінансування.

Список використаних джерел

1. Ляшенко О.В., Котенко Т.М. Кредитування суб'єктів

господарювання в аграрному секторі. Наукові записки. 2016. Вип. 20. С.53-60. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/158807225.pdf>

2. Нестерчук Ю. О., Мельник К. М., Непочатенко О. А. Роль кредитного ринку у відтворювальному процесі суб'єктів господарювання аграрної галузі. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8494>

3. Аранчій В.І. Особливості банківського кредитування аграрних товаровиробників в сучасних умовах. Вісник НБУ. 2011. С.10-14. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/2011/01/010.pdf>

4. Томашук, І., Борболук, Є. Значення аграрного сектора економіки у забезпеченні продовольчої безпеки України. *Економіка та суспільство*, (2023). (58). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-26>

Особливості управління кредитною діяльністю банку в умовах військового стану

Власюк С.А., кандидат економічних наук

Ролінський О.В., кандидат економічних наук

Ніколаєнко І.Л., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Уманський національний університет садівництва

Кредитна діяльність, як ключовий напрямок банківського бізнесу, відіграє значну роль у забезпеченні прибутковості, зростання капіталу та підтримці ліквідності банку. Проте високі ризики, пов'язані з наданням кредитів, вимагають розробки та впровадження дієвих методів управління, щоб мінімізувати втрати та підвищити стійкість банку до економічних коливань. Управління кредитною діяльністю банків в умовах військових дій в Україні є особливо актуальною і критично важливою темою, оскільки кредитний сектор значно впливає на фінансову стабільність банківської системи та економіки в цілому. У сучасних обставинах, коли ризики неповернення кредитів значно зросли, а фінансові можливості позичальників часто зазнають критичних втрат, банки мають впроваджувати нові підходи до управління своїм кредитним портфелем, щоб зберегти стабільність і підтримувати економіку.

В умовах воєнних дій ризик неповернення кредитів збільшився через втрату робочих місць, погіршення платоспроможності населення та руйнування бізнесів. Банки вимушені розробляти нові методи управління ризиками, щоб зберегти стабільність свого кредитного портфеля та уникнути масових збитків.

З метою підтримки клієнтів та зниження кредитного навантаження банки запроваджують програми реструктуризації боргів, надають кредитні канікули або пропонують знижені ставки для певних категорій позичальників. Це дозволяє клієнтам відновити фінансову стійкість, а банкам – зберегти відносини з позичальниками та мінімізувати рівень дефолтів.

Кредитний ризик є одним із найвагоміших для банківських установ і здатен призвести до серйозних фінансових втрат. Ефективне управління кредитним портфелем дозволяє знизити ризики невиконання зобов'язань позичальниками, зберегти стабільність та уникнути кризових ситуацій. Воєнні умови вимагають нових критеріїв для оцінки ризику позичальників, оскільки традиційні скорингові моделі можуть бути недостатніми для прогнозування ризиків у надзвичайних умовах. Банки впроваджують адаптовані моделі скорингу, що враховують додаткові ризики, пов'язані з географічною нестабільністю, економічними втратами та нестабільністю доходів клієнтів.

Через зростання кредитного ризику банки змушені збільшувати резерви під проблемні кредити. Це вимагає посиленої фінансової стійкості та формування додаткових резервів для захисту від можливих збитків, що сприяє забезпеченню стабільності банку. Високий рівень прострочених кредитів може суттєво знизити ліквідність банку, що негативно позначається на його здатності виконувати поточні зобов'язання. Управління кредитною діяльністю дозволяє зберігати достатність капіталу та забезпечувати безперебійне функціонування установи навіть в умовах ринкової нестабільності.

З розвитком цифрових технологій та зміною потреб клієнтів банки повинні використовувати сучасні інструменти для аналізу ризиків, скорингу та моніторингу позичальників. Це дозволяє підвищити точність оцінки кредитоспроможності клієнтів, оперативно виявляти ризики та приймати ефективні управлінські рішення. В умовах війни багато банків активізували розвиток цифрових сервісів для надання кредитних послуг віддалено. Це не лише сприяє безпеці клієнтів і співробітників, але й дозволяє банкам оперативно обробляти заявки, моніторити стан кредитів та підтримувати взаємодію з позичальниками навіть у важкодоступних або небезпечних регіонах.

Державні програми підтримки, такі як компенсації за відсотковими ставками, надання гарантій або фінансування реструктуризації кредитів, є важливими для стабілізації банківської діяльності в умовах кризи. Крім того, міжнародна допомога сприяє зниженню ризиків і підтримці стабільності фінансових установ в Україні.

Кредитування малого і середнього бізнесу є ключовим напрямом для банків, адже саме цей сектор сильно постраждав від війни, але водночас має великий потенціал для відновлення економіки. Банки пропонують спеціальні програми підтримки МСБ, знижуючи вимоги до забезпечення, впроваджуючи програми лояльності та гнучкі умови обслуговування.

Отже, управління кредитною діяльністю є критично важливим фактором для забезпечення фінансової стабільності банку, його ліквідності та конкурентоспроможності. У сучасних умовах ефективно управління кредитним портфелем не лише знижує рівень кредитного ризику, а й створює базу для довгострокової стабільності банківської системи загалом. В умовах військового стану, управління кредитною діяльністю, вимагає адаптації традиційних підходів до ризиків, гнучкості у відносинах з позичальниками та впровадження інноваційних методів оцінки кредитоспроможності.

Впровадження ефективних стратегій управління кредитним портфелем дозволяє не лише зберегти стабільність банків, а й підтримати економіку країни в цей складний період.

Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в сучасних умовах

Власюк С.А., кандидат економічних наук

Ролінський О.В., кандидат економічних наук

Ніколаєнко С.С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Уманський національний університет садівництва

Проблема залучення іноземних інвестицій в Україну в умовах воєнного стану є надзвичайно складною і має багатоаспектний характер. Військові дії та економічна нестабільність значно збільшують ризики для інвесторів, що стримує притік капіталу в країну. Серед них: високі інвестиційні ризики та страх втрати капіталу; недостатність гарантій та інвестиційних стимулів; значний вплив політичної нестабільності та непередбачуваності; обмежені можливості державного регулювання та контролю; необхідність співпраці з міжнародними організаціями; обмежена можливість прогнозування та планування бізнесу; проблеми правового захисту та верховенства права.

Для подолання цих перешкод і створення сприятливих умов для іноземних інвестицій необхідні ефективні інституційні механізми, які можуть забезпечити захист, гарантії і підтримку для іноземних інвесторів в умовах надзвичайного ризику.

Військові дії на території країни завдали значних збитків економіці, призвели до втрати ресурсів і зниження інтересу інвесторів через зростання ризиків. Однак для підтримки економічної стабільності, відновлення інфраструктури та розвитку ключових галузей країни критично важливими є пошук і впровадження ефективних механізмів залучення іноземного капіталу.

У цей період підтримка міжнародних партнерів та інвесторів є основою для забезпечення економічної стійкості, відбудови інфраструктури та створення передумов для післявоєнного відновлення:

– **Потреба у відбудові економіки та інфраструктури.** Війна спричинила масові руйнування інфраструктури, житлового фонду та виробничих потужностей. Іноземні інвестиції є джерелом фінансування для відновлення та модернізації цих ресурсів, що створює основу для відновлення економіки та забезпечення життєво важливих потреб населення.

– **Забезпечення стійкості фінансової системи.** Інвестиції з-за кордону можуть покрити дефіцит державного бюджету та забезпечити притік валюти в країну, що є важливим для підтримки курсу національної валюти, зниження інфляції та забезпечення фінансової стабільності в умовах економічної кризи.

– **Залучення нових технологій та управлінського досвіду.** Іноземні інвестори часто привносять не лише фінансові ресурси, а й сучасні технології та ефективні методи управління, що сприяє підвищенню продуктивності підприємств і розвитку технологічних галузей. Це особливо актуально для

українського бізнесу, який потребує модернізації та посилення конкурентоспроможності.

– **Підтримка національного бізнесу та сприяння зайнятості.** Іноземні інвестиції стимулюють розвиток національних підприємств і сприяють створенню нових робочих місць, що важливо для підтримки економічної активності та підвищення рівня зайнятості в країні в умовах кризи.

– **Необхідність адаптації до високих ризиків та зниження бар'єрів для інвесторів.** В умовах війни традиційні інструменти залучення іноземного капіталу є недостатніми, адже інвестори потребують додаткових гарантій та механізмів захисту інвестицій. Розробка спеціальних умов для інвесторів, таких як страхування ризиків, податкові преференції та юридичний захист, є ключовою для створення сприятливого інвестиційного клімату.

– **Посилення співпраці з міжнародними організаціями та фінансовими інститутами.** У воєнний час міжнародна підтримка у вигляді інвестицій, кредитів та грантів стає вирішальною для економічної стабільності країни. Інституційні механізми мають сприяти координації зусиль держави та міжнародних організацій, зокрема МВФ, Світового банку, Європейського інвестиційного банку, для залучення іноземних інвестиційних потоків.

– **Підготовка до післявоєнного відновлення економіки.** Навіть під час військового конфлікту важливо закладати основи для майбутньої відбудови. Іноземні інвестиції, залучені у воєнний час, можуть стати фундаментом для швидкого економічного відновлення після війни, створивши базу для економічного зростання, диверсифікації виробництва та інтеграції до світової економіки.

Отже, створення інституційних механізмів для залучення іноземних інвестицій у період воєнного стану є життєво необхідним для забезпечення економічної стійкості та закладання основ для довгострокового розвитку країни. Успішна реалізація таких механізмів дозволить Україні не лише подолати кризу, а й створити більш конкурентоспроможну та інноваційну економіку.

Державна підтримка аграрного сектору як основа розвитку сучасного фінансового інструментарію

Власюк С.А., кандидат економічних наук

Тиховський М.І., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)

Алексеєнко Р.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Аграрний сектор є однією з основних галузей економіки України, забезпечуючи значний внесок у ВВП, експорт та зайнятість населення, особливо в сільській місцевості. Однак він стикається з низкою серйозних

проблем, які ускладнюють ефективне впровадження фінансових механізмів та не дають змогу максимально використати потенціал, таких як: *недостатня ефективність існуючих державних програм підтримки* (існуючі фінансові інструменти часто не здатні забезпечити стабільний розвиток аграріїв через недосконалість механізмів їх реалізації); *високі фінансові та адміністративні бар'єри для доступу до підтримки* (більшість аграріїв стикаються з високими вимогами до забезпечення кредитів, що обмежує доступ до фінансування, або ж у разі наявності державних субсидій або кредитних ліній для агровиробників, ці механізми часто не відповідають реальним потребам сектору, і процес їх отримання залишається складним і дорогим); *низький рівень інновацій та технологічного розвитку* (існуючі фінансові інструменти не завжди стимулюють аграріїв до впровадження інноваційних технологій, які здатні підвищити ефективність виробництва); *забезпечення фінансування в умовах економічної та політичної нестабільності* (війна, економічна криза та політична нестабільність в Україні значно ускладнюють залучення іноземних інвестицій, які можуть бути важливим джерелом фінансування для агросектору, оскільки, зовнішні інвестори та міжнародні фінансові інститути можуть бути неготовими надавати кредитні ресурси або інші фінансові інструменти для розвитку агробізнесу); *незадовільне покриття ризиків агробізнесу* (високий рівень ризику, пов'язаний з погодними умовами, зміною клімату, а також зростаюча нестабільність через військові дії, значно обмежують здатність аграріїв ефективно планувати свою діяльність, а існуючі фінансові інструменти, зокрема аграрне страхування, часто не здатні повністю покрити всі можливі ризики, через високу вартість полісів або обмежену пропозицію від страховиків).

Сучасні виклики, суттєво ускладнюють ведення агробізнесу та стримують його розвиток. У таких умовах важливу роль відіграє державна підтримка, яка має бути зосереджена на розвитку сучасного фінансового інструментарію для стимулювання ефективності та стабільності аграрного сектору.

Оскільки, аграрний сектор забезпечує значну частину експорту України та валютних надходжень, сприяючи загальній економічній стабільності країни. Підтримка фінансовими інструментами дозволить забезпечити стабільність цього сектора та збільшити його продуктивність.

Українські агровиробники стикаються з частими посухами, змінами клімату та іншими природними ризиками, що потребує впровадження нових технологій і адаптивних практик. Доступ до фінансових інструментів, таких як аграрне страхування, інвестиційні гранти та субсидії на екологічні технології, є важливим для адаптації сектора до цих викликів.

При цьому, комерційні банки неохоче кредитують аграрний сектор через високу ризикованість та сезонність, особливо в умовах війни. Тому державна підтримка у вигляді субсидованих кредитів, державних гарантій і компенсацій за ставками є важливим кроком для забезпечення доступу до капіталу для агробізнесу.

Аграрний сектор є основою економіки багатьох сільських регіонів, і його підтримка сприяє підвищенню зайнятості та зростанню доходів населення. Збройний конфлікт знищив багато сільськогосподарських угідь, логістичних об'єктів та інфраструктури в агросекторі. Державні інструменти фінансової підтримки, такі як кредити для відбудови та страхування ризиків, необхідні для швидкого відновлення виробництва, подолання збитків та розвитку агровиробництва. Фінансова підтримка аграріїв сприятиме розвитку сільських громад, що зменшує міграцію населення в міста та підвищує рівень життя в сільській місцевості.

Агросектор забезпечує продовольчу безпеку України, а також є важливим експортним сектором для постачання продовольства на міжнародні ринки. Державні фінансові інструменти підтримки, такі як субсидії на виробництво, допомагають знизити вартість продукції для внутрішнього ринку, забезпечуючи доступ до продуктів харчування для населення. Проте, щоб залишатися конкурентоспроможними на міжнародному ринку, українські аграрії мають використовувати сучасні технології. Державні гранти та програми лізингу дозволяють підприємцям оновлювати обладнання, впроваджувати інноваційні рішення та знижувати виробничі витрати.

Отже, розвиток фінансового інструментарію державної підтримки аграрного сектору України обумовлено критичною потребою в адаптації агробізнесу до сучасних викликів, серед яких економічні, кліматичні та безпекові ризики. Ефективна система фінансової підтримки, що включає кредити, субсидії, державні гарантії та страхування, є ключем до стабільності, розвитку та конкурентоспроможності аграрного сектору. Першочерговим завданням є удосконалення механізмів доступу до фінансування, зниження адміністративних бар'єрів та розширення інструментів страхування і гарантування для агробізнесу. Крім того, необхідно підвищувати обізнаність аграріїв та розвивати спеціалізовані фінансові інститути для підтримки інновацій і технологічного оновлення в секторі.

Такі заходи здатні забезпечити відновлення галузі, підвищити її ефективність та створити передумови для довгострокового економічного зростання країни.

Основні стратегії щодо функціонування страхового ринку України

Ясінський О.Р., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
(доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

Страховий ринок України є важливою складовою фінансової системи країни та об'єктом численних досліджень як з боку українських, так і міжнародних аналітиків. У сучасних умовах, особливо через наслідки воєнних дій, економічні виклики та нестабільність, страхова галузь зіткнулася з рядом специфічних проблем та новими можливостями.

Розвиток страхового сектора є одним з ключових чинників економічної стабільності та фінансової безпеки країни. Страхування відіграє важливу роль у захисті інтересів громадян і бізнесу, сприяє інвестиціям, розвитку підприємництва та зниженню ризиків для економіки в умовах нестабільності. Кілька причин, які підкреслюють особливу важливість цього питання наразі:

1. Постійна потреба в захисті від ризиків в умовах воєнних дій. Військові ризики і економічна невизначеність підвищують потребу громадян та бізнесу у страхових продуктах, таких як майнове страхування, страхування від нещасних випадків, медичне страхування, а також нові спеціалізовані види страхування [1]. У 2024 році забезпечення надійного страхового покриття є критично важливим, оскільки воно допомагає громадянам відновлювати свої втрати і підтримує підприємницькі структури в умовах нестабільного бізнес-середовища.

2. Необхідність відновлення економіки. Страховий ринок виконує важливу функцію інвестування в економіку країни. Активна діяльність страхових компаній може сприяти притоку капіталу в інші галузі економіки через накопичення фінансових ресурсів [2]. Розширення інвестиційного потенціалу страхових компаній допомагає економічному зростанню, фінансуючи інфраструктурні проекти та інновації, що важливо для відновлення економіки України.

3. Підвищення рівня фінансової грамотності та інклюзії. Рівень фінансової грамотності населення впливає на популярність страхових продуктів та довіру до страхових компаній [3]. Наразі особливо важливо розвивати програми фінансової освіти, щоб населення краще розуміло переваги страхування та активно використовувало його як засіб захисту від ризиків.

4. Цифровізація та інновації у страхуванні. Цифрова трансформація страхового ринку є однією з основних тенденцій у фінансовому секторі [4]. Впровадження інноваційних страхових продуктів, таких як онлайн-страхування, мобільні додатки, спрощена система виплати відшкодувань та розвиток телемедицини у сфері медичного страхування, дозволяє покращити доступність страхових послуг і спрощує взаємодію з клієнтами.

5. Адаптація до міжнародних стандартів. В умовах євроінтеграції України стає необхідним адаптувати український страховий ринок до стандартів ЄС, таких як Solvency II, що передбачає підвищені вимоги до капіталізації та управління ризиками [5]. Це допоможе підвищити стабільність страхових компаній, посилить довіру іноземних інвесторів і сприятиме інтеграції України до європейського фінансового простору.

6. Зміцнення регуляторної бази. Ефективне регулювання є вирішальним чинником для створення прозорого і надійного страхового ринку [6]. У 2024 році актуальним залишається вдосконалення регуляторної бази та забезпечення контролю над страховими компаніями, щоб зменшити випадки шахрайства і підвищити захист прав страхувальників.

Подальший розвиток страхового ринку України є надзвичайно важливим для економічної стабільності, відновлення після кризових подій і забезпечення захисту громадян та бізнесу від різних ризиків.

Отже, останні дослідження страхового ринку України показують, що цей сектор адаптується до безпрецедентних викликів, які постали в умовах воєнного часу. На ринку спостерігається структурна перебудова, зростання попиту на нові страхові продукти, посилення ролі державного регулювання та розширення співпраці з міжнародними партнерами. У перспективі розвиток страхового сектора вимагатиме від компаній підвищеної стійкості до ризиків, модернізації операційних процесів, посиленої фінансової прозорості та адаптації до європейських стандартів, що сприятиме довгостроковій стабільності ринку.

Список використаних джерел

1. Чернишова Л. І., Бондар К. Р., Красіловська Л. О. Особливості управління ризиками в умовах дії воєнного стану: моделі поведінки сучасних підприємств. *Збірник наукових праць*, 2024. №3-4. С. 126-136. URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2024/316-317/pdf/126-136.pdf>

2. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voennykh-ryzykiv-v-ukrayini>

3. Ролінський О.В., Улянич Ю.В. Візуалізація даних та фінансова безпека на страховому ринку України. *Агросвіт*. 2021. № 16. С. 45–51.

4. Попова, Л. В. Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, (5). 2022. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-08-02>

5. Волохова Л.Ф., Захаренко В.В. Зарубіжний досвід розвитку ринку страхування життя як чинник впливу на українські реалії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. С. 137-142. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2019/35-2019/20.pdf>

6. Власюк С.А. Страховий менеджмент в умовах глобалізаційних процесів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2021. №7. С. 207–212. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-7-207-212>

Аспекти формування податкових надходжень місцевих бюджетів України

Гуменюк Я.М., студент 21-мф групи
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.
Уманський національний університет садівництва

Податкові надходження місцевих бюджетів є фундаментальним компонентом фіскальної системи України, що забезпечує суттєве фінансування муніципальних послуг і регіонального розвитку.

Наразі основними джерелами надходжень місцевих бюджетів в Україні є: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), що становить приблизно 61% загальних надходжень місцевих податків і є основним джерелом податкових надходжень до місцевих бюджетів; місцеві податки та збори, що охоплюють податки на майно, єдиний податок для фізичних осіб-підприємців та інші місцеві збори, які в сукупності складають близько 30% надходжень місцевих податків; неподаткові надходження: штрафи, комісії, ліцензії та дивіденди від муніципальних підприємств, які становлять близько 6,3% загальних власних доходів муніципалітетів [1].

Реформа децентралізації, започаткована у 2014 році, значно вплинула на обсяги податкових надходжень місцевих бюджетів та призвела до позитивних результатів, таких як посилення фіскальної автономії [2] і покращення складу та структури доходів: реформа дозволила місцевим органам влади краще керувати своїми податковими базами та стимулювати їх, що призвело до більш ефективного отримання доходів [3].

Водночас, незважаючи на прогрес, кілька проблем сфери функціонування податкових надходжень місцевих бюджетів залишаються досі. До них відносяться: залежність від державних трансфертів, відмінності в економічній діяльності між регіонами призводять до неоднакових баз оподаткування, що впливає на однаковість податкових надходжень місцевих бюджетів; складні процеси адміністрування податків, що перешкоджають ефективному збору доходів на місцевому рівні.

Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в Україні є динамічним процесом, на який впливають законодавчі реформи, економічні умови та адміністративна практика. Незважаючи на те, що було досягнуто значних успіхів у напрямку фіскальної децентралізації та посиленні формування місцевих доходів, необхідні постійні зусилля для вирішення існуючих проблем і сприяння сталому регіональному розвитку.

Список використаних джерел

1. Igor Piddubnyi , Roman Neyter , Serhii Zamidra and Oleg Nivievskyi Decentralization and Communities Amalgamations: Increasing the Urban and Rural Divide? Measuring tax efforts of Ukrainian ATCs. March 2022. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/10/Final-Report-I-part-KAS.pdf> (дата звернення 05.11.2024)
2. Decentralisation and local public administration reform in Ukraine by Ihor Hirchak On behalf of the Association of Ukrainian Cities. Status report. URL: <https://www.nalas.eu/wp-content/uploads/2022/12/Status-Report-Decentralisation-and-Local-Public-Administration-Reform-in-Ukraine.pdf> (дата звернення 05.11.2024)
3. Anna Harus, Oleh Nivyevskyi In Unity There Is Strength: The Effect of the Decentralization Reform on Local Budgets in Ukraine. *VoxUkraine*. 6 August 2020. URL: <https://voxukraine.org/en/in-unity-there-is-strength-the-effect-of-the-decentralization-reform-on-local-budgets-in-ukraine> (дата звернення 06.11.2024)
4. Iryna Shkura Local Taxation Effectiveness in Ukraine: Assessment and Prospects after Implementation of the Latest Reforms. URL:

Основні аспекти впливу податкової політики на соціально-економічний розвиток України

Даніленко О.С., студент 21-мф групи
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.
Уманський національний університет садівництва

Податкова політика є основним інструментом, за допомогою якого держава впливає на економічне зростання, розподіл доходів і суспільний добробут. В Україні, як і в усіх країнах світу, розробка та реалізація податкової політики має серйозні наслідки для її соціально-економічної траєкторії.

Ефективна податкова політика слугує механізмом стабілізації економіки шляхом надання уряду необхідних коштів для фінансування суспільних товарів і послуг, таким чином підтримуючи розвиток інфраструктури та соціальні програми; використання податкових заходів для регулювання сукупного попиту, що може допомогти контролювати інфляційний тиск; здійснювати вплив на бізнес-середовище та інвестиційний клімат.

Податкова політика, в контексті взаємодії з фінансово-економічним середовищем, суттєво впливає на бізнес-середовище та інвестиційний клімат шляхом встановлення конкурентоспроможних податкових ставок, що допомагають залучати прямі іноземні інвестиції, сприяючи економічному зростанню та технологічному прогресу [1], а цільові податкові пільги можуть стимулювати конкретні сектори, сприяти інноваціям і заохочувати підприємництво.

Структура податкової політики впливає на соціальну справедливість і розподіл доходів шляхом впровадження прогресивних систем оподаткування, що може зменшити нерівність у доходах за рахунок встановлення вищих податкових ставок для вищих груп доходів. Також податкові надходження фінансують програми соціального забезпечення, що є важливими для подолання бідності та підвищення рівня життя [2].

Незважаючи на свою критичну роль, податкова політика України стикається з такими проблемами, як ухилення від сплати податків та ухилення від сплати податків і складною система оподаткування, що може перешкоджати дотриманню законодавства та залученню інвестицій.

Податкова політика є стрижневою детермінантою соціально-економічного розвитку України. Вирішуючи існуючі проблеми та впроваджуючи стратегічні реформи, Україна може використовувати свою податкову систему для сприяння економічній стабільності, соціальній справедливості та сталому зростанню.

Список використаних джерел

1. Гонта О., Жаворонок А. Податкова система України: сучасний стан та напрямки вдосконалення. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Економічні науки». 2017. № 1. Том 1. С. 3–9.
2. Джон Македон Світовий банк каже, що в Україні трудову, податкову та соціальну політику необхідно оновити, щоб подолати зростаючу нерівність. Worldbank. 2019/ECA/18. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/25/in-ukraine-labor-taxation-and-social-policies-must-be-upgraded-to-address-rising-inequality> (дата звернення 08.11.2024)

Перспективи розвитку ресурсних податків в Україні

Макаренко Ю.В., студент 21-мф групи
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.
Уманський національний університет садівництва

Оподаткування ресурсів відіграє ключову роль у податковій системі України, слугуючи значним джерелом надходжень бюджетів та інструментом регулювання експлуатації природних ресурсів.

Станом на 2024 рік система ресурсного оподаткування в Україні характеризується поєднанням роялті, екологічного податку та безпосередньо плати за використання природних ресурсів. І всі ці податки покликані забезпечити не лише стале управління ресурсами, а й фінансові надходження як до державного, так і до місцевих бюджетів. Проте такі проблеми, як ухилення від сплати податків, неадекватні механізми оцінки та погіршення стану довкілля, залишаються дієвими та знижують фіскальну ефективність ресурсних платежів.

Загалом варто відзначити, що існуюча система ресурсного оподаткування наразі стикається з кількома найбільшими проблемами:

фіскальна орієнтація й адміністрування: система ресурсного оподаткування є переважно фіскально орієнтованою, а складність податкового адміністрування призводить до неефективності та можливостей для ухилення [1];

проблеми навколишнього середовища: надмірна експлуатація ресурсів, особливо в сільськогосподарському секторі, а також нищівний вплив військових дій на значній території України, призвели до погіршення навколишнього середовища, що потребує перегляду податкової політики для сприяння підвищення ефективності оподаткування [2].

Перспективним напрямом виходу з кризи ресурсного оподаткування можуть стати цілеспрямовані реформи та політичні ініціативи. Однією з таких стала реформа децентралізації, що передбачає розширення повноважень місцевих органів влади шляхом надання їм більшого контролю над податками на ресурси, тим самим посилюючи регіональний розвиток і підзвітність.

Ще одним напрямом може стати підвищення рівня екологічних податків з приведення у відповідність зі стандартами ЄС: гармонізація податкового та митного законодавства зі стандартами Європейського Союзу сприятимуть інтеграції та залученню іноземних інвестицій [3].

Окремо слід зауважити, що стале управління ресурсами передбачає впровадження податкової політики, яка стимулює стале використання природних ресурсів, таким чином збалансовуючи економічне зростання та збереження навколишнього середовища, а також зміцнення фінансової спроможності держави шляхом комплексних податкових реформ, включаючи запровадження нових податків і коригування існуючих для кращого одержання ренти від ресурсів.

Список використаних джерел

1. Kalendiuk I. O., Puzyrova P. V. Prospects for the development of the tax system of Ukraine. *Інноватика в освіті, науці та бізнесі: виклики та можливості* : матеріали II Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, м. Київ, 18 листопада 2021 року. Т. 2. Київ : КНУТД, 2021. С. 11-17.

2. Білоскурський Р.Р. Природно-ресурсний потенціал України в центрі аналізу його стану та перспектив використання. *Український соціум*. 2017. № 3 (62). С. 87–99.

3. Government approved National Revenue Strategy 2024-2030. Ministry of Finance of Ukraine, 27 December 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/uriad-zatverdyyv-natsionalnu-stratehiu-dokhodiv-20242030> (дата звернення 04.11.2024)

Проблеми розвитку аграрного страхування

Жарун Р.Ф., здобувач 21 дф-ф групи

Виклики з якими зіштовхнулася наша держава за сучасних умов, у поєднанні із наслідками світової фінансової кризи, призвели до значних економічних і соціальних втрат. Національна соціально-економічна система перебуває у кризовому стані з характерним порушенням сталості і рівноваги. Пом'якшення та обмеження негативного впливу кризи на громадян можливе лише за умови наявності результатної та дієвої системи соціального захисту населення, що буде здатна забезпечити соціальну підтримку населення та реалізацію соціальних функцій.

На сьогоднішній день, соціальне страхування дозволяє наблизити сферу соціального захисту безпосередньо до працюючих, їхніх родин та трудових колективів, надати їй регулюванню ранковий характер. Це можна досягнути за допомогою активної участі персоналу та роботодавців в управлінні соціальним страхуванням, що життєво важливе для подолання більш непродуктивного, але все ще широко розповсюдженого з часів радянського минулого авторитарно-командного стилю управління в сфері соціального захисту[1].

На сьогоднішній день існує широке коло невирішених завдань, з огляду на які сформовану систему сільськогосподарського страхування не можна вважати ефективною і успішною, тобто ще не налагоджені і не налаштовані механізми аграрного страхування, що дозволяють уникнути негативних наслідків, властивих сегменту сільського господарства[2].

Проаналізувавши спектр проблем і виявивши слабкі сторони, можна виробити шляхи їх вирішення, а також скласти план подальшого розвитку аграрного страхування, його перспективи. Проведемо SWOT-аналіз галузі аграрного страхування.

Таблиця 1

SWOT-аналіз агрострахування в Україні

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішні фактори	<p>1. Спрямування допомоги до виробників сільськогосподарської продукції ефективніше, ніж альтернативні види державної підтримки.</p> <p>2. Узгодження з міжнародними торговими угодами у частині державної підтримки за належного оформлення договірної бази.</p> <p>3. Зростання інтересу до сільськогосподарських ризиків.</p> <p>4. Інвестиційна приваблива галузь (перспективність у якості сфери інвестицій).</p> <p>5. Підвищення довіри кредиторів, що дає змогу підприємцям залучати більші обсяги кредитних ресурсів на вигідніших умовах</p>	<p>1. Недосконалість законодавчої бази страхування ризиків сільськогосподарського виробництва.</p> <p>2. Недостатній рівень платоспроможності агровиробників та їх залежність від залучених (позикових коштів), що стримує попит на продукти агрострахування.</p> <p>3. Відсутність ефективної підтримки держави агровиробників у частині компенсації частини сплачених страхових премій.</p> <p>4. Не сформованість статистичної бази, необхідної для розрахунку ставок страхових тарифів в розрізі територій.</p> <p>5. Недосконалість переліку страхових аграрних ризиків, що унеможливає оптимальність та доступність страхового захисту.</p> <p>6. Складність процедури доведення агровиробником факту дотримання ним агротехнічних умов.</p>
	Можливості	Загрози
Зовнішні фактори	<p>1. Здійснення державної підтримки у сфері страхування аграрних ризиків.</p> <p>2. Удосконалення законодавства України у сфері надання страхових послуг аграрному ринку.</p> <p>3. Розбудова інституцій для забезпечення спроможності держави здійснювати свої функції у цій системі.</p> <p>4. Проведення реформ у сфері страхування сільськогосподарських ризиків.</p>	<p>1. Високий рівень збитковості сільського господарства через ризики.</p> <p>2. Різностямований характер інтересів страхових організацій і держави.</p> <p>3. Низький рівень платоспроможності та довіри до страхових організацій з боку підприємців аграрної сфери.</p> <p>4. Проблематичність для сільськогосподарських виробників в наданні доказів у тому, що вони дотрималися всіх умов агротехніки.</p> <p>5. Нестабільність на світових фінансових ринках.</p>

Проаналізувавши табл.1, можна зробити висновок, що головним недоліком галузі є її законодавча незавершеність, відсутність державної фінансової підтримки, а також відсутність взаєморозуміння і, як наслідок, довіри між сільськогосподарськими виробниками і страховими компаніями з таких причин, як ускладнена процедура отримання страхових виплат, висока ціна на страхові продукти тощо. За активної участі держави і страхувальників система аграрного страхування набуде розвитку, оскільки галузь є стратегічно важливою і привабливою для інвесторів у зв'язку з реформуванням ринку землі в Україні.

Список використаних джерел:

1. Алескерова Ю. В. Агрострахування України. Науковий вісник Ужгородського університету. 2023. Вип. 1 (38). С.13-17
2. Алескерова Ю. В. Розвиток сільськогосподарського страхування: теорія, методологія, практика: монографія / Ю. В. Алескерова. Вінниця ФОП Рогальська І.О., 2019. 370 с.

Сутність банківських ризиків

Орошкевич С.А., Мемрук В.М., Полянський Б.Р.

здобувачі другого освітнього рівня (магістр)

Уманський національний університет садівництва

Нині банки у зв'язку зі специфікою своєї діяльності займають особливе місце в ринковій економіці та значно впливають на розвиток суспільства і економіки країни. Входження України до світового конкурентного середовища посилило для вітчизняних банківських установ вимоги щодо підвищення конкурентоспроможності та ефективності надання фінансових послуг. Військово-політичні фактори значно ускладнили економічну ситуацію в Україні, сприяли поглибленню економічної кризи, зростанню дефіциту державного бюджету, скороченню ділової активності суб'єктів господарювання. Негативні фінансово-економічні процеси, пов'язані з воєнною агресією в Україні, такі як проблеми ліквідності власних активів, збитковості діяльності, суттєве звуження клієнтської бази, запустили процеси переформатування роботи банківських установ, що суттєво відобразилось на отриманих ними фінансових результатах.

Оскільки функціонування будь-якого банку і його успішна діяльність залежить від вміння приймати рішення, які дозволяють забезпечити на належному рівні ліквідність, прибутковість і захист від негативного впливу банківських ризиків, актуальним в сучасних умовах функціонування економіки є отримання позитивного фінансового результату за умов сприятливого рівня ризику.

Найпоширенішими серед банківських ризиків є кредитні ризики, які класифікуються за різними ознаками. Різні підходи до видової класифікації кредитного ризику представлені у табл. 1.

Джерел виникнення кредитного ризику в банку є безліч, всі вони пов'язані з ризиками: позичальників, гарантів, страховиків; стихійних лих; предметом застави. Сам ступінь кредитного ризику залежить від дії факторів зовнішнього середовища, які пов'язані з діяльністю та платоспроможністю їх позичальників, і факторів внутрішнього середовища, що пов'язані з напрямами кредитної політики, яку проводить банк, і внутрішньої нормативної бази щодо управління кредитним ризиком у банку [24].

Таблиця 1.

Підходи до класифікації основних видів кредитного ризику

Автор(-и)	Види кредитного ризику
Класифікація кредитного ризику за функціональною характеристикою	
Я. <u>Благодир</u> [17]	Кредитний індивідуальний ризик. Кредитний портфельний ризик. Кредитний ризик щодо банку-позичальника. Кредитний ринковий ризик Кредитний балансовий ризик
О. <u>Серебрякова</u> [18]	Ризик кредитоспроможності позичальника. Валютний ризик. Процентний ризик. Інфляційний ризик. Ризик непогашення кредиту. Ризик ліквідності. Ризик забезпечення кредиту. Діловий ризик
Класифікація ризику за охопленням клієнтської бази банку	
О. <u>Притоманова</u> [33]	Ризик конкретного позичальника. Ризик портфеля кредитних вкладень
Л. Бондаренко [3]	Індивідуальний кредитний ризик. Портфельний кредитний ризик
О. <u>Криклій</u> , Н. Маслак [17]	Індивідуальний кредитний ризик (ризик конкретного позичальника). Портфельний кредитний ризик (ризик портфеля)

Дослідження сутності кредитного ризику, причин його виникнення, факторів впливу та класифікації сприяє досконалішому розумінню його економічного змісту, що в подальшому дозволить розвивати методіку управління кредитним ризиком банку.

Список використаних джерел

1. Банківський нагляд. НБУ. Офіційний веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/about> (дата звернення: 01.10.2024р.)
2. Дорошенко Н.О., Дорошенко О.Г. Першочергові заходи та шляхи реанімації економіки України у військовий час. 2022. URL: <https://sci-conf.com.ua/>. (дата звернення: 02.09.2024р.)
1. Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління кредитним ризиком банку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 86 с.

Потенціал цифрового страхування

Улянич Ю.В., к.е.н., доцент

Улянич К.Ф., к.е.н.

Дяченко М.О. – здобувач третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Цифрові технології глибоко змінюють спосіб роботи бізнесу, і сфера страхування не є винятком. Страхіві компанії застосовують інноваційні цифрові технології для розширення діяльності і задоволення потреб клієнтів. Цифрові моделі страхування забезпечують швидкість, гнучкість, легкий доступ і зручний для користувача інтерфейс. Цифрове страхування має значний потенціал для росту та перспективи для розвитку. Водночас, для успішного функціонування цифрового страхування в Україні потрібно подолати деякі виклики.

У національній економічній стратегії розвитку нашої держави проголошеній у 2021 році окреслено основні вектори економічного розвитку України до 2030 року, в яких зазначається, що цифровізація – це впровадження цифрових технологій в усі сфери життя: від взаємодії між людьми до промислових виробництв, від предметів побуту до дитячих іграшок, одягу тощо. Це перехід біологічних та фізичних систем у кібербіологічні та кіберфізичні (об'єднання фізичних та обчислювальних компонентів). Перехід діяльності з реального світу у світ віртуальний (онлайн) [1].

Цифровізація є й одним із рушійних факторів розвитку страхового ринку. Впровадження сучасних цифрових продуктів і технологій дає страховим компаніям низку конкурентних переваг, включаючи підвищення швидкості прийняття рішень, нові можливості для розширення страхового портфеля, точнішу оцінку ризиків і виявлення шахрайства.

Головною метою впровадження інноваційних технологій для окремого страховика є, насамперед, удосконалення страхових продуктів і послуг, а також підвищення ефективності його бізнеспроцесів.

Для всього страхового ринку цифровізація стає потужним фактором підвищення його конкурентоспроможності. Тому розвиток страхового ринку в Україні все більше залежить від впровадження нових технологій цифрової економіки, які впливають на технологію страхування, але не змінюють його економічної сутності [2].

В результаті використання цифрових технологій на страховому ринку підвищиться ефективність і прибутковість страхової галузі; з'являться нові послуги та страхові продукти. Нині в Україні більшість страхових компаній використовують різноманітні цифрові технології для оптимізації своєї роботи. Наприклад, багато компаній пропонують своїм клієнтам можливість придбати страховий поліс онлайн через свої сайти або мобільні додатки, що значно спрощує процес страхування і збільшує зручність для клієнтів [3].

Також цифрові технології використовуються для автоматизації процесів внутрішньої роботи страхових компаній, таких як обробка заявок та виплат

страхових відшкодувань, що дозволяє підвищити швидкість роботи та зменшити кількість помилок. До основних переваг цифровізації на страховому ринку можна віднести: трансформацію існуючих бізнес-стратегій та розширення клієнтської бази, забезпечення лояльності клієнтів; створення ділового іміджу страховика серед конкурентів; забезпечення фінансових гарантій, оптимальної структури управління та ефективного функціонування бізнес-процесів для внутрішньої стабільності та фінансової стійкості страховика.

Отже, ефективне функціонування сучасного страхового ринку неможливе без використання цифрових технологій, адже вони створюють нові можливості для його розвитку. Багато українських страхових компаній вже усвідомили переваги цифрового страхування, оскільки впровадження цифрових інновацій на страховому ринку дозволяє страхувальникам зрозуміти, що вони працюють з компанією, яка використовує новітні інструменти та технології для надання найкращих послуг.

Список використаних джерел

1. FSB. Review of the list of global systemically important insurers (G-SIIs). 21.11.2017. URL: <http://www.fsb.org/wp-content/uploads/P211117-2.pdf> (дата звернення: 05.11.2024).

2. Череп О. Г., Хмельковська А. В. Особливості розвитку вітчизняного страхового ринку як складової фінансового ринку. Напрями активізації страхової діяльності в умовах становлення цифрової економіки. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2021. № 6(2). С. 240–244.

3. Мандра Н. Г., Лактіонова О. Ю. Необхідність цифрових технологій у бізнес-процесах страховиків. Економічний простір. 2020. №154. С. 202-206.

Цифрова торгівля: реалії та перспективи

Осадчий О. В., магістрант кафедри підприємництва та маркетингу Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького
Науковий керівник: Радзіховська Ю.М.

к.е.н., доц. кафедри підприємництва та маркетингу Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького

Цифрова торгівля стала невід'ємною частиною сучасної економіки та одним із головних драйверів зростання бізнесу у світі. В Україні, попри низку внутрішніх та зовнішніх викликів, вона також демонструє значний потенціал для розвитку. Український ринок стикається з унікальними реаліями, які визначають специфіку розвитку цифрової торгівлі, серед яких економічна нестабільність, значний вплив пандемії COVID-19 та необхідність адаптації до європейських стандартів у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями країни.

Сучасний стан цифрової торгівлі в Україні визначається низкою важливих факторів, які сприяють її розширенню. Насамперед, це інфраструктурні зміни, такі як зростання доступності Інтернету, поширення мобільного інтернету 4G, а також значне проникнення смартфонів серед українського населення. Такі технологічні передумови дають змогу збільшити кількість користувачів цифрової торгівлі та полегшують доступ до електронних платформ. Водночас, вплив пандемії COVID-19 суттєво сприяв швидкому зростанню обсягів онлайн-замовлень і прискорив адаптацію багатьох українських підприємств до нових умов. Карантинні обмеження змусили бізнес швидко адаптуватися та перейти до роботи в цифровому середовищі, що призвело до розширення присутності онлайн-платформ і цифрових ринків, зокрема для замовлення товарів першої необхідності, одягу, техніки тощо. На додаток, державні ініціативи, такі як цифровізація послуг на платформі "Дія" та спрощення процедур для бізнесу, також значно сприяють розвитку електронної торгівлі та створюють сприятливий клімат для підприємницької діяльності в Інтернеті.

Однак, цифрова торгівля в Україні стикається з певними викликами, які впливають на її розвиток та обмежують темпи зростання. Однією з ключових перешкод є низький рівень цифрової грамотності значної частини населення, особливо в сільській місцевості. Це обмежує можливості використання онлайн-платформ та зменшує потенційну аудиторію. Крім того, недосконалість правової бази, яка регулює цифрову торгівлю та захист персональних даних, знижує рівень довіри до електронної комерції. Українське законодавство не завжди відповідає швидкості змін, характерних для цифрової економіки, що створює бар'єри для міжнародної співпраці та викликає труднощі для місцевих компаній у доступі на глобальні ринки.

Ще одним важливим бар'єром є обмежений рівень довіри споживачів до онлайн-платежів, що зумовлює схильність українців до оплати товарів при отриманні, а не через Інтернет. Це обмежує зручність використання електронної торгівлі для продавців і покупців та збільшує операційні витрати на забезпечення відповідних послуг. Окрім того, проблеми з логістикою, особливо у віддалених районах, є важливою перешкодою для доставки товарів, що знижує ефективність цифрової торгівлі. Кіберзагрози, такі як фішинг, шахрайство та кібератаки, також негативно впливають на безпеку онлайн-операцій, зменшуючи рівень довіри до електронних платформ [1].

Попри ці виклики, перспективи розвитку цифрової торгівлі в Україні залишаються оптимістичними. Інвестиції в інфраструктуру, включаючи розвиток мережі 5G, обіцяють покращити швидкість та доступність інтернету, що сприятиме залученню нових користувачів. Також цифровізація адміністративних послуг полегшить ведення бізнесу та підвищить зручність використання онлайн-платформ. Освітні ініціативи з підвищення цифрової грамотності населення можуть значно розширити ринок цифрової торгівлі, особливо у віддалених регіонах, де доступ до Інтернету раніше був обмеженим. Розвиток фінансових технологій, таких як мобільні банкінги, електронні гаманці та безконтактні платежі, здатний знизити рівень недовіри

споживачів до онлайн-платежів і стимулювати більшу кількість користувачів скористатися перевагами цифрової торгівлі [2].

Таким чином, українська цифрова торгівля має всі передумови для подальшого зростання, а її розвиток залежить від злагодженої співпраці бізнесу, держави та громадськості. Поліпшення інфраструктури, гармонізація правової бази, посилення довіри до цифрових технологій та забезпечення належного рівня безпеки можуть створити міцну основу для зростання цього сектору економіки. Цифрова торгівля здатна не тільки сприяти економічному зростанню України, але й стати важливим інструментом для її інтеграції у глобальну економічну систему, посилюючи міжнародну співпрацю та розширюючи експортні можливості для українського бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Приятельчук, О. А. (2023). Digital Trade In Global Markets: Trends And Challenges. *Journal of Strategic Economic Research*, (4), 50–56. <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.4.6>

2. Шевченко, І., & Зварич, І. (2023). Цифрова трансформація японської економіки та перспективи впровадження досвіду в розвиток цифрової торгівлі України. *Вісник Економіки*, 1, 94-108. <https://doi.org/10.35774/visnyk2022.04.094>

Управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах невизначеності

Кліманський Андрій Геннадійович

аспірант кафедри менеджменту і державної служби Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького

Управління фінансовими ресурсами є критичним аспектом для українських підприємств в умовах сучасної економічної нестабільності, зумовленої війною. Повномасштабна війна створила безпрецедентний рівень невизначеності, що впливає як на мікроекономічні процеси на рівні підприємств, так і на макроекономічні показники країни. Війна призвела до значних втрат виробничих потужностей, порушення логістичних ланцюгів, зменшення інвестиційної активності та збільшення витрат на забезпечення безпеки, що суттєво впливає на фінансовий стан підприємств. Водночас невизначеність, пов'язана з коливаннями валютних курсів, інфляцією та змінами у законодавстві, ускладнює реалізацію довгострокових фінансових стратегій.

Особливістю економіки в умовах війни є її багатогранний вплив на всі рівні фінансового управління, що трансформує звичну структуру витрат і доходів підприємств. Зокрема, ризики, пов'язані з війною, стають довготривалими викликами, які змінюють самі основи фінансового планування та прогнозування. Окрім внутрішніх процесів, підприємства

стикаються з ризиками в операційній діяльності через перебої в постачанні сировини, нестачу необхідної інфраструктури та зміни споживчого попиту. Ці фактори посилюють важливість стратегій адаптації, що включають диверсифікацію джерел постачання, зміцнення фінансової стійкості та побудову антикризових механізмів для стабілізації фінансових потоків.

В умовах високої невизначеності українські підприємства змушені формувати стратегії гнучкості та стійкості, які допомагають швидко адаптуватися до змін і мінімізувати втрати. Одним із важливих аспектів фінансового управління є планування фінансових потоків, створення резервних фондів та використання фінансових інструментів для зниження ризиків. Зокрема, формування резервного капіталу дозволяє підготуватися до форс-мажорних обставин, що є особливо важливим під час військових дій. Крім того, антикризове управління передбачає застосування методів стрес-тестування для оцінки фінансової стійкості підприємства при різних сценаріях. Це дозволяє аналізувати вплив потенційних ризиків на показники ліквідності та рентабельності, а хеджування допомагає підприємствам зменшувати валютні та цінові ризики.

Важливим завданням для підприємств є оптимізація фінансових потоків та капіталовкладень. Для українських підприємств особливо актуальним є посилення контролю над дебіторською заборгованістю для мінімізації ризиків неплатоспроможності контрагентів. Підприємства вимушені реалізовувати короткострокові проекти з високою рентабельністю, які забезпечують швидку віддачу. Наприклад, аграрні компанії інвестують у підтримку стабільного постачання ресурсів для підтримання поточного виробництва, тоді як промислові підприємства спрямовують інвестиції у технологічну модернізацію, що підвищує конкурентоспроможність [1].

Державна підтримка також відіграє вирішальну роль у підтриманні управління фінансовими ресурсами в умовах війни, оскільки може значно полегшити доступ до кредитних ресурсів, зменшити податкове навантаження та забезпечити гарантії для інвестицій. Умови податкових канікул або відстрочок дозволяють зменшити навантаження на бізнес, а програми компенсаційних пакетів допомагають підприємствам, що постраждали від військових дій. Разом з кредитними гарантіями ці заходи дозволяють українським компаніям залучати додаткові ресурси для стабілізації своєї фінансової діяльності.

Основні проблеми управління фінансовими ресурсами в умовах війни пов'язані з непередбачуваністю економічних умов, обмеженими можливостями для довгострокового фінансового планування, нестачею доступу до іноземних інвестицій та загрозою втрати активів. Однак, перспективи розвитку управління фінансовими ресурсами в Україні можуть бути позитивними за умов активної державної підтримки, відновлення економічної стабільності, розвитку міжнародного партнерства та впровадження сучасних цифрових технологій. Створення національних програм підтримки бізнесу, співпраця з міжнародними інституціями та активне використання цифрових рішень можуть забезпечити підприємствам

ефективне управління фінансовими ресурсами навіть в умовах економічної невизначеності [2].

Отже, управління фінансовими ресурсами підприємств в умовах війни вимагає адаптації до нових економічних реалій, пошуку гнучких рішень та стратегій, які забезпечують фінансову стійкість та знижують економічні ризики. Підприємства України, завдяки цілеспрямованим діям щодо оптимізації фінансових потоків, забезпечення ліквідності та державній підтримці, можуть не лише зберегти свою діяльність, але й створити основу для відновлення та зростання в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Журавльова, І. (2024). Парадигма фінансової стратегії в умовах невизначеності. *Економіка та суспільство*, (64). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-137>
2. Томашевська, А. В., & Жук, О. І. (2022). Управління фінансовими ресурсами підприємства в умовах кризи. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.*—2022.—Вип, 18(1), 60-67.

Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності

Лебідь І. Ю., здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»

Драчук О. В., здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»

Уманський національний університет садівництва

Сучасний стан і розвиток вітчизняної економіки потребує впровадження дієвих інвестиційних проектів, і відповідно фінансових ресурсів для їх впровадження.

Щоб економіка держави була конкурентоздатною, інвестиційно привабливою за для того щоб швидко відбувались процеси модернізації її елементів інвестиційні проекти повинні реалізовуватись і прискорювати всі процеси розвитку і становлення. Таким чином, пріоритетним напрямом розвитку для України стає саме створення та розповсюдження інновацій, розвиток наукових, економічних та законодавчих засад становлення інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, що сприятиме підвищенню статусу держави на міжнародній арені [1].

Вирішення таких завдань вимагає відповідних теоретичних та практичних основ та ефективного, інклюзивного, гармонізованого з міжнародною європейською фінансово-кредитною системою механізму фінансового забезпечення інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва.

Інвестиційна діяльність підприємства - комплекс цілеспрямованих дій фізичних і юридичних осіб, пов'язаних з рухом капіталу, який акумулюється у формі матеріальних і нематеріальних цінностей та спрямовуються в

подальшому на розвиток підприємства з метою отримання прибутку чи соціального ефекту.

В якості об'єктів інвестування в діяльність підприємства можуть виступати готівкові кошти, різні види цінних паперів, майнові та немайнові права, рухоме та нерухоме майно, сукупність різних видів знань, що виявляються у формах технічної інформації, досвіду тощо.

Особливостями інвестиційної діяльності підприємств є:

– інвестиції в розвиток підприємства є найважливішою формою забезпечення зростання ефективності його діяльності;

– форми і методи інвестиційної діяльності підприємства меншою мірою залежні від галузевих особливостей підприємства порівняно з виробничою діяльністю;

– динаміка обсягів інвестиційної діяльності характеризується певною нерівномірністю у визначеному відрізку часу;

– інвестиційна діяльність формує окремий самостійний вид грошових надходжень підприємства;

– з моменту реалізації інвестицій до моменту отримання доданої вартості від їх вкладання існує значний розрив за часом;

– інвестиційній діяльності властиві значні ризики, які пояснюються фактором невизначеності впливу зовнішнього середовища [2].

До основних джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств відносять: наявний в розпорядженні прибуток, кошти амортизаційного фонду, позики та оренда майна, бюджетне фінансування, кошти дрібних інвесторів, отримані через акціонування, венчурне та змішане фінансування, краудфандинг тощо [3].

Головними умовами реалізації інвестиційного процесу на підприємстві є достатній ресурсний потенціал підприємства для розвитку інвестиційної сфери та наявність економічних суб'єктів, котрі здатні забезпечити інвестиційний процес в необхідних масштабах з урахуванням специфіки підприємства.

Список використаних джерел

1. Паньков О.Б. Управління інвестиційною діяльністю як базовий складник економічної безпеки підприємства. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2020. № 4(115). С. 90-93.

2. Сімкова Т.О., Байда О.К. Формування системи управління інвестиційною діяльністю підприємства. Ефективна економіка. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8465> (дата звернення: 08.09.2024).

3. Кривов'язук І.В. Інвестиційна діяльність підприємства : сутність, методика аналізу та шляхи підвищення її ефективності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. Херсон, 2018. Вип. 31. С. 83-89.

Біржовий ринок агропромислової продукції

Цимбалюк Ю.А. к.е.н., доцент

Кравець Є. П. здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»

Уманський національний університет садівництва

Розвиток ринкових відносин відкрили агротоваровиробникам можливості вибору форм господарювання, напрямів спеціалізації та диверсифікації виробництва, каналів реалізації продукції, джерел фінансування та інформації. Товарне виробництво аграрної продукції сприяло виникненню, формуванню та розвитку аграрних ринків окремих країн та світового аграрного ринку вцілому.

У сучасних реаліях становлення та розвитку вітчизняного біржового аграрного ринку вагомою є діяльність біржових організацій. Ефективне функціонування ринку біржових послуг є потенційно одним з основних чинників розвитку вітчизняної економіки.

Нині товарний біржовий ринок країни представлений великою кількістю універсальних товарних, товарно-сировинних та аграрних бірж, проте ефективність їх діяльності є недостатньою- вони не відіграють суттєвої ролі в формуванні ринкового середовища.

В структурі реалізації показників біржової торгівлі основну питому вагу складає продукція агропромислового комплексу 65-70%, енергоносії до 15%, метали - 0,02%. Обсяги реалізованої продукції через біржовий ринок не досягають навіть одного відсотка загального обсягу продукції, проданої на ринках країни. Тож, біржова торгівля українським товаровиробникам аграрної продукції майже недоступна, що пов'язано з дрібними партіями однотипної продукції, складністю в участі у торгах, залежністю від трейдерів, які проводять кредитування, та непристосованістю до гри на котирування ціни.

Біржовий товарний ринок зупинився в своєму розвитку і перебуває на стадії, що була характерна для країн Європи та США на початку ХІХ століття, коли основна біржова торгівля здійснювалась шляхом реалізації аграрної продукції.

Ситуація, що склалася на аграрному ринку країни, особливо в останні роки, свідчить про відсутність прозорого об'єктивного ціноутворення, яке відображало б потреби всіх учасників ринку, а саме: виробників, споживачів, посередників, одночасно віддзеркалювало ціноутворювальні процеси, що відбуваються на світових ринках.

Через біржі безпосередньо товаровиробниками реалізується до 1% зерна, основна ж маса (більше 60%) реалізується через так звані інші канали, а саме: комерційними посередниками, зернотрейдерами безпосередньо з місць його виробництва за заниженими цінами.

Такі важливі для агропромислового комплексу країни товари, як цукор, м'ясо, рослинна олія тощо, реалізуються на позабіржовому ринку за тіншовими схемами, минаючи прозорий біржовий ринок, що призводить до монополізації

цих ринків і створення постійних проблем з ціноутворенням та посилення інфляційних процесів.

Отже, для ринкового середовища нашої країни питання функціонування високорозвинутого біржового ринку є актуальним та пріоритетним, що дало б змогу забезпечити прозоре ціноутворення, страхування цінних ризиків для більшості виробників та споживачів сировини та напівфабрикатів, прозорість товарних та фінансових потоків в умовах гострої конкуренції, перерозподіл фінансових та комерційних ризиків між суб'єктами підприємницької діяльності та стабілізацію економіки.

Список використаних джерел:

1. Подсоха, А. С. Організаційно-економічний механізм ціноутворення на товарному біржовому ринку. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. № 1. С. 40–48.

2. Гриценко А.А. Архітектоніка економічної безпеки: монографія. Київ: ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2017. 224 с.

3. Лещук Ю.А. Розвиток біржового ринку сільськогосподарської продукції. Економіка та суспільство. 2018. № 15. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/24.pdf

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Розвиток методів обліку та аналізу витрат виробництва в ринкових умовах господарювання

Квасній Л.Г. к.е.н доцент

Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Кріль М. В.

здобувач другого (магістерського) рівня освіти

Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

В умовах ринкової економіки розвиток методів обліку та аналізу витрат виробництва стає важливим аспектом управління підприємством. Сучасні підходи акцентують увагу на інтеграції інформаційних технологій, що дозволяє забезпечити точність та оперативність даних. Впровадження системи управлінського обліку дає можливість більш глибокого аналізу витрат, що, в свою чергу, сприяє підвищенню ефективності виробництва та зниженню витрат. Крім того, адаптація методів обліку до специфіки ринку та вимог споживачів допомагає підприємствам залишатися конкурентоспроможними.

У ринкових умовах господарювання розвиток методів обліку та аналізу витрат виробництва стає ключовим фактором для забезпечення фінансової стійкості підприємств. Зокрема, застосування новітніх технологій, таких як автоматизація облікових процесів і впровадження ERP-систем, дозволяє забезпечити точний моніторинг витрат у реальному часі. Аналіз витрат стає більш детальним завдяки використанню методу прямого обліку, який допомагає виявити неефективні витрати та оптимізувати ресурсне використання. Оптимізація витрат за допомогою методу прямого обліку також дозволяє підприємствам більш точно прогнозувати майбутні витрати, що є важливим для стратегічного планування. Завдяки детальному аналізу витрат, керівництво може виявляти не тільки поточні проблеми, а й передбачати можливі ризики в майбутньому. Це забезпечує можливість оперативно реагувати на зміни ринкової ситуації та адаптувати виробничі процеси. У результаті, підприємства отримують змогу підвищувати свою конкурентоспроможність і забезпечувати стабільне фінансове становище в умовах динамічного ринкового середовища.

Це, в свою чергу, сприяє формуванню конкурентних переваг на ринку, оскільки підприємства стають більш гнучкими і здатними адаптувати свої стратегії до змінюваних умов. Вони можуть зосередитися на інноваціях, вдосконаленні продуктів та послуг, а також покращенні обслуговування клієнтів. Такий підхід допомагає не лише зберегти існуючих споживачів, але й залучити нових, що, в свою чергу, веде до зростання прибутковості і стійкості підприємства в умовах високої конкурентності.

Список використаних джерел

1. Управлінський облік витрат та калькулювання собівартості продукції в умовах ринку. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/12425/1>
2. Фаріон В. Я. Підходи до удосконалення процесу калькулювання собівартості продукції / В.Я. Фаріон. Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 10 вересня 2019 р.). ТНЕУ, 2019. 308 с

Етапи впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні

Бахмутян В.І., студентка
Державний торговельно-економічний університет

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» міжнародні стандарти фінансової звітності – це прийняті Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності. Підприємства, що становлять суспільний інтерес, публічні акціонерні товариства, суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях, материнські підприємства груп, у складі яких є підприємства, що становлять суспільний інтерес, материнські підприємства великої групи, які не належать до категорії великих підприємств, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами [1].

Впровадження міжнародних стандартів обліку в державному секторі України є ключовим кроком на шляху до модернізації та підвищення ефективності управління фінансами в країні [3].

Перший Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ 1) було затверджено 19 червня 2003 р. Він поширюється на фінансову звітність починаючи з 2004 р. Водночас стандарти, випущені до цього, зберігають свою колишню назву (МСБО) і будуть замінюватися МСФЗ поступово. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) включають в себе: Міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS), Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS), Інтерпретації, розроблені Комітетом з інтерпретації міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRIC) або раніше діючим Постійним Комітетом з інтерпретації (SIC). Перехід на міжнародні стандарти обліку покращення розвитку національних стандартів, враховуючи національні особливості, але з урахуванням принципів МСФЗ. Країни можуть вибрати кілька шляхів уніфікації облікових систем, серед яких:

застосування МСФЗ без змін;

- розробка національних стандартів на основі МСФЗ;
- створення автономних національних стандартів.

Україна обрала шлях розробки національних стандартів (НП(С)БО) на основі МСФЗ. Першим кроком стала "Програма реформування системи бухгалтерського обліку" (Постанова № 1706 від 29.10.1998 р.), яку було призначено для створення національних стандартів для інвесторів та гармонізації з міжнародними нормами. Другим етапом стало прийняття Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» (від 1 січня 2000 р.), який закріпив використання національних стандартів, сумісних з МСФЗ. У 2003 р. уряд ухвалив рішення про перетворення фінансової звітності українських підприємств за МСБО, рекомендуючи професійним учасникам використовувати ці рекомендації ринку. Четвертий етап впровадження МСФЗ в Україні розпочався у 2007 році, коли Кабмін затвердив стратегію їх застосування (розпорядження № 911-р). З 2010 року планувалося обов'язкове складання фінансової та консолідованої звітності за МСФЗ для емітентів, банків та страховиків, але завдання не виконали. П'ятий етап стався в 2011 році, коли були внесені зміни до Закону «Про бухгалтерський облік», що зобов'язують публічні акціонерні товариства, банки, страховиків і певні підприємства скласти звітність за МСФЗ. Шостий етап впровадження МСФЗ розпочався з прийняття Розпорядження Кабміну від 22 лютого 2012 р. №157-р, яке доручало Міністерству фінансів забезпечити офіційне опублікування МСФЗ, їх оновлення та затвердження методичних рекомендацій щодо складання податкової декларації з використанням даних обліку за МСФЗ. Сьомий етап відбувся у 2013 році з прийняттям Наказу Мінфіну № 73, що затвердив нове НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Це наблизило національні стандарти обліку до міжнародних, змінивши порядок подання основних форм фінансової звітності. Нове НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає мету, склад, принципи підготовки звітності та вимоги до визнання та розкриття її елементів. Воно набуло чинності 19 березня 2013 року, і вже за I квартал того року звітність була складена за новими формами: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів (прямими та непрямими методами), звіт про власний капітал і примітки до звітності. . Форми були частково змінені за змістом і формою. НП(С)БО 1 розділяє звітність на річну та проміжну, яка може бути місячною або квартальною. зазвичай це баланс і звіт про фінансові результати. Наступним кроком стало затвердження НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність», яке є для групи підприємств, зокрема материнських і дочірніх підприємств [2].

Отже, Мінфін поступово вносить зміни до Національних стандартів, наближуючи їх до міжнародних та зменшуючи прогалину між вітчизняною системою обліку та загальноприйнятою європейською. Поступове поетапне запровадження МСФЗ дасть змогу залучити іноземних інвесторів і розширити

експортні можливості України, що, своєю чергою, забезпечить вихід із кризи та майбутнє процвітання економіки.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://mof.gov.ua/uk/zaprovdzhennja-mizhnarodnih-standativ-finansovoi-zvitnosti>
2. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/192.pdf
3. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3533/3463>

Цифровізація та перспективи впровадження нових технологій у практику бухгалтерського обліку комерційних банків

Аніщенко Г.Ю., к.е.н., доцент

Левченко О.О. – студентка, факультет економіки і підприємництва
Уманський національний університет садівництва

Невід’ємною частиною сучасних трансформацій у фінансовому секторі є цифровізація. Особливо це є актуальним для бухгалтерського обліку комерційних банків, оскільки постійно зростають обсяги транзакцій, підвищуються вимоги до прозорості та точності обліково-звітних даних, їх захисту, що потребує застосування нових підходів до ведення банківського обліку. Тому погоджуємося із твердженням, що «впровадження технологій автоматизації, штучного інтелекту та блокчейну стає пріоритетом для банків, які прагнуть підвищити свою конкурентоспроможність і адаптуватися до сучасних вимог ринку» [1].

Практика показує, що чинні технології ведення банківського обліку не є досконалими, іноді навіть є неефективними чи повільними, бо часто трапляються випадки помилок і шахрайства, низької захищеності даних від навмисних сторонніх втручань у роботу банківських систем. З іншого боку, робота з клієнтами сьогодні не може відбуватись ізольовано, а навпаки, має розвиватись, поглиблюючи інтеграцію роботи банків у цифрове середовище. А це неминуче обумовлює витрати та фінансові ризики. Без належного кіберзахисту робота банків буде ускладнена. Тому подальше впровадження нових технологій у практику бухгалтерського обліку комерційних банків має розглядатись нерозривно з підвищенням оперативності даних завдяки використанню нових технологій, більшого охоплення об’єктів обліку та захисту даних. Все вказує на надзвичайну актуальність проблеми підвищення ефективності бухгалтерського обліку засобами цифровізації.

Цілком погоджуємося із думкою Соколенко Л.Ф. про те, що ключовим напрямом майбутніх змін у бухгалтерському обліку є "повноцінне впровадження і використання цифрових технологій» [2]. Це має не лише техніко-технологічне значення (швидкість і точність транзакцій, виключення суб'єктивних факторів), а й зростання довіри до банківських установ (через захищеність, доступність і зрозумілість). Процеси цифровізації бухгалтерського обліку в комерційних банках слід розглядати за перспективними напрямами, ключові з яких на нашу думку подані у таблиці 1.

Таблиця 1

Перспективні напрями цифровізації бухгалтерського обліку комерційних банків

Назва	Характеристика та переваги
Штучний інтелект (ШІ)	Можливості для автоматизації облікових процесів і покращення точності даних
Блокчейн	Технологія зберігання даних, що забезпечує високий ступінь безпеки та прозорості завдяки неможливості змінити, або видалити записану інформацію
Хмарні сервіси	Зберігання великих обсягів даних та отримання до них доступу

Завдяки штучному інтелекту окремі алгоритми банків можуть виконувати типові масові завдання, звірку даних, нарахування податків, зменшити ризик помилок. Вивільнений час можна спрямувати на більш складну роботу, яка потребує аналізу та розробки стратегій. При прийнятті окремих стратегічних рішень завдяки ШІ можна досягти підвищення ефективності прийняття через цифровізацію, аналізу великих масивів інформації. А ще Кондратюк О.М., Руденко О.В., Чернобровкіна А.Є. [3] вказують на можливість ШІ виявляти фінансовим установам кореляційні залежності серед транзакцій, допомагати прогнозувати ризики, передбачати дефолт, прогнозувати наслідки коливання валютників курсів, процентних ставок, оптимізувати управління активами, капіталом та зобов'язаннями банку.

Технології блокчейну через неможливість внесення несанкціонованих змін до записаної інформації сприятимуть тому, що бухгалтерський облік у банках буде більш надійним та захищеним. Колектив вчених на чолі з Фігейредо До Насіменту С. та Роке Мендес Полвора А. [4] вказують суттєві переваги блокчейну: миттєве відстеження операцій, що полегшує контроль з боку державних органів щодо виконання регуляторних вимог; впровадження смарт-контрактів – автоматизованих угод, які виконуються автоматично при дотриманні певних умов, що підвищує ефективність обліку фінансових зобов'язань.

Хмарні інструменти ведення обліково-звітнього процесу сприяють поліпшенню доступу власників рахунків до своїх електронних кабінетів,

спрощує обмінні процеси інформацією між структурними підрозділами банку, полегшує збір та аналіз даних. У плані економії – можна скоротити витрати на обслуговуванні серверів, убезпечити бази даних завдяки оренді хмар із-за кордону.

Таким чином, сучасний бухгалтерський облік комерційних банків неможливий без впровадження цифрових технологій. У подальшому Штучний інтелект, блокчейн та хмарні сервіси стануть основою розвитку не лише обліково-звітного процесу, а й створять надійну та гнучку систему обліку, яка буде більш адаптована під вимоги часу та захищена від кіберзагроз, що в свою чергу, прискорить прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Кльоба Л.Г. Цифровізація – інноваційний напрям розвитку банків. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6741> (дата звернення: 05.11.2024).

2. Соколенко Л.Ф.: Розвиток процесів цифровізації як передумова трансформації організаційно-методичних засад бухгалтерського обліку. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 4. с. 167-175.

3. Кондратюк О.М., Руденко О.В., Чернобровкіна А.Є. Можливості та перспективи використання штучного інтелекту в аудиті. *Ефективна економіка*. 2021. № 1. URL : http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2021/91.pdf (дата звернення: 01.11.2024).

4. Anderberg, A., Andonova, E., Bellia, M., CalÃ’s, L., Inamorato Dos Santos, A., Kounelis, I., Nai Fovino, I., Petracco Giudici, M., Papanagiotou, E., Sobolewski, M., Rossetti, F. and Spirito, L., Blockchain Now And Tomorrow, Figueiredo Do Nascimento, S. and Roque Mendes Polvora, A. editor(s), EUR 29813 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2019. URL : <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC117255> (дата звернення: 03.11.2024).

Особливості оподаткування ФОП на загальній системі

Оляднічук Н.В., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Кецкало А.Д. – фізична особа-підприємець,

незалежний експерт та консультант з обліку і оподаткування ФОП

Фізична особа-підприємець – це фізична особа, яка, враховуючи ризики сучасного ринкового середовища, має бажання і можливість реалізувати свої вміння і навички до праці шляхом самостійної діяльності з метою отримання прибутку. Фізичні особи-підприємці, які перебувають на загальній системі оподаткування, зобов’язані вести облік доходів та витрат, пов’язаних з визначенням об’єктів оподаткування та/або податкових зобов’язань, на

підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з розрахунком та сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено чинним законодавством [1, ст. 44, п. 44.1].

Загальна система оподаткування – це одна із форм обліку сплати податків при веденні підприємницької діяльності, головна перевага якої перед спрощеною системою оподаткування – це відсутність обмежень щодо обсягу доходу, кількості найманих працівників та видів діяльності. Загальна система оподаткування передбачає сплату податків з одержаного прибутку. Чистий оподатковуваний дохід ФОП розраховується як різниця між доходом, одержаним в результаті діяльності ФОП, і витратами, понесеними для одержання цього доходу. Базою оподаткування діяльності є сума отриманого чистого оподаткованого доходу (прибутку) [1, ст.177, п. 177.2]. Датою виникнення доходу є дата фактичного надходження грошей, товарів за товарообмінними операціями або іншої компенсації. При виконанні робіт чи наданні послуг, підписання накладних або актів приймання-передачі виконаних робіт не є підставою виникнення доходу, а є дата, коли на банківський рахунок ФОПа зараховані кошти від контрагента.

Витрати, понесені фізичною особою-підприємцем обов'язково повинні мати документальне підтвердження щодо їх фактичного здійснення для отримання певного виду доходу. До переліку витрат, безпосередньо пов'язаних з отриманням доходів, належать [1, ст.177, п. 177.4]:

- вартість сировини, матеріалів, товарів, що використовуються при веденні підприємницької діяльності;

- витрати на оплату праці фізичних осіб, що перебувають у трудових відносинах з таким платником податку

- суми податків та зборів, пов'язаних з веденням господарської діяльності;

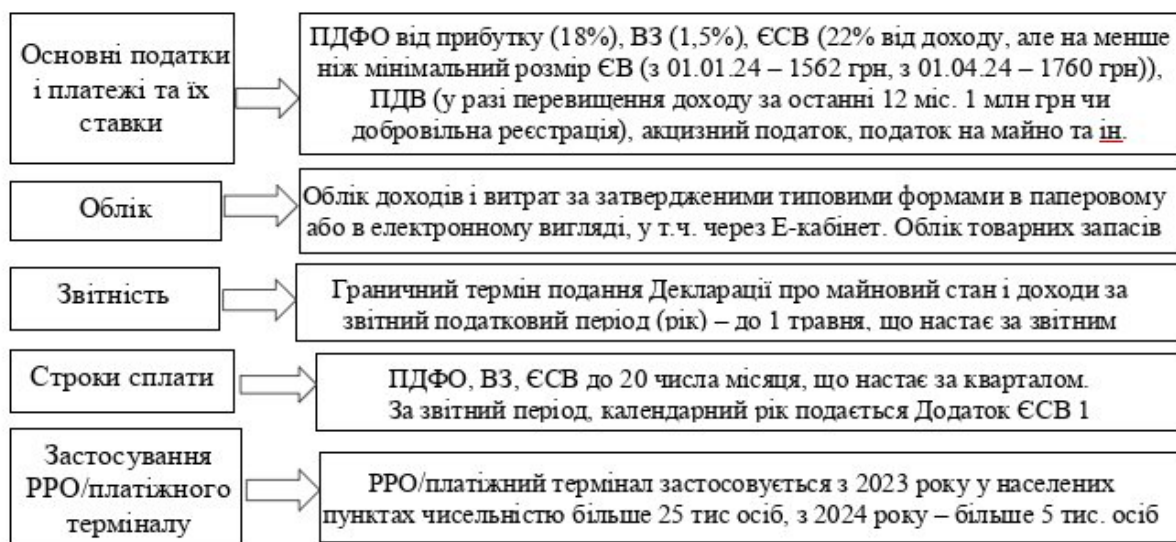
- інші витрати, до складу яких включаються витрати, що пов'язані з веденням господарської діяльності, які не зазначені в підпунктах 177.4.1-177.4.3 п. 177.4 ст. 177 ПКУ, до яких відносяться витрати на відрядження найманих працівників, на послуги зв'язку, реклами, плати за РКО, на оплату оренди, ремонт та експлуатацію майна, що використовується в господарській діяльності, на транспортування продукції, товарів, послуги, пов'язані з транспортуванням продукції, товарів, вартість придбаних послуг, прямо пов'язаних з виробництвом товарів, виконанням робіт, наданням послуг.

Облік ФОП відображається у Книзі обліку доходів і витрат, яка слугує основною інформаційною базою для формування бази даних доходів і витрат. Чинним законодавством дозволено ведення книги обліку витрат не лише у паперовому варіанті, але й в електронній формі, а також в електронному кабінеті платника податків (термін зберігання книги доходів і витрат в електронному кабінеті 3 роки). При цьому чинне законодавство не зобов'язує підприємця роздруковувати, брошурувати, шнурувати чи використовувати електронний підпис під час ведення книги обліку доходів і витрат [3].

Організаційні аспекти бухгалтерського обліку ФОП регламентуються Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»

[2, ст.9, ч.2], відповідно до якого «первинні та зведені облікові документи можуть бути складені у паперовій або в електронній формі та повинні мати обов'язкові реквізити: назву документу, дату складання, назву підприємства, від імені якого складено документ, зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції, посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення, особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції».

Отже, перебуваючи на загальній системі оподаткування ФОП має дотримуватися вимог законодавства (рис. 1):

Таким чином, оподаткування ФОП на загальній системі має чітко регламентовані правила і процедури, що забезпечує достовірність та своєчасність відображення господарських операцій в обліку і звітності та надання неупередженої обліково-аналітичної інформації зацікавленим користувачам.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України : кодекс від 02.12.2010р. № 2755-VI. Редакція від 01.10.2024р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. Редакція від 03.09.2024р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.

3. Про затвердження типової форми, за якою здійснюється облік доходів і витрат фізичними особами-підприємцями і фізичними особами, які провадять незалежну професійну діяльність, та Порядку її ведення : наказ Міністерства фінансів України від 13.05.2021р. № 261. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0865-21#Text>.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення підприємства з іноземними інвестиціями

Боднюк С.А., здобувач вищої освіти 21м-о групи
Науковий керівник: к.е.н., доцент Оляднічук Н.В.
Уманський національний університет садівництва

Сучасне динамічне соціально-економічне середовище характеризується швидкими змінами, невизначеністю або незрозумілістю певних нормативних документів щодо належного відображення в обліку господарських операцій та процесів. У зв'язку з цим актуалізується питання щодо якісного обліково-аналітичного забезпечення, спроможного надати повноцінні інформаційні дані про виробниче, матеріальне, фінансове та інше забезпечення підприємства.

Обліково-аналітичне забезпечення підприємства, яке активно використовує іноземні інвестиції, наповнюється економічною, обліковою та іншою підприємницькою інформацією. Основна мета і кінцевий результат обліково-аналітичного забезпечення товариства з іноземними інвестиціями передбачає єдиний напрямок опрацювання вхідної документації, що підтверджує факт здійснення господарських операцій, наявність документального супроводу, інформаційна обізнаність учасників господарської операції, аналіз взаєморозрахунків з контрагентами тощо.

Стабільність обліково-аналітичного забезпечення у досліджуваному товаристві потребує формування системи обліку і системи аналізу як локальних систем, але які адаптовані одна до одної за показниковими та розрахунковими параметрами (рис. 1).

Рис. 1. Підсистеми обліку і аналізу в обліково-аналітичному середовищі
Якісне обліково-аналітичне забезпечення створює сприятливі умови для оперативного використання економічної інформації з метою надання її зацікавленим користувачам, управлінському персоналу тощо.

Обліково-аналітичне забезпечення операцій з іноземними інвестиціями потребує розробки та використання у практичній діяльності алгоритму облікового відображення операцій іноземного інвестування (рис. 2).

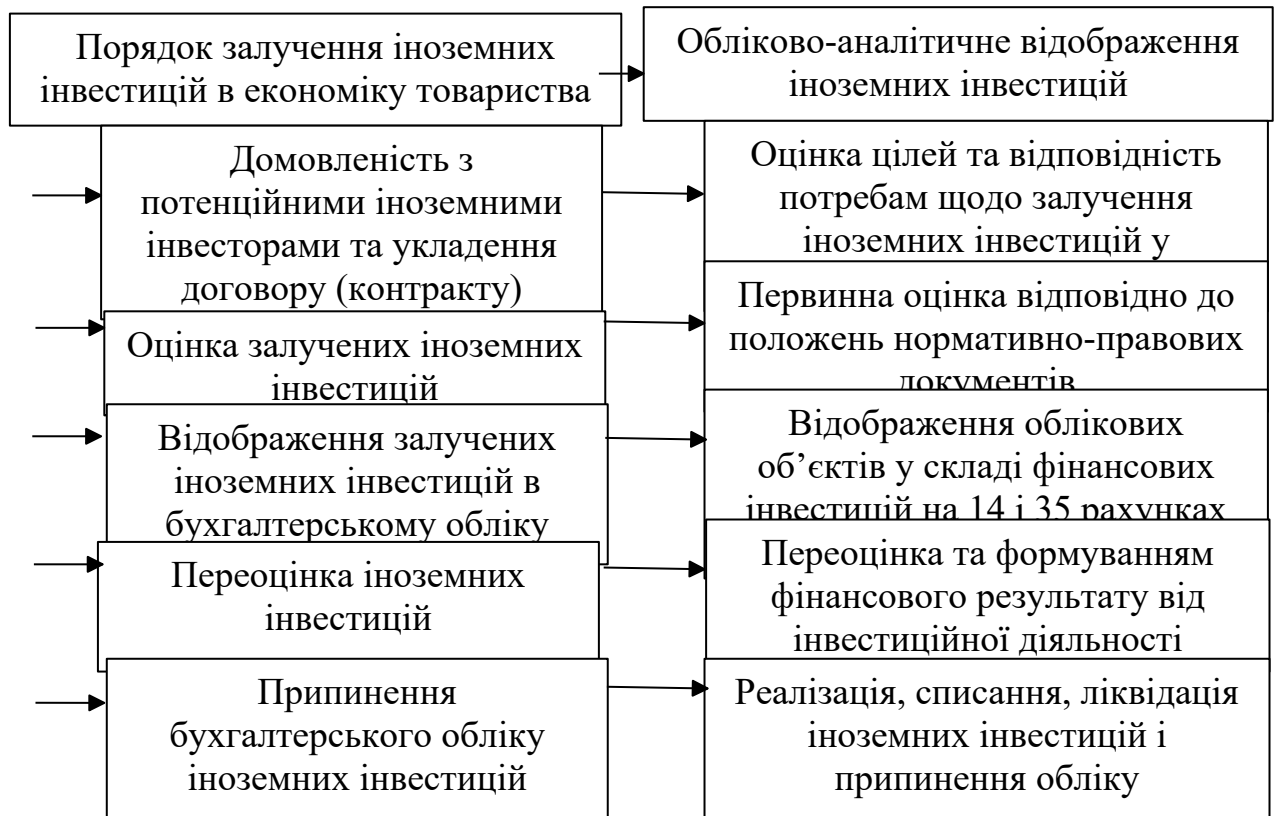

Рис. 2. Алгоритм відображення іноземних інвестицій у бухгалтерському обліку підприємства

Функція обліково-аналітичного забезпечення має реалізовуватися єдиним блоком у складі бухгалтерського обліку та аналізу. В межах обліково-аналітичного забезпечення здійснюється інтерпретація даних системи бухгалтерського та статистичного обліку, обробляються та формуються аналітичні дані, що є підґрунтям для прийняття управлінських рішень на рівні підприємства. Такий підхід до формування обліково-аналітичного забезпечення чітко відображає структуру і порядок збору, накопичення, опрацювання та використання інформаційних масивів для прийняття управлінських рішень, забезпечення економічного росту, підвищення інвестиційної привабливості та стабільності діяльності досліджуваного товариства. З огляду на вищевикладене, структурна схема обліково-аналітичного забезпечення операцій з іноземними інвестиціями матиме вигляд (рис. 3).

Рис. 3. Схема обліково-аналітичного забезпечення операцій з іноземними інвестиціями

Таким чином, процес організації обліково-аналітичного забезпечення операцій з іноземними інвестиціями вимагає конструктивного підходу. Так, завдяки комплексному підходу до формування обліково-аналітичного забезпечення суб'єктам підприємництва рекомендовано використовувати сучасні програмні продукти; періодично здійснювати коригування напрямів розвитку підприємства; покращувати інвестиційну привабливість та, на цій основі, приймати виважені управлінські рішення.

Удосконалення організації обліку виробничих запасів

Дюг В.Ю., здобувач вищої освіти 21м-о групи
Науковий керівник: к.е.н., доцент Оляднічук Н.В.
Уманський національний університет садівництва

Запаси – це активи виробничо-технічного призначення, що перебувають на різних етапах виробництва чи іншого використання, тобто очікують використання їх у виробництві продукції або споживання. Запаси підприємства – необхідні для забезпечення виробничого процесу, виконання робіт, надання послуг чи іншого внутрішньогосподарського та зовнішнього використання. Оптимальна кількість запасів на підприємстві забезпечує безперервність виробництва та обігу.

Запаси – активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [2]. Запаси визнаються активом, якщо існує імовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, та їх вартість може бути достовірно визначена.

Виробничі запаси підприємства є вагомою частиною усіх запасів і призначені для використання їх у виробничих цілях. До виробничих запасів належать сировина, матеріали (пальне, будівельні матеріали, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення), що придбані суб'єктом підприємництва у постачальника, з метою використання у виробничому процесі.

Одиницею бухгалтерського обліку запасів є їх найменування або однорідна група чи вид. Придбані (отримані) або вироблені запаси зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю [1]. При відпуску запасів у виробництво, у продаж та іншому вибутті їх оцінка може здійснюватися за одним із методів:

- ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів;

- середньозваженої собівартості;
- собівартості перших за часом надходження запасів;
- нормативних затрат;
- ціни продажу.

Для однорідних запасів, що мають однакове призначення та однакові умови використання, має застосовуватися тільки один із методів, який зазначається в наказі про організацію обліку на підприємстві та його облікову політику.

Належна облікова система виробничих запасів на підприємстві має бути організована шляхом правильного оформлення господарських операцій з ними та первинне документальне їх відображення. Обов'язковими складовими обліку запасів у підприємстві є певна сукупність елементів (рис. 1).

Рис. 1. Організація обліку виробничих запасів на підприємстві

Передумовою ефективного здійснення виробничого процесу, як основного напрямку діяльності суб'єкта підприємництва є наявність та раціональне використання виробничих запасів. Враховуючи специфіку діяльності підприємства, питання документального забезпечення обліку придбання та використання виробничих запасів завжди є актуальними для суб'єкта підприємництва. Своєчасність та достовірність обліку виробничих запасів створює сприятливі умови для формування якісного обліково-аналітичного забезпечення щодо їх руху на підприємстві. Проте мають місце питання щодо удосконалення (уніфікації) первинних документів з обліку придбання та списання виробничих запасів, з метою розширення аналітичних даних та спрощення процедури їх опрацювання.

Для вирішення проблемних аспектів бухгалтерського обліку виробничих запасів доцільно розробити поетапний алгоритм за наступними напрямками:

- узагальнення теоретичного та методологічного підґрунтя обліку, аналізу і контролю виробничих запасів;
- удосконалення організації і методики фінансового й управлінського обліку та внутрішньогосподарського контролю;

- розробка системи економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів у підприємстві;
- формування системи повної автоматизації обліково-аналітичних процедур в управлінні виробничими запасами для прийняття рішень.

Окрім вказаних напрямів, доцільно сформувати цілісний економічний механізм обліку виробничих запасів, який передбачає постійне, своєчасне та бездоганне відображення господарських операцій з виробничими запасами у документах первинного, зведеного, аналітичного і синтетичного обліку; забезпечення складського обліку та належне зберігання виробничих запасів на складах; своєчасна та об'єктивна інвентаризація виробничих запасів; аналіз результатів роботи інвентаризаційної комісії з метою виявлення порушень та їх усунення.

Таким чином, організація обліку виробничих запасів через цілісний економічний механізм забезпечить неупереджене відображення господарських операцій на рахунках та в реєстрах бухгалтерського обліку, звітності.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів : наказ Міністерства фінансів України від 10.01.2007 № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002201-07#Text>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та шляхи її удосконалення

Побережна А.О., здобувач вищої освіти 21м-о групи
Науковий керівник: к.е.н., доцент Оляднічук Н.В.
Уманський національний університет садівництва

Рівень організації бухгалтерського обліку на підприємстві має безпосередній вплив на облікові, контрольні та аналітичні функції, від яких значною мірою залежить обґрунтованість прийняття управлінських рішень.

Ведення бухгалтерського обліку є обов'язковим для усіх суб'єктів підприємницької діяльності, оскільки фінансова, податкова, статистична та інші види звітності ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку. Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання зацікавленим користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства для прийняття управлінських рішень. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється центральним

органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку, затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові документи, що регламентують правила ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [1, розд. 2, ст. 6].

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації суб'єкта підприємництва до його ліквідації. Усі питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника або уповноваженого органу відповідно до чинного законодавства та установчих документів. Відповідальність за процес організації бухгалтерського обліку та забезпечення своєчасності фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе посадова особа, яка здійснює керівництво підприємством.

Організація бухгалтерського обліку – це впорядкування та періодичне вдосконалення системи, структури та господарських процесів бухгалтерського обліку в кожному конкретному підприємстві. Належна організація бухгалтерського обліку передбачає наукове обґрунтування сукупності умов раціонального та оперативного збору, обробки і зберігання бухгалтерської інформації з метою постійного контролю за продуктивним використанням активів, своєчасним погашенням зобов'язань, ефективністю господарської діяльності та надання зацікавленим користувачам неупередженої інформації для прийняття управлінських рішень.

Основні напрямки раціональної організації бухгалтерського обліку на підприємстві мають враховувати наступні чинники:

- організаційна структура підприємства, організація виробництва;
- структура облікового апарату та розподіл обов'язків між працівниками;
- обґрунтування обсягу інформації, строки її опрацювання та подання для прийняття оперативних та стратегічних управлінських рішень;
- перелік та затвердження наказом керівника підприємства матеріально-відповідальних осіб;
- дотримання чинного законодавства щодо методології обліку і звітності, необхідної для контролю, аналізу й оперативного управління;
- встановлення взаємовідносин бухгалтерії зі структурними підрозділами підприємства.

Досить важливою і необхідною є належна організація бухгалтерської роботи в обліково-аналітичному підрозділі підприємства. Важливим є раціональний розподіл та регламентація обов'язків між працівниками, визначення послідовності облікових робіт, оптимізація чисельності облікових працівників, організація робочої зони та місця бухгалтера тощо.

Порядок організації бухгалтерського обліку та облікової політики на підприємстві здійснюється головним бухгалтером та затверджується наказом керівника підприємства, зміни та поправки до якого вносяться на наступний податковий період (у випадку змін статутних документів або змін в

національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку). Шляхи удосконалення організації бухгалтерського обліку на підприємстві мають бути спрямовані на комплексне покращення усіх аспектів даного процесу, що дозволить систематично аналізувати проблемні ділянки та приймати відповідні управлінські рішення (рис. 1).

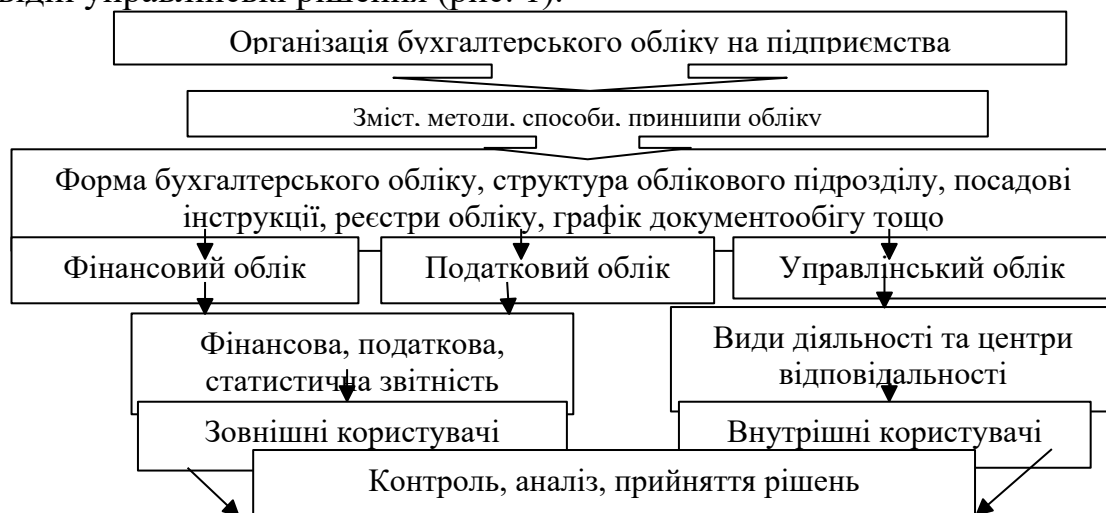

Рис. 1. Удосконалена організаційна модель бухгалтерського обліку

Джерело: сформовано автором

Таким чином, належна організація бухгалтерського обліку та правильно сформульована облікова політика спроможні забезпечити безперебійну та продуктивну роботу обліково-аналітичного відділу підприємства щодо збору, опрацювання, групування, зберігання економічної інформації для задоволення потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996–XIV. Редакція від 03.09.2024р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14&p=13692405324> (дата звернення: 08.11.2024).

Нормативно-правове регулювання обліку виробничих витрат

Крочак О.І., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Мельниченко М. В., завідувач відділу автотехнічних досліджень

Крочак Є.І., старший судовий експерт відділу криміналістичних досліджень та дублювання ідентифікаційних номерів транспортних засобів

Черкаський НДЕКЦ МВС

Важливим при веденні обліку виробничих витрат суб'єктів господарської діяльності та складанні фінансової звітності є вивчення їх

нормативно-правового забезпечення. Воно формувалось протягом періоду становлення незалежності нашої країни і постійно перебуває в процесі змін, які виникають під впливом різних чинників: політичних, економічних, інтеграційних, соціальних та інших [2].

Дослідженнями проблем нормативно-правового регулювання обліку витрат виробничої діяльності займалися такі провідні вчені-економісти, як Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Гуцаленко, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, Т.Г. Маренич, Л.К. Сук та інші.

Нормативно - правове регулювання в цілому бухгалтерського обліку в Україні здійснюється органами, які мають певні повноваження. До таких органів слід насамперед віднести: Верховну Раду України – приймає закони та постанови, Президент України – найчастіше видає укази щодо визначення напрямів інвестиційної політики на відповідний період, Кабінет Міністрів України – приймає постанови та керує уповноваженими органами держави шляхом затвердження відповідних постанов, наказів, інструкцій тощо .

На сьогоднішній день багато вчених зробили певний внесок у розвиток різних Законів України, національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, плану рахунків бухгалтерського обліку, системи національного регулювання бухгалтерським обліком, фінансової звітності. Та все ж ще багато проблем залишається невирішеними, особливо в період військової агресії росії проти нашої країни. Також недостатньо уваги приділяється критичному аналізу існуючої нормативно-правової бази обліку у порівнянні її з міжнародною.

Розглянемо структуру законодавчих актів у сфері регулювання бухгалтерського обліку виробничих витрат суб'єктів господарювання:

1. Конституція України – містить загальні положення, які регулюють діяльність та функціонування суб'єктів господарювання, їх правові засади;

2. Закони та інші підзаконні нормативні акти – нормативні положення, що вказують на порядок регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку;

3. Положення бухгалтерського обліку, накази, інструкції та інші, що приймаються центральними органами спеціальної компетенції - регулюють методологічні засади ведення обліку на різних його ділянках;

4. Методичні рекомендації з ведення бухгалтерського обліку - розробляються та затверджуються з врахуванням особливостей різних його етапів та потреб;

5. Робочі документи, які приймаються власником підприємства щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, застосування власної облікової політики, що розробляються на базі нормативних документів і затверджуються відповідними органами [1].

Методологічні засади формування інформації в обліку про витрати підприємства та розкриття цієї інформації у фінансовій звітності в Україні регулює П(С)БО 16 «Витрати» [3]. В МСФЗ 2 «Запаси» виокремлюють такі категорії як «витрати періоду» та «затрати на продукт». В національних стандартах поняття витрат є більш деталізованим ніж у міжнародних. За

національними стандартами ця категорія в цілому відповідає визнанню їх за міжнародними стандартами, але у Податковому Кодексі України міститься посилання на форму здійснення витрат.

Отже, одним із напрямів державного регулювання бухгалтерського обліку виробничих витрат є вдосконалення його нормативно-правової бази, тому що сьогодні багато підприємств користуються застарілими інструктивними матеріалами. Тому, необхідно розробити методичні рекомендації з питань обліку, контролю витрат та їх калькулювання відповідно до вимог Податкового кодексу України та Положень (стандартів) бухгалтерського обліку з врахуванням особливостей формування виробничих витрат і собівартості продукції у різних галузях народного господарства.

Список використаних джерел

1. Дерій В.А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат і доходів підприємства: електронний курс лекцій // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2010. Вип. 2. С. 77 - 83.

2. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: монографія. К.: УБС НБУ, 2008. 219 с.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ від 31.12.99р. № 318. База даних Законодавство України / ВР України. URL. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

Сутність економічного механізму розвитку аграрного виробництва

Пільник В. О., аспірант

Панчук М.О., аспірант

Уманський національний університет садівництва

Розвиток економіки нашої країни на сьогоднішній день значно залежить від конкурентного розвитку виробництва продукції сільськогосподарського виробництва. Важливу роль у забезпеченні цього розвитку відіграють економічні важелі та інструменти. Тому, аграрним товаровиробникам слід зосередити увагу на обставинах, які обумовлюють дисфункціональність економічного механізму розвитку агропромислового виробництва.

Питаннями дослідження економічного механізму розвитку виробництва займалися такі вчені-економісти: М. Дем'яненко, Ю. Лузан, С. Ізмайлов, В. Іонов та інші. Вони пов'язували формування економічного механізму з оподаткуванням, фінансуванням, страхуванням, управлінням та регулюванням.

Сутність економічного механізму знаходить різне відображення у поглядах вчених.

Лузан Ю. вважає, що організаційно-економічний механізм - це спосіб забезпечення реалізації вимог об'єктивних законів у процесі суб'єктивної

діяльності людей. Цей механізм охоплює політичні, ідеологічні, морально-етичні, правові та інші надбудовні відносини, що активно впливають на базис. У складі цього механізму самостійними об'єктами виділяються такі сфери як: адміністративно-виконавча, державно-правова, господарсько-правова, самоврядування, сфери державного і господарського управління [5].

На думку Г. Я. Ільницької, економічний механізм – це основна частина господарського механізму підприємства, яка включає економічні способи, методи, форми та інструменти впливу на економічні процеси та відносини [4, с. 292].

Галич О. А. виділяє таке поняття, як внутрішній економічний механізм підприємства. На його думку - це система економічних методів та важелів, які забезпечують зовнішні зв'язки підприємства та створюють певні умови отримання доходу та сприяють розвитку виробничих відносин всередині підприємства [2, с. 30].

Круш П. В. та інші автори вказують, що система внутрішнього економічного механізму підприємства - є сукупність чинників, які визначають взаємовідносини між структурними підрозділами та підприємством, створюючи умови для проведення у підприємстві внутрішньої економічної діагностики та реалізації економічних інтересів учасників виробництва [1, с. 23].

На думку Й. С. Завадського, економічний механізм представляє собою елемент господарського механізму, який включає такі економічні стимули, як матеріальні стимули праці та державні економічні стимули виробництва, а також такі важелі, як фінансування, планування, госпрозрахунок, умови реалізації продукції, виробниче та технічне обслуговування, умови господарювання, різні ліміти, собівартість продукції, рентабельність виробництва та інше [3, с. 81].

Підсумовуючи думки різних вчених, можна стверджувати, що економічний механізм управління аграрним підприємством – це послідовне поєднання різних методів та важелів, які спрямовують діяльність підприємств у відповідному напрямку, а також спонукають їх до досягнення встановленої мети за рахунок надання їм матеріальної винагороди, або вилучення у них частки матеріального ресурсу, якщо вони можуть виконувати небажані дії. Основною метою економічного механізму у таких випадках є створення умов для досягнення цілей господарської діяльності економічними методами, що складаються з відповідних важелів впливу.

Список використаних джерел

1. Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. посіб. / П. В. Круш та інші. К. : Центр учбової літератури, 2008. 206 с.
2. Галич О. А. Внутрішній економічний механізм підприємства: курс лекцій. Полтава, 2005. 298 с.
3. Завадський Й. С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК: підручник. К. : Вища школа, 1992. 367 с.

4. Ільницька Г. Я. Формування фінансовоекономічного механізму управління підприємством // Науковий вісник. Український державний лісотехнічний університет: збірн. наук.-техніч. пр. 2004. Вип. 14.7. С. 291–294.

5. Лузан Ю.П. Організаційно – економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України: теоретично – методологічний аспект // Економіка АПК. 2011. №2. С.3-12.

Економічний зміст та сутність банківського кредитування підприємств

Тома О.С., аспірант

Уманський національний університет садівництва

Кредити представляють собою економічні відносини, які виникають в результаті передачі кредитором тимчасово вільних коштів позичальнику на умовах їх повернення та сплати вказаної ціни за користування. Вони є основною формою руху позичкового капіталу.

Кредити відображають реальні взаємовідносини між різними суб'єктами економіки і є однією із категорій, що віддзеркалює економічну сторону відносин, характеризуючи зворотній рух капіталу, завдяки чому кредити виступають важливим важелем у стимулюванні розвитку господарської діяльності. Відносини, що виникають в результаті цього руху, не змінюють власника цінностей. Власником переданої у борг власності залишаються кредитори, а позичальники одержує цю власність лише у користування на відповідний термін по закінченню якого все повертається власнику.

Кредитні відносини виникли ще з прадавніх часів. До них залучалась значна частина населення, що зумовлювало між ними гострі суперечності, але сприяли прискоренню розвитку суспільного виробництва. Та все ж, перше теоретичне обґрунтування кредиту з'явилося лише у 17 столітті. Виникнення кредитів пов'язане з розподілом первісного суспільства на багатих і бідних та становленням товарно-грошових відносин. Перші кредити надавалися у натуральному вигляді, а у ході розвитку товарно-грошових відносин вони набули грошової форми [5].

Банківські кредити відображають зобов'язання банку надати позичальнику відповідну суму грошових коштів, яку позичальник отримує в обмін на зобов'язання повернути їх у вказані терміни, а також сплатити відсотки, комісію та інші збори за користування ними.

Трактування банківського кредиту відкрито у статті 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» відкривається: «Банківський кредит – це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження терміну погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо

повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату відсотків та інших зборів з такої суми» [4].

Банківський кредит в сучасних умовах стимулює в суспільстві відтворювальні процеси поточної господарської діяльності суб'єктів господарювання шляхом забезпечення їх необхідними грошовими ресурсами. Нечипоренко А.А. стверджує, що банківський кредит - це кредитні відносини, які виникають між банківською установою та кредиторами з приводу перерозподілу банком залучених ресурсів на умовах повернення, строковості, платності та цільового використання [3].

Кредити допомагають у задоволенні тимчасової потреби суб'єктів господарювання у різних засобах, обумовлених сезонністю виробництва та реалізації відповідних видів продукції. Вони дозволяють забезпечити сезонні запаси необхідних матеріалів та витрати підприємств, які мають сезонний характер виробництва. Важливу роль кредити відіграють у розширенні виробництва оскільки вони можуть надаватися на досить короткі терміни. Вони можуть бути використані для збільшення запасів та витрат, що сприяють розширенню виробництва та реалізації продукції. Також, банківські кредити підприємства можуть використовуватись для збільшення основних засобів, які є необхідними для розвитку.

Васюренко О.В. стверджує, що кредитний механізм дозволяє подолати обмеженість індивідуального капіталу. Він підтримує кругообіг фондів діючих підприємств, забезпечує концентрацію виробництва та капіталізацію прибутку [1, с. 83].

Основною передумовою отримання кредиту підприємствами є їх прибутковість. Кожний банк бажає бути впевненими, що позичальники є спроможними сплатити отриманий ними кредит, а низька прибутковість, або збитковість окремих підприємств ставить під сумнів можливість отримання кредитів [2].

Таким чином, кредит відіграє важливу роль у розвитку економічних зв'язків між різними галузями виробництва, підвищенні ефективності виробництва, створенні доходів та використанні прибутку. Він має активний вплив на обсяг і структуру грошової маси суб'єктів господарювання, їх платіжного обороту та швидкості обігу грошових коштів. Кредити прискорюють процес капіталізації прибутку, а отже і концентрації виробництва. Це означає, що кредити можуть сприяти безперебійності виробництва та його розвитку, а у певних випадках використання кредиту може вплинути і на уповільнення виробництва та реалізації продукції.

Список використаних джерел

1. Васюренко О. В. Банківські операції: навч. посіб. 6-те вид., перероб і доп. Київ: Т-во «Знання», 2008. 318 с.
2. Ісаян А. М. Теоретичні аспекти банківського кредитування підприємств АПК / Фінансово - кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. 2013. Вип. 1 (14). С. 260-269.

3. Нечипоренко А.А. Економічна суть банківського кредиту та кредитних відносин: / Науковий погляд у майбутнє: наук. журн., 2017. URL: 2017. <https://www.scilook.eu/index.php/slif/article/view/slif05-05-036>

4. Про банки і банківську діяльність : Закон України / База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/T002121?an=827216&ed=2020_07_03

5. Хмелярчук М. І. Внесок українських вчених у розвиток теорії кредиту / Науковий вісник НЛТУ України, 2009. № 19. С. 295-302.

Класифікації видатків бюджету: облікові аспекти

Аніщенко Г.Ю., к.е.н., доцент

Заярна К.О. – студентка факультет економіки і підприємництва
Уманський національний університет садівництва

Реформування та встановлення вітчизняного бюджетного обліку нерозривно пов'язане із необхідністю постійного, обліку, контролю, аналізу і оцінки видатків бюджетного сектору, наділяючи особливу увагу питанню акумулюванню, розподілу та використанню коштів бюджетів різних рівнів для реалізації державних функцій. А для цього необхідно ретельно обліковувати та коректно відображати видатки бюджету у фінансовій та бюджетній звітності суб'єктів державного сектору. Видатки державного бюджету є одним із основних елементів обліково-звітного процесу, планування та аналізу. Дані про них відображають рівень соціально-економічного розвитку країни, окремих територій та громад, а також є свідченням про виконання функцій, які покликані виконувати державні органи. Актуальності дослідження видатків додає постійна нестача бюджетних ресурсів. Завдяки класифікації видатків за напрямками, змістом чи відомчим підпорядкуванням можна відслідковувати витрати коштів та визначати їх ефективність відповідно до планових очікувань. Усе це вказує на необхідності дослідження державних видатків. Аспекти, пов'язані з теоретичним та практичним вивченням видатків державного бюджету, детально розглядаються у роботах таких вітчизняних науковців, як: Н. Богомолова, В. Боронос, О.Вовчак, В. Загорський, Т. Ілляшенко М. Карлін, Н. Котенко, М. Мац, Т. Нєвешкіна, Ю. Радіонов, Л. Сафонова, В. Федосов, І. Чуй, С. Юрій та інші. У той же час мало досліджень проводиться щодо пошуку нових підходів до класифікації видатків та можливості їх інтеграції до обліково-звітного процесу.

Відповідно до пп.13 п. 1. ст. 2 Бюджетного кодексу України «видатки бюджету – кошти, спрямовані на виконання бюджетних програм, передбачених відповідним бюджетом» [4]. Більшість науковців визнають видатками бюджету ті кошти або засоби, які використовуються для забезпечення виконання державою своїх функцій [2, 3].

Задля підвищення ефективності управління розподілом та використанням бюджетних видатків, їх систематично класифікую та групують за певними характеристиками. Певна класифікація має конкретну мету, що реалізує завдання управління бюджетними ресурсами. Діючі нині групування видатків покликані задовільнити управлінський персонал даними для аналізу та контролю. Також це здійснюється з урахуванням організаційного, галузевого чи іншого спрямування, а також зважаючи на рівень державного управління. Нині застосовуються відомча, програмна, функціональна та економічна класифікації видатків [6], кожна з яких характеризується власним рівнем застосування (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація бюджетних коштів за видатками

Найменування класифікацій видатків	Код видатків	Характеристика / призначення
Функціональна	КФКВ	Визначає структуру бюджетних видатків за різними секторами економічної діяльності
Відомча	КВКВ	Включає список основних розпорядників бюджетних коштів, що дозволяє систематизувати видатки на основі приналежності до головного розпорядника бюджетних коштів
Програмна	КПКВ	Застосовується в контексті використання програмно-цільового методу під час бюджетного процесу
Економічна	КЕКВ	Для ведення бухгалтерського обліку та аналітичними ознаками

Для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової і бюджетної звітності велике значення має саме економічна класифікація видатків, яка здатна забезпечити контроль та аналіз витрачання коштів бюджетних установ та установ-одержувачів «за економічними характеристиками», які В.П. Биховиченко інтерпретує як розподіл бюджетних коштів «за їх предметними ознаками (заробітна плата, усі види господарської діяльності, нарахування, виплати (трансферти) населенню тощо)» [1, С. 14]. Саме цей зміст дозволяє отримати переваги економічної класифікації, оскільки саме вона забезпечує планування та облік витрат бюджетних установ. У законодавстві України має місце Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету, в якій детально описано напрями використання коштів за кодами КЕКВ [5]. Класифікації видатків відповідно до економічних характеристик операцій у бюджетному обліку складають документи, які стосуються планування та звітності: кошторис, картки аналітичного обліку касових й фактичних видатків, картка аналітичного обліку відкритих (виділених) асигнувань тощо. У той же час здобуття бюджетними установами фінансової автономії та необхідності самостійного управління фінансовими ресурсами потребує застосування інших підходів класифікації – для менеджменту та реагування. Це дозволяє в плані запровадження управлінського обліку додатково до визначених законодавчо класифікацій видатків застосовувати інші (за типом класифікації витрат в управлінському обліку). Вважаємо, що сьогодні доцільно виявляти і

контролювати нерелевантні й неконтрольовані видатки, залежність їх розміру від обсягів функціонування, а також передбачати можливі видатків (особливо при плануванні), встановлювати які з них є непродуктивні, частково та слаборегульовані та ін.

Таким чином, видатки, які здійснює установа, забезпечують виконання всіх функцій і є ключовим показником її фінансової діяльності. Вони служать основою для оцінки ефективності виконання кошторису та його аналізу, що дозволяє виявити можливості для зменшення витрат. У практиці облік видатків проводять за економічною класифікацією видатків, адже саме економічна класифікація видатків бюджету дозволяє чітко розмежувати видатки бюджетних установ і отримувачів бюджетних коштів на основі економічної характеристики операцій. Розуміння специфіки класифікації видатків сприяє ефективному плануванню та контролю за використанням бюджетних коштів, забезпечуючи прозорість і відповідальність у сфері державного управління. Удосконалення управлінських процесі нерозривно пов'язані з пошуком та удосконаленням класифікаційних підходів до поділу видатків.

Список використаних джерел

1. Биховченко В.П. Управління видатками державного бюджету України *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування*. 2020. №4. С.13–24.
2. Богомолова Н.І. Проблеми формування системи видатків державного бюджету. *Ефективна економіка*. 2012. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=922> (дата звернення 25.10.2024)
3. Боронос В.Г., Ілляшенко Т.О. Роль міжбюджетних трансфертів в забезпеченні стійкого розвитку економіки адміністративно-територіальних одиниць. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит*. 2013. № 1. С. 43-51.
4. Бюджетний кодекс України. від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
5. Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету: наказ Державного казначейства України від 12.03.2012р. № 333. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12/para18#n18> (дата звернення 18.10.2024).
6. Про бюджетну класифікацію: наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11#Text> (дата звернення 15.10.2024).

Облікове забезпечення управління процесом постачання

Поліщук О.М., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Процес постачання є невід'ємною складовою кругообігу капіталу підприємства і полягає в забезпеченні підприємства необхідними для його діяльності засобами, зокрема, матеріальними цінностями відповідно до укладених угод. Підприємство купує матеріальні цінності та сплачує вартість витрат за їх доставку, витрати зі страхування, транспортування, розвантаження (тобто транспортно-заготівельні витрати) тощо.

Надзвичайно важливим елементом економічної системи, без знання якого неможливе ефективне управління підприємством, є бухгалтерський облік, що ставить високі вимоги до його організації, оскільки саме бухгалтерський облік є одним із головних джерел отримання інформації необхідної для прийняття та реалізації управлінських рішень.

Сучасне виробництво характеризується залежністю кожного господарюючого суб'єкта від сукупних зовнішніх факторів, що визначають його діяльність. Наслідком посилення впливу цих факторів на кінцевий результат роботи підприємства є зростання ролі елементів, що забезпечують поєднання та синхронізацію виробництва і споживання, створюють можливості ефективного функціонування кожної окремої господарюючої ланки та виробничого комплексу загалом.

Одним з таких елементів є процес постачання, ефективне управління яким на сьогодні є необхідною умовою раціональної організації виробничої системи, чинником визначення технічної та економічної життєздатності будь-якого підприємства.

Діяльність будь-якого підприємства можна поділити на кілька етапів, що вимагає особливої організації обліку. Перший етап – постачання (заготівля) – сукупність господарських операцій з придбання товарно-матеріальних цінностей, необхідних для виготовлення продукції, виконання робіт, послуг, а також з організацією і веденням виробництва (виробничі запаси, МШП, товари, основні засоби та інші предмети і засоби праці). Другий етап – виробництво – процес виробництва має важливе значення, оскільки передбачає створення матеріальних благ. Третій етап – реалізація – процес реалізації завершує кругообіг засобів і створює передумову до відновлення. Він важливий, оскільки на даному етапі продукція знаходить суспільне визнання.

Проведені дослідження свідчать, що організація ефективної координації між підприємствами у сфері постачання необхідних їм ресурсів є одним із ключових напрямків підвищення конкурентоздатності підприємств. В цих умовах особливого значення набувають стратегічні механізми управління постачанням, що вимагають інтеграції усіх сфер діяльності підприємства у вирішенні великої кількості завдань матеріально-технічного забезпечення та координації дій з різними постачальниками. Саме створення надійних,

взаємовигідних та довгострокових зв'язків із постачальниками надає підприємствам впевненість у виконанні своїх виробничих планів, можливість стабільного розвитку та підвищує їх конкурентоздатність.

В умовах ринкового середовища суб'єкти господарювання зосереджують свою увагу на пошуку методів та інструментів, які б дозволяли покращити функціонування підприємства як в цілому, так і за його ключовими підсистемами. Серед них особливе місце посідає логістика постачання, яка, з позицій системного підходу, дає змогу зменшити витрати виробництва, що пов'язані з рухом елементів матеріального потоку підприємства.

Спостерігаючи та узагальнюючи дані про господарські операції, бухгалтерський облік надає інформацію про безперервний рух господарських засобів в ході господарських процесів. Повний оберт господарських засобів, здійснений шляхом господарських процесів, відображається у бухгалтерському обліку як безліч господарських операцій та інших господарських фактів. Кожен господарський факт виражає економічні чи юридичні відносини. Господарські факти, роблячи вплив на економічні показники господарства, одночасно впливають на зміну обсягу і структури його зобов'язань перед юридичними та фізичними особами – підприємствами, організаціями, працівниками і службовцями тощо.

У процесі постачання використовують інформацію щодо відхилень фактичних даних від планів за показниками: затрати на постачання; кількість запасів на складі; ціни на матеріальні цінності; надходження запасів; відповідність їх якості умовам контрактів.

Отже, розгляд питань, пов'язаних з організацією бухгалтерського обліку процесу постачання, має базуватися на системі чинних нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський облік надходження товарно-матеріальних цінностей (отримання послуг), утворення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками і здійсненням розрахунків з ними.

Список використаних джерел

1. Варченко О., Герасименко І., Варченко О., Вернюк Н. Обґрунтування методів управління закупівлями матеріальних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Економічний аналіз. 2022. № 1. С. 147-159.

2. Волинчук Ю.В., Куделя І.О. Логістичне управління процесом постачання на підприємствах. Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. Економічні науки. Серія «Регіональна економіка». Випуск 10 (39). Луцьк: РВВ Луцького НТУ. 2013. С. 32-38.

Індексація заробітної плати: підходи, виклики та перспективи

Матрос О.М., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Індексація заробітної плати є важливим соціально-економічним інструментом, спрямованим на підтримку реальної купівельної спроможності працівників у контексті інфляційних процесів. Актуалізація механізмів індексації, зокрема з огляду на тимчасові заморозки і коливання економічних показників, потребує оновлення підходів до визначення базових місяців та порядку обчислення індексаційних виплат. У цьому контексті ключовим є забезпечення відповідності індексаційного процесу поточним соціально-економічним реаліям, що є передумовою для ефективного захисту доходів населення.

На сучасному етапі індексація визначається, зокрема, за базовими місяцями. Якщо оклад працівника не підвищувався впродовж року, базовим місяцем є грудень попереднього року. У разі підвищення окладу протягом року базовим місяцем стає місяць підвищення, як зазначено у Законі України “Про індексацію грошових доходів населення” [1] і Кодексі законів про працю України [3]. Суму індексації обмежують рівнем прожиткового мінімуму для працездатних осіб, і вона застосовується лише до частини зарплати, що не перевищує цю межу, згідно з положеннями щорічного закону України “Про державний бюджет” [4].

Індексація безпосередньо залежить від інфляційних показників. Наприклад, інфляція на рівні 101,8% формує індексацію на конкретні суми, що різняться залежно від базового місяця. Це дозволяє частково компенсувати зростання цін, хоча обмеження за прожитковим мінімумом стримує повну індексацію для високих доходів, що передбачено Постановою Кабінету Міністрів України № 1078 [2].

Найбільш розповсюджений підхід для уникнення індексації - це регулярне підвищення окладів, яке дає змогу відсунути базовий місяць і, відповідно, зменшити індексаційні нарахування. Така стратегія є вигідною з точки зору оптимізації витрат, однак вона додає роботи кадровим і бухгалтерським службам підприємства.

Водночас, при перегляді окладів важливо дотримуватися рівня підвищення, який перевищує поточну індексацію. Якщо підвищення не компенсує всю суму індексації, додаткова індексація все одно нараховується, що зводить ефект економії до мінімуму. Це особливо актуально в умовах, коли з початку нового року планується “обнулення” базового місяця та індексації, що потребує нових переглядів індексаційних механізмів.

У зв'язку зі складністю розрахунків, доцільним стає використання калькуляторів індексації, що враховують усі необхідні показники. Вони дозволяють швидко і точно обчислити індексацію навіть за неповний місяць роботи, що мінімізує ризик помилок. Це особливо важливо для підприємств, де індексація стосується великої кількості працівників.

Індексація заробітної плати залишається актуальним інструментом захисту доходів працівників від інфляції. Ефективне управління процесами індексації передбачає розуміння механізмів обчислення, впливу інфляції, а також застосування цифрових рішень для оптимізації розрахунків. Перспективи розвитку індексаційних підходів можуть включати автоматизоване планування підвищень окладів, інтеграцію систем індексаційного обліку та удосконалення законодавчих регуляцій для більш ефективного реагування на інфляційні зміни.

Список використаних джерел

1. Закон України “Про індексацію грошових доходів населення” від 03.07.1991 р. № 1282-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-12>.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1078 “Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-%D0%BF>.
3. Кодекс законів про працю України. № 322-VIII від 10.12.71 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
4. Закон України “Про державний бюджет на 2024 рік” № 3460-IX від 09.11.2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>.

Обліково-аналітичне забезпечення управління запасами

Ратушна О.П., к.е.н., ст. викладач
Уманський національний університет садівництва

Дослідження такого об’єкта як запаси суб’єкта господарювання здійснюється науковцями за різними напрямками: визначення сутності та класифікації запасів, бухгалтерський облік запасів, контроль і аудит запасів, аналіз ефективності використання запасів тощо. Кожен з зазначених напрямів формує загальну інформаційну сферу обліково-аналітичного забезпечення управління запасами.

«Управління запасами – це забезпечення та підтримування оптимальної кількості й видів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації стратегічного плану організації. Необхідність управління запасами пояснюється тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх на готову продукцію» [4].

Управління запасами це комплекс заходів направлений на різні напрями руху запасів на підприємстві. Серед основних варто виділити: визначити склад запасів, якими володіє підприємство, складський облік запасів, бухгалтерський облік запасів, аналіз ефективності використання запасів.

Виробничі запаси – це багатогранна категорія, у зв’язку з чим Ю.В. Подмешальська та Є.К. Зайберт [5] пропонують організувати та вести їх облік із метою забезпечення інформаційних потреб на підприємстві не тільки в розрізі їх ознаки як активу, а й з урахуванням того, що запаси «є частиною

безперервного потоку господарських операцій; характеризуються не тільки обсягом і структурою, але й ліквідністю; складником оборотного капіталу; уособлена цілісність, яка характеризується поняттям величини, ціни, зовнішнього вигляду та іншими атрибутами» [5].

Лищенко О.Г., Сердюк Є.М. для використання обліку як інформаційного забезпечення управління запасами пропонує звернути увагу на такі напрями удосконалення як складський облік і документальне оформлення операцій з руху запасів:

- спрощені операції по оприбуткуванню та списанню матеріальних цінностей;
- належне зберігання оптимальної кількості виробничих запасів;
- своєчасне проведення як вибіркового так і суцільних перевірок та інвентаризації;
- ефективні форми проведення контролю;
- автоматизовані обліково-аналітичні процедури [3]

Автори Л.І. Лежненко, О.І. Ломова до напрямів удосконалення системи управління запасами відносять «удосконалення аналітичного обліку виробничих запасів підприємства, враховуючи особливості його основної діяльності, що забезпечить: отримання більш точної та детальної інформації про наявність та рух виробничих запасів; здійснення чіткого та розгорнутого аналізу обсягів запасів на підприємстві, який надає змогу зробити висновки про збільшення рентабельності підприємства та прискорення обігу вкладеного капіталу: надання керівникам підприємства інформації щодо структури запасів, обсягів їх виробництва та реалізації для прийняття відповідних управлінських рішень» [2].

Гадзевич О.І., Шпятиковська Т.А. відмічають, що «раціональними напрямками вдосконалення обліково-аналітичних процесів щодо впровадження запасів будуть: широке застосування нових програм по автоматизації обліку; забезпечення суворого порядку приймання, зберігання та витрат сировини та матеріалів; ефективний контроль норм та витрат запасів; удосконалення форм документів обліку запасів» [1].

Аналітичне забезпечення запасів передбачає вивчення динаміки, структури наявних запасів, визначення коефіцієнтів, які характеризують ефективність використання запасів (коефіцієнт оборотності запасів, тривалість обороту тощо), застосування економетричних моделей для дослідження впливу факторів на основні показники результативності використання запасів. Зазначені методи ґрунтуються на застосування інформаційної бази, сформованої на основі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Отже, ефективне управління запасами на підприємстві значною мірою залежить від побудови механізму обліково-аналітичного забезпечення. Тому важливим є раціональна і обґрунтована система обліку запасів в поєднанні з набором аналітичних методів та процедур.

Список використаних джерел

1. Гадзевич О.І., Шпатиковська Т.А. Обліково-аналітичне забезпечення виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. Економіка і суспільство. 2016. № 6. С. 344 – 348.
2. Лежненко Л.І., Ломова О.І. Теоретичні аспекти удосконалення аналітичного обліку виробничих запасів. Молодий вчений. 2014. № 5(08). С. 122 – 126.
3. Лищенко О.Г., Сердюк Є.М. Управління виробничими запасами: обліково-аналітичне забезпечення. Ефективна економіка. 2018. № 11.
4. Різник В.В. Теоретичні аспекти управління виробничими запасами підприємства. Економічний вісник університету. Сер.: «Економіка та управління». 2015. Вип. 24/1. С. 50 – 56.
5. Подмешальська Ю.В., Зайберт Є.К. Облік виробничих запасів. Ефективна економіка. 2018. № 3.

Організація обліково-аналітичної роботи в аграрному підприємстві

Козловська К. П., студентка факультету економіки і підприємництва
Уманський національний університет садівництва

Перед бухгалтерським обліком в аграрних підприємствах ставиться багато завдань, які слід виконати у досить короткі терміни. Для того, щоб він міг забезпечити реалізацію всіх цих завдань необхідно, щоб він був належним чином організованим. Недооцінка даного організаційного аспекту обліку може вплинути на неузгодженість між системою інформації та системою управління підприємством.

Організація обліково – аналітичної роботи у підприємстві – це діяльність керівників підприємств по створенню у ньому системи бухгалтерського обліку, постійному її впорядкуванню та удосконаленню з метою забезпечення зовнішніх та внутрішніх користувачів інформацією [1].

Багато існуючих сьогодні обліково-аналітичних систем не дозволяють повною мірою накопичувати та обробляти великої кількості даних, які було отримано на різних етапах діяльності аграрних товаровиробників. Крім того, така інформація може бути пристосована до використання працівниками саме даного сільськогосподарського підприємства, а це може бути неможливим для використання іншими підприємствами. Крім того, інформація, яка отримана у процесі ведення сільського господарства зберігається найчастіше на паперових носіях, що ускладнює можливість їх автоматичного обміну. Такі умови зумовлюють необхідність зміни парадигми обліково-аналітичної системи, тому що традиційні підходи не відповідають сучасним тенденціям обробки значної кількості інформації та її використання у процесі прийняття відповідних управлінських рішень відносно до конкурентного середовища.

На думку А.А. Пилипенко, обліковий процес у підприємствах необхідно організувати на основі інтеграції таким чином, щоб усі об'єкти обліку були взаємопов'язані між собою єдиним масивом інформації [3].

Поняття «організація обліку» є комплексним. Воно містить у собі внутрішній порядок системи бухгалтерського обліку. Організація обліку складається з окремих процесів, які постійно удосконалюються і використовуються для забезпечення інформацією користувачів, яка використовується ними для прийняття управлінських рішень. В основу організації обліку покладено системний підхід, який поєднує в собі організацією праці роботи апарату бухгалтерії та організацією облікового процесу у підприємстві в цілому. Візіренко С.В. стверджує, що організація обліку у підприємствах має здійснюватися з урахуванням як зовнішніх, так і внутрішніх організаційних регламентів ведення облікового процесу [2].

В сучасних умовах господарювання актуальним питанням для аграрних товаровиробників є дослідження організації технології обліку. Правильно організований обліковий процес дозволяє користувачам отримувати достовірну, своєчасну інформацію, на базі якої можна оперативно прийняти відповідні управлінські рішення.

При цьому слід враховувати те, що облік є досить складним процесом, який акумулює інформацію про діяльність підприємств, а потім перетворює її в інформацію для потенційних користувачів за певними принципами, правилами, алгоритмами та процедурами.

Отже, для ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств слід мати інформацією, при допомозі якої можна приймати адекватні управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік, контроль і аналіз: проблеми теорії та методології: монографія під заг. ред. Ф.Ф. Бутинця. К., 2013. 606 с.
2. Візіренко С.В. Удосконалення організації обліку на підприємствах // URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2014/17.pdf
3. Пилипенко А. А. Організація обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства: Наукове видання. Х.: Вид. ХНЕУ, 2007. 276 с.

Підприємницька активність сільськогосподарських підприємств та управління їх збутовою діяльністю

Коказей В.Р., аспірант

Степаненко Д.А., аспірант

Науковий керівник – Аніщенко Г.Ю., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

У воєнний період та в умовах кризових явищ в економіці головним критерієм оцінки розвитку підприємництва є кількість активних господарюючих суб'єктів. За цим показником аграрний сектор економіки за останні роки визначає стабільність. Дані статистичний спостережень свідчать про чималу кількість підприємницьких структур, які мали сільськогосподарські угіддя. У 2024 році в Україні серед 30 тис. суб'єктів України у центральних областях (Вінницька, Черкаська та Кіровоградська області) сільськогосподарськими угіддями розпоряджаються чверть агровиробників (24,1%) від загальної їх кількості, в яких у користуванні перебуває п'ята частина (19,5 %) від наявних у державі угідь [1]. Це свідчить про потужне конкурентне середовище та необхідність розробки кожному виробникові власної виробничо-збутової політики. Розвиток аграрного сектору пов'язаний з тим, що кожен з них має отримати економічні вигоди з найменшими затратами ресурсів на усіх стадіях відтворення ресурсів: від постачання до реалізації. Аграрії чимало уваги приділяють постачанню та виробництву, формуючи при цьому унікальне поєднання досвіду, технологій, ресурсів на початкових стадіях процесу відтворення. А ось на стадії реалізації вони значною мірою опиняються у залежності від законів ринку, та не в змозі чинити серйозний вплив на ряд показників: цінові коливання, попит, ємність каналів збуту. Це вказує на необхідність дослідження розвитку підприємництва для виробників агропродукції на стадії її збуту. Цим питанням приділяється увага у працях дослідників: О. Ковбаса [2], Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, Р.О. Мірошник, У.О. Прокоп'єва, Н.В. Терентьєва, О.Г. Шпикуляк [6] та ін.

Проте все ж таки сільськогосподарським підприємствам варто розвивати сферу збуту, а для цього необхідно застосувати інноваційні підходи, що й обумовлює мету та завдання даного дослідження. Суттєве значення для розвитку збутової діяльності мають не лише застосовані заходи зі сприяння просуванню продукції, а необхідність вирішення питання щодо комплексу управлінських рішень та організаційних заходів. Погоджуємось з Н.В. Терентьєвою про те, що ключові управлінські рішення з організації збутової діяльності необхідно враховувати при формуванні стратегії розвитку підприємств [5].

Складовими збутової діяльності, які потребують розвитку є: сформована ціль/ мета, оптимізація виробництва відповідно до ресурсного потенціалу та збільшення обсягів випуску продукції, маркетингові плани, логістика, зв'язки з контрагентами та їх довгостроковий характер співпраці.

Ці компоненти в унікальній комбінації складуть інноваційний проєкт розвитку збутової діяльності. Підприємницька активність повинна мати певний вектор розвитку, який виходить із ресурсних можливостей суб'єкта підприємницької діяльності. Головна мета підвищення підприємницької діяльності сфери збуту полягає у збільшенні реалізації товарів, отримання доходів та прибутку з врахуванням якісно нових методів управління. Ефективність збутової діяльності у вартісному вимірі визначається мінімізацією витрат на доставку товарної продукції, яка реалізується за більш вигідних умов, обумовлюючи вищі надходження. Таким чином, вирішення цих питань сприятиме підвищенню прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Якісно новим на стадії реалізації для аграрного сектору є пошук кращих способів просування продукції. Варто врахувати, що виробники для досягнення переваг повинні добре володіти ринковою ситуацією, постійно відслідковувати контракти, цінові коливання залежно від каналів збуту, обирати для себе найкращий спосіб збуту серед можливих альтернатив. Ці та інші питання необхідно розглядати не на шляху реалізації вирощеної сільськогосподарської продукції за фактом, а заздалегідь, подекуди до початку самого виробництва. Крім того, дрібні виробники, яких нині більшість, для успішного ведення бізнесу повинні не просто збирати інформацію, а прораховувати та прогнозувати. На це не вистачає ні часу, ні професійних знань та умінь.

Є декілька взаємопов'язаних причин низької підприємницької активності сільськогосподарських підприємств в рамках збутової діяльності. У першу чергу це розміри підприємств. Лівова частка вирощеної продукції та, відповідно, товарних партій, належить дрібним виробникам. Впродовж останніх п'яти років продовжує зберігатись тенденція того, що половина земельних ресурсів зосереджена у дрібних виробників з площею до 100 га на одного. У результаті сільськогосподарські підприємства мусять підлаштовуватись під умови ринку. Це означає, що вони повинні самотужки вирішувати питання розвитку власних збутових систем, витрачаючи на це чималі кошти, здійснювати пошук вигідних каналів збуту. По друге, традиційно склалось, що дрібні підприємства, (фермерські господарства), особисті селянські господарства найчастіше зосереджуються на створенні матеріальних цінностей, здійснюючи виробництво. Отримавши продукцію, розпоряджаються нею, проте зіштовхуються із труднощами транспортування, зберігання, очікування кращих умов на ринку, невпевненості у майбутньому через численні зовнішні загрози. Тому дуже часто збувають врожай як сировину, або змушені обирати низькі ціни на оптових партіях (наприклад, при реалізації переробним підприємствам), підлаштовуватись під умови агротрейдерів.

У зв'язку з цим активізація підприємництва в агробізнесі є багатогранною, оскільки необхідно одночасно враховувати інтереси виробників агропродукції, промислових підприємств, підприємств сфери торгівлі. З метою удосконалення просування продукції на ринку необхідно запровадити діяльність спеціалізованої організації – аграрного логістичного

агентства. Вона буде займатись вирішенням питань збуту (транспортування, зберігання) та інтеграції товарних партій сільськогосподарської продукції, інформувати агентів ринку про ризики та вигоди, пошук клієнтів, оптимізувати інтереси покупців та виробників, виконуючи функції оператора аграрного ринку. На правах інформаційного партнера аграрне логістичне агентство є організатором аналітичної системи, яка оперує даними про обсяги товарних партій, ціни на продукцію, містить базу перевізників, допомагає при укладенні угод, знайти вільні складомісця тощо. Для цього можна у відкритому доступі на сайті компанії зареєструватись як виробникам, продавцям так і перевізникам та розмішувати заявки на продаж, потреби закупівлі, транспортні можливості, зберігання продукції у разі потреби. Ці модулі інформаційних послуг зможуть покрити потреби учасників ринку, зокрема виробників – заявити про себе, про те які є в наявності обсяги продукції, знайти вигідні заявки покупців та підібрати транспортний супровід.

Таким чином, збутова діяльність сільськогосподарських підприємств є важливою складовою процесу відтворення виробничих ресурсів, успішність якої визначає доцільність усіх господарських операцій та перспективність бізнес-проектів. Запровадження аграрного логістичного агентства відповідає поставленій меті розвитку аграрного підприємництва та удосконалення збутової діяльності.

Список використаних джерел

1. Групування підприємств за розмірами зібраної площі основних сільськогосподарських культур: статистична інформація Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 05.11.2024).

2. Ковбаса О. (2024). Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки України. *Економіка та суспільство*. 2024 № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3969> (дата звернення 08.10.2024).

3. Мірошник Р.О., Прокоп'єва У.О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми економіки та управління». 2020. Т. 4. №1. С. 63–71.

4. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі : індикатори та ефективність / Ю.О. Лупенко, О.Г. Шпикуляк та ін. ; за ред. О.Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ ІАЕ, 2017. 204 с. Терент'єва Н.В.

5. Терент'єва Н.В. Управління збутовою діяльністю в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2016. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4783> (дата звернення 25.09.2024).

6. Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. Інституціональний аналіз розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки: методичний аспект. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 73–82.

Податкові надходження Долинської сільської територіальної громади

Ніколенко Г.Б. – аспірант

Сторожук В.Г. – аспірант

Науковий керівник – д.е.н., професор Мельник Л.Ю.

В останній період спостерігається посилена увага до формування бюджетів територіальних громад в цілому, та податкових надходжень зокрема, як основи власних фінансових ресурсів. У контексті інтеграції України до Європейського Союзу, зокрема після ратифікації Європейської хартії місцевого самоврядування та визначення євроінтеграції як пріоритетного напрямку економічного розвитку, Україні необхідно адаптувати систему формування бюджетних доходів до стандартів і вимог.

Дослідження процесів формування та використання податків і зборів у територіальних громадах є вкрай актуальним, оскільки воно сприяє вивченню та аналізу ефективності фінансової політики місцевих органів влади. Зростання фінансових потреб громад, викликане розвитком територіальної автономії та децентралізацією, стимулює пошук нових джерел доходів та ефективного використання наявних ресурсів. Дослідження в цій сфері допомагають сформувати оптимальні податкові ставки та механізми ефективного управління фінансовими ресурсами.

Сільські, селищні, міські ради та ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, в межах своїх повноважень приймають рішення про встановлення місцевих податків та зборів [3, п. 12.3 ст. 12 ПКУ]. До складу місцевих податків і зборів належать: податок на майно; єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір.

Територіальні громади Одеської області розподілені наступним чином: Одеський район налічує 22 територіальні громади; Березівський район – 16 територіальних громад; Білгород-Дністровський район – 16 територіальних громад; Болградський – 10 територіальних громад; Ізмаїльський – 6 територіальних громад; Подільський – 12 територіальних громад; Роздільнянський – 9 територіальних громад [2]. Проаналізуємо податкові надходження Долинської сільської територіальної громади Подільського району Одеської області.

На основі отриманих даних у табл. 1 бачимо, що обсяги податкових надходжень до Долинської ТГ у 2024 році по відношенню до 2023 року зросли на 76,4%, або 9349,3 тис.грн. Збільшення визначається в обсягах плати єдиного податку – на 175,6 %, податку на доходи фізичних осіб – на 32,9 %, акцизного збору – майже в 4 рази. Величина надходжень від земельного податку та орендної плати за землю зріс на 60,6 % і залежить від достовірності інформації про кількість земель, які передані в оренду, та землі, яка знаходиться у власності юридичних та фізичних осіб на території ОТГ.

Таблиця 1

Аналіз податкових надходжень Долинської ТГ за 2023-2024 рр., тис. грн.

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2024 р. до 2023 р., %
Прибутковий податок з громадян/ Податок з доходів фізичних осіб	6281	5875	8350	132,9
Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	33	23	31	93,9
Єдиний податок (крім с/г виробників)	708	977	1951	275,6
Єдиний податок від с/г виробників	3025	7013	7583	250,7
Податок на майно	2195	3543	3593	163,7
Земельний податок та орендна плата за землю	2093	3385	3361	160,6
Акцизний збір	17,4	48,6	83,3	478,7
Податкові надходження разом	12242	17479,6	21591,3	176,4

Складено автором за даними Долинської ТГ

Під час проведення дослідження було виявлено, що у більшості випадків ОТГ не забезпечені відповідними планово-картографічними матеріалами, землевпорядною та містобудівною документацією, не розробляються генеральні плани, технічна документація щодо встановлення меж. Виконавчими органами ради всіх ОТГ ведеться реєстр договорів оренди земельних ділянок. Головною причиною вищезазначених проблем є те, що проведення значних обсягів землевпорядних робіт потребує відповідного фінансування, а через обмеженість фінансових ресурсів громади не мають можливості їх проводити. Виконавчі органи ОТГ володіють досить широким колом повноважень для здійснення впливу на управління фінансами громади, в тому числі в частині адміністрування доходів. Проте на практиці часто стається так, що відповідальні особи на рівні ОТГ або не володіють у повній мірі інформацією про власні повноваження, або ж законодавством не передбачено достатньо інструментів для можливості фактично реалізувати свої права у сфері управління фінансами ОТГ[4].

Отже, з метою зростання обсягів доходів бюджетів ОТГ доцільно: вдосконалювати планові та стратегічні документи громад, місцевих програм; проводити роботу місцевій владі для підвищення прозорості та посилення участі населення в управлінні громадою; покращувати роботу у сфері адміністрування податкових та неподаткових надходжень; здійснювати оптимізацію видатків бюджетів; поглиблювати роботу з управління активами громади; здійснювати врегулювання закупівельної діяльності; будувати ефективну систему внутрішнього контролю

Список використаних джерел

1. Журавель Я. Встановлення місцевих податків і зборів об'єднаними територіальними громадами: сучасний стан та перспективи розвитку

правового регулювання // Вісник АПСВТ. 2019. № 4. С.57-64. URL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Visnyk_4_2019-57-64.pdf

2. Осадчук С.В. Податкові надходження бюджетів територіальних громад регіону// Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2024. Том 23. Вип. 1 (56). С. 116-128. URL: <https://dspace.onu.edu.ua/items/csc79a77-ad68-4827-bf27-b5a570ceb01>

3. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

4. Прихований клондайк: як розкрити потенціал бюджетів об'єднаних територіальних громад. URL: <https://voxukrame.org/uk/prihovanij-klondajkyak-rozkriti-potentsial-byudzhativ-ob-yednanih-teritorialnih-gromad/>

Застосування технологій штучного інтелекту в системі оподаткування

Крочок Л.І., к.е.н., викладач-стажист кафедри обліку і оподаткування
Мельничук А.О., 11 м-о група, факультет економіки і підприємництва
Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах, коли обсяги податкової інформації швидко збільшуються, законодавство стає все складнішим, а проблема ухилення від сплати податків актуалізується, необхідно шукати нові підходи до адміністрування податків. Штучний інтелект (ШІ) може запропонувати перспективні рішення для оптимізації цього процесу.

Штучний інтелект має значний потенціал застосування у системі адміністрування податків, адже може автоматизувати процеси, пов'язані з обробкою та аналізом фінансових даних. Системи машинного навчання можуть аналізувати великі обсяги фінансових показників, що дозволяє ефективно виявляти аномалії, помилки та шахрайські схеми, забезпечуючи таким чином вищий рівень фінансового контролю. Системи збору та аналізу фінансових даних можуть забезпечити точніше та ефективніше управління фінансовою інформацією. Системи обробки текстів можуть аналізувати фінансову звітність [1].

Застосування штучного інтелекту у податковій сфері відкриває нові можливості:

- оцінка податкових ризиків з виключенням помилок контролюючих органів.

- контроль трансфертного ціноутворення в рамках боротьби з ухиленням від сплати податків.

- повернення сплачених податків після попереднього аналізу їх законності.

- надання послуг податкового консультування та прогнозування на основі тенденцій. Віртуальні помічники, такі як Siri, Alexa та Google Home, можуть відповідати на складні запитання.

- визначення типів податкової поведінки за допомогою аналізу витрат і характеристик груп платників податків.

- автоматизація процесу оподаткування складних податків, таких як соціальні внески фізичних осіб, корпоративні податки та ПДВ, що вимагає врахування багатьох витрат і знання податкового законодавства.

- уникнення мультиваріантного вирішення податкових проблем шляхом аналізу різних варіантів, запропонованих штучним інтелектом [2, с. 8-9].

Однак, зіткнувшись з концепцією застосування штучного інтелекту в системі оподаткування, також стикаємося з ризиком зловживання технологіями ШІ, що вимагає відповідної оцінки з етичної точки зору і прийняття набору принципів, які повинні регулювати адміністративні дії. Зокрема, варто урахувати такі принципи:

1) обережності, за допомогою якого можна уникнути ускладнення алгоритмів або масштабів проєктів, в яких використовується ШІ. Крім того, принцип обачності повинен бути присутнім і при оцінці обґрунтованості висновків, що випливають з цих програм. Такі висновки не повинні замінювати, принаймні на початкових етапах, роботу податківців, а мають доповнювати її.

2) недискримінації. Як відомо, алгоритми базуються на гіпотезах, розроблених науковцями, що передбачає ризик того, що людські помилки або їх упередженість можуть бути перенесені на сам алгоритм, обумовлюючи обґрунтованість нових гіпотез та їх результатів.

3) пропорційності, згідно з яким треба оцінити ступінь втручання в права і гарантії платників податків у зв'язку з рішеннями, які приймаються програмами, що використовують ШІ.

4) принцип прозорості передбачає вжиття заходів, які дозволять платникам податків знати, чому було прийнято те чи інше рішення, не обмежуючи при цьому їхнє право на захист. Одним із рішень може бути вимога зовнішнього аудиту алгоритмів, які забезпечують їх належне функціонування.

5) приватності. Управління даними є важливим для забезпечення безпеки даних, за яку несуть відповідальність податкові адміністрації, дотримуючись при цьому права на приватність і конфіденційність. Крім того, адміністрації також повинні нести відповідальність за якість даних і заохочувати інтеграцію всієї інформації [1].

Таким чином, рішення, які можуть бути отримані за допомогою добре розроблених алгоритмів штучного інтелекту та на основі даних про платників податків, можуть сприяти удосконаленню податкової системи, що сприятиме єдності адміністративних критеріїв, більшій правовій визначеності для платників податків, скороченню часу на вирішення питань та зменшенню кількості конфліктів. Крім того, вони повинні призвести до зменшення можливостей для податкового шахрайства. Однак технології мають бути на службі у платників податків, а адміністративні дії в процедурах подання податкових декларацій повинні ґрунтуватися на принципах обачності, пропорційності, недискримінації, прозорості та інформаційного управління.

Список використаних джерел:

1. The use of Artificial Intelligence by tax administrations, a matter of principles. Inter-American Center of Tax Administrations (CIAT). URL: <https://www.ciat.org/the-use-of-artificial-intelligence-by-tax-administrations-a-matter-of-principles/?lang=en> (дата звернення: 15.09.2024 р.).

2. Волосович С., Василенко А., Чубаєвський В. Фінансові технології податкового адміністрування. *Scientia fructuosa*. 2019. №126, 4 (Вер 2019), С. 5–15. DOI:[https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019\(126\)01](https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2019(126)01).

Соціально-економічні проблеми підприємства та значення безготівкових розрахунків в сучасних умовах господарювання

Запорожець Я.О. – здобувач вищої освіти ОС «Магістр»,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Наразі перед українськими підприємствами стоїть завдання вижити, вистояти під час воєнних дій, можливо змінити розташування підприємств (переїхати) чи змінити асортимент продукції, підлаштовуючи його під реалії сьогодення (включаючи допомогу українській армії, тимчасовим переселенцям, соціально незахищеним верствам населення).

Серед ключових соціально-економічних проблем вітчизняних підприємств можна виділити наступні:

- нестабільність економічного середовища, а саме війна, інфляція, коливання курсу валют, недосконале законодавство створюють невизначеність та ризики для бізнесу, ускладнюють планування та інвестування;

- обмежений доступ до фінансових ресурсів - високі процентні ставки за кредитами, недостатній розвиток фондового ринку, складність залучення інвестицій, що обмежують можливості підприємств для модернізації, розширення виробництва та впровадження інновацій;

- низька конкурентоспроможність, а саме застарілі технології, низька продуктивність праці, недостатня якість продукції ускладнюють конкуренцію вітчизняних підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках;

- стимулювання та активне впровадження безготівкових розрахунків сприяє підвищенню прозорості фінансових операцій, зменшенню тіньової економіки та корупції. Це створює більш сприятливе середовище для розвитку бізнесу та залучення інвестицій;

- дефіцит кваліфікованих кадрів, значний відтік фахівців за кордон, невідповідність системи освіти потребам ринку праці призводять до нестачі кваліфікованих працівників, що негативно впливає на ефективність виробництва;

- важливість дотримання соціальної відповідальності бізнесу, так як підприємства стикаються з викликами щодо забезпечення гідних умов праці, дотримання екологічних норм, взаємодії з місцевими громадами.

Економічна складова частина розвитку підприємства включає стан фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, які забезпечують розвиток підприємства на основі зростання прибутку, збереження платоспроможності в умовах змін зовнішнього середовища. Соціальна складова частина сталого розвитку підприємства включає спрямування діяльності підприємства на зростання рівня життя населення та працівників підприємства загалом за рахунок покращення умов праці, зростання заробітної платні, підвищення рівня кваліфікації персоналу. Однією із важливих складових є розрахунковий механізм, на основі якого здійснюються розрахунки між підприємствами з приводу купівлі-продажу товарів, послуг, з фінансовими органами при сплаті податків, з кредитними установами при погашенні позик тощо. Широке розгалуження господарських зв'язків, територіальна віддаленість підприємств, розвинута мережа банківських установ сприяли розвитку саме безготівкових розрахунків. Безготівкові розрахунки надають багато новітніх можливостей, мають переваги та недоліки, але безперечно доцільність впровадження безготівкової економіки в нашій країні є однозначною. Для створення ефективної системи безготівкових розрахунків принципове значення має правильне визначення її принципів - основних нормативних положень, якими слід керуватися, щоб безготівкові розрахунки максимально сприяли прискоренню народногосподарського обороту. Безумовно, що принципи організації безготівкових розрахунків на макроекономічному рівні мають розглядатися у взаємозв'язку з особливостями реформування фінансової сфери вітчизняної економіки. На мікроекономічному рівні принципи організації безготівкових розрахунків впливають із специфіки реалізації економічних інтересів трьох суб'єктів сфери безготівкового обігу платника, одержувача грошових коштів банку. Специфіка принципів безготівкових розрахунків відображає реальний стан національної економіки (криза, депресія, пожвавлення, піднесення).

У сучасних умовах господарювання вирішення проблем потребує комплексного підходу з боку держави, бізнесу та суспільства, а саме:

- підтримки розвитку малого та середнього бізнесу, щодо спрощення процедур реєстрації та оподаткування, надання пільгових кредитів, консультаційна допомога;

- створення сприятливого інвестиційного клімату, що включає стабілізацію економіки, дерегуляцію, боротьбу з корупцією, захист прав інвесторів. Важливим аспектом є розвиток фінансової інфраструктури, зокрема створення умов для широкого використання безготівкових розрахунків;

- стимулювання інноваційної діяльності, що забезпечить фінансування наукових досліджень, створення технопарків, впровадження інноваційних технологій;

- розвиток людського капіталу в векторі модернізації системи освіти, підвищення кваліфікації працівників, створення привабливих умов праці;
- впровадження принципів соціальної відповідальності, що забезпечить дотримання трудового законодавства, захист навколишнього середовища, підтримка соціальних проектів.

Подолання соціально-економічних проблем вітчизняних підприємств є важливою умовою для сталого розвитку економіки України. Ефективна державна політика, активна позиція бізнесу та свідома участь громадянського суспільства, а також стимулювання безготівкових розрахунків, сприятимуть створенню сприятливого середовища для розвитку підприємництва, зростання економіки та підвищення рівня життя населення.

Список використаних джерел

1. Смачило І.І. Методи управління сталим розвитком підприємства. Економіка розвитку. 2012. № 2. С. 115–120.
2. Соціальне забезпечення: роз'яснення та коментар. *Все про бухгалтерський облік*. 2011. №43. С. 4-47.
3. Агапова А. В., Компанієць К.В. Безготівкові розрахунки в Україні: проблеми та шляхи їх удосконалення. Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей. Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2010. Т. 1. С. 57-59.

Трансфертне ціноутворення в агросекторі: облік та контроль

Лаврова-Манзенко Олена Олексіївна

к.е.н., доц., доцент кафедри обліку і фінансів

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

Трансфертне ціноутворення стало однією з найважливіших складових фінансового управління та бухгалтерського обліку в аграрних підприємствах, особливо в умовах глобалізації. Аграрний сектор характеризується наявністю складних структур компаній, які часто функціонують у міжнародному контексті та мають дочірні підприємства. Трансфертне ціноутворення дозволяє ефективно розподіляти фінансові ресурси, оптимізувати витрати та забезпечувати належний рівень податкової відповідності. Однак через високий ризик ухилення від податків, трансфертні ціни потребують ретельного контролю та прозорості.

Трансфертне ціноутворення, визначене як процес встановлення цін на товари, послуги чи активи між пов'язаними сторонами, відіграє центральну роль в агросекторі. Для аграрних компаній, що працюють у мережі афілійованих структур, трансфертні ціни допомагають оптимізувати фінансові потоки та мінімізувати податкові ризики. Основна функція трансфертного ціноутворення – відображення реальних ринкових умов для внутрішніх

операцій, що дозволяє зберегти економічну справедливість у фінансовій звітності. З огляду на це, для аграрного сектору вкрай важливим є застосування належних методів обліку та контролю трансфертних цін, що враховують галузеву специфіку.

Методи обліку трансфертного ціноутворення в аграрному секторі різноманітні, проте найпоширенішими є метод порівняльної неконтрольованої ціни, метод витрат плюс, метод порівняльної рентабельності та метод розподілу прибутку. Кожен із цих методів має свої переваги та обмеження залежно від специфіки діяльності агропідприємства. Наприклад, метод порівняльної неконтрольованої ціни дозволяє визначати трансфертні ціни на основі ринкових цін аналогічних товарів чи послуг, тоді як метод витрат плюс часто застосовується, коли компанія контролює виробничі витрати на продукцію, виготовлену із власної сировини [1].

Контроль за трансфертним ціноутворенням в агросекторі має велике значення для зменшення податкових ризиків та забезпечення прозорості звітності. Основними інструментами контролю є документація та аудит. Відповідна документація, яка відображає структуру бізнесу, аналіз економічних умов та ринкових цін, є важливим елементом підтвердження трансфертних цін. Українське законодавство передбачає жорсткі вимоги до трансфертного ціноутворення, особливо в аграрній галузі. Це зумовлено необхідністю забезпечення прозорості та запобігання ухиленню від податків. Податковий кодекс України вимагає від агропідприємств звітувати про операції з пов'язаними сторонами, якщо вони перевищують певні обсяги. Окрім цього, у зв'язку з адаптацією до європейських стандартів, в Україні активно впроваджуються рекомендації ОЕСР та правила BEPS, що стосуються боротьби з ухиленням від оподаткування.

В аграрному секторі трансфертне ціноутворення стикається з низкою викликів. Серед основних проблем – високий рівень варіативності ринкових цін на сільськогосподарську продукцію, що коливаються під впливом сезонних факторів, кліматичних умов та глобальних економічних трендів. Ці обставини ускладнюють застосування стандартних методів оцінки трансфертних цін. Також значний податковий ризик, який може включати штрафи та санкції, зумовлений відсутністю відповідності трансфертних цін ринковим умовам. Крім того, агропідприємства часто мають обмежений доступ до інформації про ринкові ціни, особливо в умовах економічної нестабільності, що знижує точність їхньої оцінки [2].

Вдосконалення обліку та контролю трансфертного ціноутворення в аграрному секторі України передбачає покращення доступу до ринкової інформації шляхом створення національних баз даних щодо цін на аграрну продукцію, а також запровадження спеціалізованих методів оцінки трансфертних цін, що враховують сезонність та регіональні особливості галузі. Співпраця з міжнародними організаціями для впровадження стандартів ОЕСР та рекомендацій BEPS дозволить зменшити ризики ухилення від податків і підвищити прозорість підприємств.

Отже, трансфертне ціноутворення є важливим інструментом управління фінансовими потоками та податковими зобов'язаннями аграрних підприємств. Для забезпечення прозорості та відповідності законодавчим вимогам необхідно впроваджувати новітні підходи до обліку та контролю трансфертних цін, адаптуючи їх до особливостей агросектора. Такий підхід сприятиме оптимізації витрат, зниженню податкових ризиків та підвищенню конкурентоспроможності українських агропідприємств у міжнародному контексті.

Список використаних джерел:

1. Маначинська Ю. А., Євдошак В. І. Управління діяльністю аграрного підприємства крізь призму звітності з трансфертного ціноутворення. Напрями економічного зростання та інноваційного розвитку підприємства: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених 16 квітня 2021 р. – Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2021. С. 128-130.

2. Мошковська О.А., Маначинська Ю.А.. Облікове забезпечення управління аграрним сектором в контексті трансфертного ціноутворення. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1. м. Полтава, 31 березня 2021 року. Полтава, 2021. С. 138-141.

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Проблеми відновлення господарських зв'язків між сільськогосподарськими товаровиробниками та підприємствами переробної промисловості України

Грабек Я.А., викладач-стажист
Уманський національний університет садівництва

В історичній ретроспективі трансформаційна криза та поява інституційного сектору «закордон» стали головними чинниками руйнування інтеграційних зв'язків між другою та третьою сферами АПК України. В теперішній час відновлення господарських зв'язків між сільськогосподарськими товаровиробниками та підприємствами переробної промисловості гальмується внаслідок недостатніх обсягів виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції. Ми виділяємо щонайменше шість причин цього:

1) низька ефективність державної політики стимулювання виробництва продукції сільського господарства. По перше, обсяги бюджетної допомоги сільськогосподарським виробникам – значно менші, ніж необхідні [1]. По друге, бюджетна допомога не доходить до тих, хто її найбільше потребує – до малих та середніх суб'єктів агробізнесу [2];

2) має місце гостра проблема - криза довіри [3];

3) відновлення господарських зв'язків гальмується по причині низької якості сільськогосподарської сировини, насамперед тваринницької. Україна має значний потенціал для збільшення обсягів експорту своєї аграрної продукції, проте для цього потрібно вирішити низку внутрішніх проблем, таких, як погана інфраструктура та низька якість продукції [4];

4) відновлення господарських зв'язків гальмується внаслідок низької ємності внутрішнього продовольчого ринку. Українське населення – переважно незаможне. Проблема низьких доходів загострилася у зв'язку із відновленням широкомасштабної військової агресії росії - за даними Міністерства соціальної політики України, близько 4,9 млн. українців стали внутрішньо переміщеними особами [5]. Незаможні громадяни змушені економити на усьому, в тому числі і на їжі. Низький рівень доходів є головною причиною недоспоживання українцями багатьох цінних продуктів харчування – молочних і м'ясних продуктів, свіжих фруктів, ягід та винограду [6]. Недостатні обсяги споживання продовольства тваринного походження, окрім іншого, означає низький рівень ємності відповідних сегментів внутрішнього продовольчого ринку;

5) відновлення господарських зв'язків гальмується внаслідок зростання імпорту європейських продовольчих напівфабрикатів та готової їжі на продовольчий ринок України. Створення ПВЗВТ між Україною та ЄС суттєво посилює конкурентний тиск на підприємства вітчизняної харчової

промисловості збоку їх європейських візаві. ЄС продає в Україну 1,2% своїх товарів, 12,4 % з яких - сільськогосподарська продукція. Основним імпортом європейської продукції в Україну є напої, тютюн, молочні продукти, какао, гомогенізовані готові продукти, олійні культури тощо. Особливо загрозливою є ситуацію на ринку молочної продукції. В 2021р. досягнуто нового історичного рекорду – імпортовано 781 тис. т молокопродуктів. Це 9,4% внутрішнього ринку. Імпортна квота молочної продукції за 2015-2021р. зросла у понад 10 разів [7];

б) відновлення господарських зв'язків гальмується внаслідок низької мотивації сільськогосподарських виробників вкладати капітал у виробництво тваринницької продукції. Причиною низького інтересу селян до розвитку виробництва тваринницької продукції є довший період окупності інвестицій порівняно із виробництвом товарних сільськогосподарських культур. Наприклад, виробництво молока по показнику рівня рентабельності в останні роки зрівнялося із показником рівня рентабельності виробництва зерна, перевищило рентабельність виробництва картоплі, овочів відкритого ґрунту та є найвищим серед тваринницьких галузей [8]. Але інвестиції в молочну ферму мають термін окупності близько 10-12 років [9]. Це суттєво підвищує інвестиційні ризики, особливо в умовах військового конфлікту з росією.

Список використаних джерел

1. Проблеми на шляху інтеграції аграрної політики України в загальноєвропейську та заходи щодо їх вирішення : аналітична записка / Ф. А. Важинський; Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього. Львів : [б. в.], 2015. 8 с. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/e20150204.pdf>

2. Статівка А.М. Економіко-правові фактори впливу на ефективність сільського господарства в Україні. *Матеріали III круглого столу «Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах»*, 25 червня 2020, м. Харків. С. 249-256.

3. Заяць Т.А., Жаховська В.Л. Конвертація соціального капіталу в Україні: суперечності, принципи і перспективи. *Демографія та соціальна економіка*. 2021. № 1 (43). С. 63-79.

<https://doi.org/10.15407/dse2021.01.063>

4. Шкурат М., Михайленко А. Місце українських виробників на світовому ринку аграрної продукції. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 5(84). С. 171-177. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.05.171

5. Фонд Східна Європа. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у громади - посібник для органів місцевої влади. *Децентралізація*. 05.09.2023. URL: <https://www.decentralization.ua/news/17134?page=2?page=2>

6. Мудрак Р.П. Економічна доступність продовольства в умовах російсько-української війни. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Випуск 100. Частина 2. С. 43-55. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-43-55

7. *Статистичний збірник «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України» за 2021 рік*. К.: Державна служба статистики України, 2022. 58с.

8. Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах (1990-2020). Режим доступу:

https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/sg/rrvpsg/rrvpsgp_90_20_ue.xls
X

9. Інвестиції у молочну ферму окуповуються через 10 років — Ярмач. *Kurkul*. 03.03.2016. URL: <https://kurkul.com/news/3151-investitsiyi-u-molochnu-fermu-okupovuyutsya-cherez-10-rokiv--yarmak>

Інноваційні стратегії для підвищення конкурентоспроможності агробізнесу

Соколюк С.Ю., д.е.н., професор, завідувач кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Уманський національний університет садівництва

Модернізація аграрного сектору є одним із ключових напрямів розвитку економіки в багатьох країнах, зокрема й в Україні, де аграрний сектор становить значну частку валового внутрішнього продукту. Сучасні агротехнології, автоматизація процесів, а також використання великих даних та штучного інтелекту дають можливість суттєво підвищити ефективність виробництва. Інновації в сільському господарстві покликані забезпечити не тільки високі врожаї, але й стабільний розвиток та стійкість галузі перед кліматичними змінами і глобальними викликами. Однак, впровадження інноваційних рішень стикається з низкою бар'єрів, що потребують комплексного підходу для подолання.

Основні можливості, які відкриває модернізація аграрного сектору через інновації, зосереджені на підвищенні продуктивності та якості продукції, покращенні управління ресурсами, а також зменшенні впливу на довкілля. Розумні ферми, де застосовуються цифрові технології, дозволяють контролювати стан ґрунту, вологість, рівень освітлення та інші параметри в режимі реального часу. Дрони та супутникові знімки, поєднані з аналітичними інструментами, допомагають фермерам своєчасно виявляти проблемні зони на полях, зменшуючи витрати на добрива та засоби захисту рослин.

Інновації також включають біотехнологічні дослідження, які спрямовані на виведення нових, більш стійких до шкідників і кліматичних змін культур. Наприклад, генетична модифікація дозволяє отримувати сорти, які можуть рости в умовах екстремальних погодних умов, що актуально в умовах глобального потепління [1-2]. Впровадження систем автоматизованого управління, де застосовується штучний інтелект, допомагає оптимізувати розподіл ресурсів, прогнозувати врожайність та виявляти ризики. Ці технології створюють підґрунтя для значного зростання ефективності галузі [3].

Попри перспективи, модернізація аграрного сектору через інновації має чимало викликів. По-перше, вартість новітніх технологій залишається високою, що ускладнює доступ до них для малих та середніх господарств. По-друге, інновації вимагають кваліфікованих спеціалістів, а дефіцит професійних кадрів може стати суттєвою перешкодою для ефективного впровадження технологій. По-третє, важливою проблемою є відсутність належної інфраструктури для ефективного використання цифрових рішень, особливо у віддалених сільських районах. Крім того, зміни клімату та недостатність законодавчої бази з управління великими даними ставлять нові питання щодо захисту інформації та адаптації агробізнесу до нових реалій.

Отже, інновації відкривають широкі можливості для підвищення ефективності аграрного сектору, зменшення негативного впливу на довкілля та стійкого розвитку галузі. Проте реалізація потенціалу інновацій потребує комплексного підходу, включаючи інвестиції, підтримку кваліфікації працівників, розвиток інфраструктури та належну законодавчу підтримку. Інтеграція інноваційних технологій у сільське господарство має стати національним пріоритетом, щоб забезпечити сталий розвиток аграрного сектору й зміцнити позиції на світовому ринку. Це важливий крок до збереження конкурентоспроможності аграрної галузі України в умовах зростаючих глобальних викликів.

Список використаних джерел

1. Нестерчук Ю.О., Бленда Н.О., Чернега І.І. Державна підтримка діяльності підприємницьких структур аграрного сектору України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2021. Вип. 99. Ч. 2 : Економічні науки. С. 232-239.

2. Соколюк С. Ю., Коротєєв М. А., Жарун О. В., Тупчий О.С., Бленда Н. О. Диверсифікація як стратегічний напрям сталого розвитку підприємств аграрного сектору економіки. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2021. Випуск 99, Ч. 2: Економічні науки, С. 326-336. DOI: 10.31395/2415-8240-2021-99-2-326-336.

3. Sokolyuk S. Y., Prokorchuk O. T., Cherneha I. I., Tupchiy O. S., Zharun O. V., Korotieiev M. A. Analysis of the Labor Market and Directions for Improving the System of Social Protection and Social Security in Ukraine. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. Випуск 104, Ч. 2: Економічні науки, С. 202-212. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-104-2-202-212.

Особливості управління прибутком аграрного підприємства в сучасних умовах ринку

Паладійчук А. О., магістр,
Вінницький національний аграрний університет

Управління прибутком аграрного підприємства має вирішальне значення для його економічної стійкості та конкурентоспроможності на аграрному ринку. У сучасних умовах ринку прибутковість аграрного бізнесу залежить не лише від обсягів виробництва та витрат, але й від ринкових факторів, таких як зміна попиту, коливання цін на сільськогосподарську продукцію та ресурсів, інновації, а також від впливу державної політики. Ефективне управління прибутком дозволяє аграрним підприємствам не лише стабільно функціонувати, але й розширювати свою діяльність, впроваджувати нові технології та підвищувати свою конкурентоспроможність.

До основних чинників в сучасних умовах ринку, які впливають на економічний прибуток аграрних підприємств належать:

1). Вирощування сільськогосподарської продукції сильно залежить від сезонності, що впливає на виробничий процес та прибуток підприємств. Для зменшення негативного впливу сезонності на діяльність аграрного підприємства можуть використовувати стратегії диверсифікації.

2). Залежність від природних умов (клімат, погодні зміни, ризик посух та інших стихійних явищ) мають великий вплив на урожайність сільськогосподарських культур, а відповідно і на рівень економічного прибутку.

3). Коливання цін на сільськогосподарську продукцію як на внутрішньому так і на зовнішньому аграрних ринках, що безпосередньо впливає на прибуток аграрних підприємств, особливо експортно-орієнтованих.

4). Витрати на ресурси та матеріали (ціна на добрива, насіння, сільськогосподарську техніку та інші виробничі ресурси), що відбивається на витратах аграрного підприємства і, відповідно, на його прибутку [1].

5). Впровадження і використання сучасних технологій, таких як точне землеробство, автоматизація та цифрові системи обліку, дозволяє підвищувати ефективність та знижувати собівартість сільськогосподарської продукції.

Процес управління прибутком аграрного підприємства складається з наступних етапів:

1. Аналіз основних джерел прибутку та витрат є базою для ефективного управління прибутком. Такий аналіз дозволяє виявити основні статті, які формують найбільший вклад у доходи та витрати аграрного підприємства.

2. Оптимізація витрат передбачає пошук можливостей для зниження витрат, що є ключовим інструментом для підвищення рівня економічного прибутку. Це може включати зниження витрат на матеріали, оптимізацію логістики, енергоефективність, та вдосконалення виробничих процесів.

3. Реалізація цінової політики передбачає визначення оптимальної ціни для реалізації сільськогосподарської продукції. При цьому аграрні підприємства можуть використовувати різні підходи до формування ціни: диференціацію цін для різних ринків або сезонне коригування. Використання методів ціноутворення, орієнтованих на ринок, дозволяє аграрним підприємствам отримувати максимальний прибуток від продажу продукції.

4. Диверсифікація виробництва дає можливість аграрним підприємствам мати стабільний економічний прибуток навіть за умови непередбачуваних змін у ринковому середовищі. Розширення асортименту сільськогосподарської продукції, наприклад, вирощування різних культур або розвиток суміжних видів діяльності, таких як переробка сільськогосподарської продукції, дозволяє аграрним підприємствам забезпечувати додаткові джерела прибутку [2, с. 879].

5. Впровадження новітніх технологій і систем управління в діяльність аграрних підприємств, може значно підвищити ефективність їх виробничої діяльності. Інвестиції в дослідження і розвиток нових сортів сільськогосподарських культур або нових методів обробки продукції можуть дати аграрному підприємствам суттєву конкурентну перевагу.

6. Управління фінансовими потоками та ризиками є важливим елементом для стабільної роботи аграрного підприємства. Це включає управління оборотними коштами, кредитами, а також страхування ризиків. Зміна умов на аграрному ринку, погодні ризики, коливання курсу валют і зміни у вартості ресурсів можуть мати великий вплив на фінансовий стан аграрного підприємства, тому важливо мати план на випадок непередбачуваних обставин.

В сучасних умовах глобальних трансформацій аграрного ринку, основними інструментами для підвищення прибутковості аграрного підприємства є постійний контроль та аналіз витрат, підвищення якості продукції, впровадження і застосування маркетингових стратегій та підвищення продуктивності праці.

Ефективне управління прибутком дозволяє аграрним підприємствам забезпечувати фінансову стабільність навіть в умовах нестабільного ринку, інвестувати в розвиток і розширення виробничих потужностей, забезпечувати високу якість та конкурентоспроможність продукції, сприяти сталому розвитку за рахунок впровадження екологічно безпечних технологій.

Отже, управління прибутком аграрного підприємства визначає необхідність розробки комплексного підходу та гнучкості у прийнятті рішень. Використання сучасних технологій, оптимізація витрат, підвищення якості продукції та ефективне маркетингове просування сільськогосподарської продукції є ключовими інструментами, які дозволяють аграрним підприємствам залишатися прибутковими та конкурентоспроможними в сучасних ринкових умовах.

Список використаних джерел:

1. Гуменюк В. С. Теоретичні основи управління прибутком підприємств. *Електронний науково-практичний журнал Інфраструктура ринку*. 2018. №

20. С. 50-55. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/1.pdf.

2. Логоша Р.В. Розробка моделі диверсифікації аграрного бізнесу на основі циркулярної економіки. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. №6(34). С. 872-887. [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6\(34\)-872-887](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-6(34)-872-887)

Збутовий потенціал яєчних продуктів в Україні

Волошинович А.О., здобувач вищої освіти

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Кісь Г.Р., к.е.н, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Незважаючи на активну воєнну агресію з боку РФ, економіка України динамічно розвивається, а окремі суб'єкти господарювання та галузі демонструють можливості зростання обсягів виробництва, як для забезпечення внутрішнього ринку, так і для нарощування вітчизняного експортного потенціалу.

Зі стабільним приростом та активно розвивається ринок яєць в Україні, дохід якого у 2023 році склав 1,00 мільярд доларів США. Для порівняння, у світовому масштабі найбільший дохід отримано в Китаї (22 500 мільйонів доларів США). За даними [1] очікується, що ринок яєць щорічно зростатиме на 10,67% і у 2025 році збільшиться на 5,9%, а до 2029 року він становитиме 355,70 млн кг.

Відносно стабільне виробництво яєць в Україні зумовлює експортні можливості галузі. При цьому, об'єктами експорту є яйце, як кінцевий товар, а також яєчний продукт, як результат переробки яєць курячих. Якщо попит та динаміка вітчизняних та світових цін на яйці демонструє нестабільність, то продукти їх переробки стають все більш популярними на ринках.

Стрімкий розвиток ринку яєць вказує на його високий збутовий потенціал та зумовлює дослідження збутового потенціалу ринку яєчних продуктів в Україні, як один із ключових елементів розширення експортних можливостей галузі.

Яєчні продукти – це продукти переробки яєць курячих. Їх використовують для приготування харчових продуктів, адже за харчовою цінністю вони майже не поступаються свіжим яйцям, але порівняно з ними більш транспортабельні і стійкі при зберіганні. Яєчні продукти класифікують за такими видами: рідкі яєчні продукти – охолоджені та заморожені меланж (суміш білків і жовтків), жовток, білок; сухі яєчні продукти – меланж (порошок яєчний), жовток, білок, сухий омлет (суміш сухої яєчної маси з сухим пастеризованим молоком в рівних кількостях). Сухі й рідкі яєчні продукти мають різну цінність. Якщо перевести їх використання на виробництво яйця, то для виготовлення 1 кг сухих яєчних продуктів

використовується близько 86 яєць, а для виготовлення 1 кг рідких яєчних продуктів використовується 22 яйця. Технологічний процес виготовлення сухих і рідких яєчних продуктів відрізняється.

Виробництво яєчних продуктів в Україні розпочалось у 2005 році та спричинено зростанням попиту в інших країнах, оскільки споживачів на внутрішньому ринку України практично не було. Більшість підприємств використовували яйця в шкаралупі, однак згодом відбулось освоєння технологій і формування попиту на яєчні продукти на внутрішньому ринку. Зростання виробництва яєчних продуктів було дуже нерівномірним: найбільші обсяги зафіксовано у 2013 – 2014 роках. Потім сировинна база скоротилася через втрату птахофабрик у Криму й на сході України, що призвело до скорочення виробництва яєчних продуктів із 2015 року. Найбільші суб'єкти господарювання, які здійснюють свою діяльність на ринку яєць курячих у шкаралупі, налагодили виробництво також яєчних продуктів.

Основними виробниками яєчної продукції в Україні є група компаній Авангард та група компаній Ovostar Union, а також ТОВ «Птахофабрика Крупець» і ТОВ «ЦЯП». Варто додати, що найбільшим виробником сухих та рідких яєчних продуктів у 2020 році була група компаній Ovostar Union з часткою в загальному обсязі виробництва 43,97% та 69,92% відповідно [2]. Виробництво яєчних продуктів, яке за останні роки збільшилося понад у 10 разів, головним чином обумовлене експортним попитом (таблиця 1).

Таблиця 1

Експорт яєчних продуктів у 2021 – 2023 роках

Рік	Обсяг експорту, кг	Абсолютний приріст, кг	Темп росту	Темп приросту, %
2021	4 600 000	-	-	-
2022	4 113 200	- 486 800	0,894	- 10,58
2023	5 200 000	1 086 800	1,264	26,42

Джерело: [3], [4]

Як показує таблиця 1, у 2022 році обсяг експорту яєчних продуктів знизився на 486 800 кг або на 10,6% порівняно з 2021 роком, основною причиною чого став початок воєнних дій РФ на території України. Проте вже у 2023 році обсяг експорту зріс на 1 086 800 кг або 26,4% порівняно з попереднім роком.

Експортними ринками яєчних продуктів є країни Європи (Данія, Італія, Румунія, Польща), Близького Сходу (Йорданія, Туреччина), Південно-Східної Азії (Сінгапур, Індонезія) та Африки (Єгипет) (рис. 1). Зокрема, група компаній Авангард експортує яєчні продукти в більш ніж 25 країн світу в регіони ЄС, Далекого Сходу, Близького Сходу і Північної Африки, Африки на Південь від Сахари, СНД [5], а група компаній Ovostar Union продає свою

продукцію у 55 країнах світу — в Європі, на Близькому Сході, в Південно-Східній Азії і в Африці [6].

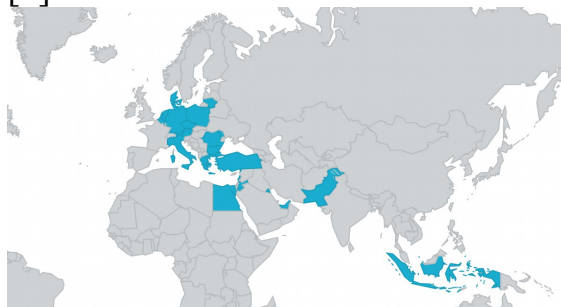

Рисунок 1 – Основні експортні ринки яєчних продуктів

Джерело: складено на основі [5], [6]

Варто сказати, що ринок яєчних продуктів має не менш високий збутовий потенціал ніж ринок яєць, адже як і рідкі яєчні продукти, так і сухі яєчні продукти широко застосовуються у харчовій промисловості: кондитерська, олійно-жирова, макаронна, хлібобулочна, рибна, м'ясопереробна галузі тощо. Виробники харчової промисловості використовують яєчні продукти через такі їхні переваги: простота та зручність у використанні; великий термін зберігання у порівнянні зі свіжими яйцями; відсутність хвороботворних бактерій, здатних завдати шкоди людському організму, оскільки при виробництві продукту використовується термічна обробка з впливом високих температур; збережено весь комплекс вітамінів та мікроелементів, які містяться в курячих яйцях: сухий меланж містить набір вітамінів груп А, Е, В, РР, бета-каротин, а також такі важливі мікроелементи як магній, кальцій, калій, фосфор, фтор, натрій, молібден та інші; зручність при транспортуванні [7].

Отже, досліджуючи збутовий потенціал яєчних продуктів, можемо зробити висновок, що даний вид товарного експорту демонструє можливості для подальшого зростання, темпи та обсяги якого будуть залежати від кількох основних чинників: обсягів виробництва яєць, якості яєчного продукту, як сировини, конкурентоспроможності, в першу чергу, за ціновими параметрами.

Список використаних джерел

1. Statista. Egg–Ukraine. URL: <http://surl.li/uzpplz>
2. Антимонопольний комітет України. Звіт про результати дослідження загальнодержавного ринку яєць курячих у шкаралупі за 2016–2020 роки. с. 18-20. 2016. URL: <http://surl.li/fnshcf>
3. Share UA Potential. Ukrainian export of shell eggs and egg products - the result of H1 2023. 2023. URL: <http://surl.li/qntcjn>
4. AgroTimes.Тваринництво. «Овостар Юніон» у 2023 році збільшив виробництво рідких яєчних продуктів на 20%. 2024. URL: <http://surl.li/lcixry>
5. Офіційний сайт «Імперово Фудз». Про компанію. <http://surl.li/cvsctl>
6. Офіційний сайт «Ovostar Union». URL: <http://surl.li/uspgyb>
7. Detalibus.com.ua. Їжа. Визначення якісних характеристик сухих яєчних продуктів. URL: https://detalibus.com.ua/viznachennya-yakisnix-xarakteristik-suxix-yayechnix-produktiv/#google_vignette

Ключові аспекти формування соціальної напруженості серед працівників аграрних підприємств в умовах війни

Фротер О.С., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Воєнні дії в Україні суттєво вплинули на функціонування аграрного сектору, який традиційно є однією з ключових галузей економіки країни. Аграрні підприємства зіткнулися з численними викликами, що стосуються як фізичної безпеки працівників, так і стабільного функціонування виробничих процесів. На прифронтових територіях відбувається не лише пошкодження інфраструктури і втрата врожаю, але й значне порушення умов праці та зниження стандартів соціального захисту.

Персонал аграрних підприємств змушений працювати в умовах психологічного тиску, ризику для життя та постійної економічної нестабільності. Втрата доступу до соціальних гарантій, нестача кадрів через мобілізацію й евакуацію, а також погіршення умов праці стають ключовими чинниками виникнення соціальної напруженості. Це явище має далекосяжні наслідки, адже соціальна нестабільність серед працівників аграрного сектору безпосередньо впливає на продовольчу безпеку та економічну стабільність країни.

Зокрема, постійні бойові дії, обстріли та мінування полів зумовлюють важкі умови праці, коли робітники змушені працювати під загрозою для власного життя, що призводить до зростання тривожності та стресу. Крім того, фактор страху за рідних і необхідність адаптації до нових умов посилюють психологічний тиск, що призводить до формування несприятливого соціально-психологічного клімату на підприємствах [1, с. 22].

Економічна ситуація в аграрному секторі в умовах війни значно погіршилась. Так, за оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), лише прямі збитки активів аграрного сектору станом на кінець 2022 року склали більш ніж 6 мільярдів доларів США. Пошкоджено близько 5% сільськогосподарських земель. Втрати посівних площ перевищили 25%, зрошуваних земель – понад 70%, ягідних насаджень – близько 25%, а садів – 20%. Вартість виробництва сільськогосподарської продукції також зросла через підвищення цін на добрива, паливо та насіння. Значні площі земель залишились небезпечними для використання через мінування та пошкодження. Суттєво постраждала інфраструктура, зокрема об'єкти, пов'язані з сільським господарством, складським господарством, транспортом, енергетикою та переробною промисловістю [2]. Все це негативно відбилося на рівні доходів працівників аграрних підприємств.

Згідно з дослідженнями, проведеними Міжнародною маркетинговою групою у співпраці з Українською Радою Бізнесу, війна спричинила зменшення обсягів сільськогосподарської продукції на 25-30% на прифронтових територіях, що призвело до зниження фінансової стійкості аграрних підприємств і затримок у виплаті заробітної плати [3]. У зв'язку з

цим, працівники відчують невпевненість у завтрашньому дні, що сприяє формуванню соціальної напруженості через загрозу втрати робочих місць та зменшення рівня заробітку.

Наразі спостерігається значний відтік робочої сили з аграрного сектору, зокрема через мобілізацію до Збройних Сил України, а також через евакуацію населення з небезпечних районів. Внаслідок цього виникає дефіцит кваліфікованих кадрів, що змушує працівників працювати за подвійним навантаженням, інколи на посадах, які не відповідають їхній кваліфікації. Така ситуація значно підвищує ризик професійного вигорання і викликає підвищену соціальну напруженість [4].

Соціальна підтримка є критично важливою для підтримки стійкості аграрних підприємств в умовах війни. Проте, згідно з результатами дослідження, проведеного у 2023 році Національним інститутом стратегічних досліджень, майже 60% працівників аграрного сектору не мають доступу до базових соціальних гарантій, включаючи медичне страхування та додаткову матеріальну підтримку. Відсутність соціальних гарантій та підтримки з боку держави та роботодавців посилює відчуття невпевненості та соціальну напруженість серед працівників [5].

Отже, війна створила численні соціально-економічні виклики, що сприяють підвищенню рівня соціальної напруженості серед працівників аграрних підприємств. Це впливає не лише на продуктивність праці, а й на загальну соціальну стійкість суб'єктів аграрного бізнесу.

Для зниження рівня соціальної напруженості необхідно розробити комплекс заходів, спрямованих на забезпечення соціальної підтримки, покращення умов праці та психологічного стану персоналу. Персоналізація підходу до працівників, особливо з урахуванням їхніх потреб, дозволить створити більш адаптивне середовище, що підтримуватиме колективний дух і підвищить їх мотивацію. Важливим напрямом є також оптимізація соціально-економічної політики аграрних підприємств, що має включати перерозподіл фінансових ресурсів на користь працівників та стимулювання їхньої праці навіть у нестабільних умовах.

Список використаних джерел

1. Оцінка впливу війни на людей. 2023. 134 с. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>.
2. Збитки, завдані сільськогосподарському сектору внаслідок війни, становлять від 4 до 6 млрд доларів – FAO. Інтерфакс Україна. 2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/849293.html>.
3. Вплив війни на стан аграрної галузі в Україні. Міжнародна маркетингова група. Українська Рада Бізнесу. 2023. URL: <https://economics.org.ua/images/Analitika-agro-sector2023.pdf>.
4. Половина свиногосподарств відчуває дефіцит кадрів. AgroPortal. 2023. URL: <https://agroportal.ua/news/zhivotnovodstvo/polovina-svinogospodarstv-vidchuvaye-deficit-kadriv>.

5. Русан В. М., Жураковська Л. А. Аграрний сектор України у 2023 році: складники стійкості, проблеми та перспективні завдання. НІСД. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosektor_15022024.pdf.

Міжнародний досвід для розвитку соціальної відповідальності агробізнесу в Україні

Осіпова А.А., к.е.н., доцент

Холява П.В, здобувач другого рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Розвиток соціальної відповідальності аграрного бізнесу в Україні є актуальним завданням, що потребує стратегічного підходу і врахування міжнародного досвіду. В останні роки інтерес до екологічної та соціальної відповідальності зростає, однак більшість підприємств ще не впровадили ці принципи у свою діяльність. Успішні приклади країн, як Європейський Союз, США, Канада, і Австралія, можуть слугувати орієнтиром для розробки ефективних ініціатив у вітчизняному аграрному секторі.

Так, згідно з дослідженням, проведеним у 2023 році, лише близько 20% аграрних підприємств України впровадили комплексні програми соціальної відповідальності, що включають екологічні та соціальні аспекти. Більшість компаній зосереджуються на забезпеченні відповідності виробничим стандартам та якості продукції, тоді як екологічні та соціальні ініціативи залишаються на другому плані. Деякі великі агрохолдинги, такі як «НІБУЛОН», розпочали програми сталого розвитку, спрямовані на збереження ґрунтів, скорочення викидів вуглецю та збереження водних ресурсів. Наприклад, «НІБУЛОН» інвестував понад 100 мільйонів гривень у розвиток медичної інфраструктури та боротьбу з пандемією COVID-19, зокрема встановив 4 кисневі станції та створив 50 сучасних палат з 100 ліжками.

Однією з основних перспектив є впровадження екологічних стандартів, аналогічних GlobalG.A.P. та Organic EU, що стимулюють фермерів до відповідального ставлення до ресурсів. В Україні розвиток таких стандартів допоможе знизити використання хімічних добрив та пестицидів, що позитивно вплине на екологію та здоров'я населення [1].

Екологічна сертифікація може стати важливим стимулом для аграріїв, підвищуючи їхню конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Також перспективною є цифровізація сільського господарства, що дозволить контролювати стан ґрунтів і водних ресурсів та покращити ефективність виробництва. Наприклад, технології точного землеробства, що використовуються у ЄС, можуть бути впроваджені в Україні для зниження витрат і підвищення врожайності. Подібний підхід дозволяє оптимізувати використання добрив та мінімізувати втрати води. У перспективі, аграрний сектор України може перейти на новий рівень завдяки впровадженню інновацій у фермерські практики.

Співпраця аграрного бізнесу з громадськими організаціями також має велике значення для розвитку соціальної відповідальності. Успішні приклади країн, як Японія та Канада, де місцеві громади залучені до екологічних і соціальних ініціатив, показують, що партнерство сприяє створенню стійких моделей бізнесу. В Україні це може проявлятися у підтримці малих фермерів та їхньому залученні до екологічних проєктів, які сприяють відновленню земель та захисту біорізноманіття. Громадські організації можуть також брати участь у створенні екологічних ринків та підтримці локальних продуктів, що сприятиме сталому розвитку регіонів [2].

Державна підтримка є ключовим чинником у розвитку соціальної відповідальності аграрного бізнесу. У багатьох країнах, зокрема США і Нідерландах, держава активно фінансує аграрні підприємства, які впроваджують соціально відповідальні практики. В Україні підтримка держави може виражатися у податкових пільгах для екологічно відповідальних фермерів, а також у наданні субсидій на впровадження інноваційних технологій. Уряду важливо створити законодавчу базу, яка б сприяла розвитку соціальної відповідальності та контролю за дотриманням стандартів у аграрному секторі [3].

Підтримка місцевих громад є ще одним важливим аспектом соціальної відповідальності, який може бути розвинутий в Україні. Досвід Німеччини та Великої Британії показує, що соціальні ініціативи, спрямовані на покращення умов життя у сільській місцевості, сприяють розвитку регіональної економіки. Аграрні компанії України можуть підтримувати місцеві школи, інфраструктуру, а також надавати соціальні гарантії своїм працівникам. Це сприятиме соціальній згуртованості та підвищить лояльність до бізнесу з боку громади.

Серед перспективних напрямів також є підвищення обізнаності та навчання фермерів щодо соціальної відповідальності. Як показує досвід Канади та США, тренінги та освітні програми можуть допомогти аграріям зрозуміти важливість екологічних практик і підтримки місцевих громад. В Україні варто проводити такі програми спільно з громадськими організаціями, що сприятиме швидшому впровадженню сталих практик.

Таким чином, розвиток соціальної відповідальності аграрного бізнесу в Україні потребує активного залучення держави, громадськості та міжнародних партнерів. Орієнтація на міжнародний досвід може допомогти створити ефективну систему підтримки для соціально відповідальних аграрних підприємств. Враховуючи успіхи інших країн, Україна може створити умови, що сприятимуть стійкому розвитку аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. ESG-Стратегія: новий інструмент для підвищення соціальної відповідальності агробізнесу. URL: <https://agroportal.ua/blogs/esg-strategiya-noviy-instrument-dlya-pidvishchennya-socialnoji-vidpovidalnosti-agrobiznesu>

2. Варвус А.І. Зарубіжний досвід соціальної відповідальності бізнесу. *Регіональна економіка*. №1. 2024. С. 112–118.

З. Копішинська К.О., Грабина А.Ю. Управління соціальною відповідальністю аграрних підприємств в умовах міжнародної трансформації бізнесу. *«Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут»*. № 24. 2022. С. 85–92.

Господарська діяльність неприбуткових організацій: економічний та податковий аспект.

Швець К.В., здобувач вищого ступеня бакалавр
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

В умовах ринкової економіки та комерціалізації різних сфер життя термін «неприбуткова організація» може звучати незвично. Нерідко неприбутковість помилково сприймається як невдача у досягненні управлінських цілей або провал у господарській діяльності. Однак такі організації зосереджені на створенні соціальної цінності, яка не має чіткого грошового вираження або «додаткової вартості» у звичному економічному сенсі. Відповідно, у точці, де закінчується фінансова неприбутковість, починається формування й акумулювання нематеріальних надбань у суспільній площині.

Організації, що діють без мети отримання прибутку, займають різні сфери суспільного життя. Їх багатовекторність ускладнює визначення поняття «неприбуткова організація». Відповідно до законодавчих норм та основного фінансового критерію, неприбутковими організаціями (НПО) вважаються такі установи, які в процесі своєї діяльності не орієнтовані на отримання прибутку для власних потреб [1].

Додаткову характеристику діяльності таких організацій наводить Господарський кодекс України. У статті 52 зазначено, що некомерційна господарська діяльність — це «самостійна систематична господарська діяльність суб'єктів господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети отримання прибутку». Неприбуткові організації можуть вести як підприємницьку, так і непідприємницьку діяльність (виробляти товари та послуги, здійснювати фінансові операції), проте виключно для досягнення нематеріальної користі. Особливий підхід держави до таких організацій включає індивідуальне регулювання їхньої діяльності за допомогою спеціальних законодавчих актів, що стосуються обліку фінансів та оподаткування.

Наказ Державної податкової адміністрації України № 355 від 3 липня 2000 року містить найбільш повну класифікацію неприбуткових організацій, поділяючи їх на шість груп. Така класифікація здійснюється за напрямками господарської діяльності, що допомагає аналізувати їхні фінансові показники. Більшість цих установ перебувають під прямим або опосередкованим впливом державних органів, що стримує розвиток недержавного сектору соціальної роботи. Крім того, формальні обмеження на соціальну активність нерідко

створюють необхідність правового узгодження неформальних наслідків діяльності в цій сфері [2].

Особливу увагу привертає нормативно-законодавче регулювання діяльності таких організацій. Господарська діяльність неприбуткових організацій підпадає під дію як загального законодавства щодо фінансового регулювання, так і спеціальних законів, що стосуються конкретної сфери їх діяльності.

Неприбуткові організації, які можуть залучати фінансування з приватних джерел, зобов'язані звітувати не лише перед державою, але й перед своїми донорами. Важливо зазначити, що універсальної форми звітності не існує, і кожен донор очікує отримати звітність, адаптовану до власних вимог і структури. Існують також специфічні форми статистичної звітності, які відрізняються залежно від напрямків громадської або політичної діяльності організації, а також включають інформацію про кадрову політику неприбуткової організації [3].

Отже, складання звітності для неприбуткових організацій потребує не лише точних розрахунків, але й високого рівня культури, відкритості, презентабельності та інформативності. Поступовий перехід до електронного подання звітів та узгодженість дій аудиторських агентів можуть змінити сприйняття ролі неприбуткових організацій у суспільстві з боку громадськості.

Список використаних джерел:

1. Неприбуткові організації: господарське управління. URL: <http://surl.li/trnrpp>
2. Господарський кодекс України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/>
3. Настільна книга неприбуткових організацій. URL: <http://surl.li/ruqmjs>

Економічна сутність інноваційного розвитку підприємства

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки
Деркач А.А., магістр ОПП «Бізнес-економіка»
Уманський національний університет садівництва

Для кожного підприємства є питання розробки індивідуальної стратегії управління інноваційним розвитком, яка має обґрунтуватися на чітко визначених концептуальних засадах. Це сприяє забезпеченню системного підходу в процесі створення інноваційної стратегії, створювати умови для ефективного управління інноваціями та дозволити розробити ефективні інновації.

Базовими компонентами теорії стратегічного управління є системність, ресурсність та організація управління процесом. Зростання, розширення, розвиток та захист це напрямки ефективного стратегічного управління підприємством. На нашу думку, головним напрямком є розвиток підприємства. Оскільки, він включає економічний, інноваційний розвитки,

розвиток окремих складових, тому доцільно розглядати управління розвитком підприємства з позиції системного підходу.

Тому розглянемо поняття «інноваційний розвиток підприємства» через змістову сутність «розвиток» і «інноваційний».

Слово «інноваційний» походить від терміну «інновація». Саме цей термін увійшов у науку в ХІХ столітті як важливий показник розвитку суспільства та окремих його аспектів. Спочатку він використовувався в антропології та етнографії для опису процесів змін у культурі та контрастував з терміном «традиція». На початку ХХ століття концепція «нововведення» була засвоєна економічними науками, де відома нова комбінація існуючих елементів, які входять до складу учасників господарського процесу, і розглядалася як джерело підприємницького прибутку [1, 2].

В національній економічній та юридичній термінології поняття «інновація» з'являється на початку минулого століття у 80-х роках [3, с. 115]. З трактуванням поняття «інновація», в економічній енциклопедії, постає як новий підхід до виробництва, конструювання, збуту продукції, завдяки чому підприємство досягає переваг над конкурентами.

Для результативного управління інноваційним розвитком підприємства необхідно також розуміти суть поняття «розвиток». Даний термін походить від дієслів «розвинути», «розвивати», що є синонімом німецького «entwicklung», що, у свою чергу, калькулює латинське «evolutio» – еволюція (від «evolvo» – розгортання) [4, с. 123].

Розвиток є системним поняттям, після чого вказує на незворотні зміни якісного стану об'єкта, спрямовані на забезпечення його стійкості та адаптивності в довгий час.

Отже, «інноваційний розвиток підприємства» — це еволюційний (революційний) процес впровадження інновацій на підприємствах шляхом ефективного використання як власних, так і залучених інтелектуальних ресурсів, що ведуть до прогресивного розвитку.

Більшість підприємств та організацій займається створенням інновацій. Проте лише невелика частина з ними може бути названа справжньо інноваційними. Інноваційне підприємство у своїй стратегії передбачає забезпечення постійної роботи над новими товарами та послугами, тобто одночасно з виробництвом існуючої продукції відбувається підготовка до випуску майбутніх.

Таким чином, інноваційний розвиток підприємства є складним і багатограним процесом, що потребує аналізу з огляду на його інноваційний характер.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інноваційну діяльність»
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/40-15>

2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» URL:<https://zakon.rada.gov.ua/go/3715-17>

3. Дибя О. М. Інноваційний розвиток підприємств в умовах глобалізації. *Стратегія економічного розвитку України*. 2018. № 42. С. 111 - 118.

4. Метіль Т.К. розділ монографії «Сучасні аспекти формування стратегії соціально-економічного та науково-технологічного розвитку регіону» Участь у колективній монографії «Соціально-економічні та науковотехнологічні аспекти безпекоорієнтованого розвитку прикордонного регіону» : колективна монографія / За ред. М.М. Меркулова. Одеса-Ізмаїл: Фенікс, 2022. 220с. С. 113 - 130.

Сутність поняття «соціальна відповідальність»

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки
Ковтонюк А.В., магістр ОПП «Бізнес-економіка»
Уманський національний університет садівництва

На початку 50-х років ХХ століття значного поширення набули дослідження соціальної відповідальності. «Соціальна відповідальність бізнесу» Ховарда Боуена стала першою ґрунтовною працею в якій здійснено характеристику соціальної відповідальності бізнесу та доведено, врахування підприємством при прийнятті управлінських рішень соціальних цілей, що принесе значну економічну та соціальну користь (вигоду) не лише господарюючому суб'єкту а й суспільству в цілому. Автор вважає, що соціальна відповідальність це не лише сфера економічних та ділових стосунків, але й спектр соціальних цілей, ідеалів [4].

Зазвичай соціальна відповідальність бізнесу науковцями досліджувалась як управлінська категорія. Але не зважаючи на праці соціологів та економістів, можна стверджувати, що все ще не існує єдиного підходу до розуміння суті даного поняття.

Д. Мур, Б. Рассел, Г. Фреге, даючи визначення соціальної відповідальності, не враховуючи юридичну відповідальність зосередили свою увагу лише на спільних рисах соціальної відповідальності з політичною, моральною та релігійною відповідальністю [3].

Сучасні дослідники, так як Поляков О. розкриває суть соціальної відповідальності як зовнішню негативну реакцію суспільства на порушення соціальних норм, а це призводить до руйнування соціальної комунікації [2].

Л. Білецька соціальну відповідальність розглядає як вимогу оцінювати свої наміри та обирати вид поведінки, який відповідає інтересам суспільства, порушення цих норм несе відповідальність [1, с.129]. Дані підходи демонструють, що соціальну відповідальність розуміють як діалектичний взаємозв'язок між індивідом і суспільством, який враховує відповідні права і обов'язки та деякі засоби впливу але не юридичного характеру при порушенні норм.

На нашу думку, соціальна відповідальність забезпечує певний рівень добровільної дії організації на актуальні соціальні проблеми. Експерти вважають, що для бізнесу соціальна відповідальність є комплексним підходом до управління як зовнішнім, так і внутрішнім середовищем підприємства. Це, у свою чергу, покращенню фінансових результатів та зниженню операційних

витрат. Управлінський аспект соціальної відповідальності стає в отриманні соціального ефекту від діяльності, що відповідає соціальним нормам, цінностям і очікуванням, а також відображає ступінь відповідності вимогам бізнесу суспільного розвитку. Економічний аспект соціальної відповідальності зводиться до отримання економічного ефекту від ведення соціально орієнтованого бізнесу і реалізується у цілях господарської діяльності підприємства.

Отже, можна стверджувати, що політика соціальної відповідальності бізнесу є довгостроковим покращенням іміджу та ділової репутації бізнес установи, та зменшення нефінансових ризиків, набуття стратегічної стійкості підприємства.

Список використаних джерел:

1. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка): навч. посібник / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. - 2-ге вид. перероб. та доп. - К. : Центр учбової літератури, 2009. - 688 с.
2. Євтушенко В. А. (2013). Оцінка корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти, показники. Вісник НТУ "ХПІ", № 46 (1019). С. 53–63.
3. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна ефективність: монографія / за ред. д-ра філос. наук, проф. Г.Ф. Хоружого. - К.: УБС НБУ, 2009. - 255 с.
4. Bowen Howard R. Social Responsibilities of the Businessman / H.R. Bowen. - N.Y.: Harper & Row, 1953. - 298 p.
5. Carroll A.B. 1979. A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review* 4(4): 497-505.

Теоретичні засади процесу стратегічного управління

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки

Лисик О.Л., магістр ОПП «Бізнес-економіка»

Уманський національний університет садівництва

Стратегічне планування та реалізація стратегії підприємства є основним змістом стратегічного менеджменту. Ця концепція включає чіткі положення щодо того, як правильно планувати, впроваджувати та контролювати стратегію організації. Стратегічний менеджмент — це комплексна система підходів, шкіл та напрямків, що об'єднують емпіричні дослідження, теоретичні узагальнення та методологічні принципи, які допомагають застосуванню, як розвивати теорію для прийняття конкретних рішень.

Область стратегічного менеджменту є дуже широкою та охоплює управління різними проблемами, зокрема економічні та фінансові питання підприємства, створення ефективних команд для здійснення стратегічних змін, а також персоналом, де важливу роль відіграють психологія та соціологія. без того, стратегічний менеджмент також стосується питань універсальності та застосування теоретичних результатів до різних ситуацій

та завдань, які постають перед організацією різних секторів — комерційного, некомерційного чи муніципального. Серед інших аспектів стратегічний менеджмент також включає етичні проблеми, що виражаються організаційними змінами.

Поняття «стратегічний менеджмент» сформувалось у 70-х роках. Впровадження даного терміну показало різницю між управлінням яке здійснюється на найвищому рівні з управлінням «біжучим». Дану різницю спонукали зміни в оточуючому середовищі, а саме, науково-технічний прогрес, прискорені темпи суспільного розвитку.

Існує чотири етапи становлення стратегічного менеджменту:

- Бюджетування та контроль (перша чверть XX століття);
- Довгострокове планування (1950-ті роки);
- Стратегічне планування (1960-ті роки);
- Стратегічний менеджмент (1970-ті роки).

На сьогодні існує три підходи до визначення стратегічного менеджменту це – аналіз оточення, цілі та засоби і діяльнісний підхід.

По першому підходу «аналіз оточення» стратегічний менеджмент є «процесом прийняття рішень, який об'єднує внутрішні організаційні можливості з загрозами та прийнятними обставинами, які надаються нам зовнішнім оточенням» [3, с.62-68].

По другому «цілі та засоби» де стратегічний менеджмент – це «напрямок в теорії прийняття рішень, який націлено на розвиток ефективної стратегії або стратегій для надання допомоги в досягненні корпоративних цілей» [1, с. 68-69].

Третій «діяльнісний» - розкриває стратегічний менеджмент як чітку послідовність дій для реалізації стратегічного управління і об'єднує перший та другий підходи [4, с.250-251].

Запропоновані підходи до розуміння стратегічного менеджменту дозволяють створювати різноманітні комбінації та вводити нові акценти, які допомагають розширити розуміння цього складного явища. Наприклад, О.С. Віханський у своєму визначенні об'єднання двох підходів, наголошуючи на важливості людських ресурсів у стратегічному управлінні: «Стратегічне управління — це таке управління організацією, яка базується на людському потенціалі як основі організації, організовує виробничу діяльність відповідно до потреб споживачів, ефекту регулювання та продуктивності». зміни, що дають можливість досягти конкурентних переваг, що в кінцевому підсумку дозволяють організації виживати та досягати своїх цілей [2].

На нашу думку, стратегічний менеджмент орієнтується насамперед на підвищення адаптивності компаній та її стійкості щодо постійно змінюваного зовнішнього середовища. Важливими факторами успіху є людські ресурси організації та наявність схованих резервів в її організаційній структурі.

Список використаних джерел:

1. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болух, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток. За ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченька. – К.: КНЕУ, 2011. – 540 с.

2. Жульковська Д.Ю. Сучасний стан та перспективи розвитку готельного бізнесу в Україні / Д.Ю. Жульковська // Матеріали ІV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки» (м. Умань, 30 листопада - 1 грудня 2022 р.) Умань: ВПЦ «Візаві», 2022. - 364 с. - С.334-336.

3. Зінь Е. А., Турченко М. О. Планування діяльності підприємства.- Підручник. – К.: Професіонал, 2014. – 319 с.

4. Управління сучасним готельним комплексом: навч. посіб. / Г. Б. Мунін, А. О. Змійов, Г. О. Зінов'єв та ін. ; за ред. С. І. Дрогунцова. - К.: Ліра-К, 2005. - 520 с.

Сутність зовнішньоекономічної діяльності підприємства в умовах глобалізації

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки
Ліснічук А.С., магістр ОПІ «Бізнес-економіка»
Уманський національний університет садівництва

Глобалізація сьогодні є одним із основних процесів, що розпочинають розвиток світової економіки. Вона виникає не тільки через торгівлю та інвестиції, але й через інтеграцію технологій, ідей, культурних та соціальних практик, що суттєво змінює структуру міжнародних відносин та економічних процесів. Роль транснаціональних корпорацій, міжнародних організацій, а також новітніх технологій, таких як інформаційні та комунікаційні, сприяє все більшій взаємозалежності економік різних країн[4].

Що стосується України, то її євроінтеграційний курс є важливою складовою частиною глобалізаційних процесів, хоча через співпрацю з Європейським Союзом наша країна отримує нові можливості для економічного розвитку, модернізації виробництва, розвитку інфраструктури та збільшення зовнішньої торгівлі. Європейська інтеграція також сприяє адаптації національних законодавчих норм до стандартів, що є великим кроком на шляху до забезпечення стабільного європейського економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності.

Однак цей процес також має свої виклики: від необхідності адаптувати національне законодавство та економічну політику до нових умов до ризиків, пов'язаних з можливими соціальними та економічними наслідками глобалізаційних змін. Україна потребує комплексного підходу, щоб ефективно інтегруватися у світову економічну систему і одночасно зберегти свою економічну автентичність [1].

Науковці часто наголошують на макроефекті та макровпливі глобалізаційних процесів. Але, можемо зауважити, що вагомі процеси в ринковій економіці розвиваються, насамперед, на рівні самостійних суб'єктів господарювання, тобто на рівні господарюючих структур які встановлюють зовнішньоекономічні зв'язки з іноземними партнерами та є активним учасниками зовнішньоекономічної діяльності. О. В. Станіславський, Ж. М.

Жигалкевич переконані, що «...процес глобалізації світової економіки впливає на передумови та створює потребу євроінтеграційного розвитку України, що, в свою чергу, сприяє підвищенню цінності та значення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання» [2, с. 116].

В законодавчому полі України здійснення зовнішньоекономічної діяльності констатується Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [3]. Де акцент робиться саме на мікрорівень як рівень суб'єктів господарювання. Але у працях науковців трактування сутності зовнішньоекономічної діяльності носить різний характер поглядів. Які розкривають його на макрорівні та мікрорівні.

Узагальнюючи погляди науковців-дослідників, можна стверджувати, що зовнішньоекономічна діяльність на макрорівні – це спосіб реалізації міжнародних економічних відносин, а на мікрорівні – це діяльність яку організовують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності у взаємозв'язку з іноземними партнерами.

Отже, зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) дійсно є ключовим елементом для розвитку підприємства в умовах глобалізації. Вона відкриває нові можливості для виходу на міжнародні ринки, розширення географії бізнесу та залучення інвестицій. Проте для того, щоб ефективно конкурувати на міжнародному рівні, підприємствам необхідно вміло керувати своєю зовнішньоекономічною діяльністю.

Список використаних джерел:

1. Гарафонова О. Стратегічні перспективи функціонування українських організацій в умовах євроінтеграції та глобалізації цифрової економіки / Гарафонова О., Грузіна І., Козирева О., Маргасова В., Піщенко О., Тарасюк Г. // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. – 2023. – №1(48). – С. 298–311.

2. Жигалкевич Ж. М. Особливості зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції / Ж. М. Жигалкевич, О. В. Станіславський // Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». – 2019. – № 16. – С. 116-123.

3. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України № 3268-VI від 21.04.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3268-17>

4. Гузенко Г. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: сутність, економічні механізми її розбудови, особливості / Г. М. Гузенко, Ю. О. Гайдученко // Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». – 2013. – № 3 (14). – С. 72-88.

Принципи реалізації стратегії територіальної громади

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки
Пасічник І.В., магістр ОПП «Бізнес-економіка»
Уманський національний університет садівництва

Питання конкурентоспроможності територіальних громад, їх інноваційність при реалізації стратегій, що досягаються розвитком ринку праці та підвищенням продуктивності праці, досліджуються у роботах Івченка П.В. [1]. Ми згодні з думкою науковця, що основними принципами формування та функціонування стратегії розвитку територіальних громад мають бути:

- для залучення інвестицій та підвищення продуктивності праці, створення умов для інноваційного розвитку є постійний розвиток конкуренції;
- модернізація територіальних громад включає реалізацію комплексних заходів щодо формування нормативної, правової та економічної складових;
- сприятливі умови для постійного залучення та розвитку людських ресурсів;
- рівність можливостей для підприємницьких структур територіальної громади;
- залучення громадського суспільства та усіх груп суспільства при формуванні та реалізації програм модернізації;
- розвиток і впровадження інноваційних технологій при модернізації здійснювати на основі обліку соціальних вимог [1].

Як бачимо, людський капітал і його пропозиція на ринку праці, інвестиції та інновації, партнерство, корпорації та технологічний розвиток територій є ключовими складовими реалізації національних проєктів на рівні територіальних громад, регіону. У зв'язку з цим, вважаємо, що на рівнях управління територіальними громадами, враховуючи важливість зазначених сфер для досягнення цілого територіального розвитку, необхідно провести аналіз та детальне вивчення тенденцій, факторів впливу та цільових показників. Це не має лише загальних індикаторів, як, наприклад, обсяг відвантаженої інноваційної продукції на рівні громади, а й комплексний підхід, що враховує як вхідні, та вихідні параметри.

На основі аналізу досліджень, можна зробити узагальнення, щодо стратегії планування розвитку територіальної громади, а саме: розробка довгострокових планів соціально-економічного розвитку території включає визначення цілей стійкого розвитку та вибір стратегії дій, яка відповідає органам місцевого самоврядування, яка є основними виконавцями планів і спрямована на досягнення визначених перспектив. Цей процес обґрунтовується на результатах аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів господарювання, і його мета - сприяти зміцненню сильних сторін територіальної громади та мінімізації слабких [2, с. 15].

Наукові дослідження вказують на основні принципи, які мають бути враховані при розробці та реалізації стратегії розвитку територіальної громади [3, с. 23]:

- взаємозв'язок інноваційної, інвестиційної, наукової, технічної, економічної, соціальної промислової політики територіальної громади;
- стратегічна спрямованість;
- системність;
- державно-приватне партнерство;
- обґрунтованість із наукового погляду;
- спільні зусилля органів місцевого самоврядування;
- синергія часткової та загальної сутності механізму реалізації стратегії розвитку регіону;
- баланс інтересів між учасниками реалізації стратегії;
- використання широкого спектру інструментів і механізмів для реалізації стратегічних цілей на рівнях територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Івченко В. Основи стратегії розвитку інноваційної системи України. Державне агентство України з інвестицій та інновацій, 17 квітня 2021 р. URL: <http://www.sadgora.cv.ua/content/view/173/34>.
2. Місцеве самоврядування в Україні: сучасний стан та основні напрями модернізації: наук. доп. / редкол.: Ю. В. Ковбасюк, К.О.Ващенко, В. В. Толкованов та ін.; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. К. : НАДУ. 2018. 128 с.
3. Стратегія та принципи здійснення реформ територіальної організації публічної влади в країнах ЄС: наук. розробка / уклад.: Л.Л. Прокопенко, О.М. Рудік, І.Д. Шумляєва та ін. К. : НАДУ. 2017. 52 с.

Державна експортна політика -світовий досвід реалізації

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки
Братчик Д.В., магістр ОПП «Бізнес-економіка»
Уманський національний університет садівництва

Останнім часом, світова економіка демонструє позитивні зрушення, все ж таки темпи економічного розвитку є низькими, нестабільними що зумовлено невизначеністю у розвитку світової економіки.

Інструментом зміцнення національно економічної безпеки є її зовнішньоекономічна політика. У багатьох випадках, уряд виходячи з вимог зовнішньоекономічної політики, формує зовнішньополітичний курс держави, приймає певні політичні рішення та ініціативи розвиваючи зовнішні відносини, залишаючи «за межами» релігійні, етнічні, культурні фактори, тощо. [1, с. 75-76]. Як приклад, ще у 1960-х роках, країни члени ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку) розробили правила

для компаній-експортерів. Наприклад, Угода про тлумачення кредитів на експорт суден, (1969 рік) між тринадцятьма країнами-членами ОЕСР. Найбільшу зацікавленість з японськими виробниками виявили європейські країни. В даній угоді було встановлено максимальний відсоток держсубсидій у загальній вартості кредитів для охочих придбати судно, враховуючи їхню тривалість, відсоткову ставку [2, с. 189-191].

Успішним прикладом є досвід щодо підтримки експортерів у США. Чітка підтримка вітчизняного виробника та експортерів, сильна економіка, дозволяє США на протязі багатьох років займати перше місце в списку країн-експортерів. На підтримку американського експорту з федерального бюджету щорічно виділяється значна сума коштів, а державна фінансова допомога в США здійснюється за напрямками: надання кредитних гарантій експортерам харчової, сільськогосподарської продукції, застосування процедури фінансової допомоги для захисту американських експортерів, підтримка державних підприємств, американських компаній шляхом надання кредитів, кредитних гарантій та страхування торгівлі, гарантій для середніх та довгострокових інвестицій за кордоном, тощо.

Експортно-імпортний банк США – державна фінансова установа США є найбільшим у системі фінансової підтримки американського експорту [35, с. 205-208].

У США підтримка малих та середніх експортерів також створюється за принципом галузевої орієнтації. Наприклад, нова програма Renewable Express надає малим та середнім підприємствам, які працюють у секторі відновлювальної енергетики, фінансову підтримку реалізації проєктів, спрямованих на впровадження та експорт інноваційних екологічно чистих технологій. Відповідно до правил Ексімбанк оцінює кредитні заявки малих підприємств, які надають документи на фінансування своїх проєктів у галузі відновлювальної енергетики, зокрема в секторі сонячної енергетики. Це дозволяє підприємствам, які працюють в екологічно чистих технологіях, отримати доступ до більшості фінансових ресурсів для виходу на міжнародні ринки. На основі цієї програми також сприяння розвитку інноваційних технологій та забезпечення підтримки малого бізнесу, що виключає експорт та послуги в галузі відновлювальної енергетики, зміцнюючи таким чином економічні зв'язки США з іншими країнами. [4, с. 26-27].

Ще важливою інституцією, яка підтримує експорт до США та надає допомогу американським компаніям, є Корпорація закордонних приватних інвестицій (Overseas Private Investment Corporation, OPIC). Заснована в 1971 році як агент уряду США, ця корпорація допомагає американським компаніям, надаючи кредити та гарантії для середнього та довгострокового періоду. [5, с. 87-92; 6, с. 130-131].

Досвід Німеччини, як один із провідних світових економік, у сфері підтримки експортерів вартий уваги. Система підтримки експорту в країні побудована відповідно до європейських торговельних стандартів і норм. Підтримка вітчизняних експортерів організована федеральним урядом у співпраці з Федеральним міністерством економіки та технологій Німеччини.

Основні заходи та процедури підтримки експорту, викладені в Керівництві з експортних гарантій, згідно з якими всі заходи (гарантії та інші форми забезпечення) мають відповідати національним інтересам та міжнародним нормам.

Світовий досвід у сфері національної експортної діяльності показує, що забезпечення конкурентоспроможного виробництва, структурного балансу на внутрішньому ринку, підвищення позитивного зовнішньоторговельного сальдо та формування експортно-орієнтованої економіки потребує комплексного підходу.

Список використаних джерел:

1. Касьяненко В. О. Розвиток науково-методичних підходів до розуміння експортного потенціалу як економічної категорії / В. О. Касьяненко // *Економіка розвитку*. - 202. - № 3(63). - С. 74-81.

2. Тюріна Н. М. Сутнісні характеристики експортного потенціалу / Н. М. Тюріна, Є. О. Шелест // *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія економічна. - 2019. - № 4. Т. 3. - С. 189-196.

3. Радченко Е. Є. Визначення сутності поняття «експортний потенціал країни» / Е. Є. Радченко // *Вчені записки університету «КРОК»*. Серія: Економіка. - 2023. - Вип. 34. - С. 205-212.

4. Фатенок-Ткачук А. О. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств / А. О. Фатенок-Ткачук // *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. - 2020. - Вип. 17. – С. 25-32.

5. Кирилов Ю. Є. Зовнішньоекономічна діяльність на глобального ринку: монографія / Ю. Є. Кирилов. – Херсон : Айлант, 2016. - 160 с.

6. Купрейчик К. Є. Фактори впливу на експортний потенціал підприємства / К. Є. Купрейчик // *Управління розвитком*. - 2019. - № 16. - С. 130-133.

Роль експорту аграрної продукції в структурі зовнішньої торгівлі країни

Ревуцька А.О., к.е.н., доцент кафедри економіки
Гловацька О.В., магістр ОПП «Бізнес-економіка»
Уманський національний університет садівництва

Інтернаціоналізація світового економічного розвитку, сучасні тенденції, стосується і України, країни яка вступає в систему міжнародних економічних зв'язків. Зовнішня торгівля, яка реалізується у експорті та імпорті є основою зовнішньоекономічної діяльності країни. Виведення на зовнішній ринок конкурентоспроможної продукції, надання послуг; отримання виручки в іноземній валюті для оновлення та вдосконалення виробничих можливостей та потужностей, включаючи новітні технології та інновації в управління та у виробництво загалом; постійну оплату імпортової продукції як необхідність для країни, все це стає ключовим механізмом впливу експорту на зовнішню економічну діяльність країни в умовах насамперед міжнародного поділу праці.

Отже, формування позитивного сальдо платіжного балансу країни це в першу чергу розумне балансування між експортом і імпортом.

Згідно із ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», «експорт товарів» означає продаж товарів національними суб'єктами зовнішньої економічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності з вивезенням товарів через митний кордон України або без вивезення, враховуючи реекспорт товарів [1].

Враховуючи погляди науковців таких як Т. Мельник [4], Т. Гордєєва [2], Т. Голікова [3], Н. Зоркової [6], О. Кисельова [7], Н. Невська [5], їх різноманіття поглядів щодо багатоаспектності експортного потенціалу, було встановлено, що спроможність підприємства, галузі, регіону в цілому чи то країни реалізувати та виробляти конкурентоспроможну продукцію, надавати послуги на зовнішньому чи світовому ринку, з врахуванням попиту та забезпечення економічної безпеки країни.

Розуміння потенціалу галузі, регіону чи держави щодо експорту включає аналіз можливостей їх взаємодію, співпрацю всередині суб'єктів господарювання та коопераційних зв'язків. В аграрному секторі ці характеристики впливають на вартість виробництва, що дозволяє отримати додатково прибуток. Оскільки експорт агропродукції здійснюється у вигляді сировини з мінімальним рівнем доданої вартості; реалізація на міжнародних ринках потребує умов для транспортування та зберігання сировини, що становить основну частину складової експортного потенціалу.

Процес стимулювання експортного потенціалу серед сільськогосподарського сектору пропонується не застосовувати ізольований підхід, а насамперед враховувати учинники та характеристики сутності цього питання. Системність передбачає взаємозв'язок «вхід-процес-вихід» та характеристику системних чинників впливу на експортний потенціал. Складові експортного потенціалу визначається структурністю на основі аналізу взаємодії та характеристик напряду впливу. оцінка ефективності формування структури ресурсів та використання їх підприємством при експортній діяльності полягає в ресурсності.

Крім експортного потенціалу, що є складною системою, яка складається з взаємозалежних елементів, важливою проблемою є вплив на окремі компоненти на всю структуру. Тому заходи, які впливають на експорт, повинні сприяти комплексним змінам, що покращують експортний потенціал за визначеними критеріями. Системна природа експортного потенціалу виявляється в його здатності формувати нові властивості, які не мають окремих його елементів. Аналіз системно-структурних зв'язків дозволяє розробляти та впроваджувати найбільш ефективні стратегії активізації експортного потенціалу сільгоспвиробників.

Для успішної подальшої інтеграції України в європейське співтовариство ключовим фактором є розвиток торгово-економічних зв'язків з країнами даного об'єднання. Це можливо досягти шляхом збільшення участі українських виробників у міжнародній торгівлі, при цьому важлива роль у цьому процесі є підтримка з боку державних інститутів. Кожна галузь

української економіки має свою роль у цьому процесі, що потребує розробки відповідних методологічних і методичних підходів для підвищення залученості підприємств, з урахуванням специфіки їх діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959–ХІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
2. Гордєєва Т. Міжнародні торговельні суперечки у сучасній регулятивній парадигмі. *Міжнародна економічна політика*. 2013. № 2 (19). С. 101-125.
3. Кон'юнктура та перспективи світових аграрних ринків : моногр. / І.М. Волкова, О.М. Варченко, В.Є. Данкевич [та ін.]; за ред. Т.О. Зінчук. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 670 с.
4. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. *Міжнародна економічна політика*. 2008. № 1-2 (8–9). С. 241-271.
5. Олійник Н. М., Манойленко А. М. Індекс економічної складності як інструмент оцінки рівня розвитку та економічного потенціалу країни. *Review of transport economics and management*. 2020. Вип. 4 (20). С. 48–54.
6. Слудніков М. М. Можливості експорту української зернової продукції під час російсько-української війни. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: матеріали Наукової конференції студентів. Львів : вид-во Львівського торговельно- економічного університету, 2023. С. 243-245.
7. Україна у I півріччі збільшила експорт агропродукції до Євросоюзу на 8%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3743847-ukraina-u-i-pivricci-zbilsila-eksport-agroprodukcii-do-evrosouzu-na-8-iae.html>

Необхідність розвитку інфраструктури для збереження продукції рослинництва в сучасних умовах

Шпичко Д.О., аспірант кафедри економіки
Уманський національний університет садівництва

Активні військові дії на території нашої країни найбільше вплинули на світові ринки продовольства та сільськогосподарської продукції, оскільки в них були задіяні два найбільші світові виробники сільськогосподарської продукції. Одним із головних наслідків війни стало зростання світових цін на продовольство. Враховуючи, що вони неухильно зростали і до війни, додаткова невизначеність, спричинена війною, сприяла різкому зростанню цін на продовольство.

Закриття чорноморських портів, логістичні проблеми на західних кордонах негативно вплинули на ціну продукції рослинництва. Враховуючи зростання витрат на паливно мастильні матеріали, мінеральні добрива та засоби захисту рослин, а також транспортування та збереження врожаїв на елеваторах, керівники підприємств постали перед проблемою що вирощувати, за якими технологіями і де зберігати та реалізовувати вирощене.

Незважаючи на вітчизняні складнощі, світовий аграрний ринок вимагає якісної продукції, що потребує вдосконалення технологій виробництва, збільшення врожайності. Досягти цього можна за рахунок якісних змін, які, крім технологічного обладнання, машин та механізмів, насіння, мінеральних добрив та ЗЗР, потребують систематичного поліпшення структури управління, приведення її до відповідного рівня розвитку продуктивних сил.

Тому в рослинницькій галузі сільськогосподарських підприємств при прийнятті рішень про вирощуванні певних культур, менеджери повинні володіти різними факторами, які впливають на процес прийняття рішень та враховувати їх. Крім того, вони мають бути готові до ризиків та невизначеності та використовувати різноманітні методи та інструменти для аналізу та оцінки ситуації.

Важливо також зазначити, що прийняття рішень є процесом, який постійно розвивається, і управлінці повинні бути відкриті до нових креативних підходів до розв'язання проблем. Тому, не зважаючи на проблеми пов'язані із військовими діями, менеджери підприємств разом із спеціалістами агрономічного напрямку аграрного сектору продовжують реалізовувати рішення щодо сівозміни культур та технологій їх вирощування, оскільки орендарі земельних паїв мають щороку розраховуватись з орендодавцями, то все більше підприємств скорочують сівозміну.

Щодо розвитку інфраструктури збереження вирощеної продукції доцільно згадати, що 20 років тому в Україні було близько 500 елеваторів загальною потужністю з одночасного зберігання 30 млн т. З тих пір їхня загальна потужність зросла майже вдвічі (до 56 млн т), а кількість - майже втричі (до 1300). Питання подальшого нарощування потужностей зі зберігання залишається актуальним – валовий збір зернових в Україні за останні 20 років збільшився теж удвічі – з 40 до майже 80 млн т. А до 2030 року провідні експерти ринку прогнозують, що врожай зернових та олійних культур, разом узятих, перевищить 100 млн т, тому виникає потреба в нарощенні потужностей зі зберігання зерна ще на 10 млн т [1].

Більше того, розширюється кількість варіантів збереження вирощеного. Поряд із старими елеваторами, незважаючи на загрозу враження, будуються нові, відновлюються пошкодженні.

З метою підвищення рівня ефективності збереження продукції на елеваторах важливою сучасною тенденцією на елеваторах виступає перехід зерносушарок на відновлюване паливо (деревні пелети) або опалення відходами (пелети із соняшникового лушпиння), зерновідходами, що утворюються на самому елеваторі.

Розробляються революційні технології і в інших напрямках. На ринку з'явилися датчики стану зерна, які використовують wi-fi, а компанія Tornum вивела на ринок систему контролю силоса Atlas, яка повністю контролює обладнання елеватора. За її допомогою можна з телефона від слідкувати стан зерна і його рух по елеватору.

Але найцікавішим є реалізація нових технологій для збереження вирощеної продукції для невеликих ферм. Особливо актуальним ця проблема

постає перед фермерами, які орендують площі 100-200 га. Як правило, через здорожчення логістики, зростання собівартості виробництва зерна та олійних культур, низькі ціни на початку маркетингового року, керівникам приходится приймати рішення щодо збереження вирощеного за рахунок будівництва зернових сушарок, купувати або будувати сучасні складські приміщення - зерносклади.

Як альтернативу пропонується застосовують зернові поліетиленові рукава. Тривалому зберіганню зерна в таких рукавах сприяє анаеробне середовище всередині. Тобто без повітря та з базисною вологістю. Всередині рукава, на 3-й тиждень після закладки, за рахунок життєдіяльних процесів зерна, відбувається заміщення кисню на вуглекислий газ (CO²) - що є природним консервантом. В рукавах для зерна можна зберігати будь-які культури, такі як пшениця, ячмінь, кукурудза тощо, які доведені до базисної вологості. Об'єм залежить від довжини рукава а витрати на зберігання однієї тони, складуть 3-4 долара (євро) - це без врахування ціни техніки, лише вартість витратного матеріалу рукава [2].

Розвиток інфраструктури для зберігання продукції рослинництва нерозривно пов'язаний з різними галузями економіки країни, впливаючи на показники продовольчої безпеки країни, незалежності від імпорту, безперебійного постачання промисловості сировиною і населення продуктами харчування.

Список використаних джерел

1. Сучасні тенденції в зберіганні зерна/ URL: <https://propozitsiya.com/ua/suchasni-tendenciyi-v-zberiganni-zerna>
2. Зберігати зерно в поліетиленових рукавах для зерна чи ні? Недоліки та переваги. URL: <https://agrotheka.com/news/zberihaty-zerno-v-polietylenovykh-rukavakh-dlya-zerna-chy-ni-nedoliky-ta-perevahy>

Виклики та можливості впровадження екологічних інновацій в аграрному бізнесі

Фротер О.С., к.е.н., доцент

Якименко М.Р., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

В умовах сучасного розвитку аграрного сектору України питання впровадження екологічних інновацій набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє поєднати зростання економічної ефективності з охороною навколишнього середовища. Сталий розвиток стає основним пріоритетом для аграрних підприємств, адже війна посилює необхідність відповідального використання природних ресурсів і скорочення негативного впливу на довкілля. Екологічні інновації в агровиробництві забезпечують зменшення витрат, підвищення якості продукції, а також зниження екологічних ризиків,

що особливо важливо в умовах війни та знищення природного потенціалу аграрних регіонів.

Однак, процес переходу на екологічно чисті технології супроводжується низкою перешкод. Зокрема, аграрні підприємства зіштовхуються із економічними бар'єрами, значними витратами на модернізацію та нестачею фінансових ресурсів, що значно ускладнює реалізацію екологічних проєктів. Крім того, обмеження у доступі до інфраструктури та руйнування логістичних шляхів на прифронтових територіях впливають на можливість розширення екологічно орієнтованого виробництва. Нестача кваліфікованих кадрів та слабка обізнаність у сфері екоінновацій також уповільнюють перехід до сталого розвитку [1].

Через воєнні дії перед суб'єктами аграрного бізнесу виникає низка проблем, зокрема, це руйнування виробничих потужностей та знищення земельного фонду. За результатами досліджень, проведених Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO), близько 5% сільськогосподарських земель в Україні пошкоджено, а значна частина залишків врожаю знищена через бойові дії [2]. Крім того, значні площі сільськогосподарських земель є замінованими або забрудненими боєприпасами, що ускладнює впровадження сталих технологій обробки ґрунту й перешкоджає розширенню площ під екологічне, органічне виробництво.

Впровадження екологічних інновацій вимагає значних фінансових ресурсів, що є вагомим проблемою в умовах війни. Високі витрати на технологічні інновації, включаючи купівлю екологічного обладнання, добрив та матеріалів, стають непідйомними для багатьох аграрних підприємств і сповільнюють їх екологічну модернізацію.

Воєнні дії також вплинули на кадровий потенціал аграрного сектору. Мобілізація та міграція населення за кордон призвели до нестачі кваліфікованих кадрів, які б могли займатися розробкою та впровадженням екологічних технологій.

Систематичне знищення інфраструктури і транспортних шляхів суттєво обмежує можливості суб'єктів аграрного бізнесу до впровадження екологічних технологій. Зруйнована логістика ускладнює доставку екопродукції й технологічних матеріалів, що знижує конкурентоспроможність підприємств та стримує їх розвиток [3]. Для реалізації перспектив екологічних інновацій необхідна стабільна інфраструктура, що наразі недоступна у багатьох регіонах України.

Незважаючи на існуючі проблеми, війна актуалізує потребу в екологічних інноваціях задля відновлення та підвищення стійкості аграрного сектору. Серед перспективних напрямів розвитку екоінновацій можна виділити застосування відновлюваних джерел енергії, біогазових установок, а також екологічних добрив, що можуть підвищити продуктивність ґрунтів у довгостроковій перспективі [4].

Отже, екологічні інновації не лише дозволяють зменшити негативний вплив на довкілля, але й підвищують конкурентоспроможність аграрних

підприємств, створюючи додаткові можливості для виходу на європейські ринки. Застосування екологічних технологій допомагає оптимізувати виробничі процеси, знижувати витрати, а також підвищувати якість продукції, що відповідає зростаючому попиту на екотовари. Проте, для успішного впровадження таких інновацій необхідно подолати ряд фінансових, кадрових та інфраструктурних бар'єрів.

Державна підтримка та участь міжнародних організацій у фінансуванні екоінновацій можуть значно прискорити цей процес, забезпечуючи агробізнес доступом до потрібних ресурсів і технологій через програми субсидування, пільгові кредити, а також спеціалізовані програми з відновлення ековиробництва. Залучення інвестицій, розробка сприятливих регуляторних умов та розвиток ринку екотоварів сприятимуть розвитку аграрного бізнесу в умовах війни.

Список використаних джерел

1. Мусієнко Ю.С., Чайкіна А.О. Problems and perspectives of environmental innovations implementation in an agricultural enterprise. *Економіка і регіон*. Полтава: ПНТУ, 2022. Т. 3 (86). С. 45-55.
2. Збитки, завдані сільськогосподарському сектору внаслідок війни, становлять від 4 до 6 млрд доларів – FAO. Інтерфакс Україна. 2022. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/849293.html>.
3. Сало Я.В. Екологічні аспекти сучасної логістики. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 15. С. 209-215. URL: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.25>.
4. Айсель Ізмаїл гизи Н., Зайченко М. Екологічні інновації: підтримка сталого розвитку процесів, продуктів та послуг. *Економіка та суспільство*. № 46. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-37>.

Загрози економічній безпеці фермерських господарств в Україні

Бленда Н.О., доктор філософії, доцент

Рябокучма В. С., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)

Уманський національний університет садівництва

Економічна безпека підприємств аграрного сектору є важливим чинником його сталого розвитку, що забезпечує стійкість та ефективність функціонування аграрного бізнесу в умовах мінливого економічного середовища.

За визначенням Сабецької Т.І., економічна безпека підприємства характеризується станом його фінансової незалежності та захищеності економічних інтересів від загроз як зовнішніх, так і внутрішніх, а також наявністю необхідних фінансово-економічних умов для забезпечення стійкого розвитку в майбутньому [3, с.105].

В сучасних умовах жорсткої конкуренції фермерським господарствам важко конкурувати з високоефективними великомасштабними агрокомпаніями. При цьому, фермерські господарства стикаються з численними загрозами, що можуть негативно вплинути на їх економічну безпеку. Розглядаючи економічну безпеку фермерських господарств, важливо враховувати вплив як зовнішніх, так і внутрішніх факторів на їх господарську діяльність, зокрема, фінансові та ринкові ризики, державну політику, техніко-технологічний розвиток та кліматичні умови.

Обмежений доступ до кредитних ресурсів, коливання цін на сільськогосподарську продукцію та валютні ризики часто є основними факторами фінансової нестабільності для фермерів. Це може призводити до ситуацій, коли фермери не можуть здійснювати необхідні інвестиції в модернізацію чи розширення виробництва.

Інституційні та регуляторні обмеження - фермери стикаються з проблемами доступу до державної підтримки через складні бюрократичні процедури та нерівномірність доступу до державних програм у різних регіонах.

Непередбачуваність клімату та глобальні зміни, такі як підвищення температури, скорочення водних ресурсів та загроза деградації ґрунтів, мають значний вплив на врожайність і, як наслідок, на економічну стабільність фермерів.

Однак, у 2022 році, з початком повномасштабного російського вторгнення в Україну, аграрні підприємства опинилися перед безпрецедентними викликами. Війна значно вплинула на умови функціонування агропідприємств, створюючи нові загрози і виклики економічній безпеці [4].

Російське вторгнення негативно вплинуло на діяльність і потужних агрохолдингів, і фермерських господарств по всій території України. Проте, фермерські господарства опинилися в значно гірших умовах, враховуючи обмеженість ресурсів порівняно з агрохолдингами. Основними загрозами стали руйнування та проблеми пов'язаними з війною, а саме: недостатність кваліфікованих працівників через міграцію населення; проблеми у розрахунках із торговими мережами; ризики, пов'язані з постійними перебоями електроенергії та постачання інших енергоресурсів; непередбачувані дії державних органів влади; постійні зміни законодавства; слабкий захист прав власності фермерів та рейдерство.

Потрібно враховувати, що проблеми фермерів відрізняються в залежності від регіону, економічного розвитку, кліматичних умов та інших чинників. На відміну від безпечних територій України, у регіонах де ведуться активні бойові дії існують підвищені загрози економічній безпеці. Тому, для утримання поточного стану діяльності аграрних підприємств, зокрема, фермерських господарств, виникає потреба у запровадженні державної програми страхування воєнних ризиків [1].

Розглянуті загрози економічній безпеці фермерських господарств загалом та, зокрема, в умовах війни, вимагають розробки системи заходів щодо їх

мінімізації, усунення та попередження. Комплексні заходи мають бути направлені на підтримку вітчизняного виробника, розвиток експортного потенціалу, державну фінансову підтримку фермерських господарств, що сприятиме їх технологічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності [2].

Список використаних джерел

1. Вплив війни на стан аграрної галузі в Україні. Аналітика аграрного сектора 2023. URL: <https://economics.org.ua/images/Analitika-agro-sector2023.pdf>
2. Герасимчук С.Г. Забезпечення економічної безпеки та стійкості аграрного сектору України в умовах військового та пост-військового стану. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*. 2023. №1(11). С. 84-97.
3. Сабецька Т.І. Зародження, становлення та розвиток поняття «економічна безпека підприємства». *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 6. С. 101-106.
4. Сисоліна Н., Савеленко Г., Сисоліна І. Економічна безпека агропідприємств в умовах війни: можливості і загрози. *Економіка та суспільство*. 2024. № 65. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19>

The economic component of business social responsibility

Могильницька О.М.

здобувачка вищої освіти 21 м-сз групи

Науковий керівник – к.е.н., доцент Тупчій О.С.

Уманський національний університет садівництва

Social responsibility of business is becoming an increasingly important part of the work of large enterprises and an integral part of foreign companies operating in the Ukrainian market. However, there are certain obstacles to the large-scale development of SRB in the country, which have already been studied in the author's previous works and which determine the directions of action of public authorities to solve existing problems. The main thing in this regard is the formation of a system of socially responsible entrepreneurship at the national level, which will lay the foundation for the development of the welfare state. The problem in this regard is the multifaceted nature of the SRB and the understanding of this concept as a social one, which is not considered by company owners to be an entrepreneurial activity. Therefore, it is important to highlight the economic component of the SRB for entrepreneurs to introduce it into the company's activities.

S. O. Gudzinsky, A. Carroll, A. M. Kolot, V. V. Kuziak, V. O. Stoyka, M. Friedman, A. Khimchenko made social responsibility of business the subject of their scientific research, considering the essence of this concept and its components in their studies. However, the problem of defining the economic component as an

important element of the SRB along with ethical, legal and other responsibilities remains unresolved.

The purpose of the article is to define the economic component of social responsibility of business in order to increase the level of understanding of the essence of this concept and its use in business activities.

Corporate social responsibility is essentially the responsibility of companies to society for the results of their activities. This responsibility can be manifested in several ways: to employees - observance of employee rights, payment of salaries, staff development; to consumers - production of quality products; to society - environmental protection, etc. In other words, there are quite a few areas of CSR. In general, we can say that it includes both ethical and legal, environmental and economic responsibility. This is the multifaceted nature of this concept. That is why many entrepreneurs perceive SRM as an activity aimed at ensuring ethical and legal standards for employees, consumers, and society in general, although this does not fully reflect its essence. Social responsibility is an economic category that manifests itself in ensuring the profitability of the enterprise and a certain standard of living for the company's employees.

O. Levchenko notes that responsibility is social, since in relations between people and their groups, responsibility is realized in interpersonal relations through interconnection and interdependence. It arose as an aspect of social relations, along with the formation of society, and throughout history has been one of the factors of management and regulation of human behavior in the course of activity. Along with the development of society and its adequate social rules and norms and relevant social, legal, political, economic institutions that regulate human behavior, the concept of social responsibility is also developing [2, p. 50]. That is, he sees this category as more social than economic. Although he notes that the development of economic institutions has influenced the development of the concept itself.

Similarly, A. Khimchenko, based on the works of D. Spyridonov, provides directions for the implementation of the SRB, where he identifies environmental, social, labor and economic responsibility [3, p. 171]. The economic responsibility is seen as creating conditions for ensuring financial stability and economic development of the corporation, ensuring its profitability and high level of profitability. An important part of the economic component can also be traced here, as it is manifested in the very basis of responsibility and the benefits from the implementation of the ICS can also be economic.

V. Stoyka notes that the task of small business is to create decently paid jobs, form a middle class, and a school of initiative. The task of medium-sized businesses is to ensure the development of a city, region or oblast. Big business, which creates jobs for hundreds of thousands of people, is responsible for their material well-being, conditions for their development, and for the development of large regions and the country as a whole. The basis of social responsibility of business is an assessment of the company's commercial activities in order to determine its overall impact on society [4]. Based on the opinion of this scholar, it can be concluded that for each level of enterprises it is important to ensure the socio-economic development of both their own staff and the city, region or oblast where the enterprise operates. V. Stoika

also proposes to evaluate the company's commercial activities to determine the level of influence it has on the development of society, which is a direct manifestation of the economic component of social responsibility of business. That is, it is important not only to comply with social norms, ethics and legal rights, but also to develop business to ensure community development.

In addition, the economic component of the ICS can be manifested not only in its very meaning, but also in the effectiveness of its implementation. Thus, S. O. Gudzynskyi sees the economic component also in the form of economic benefits received by the enterprise. The presence of economic benefits, according to him, is seen in the context of obtaining competitive advantages for the subject of social responsibility as its final result, which, in particular, consists in: creating reputational capital and increasing investor interest; access to new sources of financing and investment funds; access to new markets; increasing the value of intangible assets; indirect profit growth through improved human resource management and efficiency [1, p. 66]. That is, in conclusion, we can talk about obtaining economic benefits from the implementation of the ICS in our own enterprise, which can be manifested in several ways and have a positive result in increasing the profit of the enterprise - achieving the main goal of any commercial enterprise. According to this, we can talk not only about the economic basis of social responsibility of business, but also about the economic result of its implementation, although it is the social effect that is expected. This is the duality of the concept of CSR for the enterprise, the state and society as a whole.

Conclusions. Thus, the analysis of theoretical views on social responsibility of business allowed us to draw the following conclusions. Thus, in order to realize social responsibility by enterprises, it is necessary to provide a financial basis for this. In addition, for an enterprise to be considered socially responsible, it is important not only to comply with legal, labor, ethical, moral, but also economic standards - maximizing profits, increasing the profitability of the enterprise. Some scholars (M. Friedman) considered this to be the main manifestation of the company's social responsibility, but in the current conditions of economic thought, this view has not been developed and social responsibility, in addition to economic responsibility, includes legal, ethical, moral, etc.

The importance of economic responsibility within the social responsibility is due to the fact that it provides the basis for - the economic means for - the implementation of the SRS, because improving the quality of products, the living standards of employees and society is impossible without economic means for this, which makes it necessary for the enterprise to be profitable and cost-effective. But this is not the only way the economic component of the SRS is manifested. As already mentioned, the economic component can also be manifested in the form of economic benefits received by the enterprise. Thus, the company has both a direct impact on its profitability (in the form of an increase in the number of consumers, increased investment attractiveness) and an indirect one (increased competitiveness of products, improved company image). Highlighting the benefits to business owners in the form of increased profitability and improved company image, i.e. the

economic side of CSR, will increase the development of social responsibility among Ukrainian companies.

References

1. Hudzyna's'kyu, S.O. (2023), "Social responsibility of business: its essence and role in regulation of employment", Zbirnyk naukovykh prats' Tavriys'koho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky), vol. 2 (22), t. 2, pp. 63-72.
2. Levchenko, O.P. (2022), "The essence of the notion of corporate social responsibility (CSR)", Ekonomika transportnoho kompleksu, vup. 24, pp. 39-54.
3. Khimchenko, A. (2022), "Social and economic aspects of the functioning of corporations", Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny, vol. 2 (22), pp. 168-172.
4. Stoyka, V.O. (2019), "Social responsibility of business - an important component of the agro-food market", Ekonomika kharchovoyi promyslovosti, Vol. 4 (24), pp. 79-84.

Економічні механізми стимулювання діяльності некомерційних організацій

Кравчук В.О., студентка 4 курсу, групи СЗ-41д
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

З огляду на значну роль громадських організацій у задоволенні базових потреб громадян і забезпеченні сталого розвитку, формування нового економічного механізму підтримки третього сектору стає пріоритетним завданням у системі управління національною економікою. Цей механізм має на меті всебічну та систематичну підтримку діяльності третього сектору, щоб забезпечити ключові суспільні інтереси громадян і сприяти сталому розвитку суспільства.

З інституційної точки зору, економічний механізм має сприяти досягненню державних цілей, таких як забезпечення захисту прав і свобод громадян, надання якісних та своєчасних соціальних послуг із водночас оптимальними витратами на їх виробництво й розподіл. Цей механізм також повинен підтримувати захист інтересів громадян і різних соціальних та територіальних груп, а також відповідати вимогам сталого розвитку. Ефективність виконання завдань залежить від належного поєднання та врегулювання елементів економічного механізму, а також від того, як ефективно він реалізується на практиці. Досягненню цієї ефективності сприяють не тільки економічні заходи, а й адміністративні, соціальні, культурні та історичні чинники. Функціонування третього сектору й розвиток громадянського суспільства значною мірою залежать від рівня соціального капіталу: суспільної довіри, соціальної активності, традицій благодійності, співпраці та загального рівня демократизації.

Формування економічного механізму стимулювання організацій третього сектору доцільно починати з визначення самого поняття цього механізму, враховуючи різноманітні підходи, що їх пропонують вітчизняні та зарубіжні економісти. Це розмаїття пояснюється не лише відмінностями в економічних і культурних традиціях та умовах взаємодії різних секторів економіки, але й різними уявленнями про структуру суспільства. Отже, економічний механізм стимулювання діяльності некомерційних організацій є, перш за все, правовим інститутом, який визначає порядок і умови:

- фінансування діяльності некомерційних організацій за рахунок державних коштів;
- накопичення та розподілу бюджетних ресурсів для підтримки діяльності неприбуткових організацій;
- економічного стимулювання внесків комерційних структур і фізичних осіб у діяльність організацій третього сектору.

Фінансування некомерційних організацій із державного бюджету може здійснюватися кількома способами: через пряму підтримку їхньої діяльності (субсидії на поточні витрати), надання коштів на реалізацію власних програм і проєктів (гранти), а також оплату робіт, виконаних на основі укладених контрактів. Кожен із цих механізмів фінансування виконує певну соціальну функцію: прямі асигнування підтримують загальний розвиток сектору, гранти акцентують увагу суспільства на важливих проблемах, а система контрактів спрямована на фінансування соціальних послуг, актуальність яких визначає держава.

Акумуляція та розподіл бюджетних коштів для підтримки некомерційних організацій вимагає створення спеціального національного фонду, який на конкурсній основі фінансуватиме найбільш актуальні програми, проєкти та заходи громадських організацій. Важливою функцією економічного механізму стимулювання третього сектору є створення сприятливих умов для підприємств, організацій і громадян, щоб вони були зацікавлені в підтримці діяльності неприбуткових організацій. Для цього має бути розроблена система стимулів для приватної та корпоративної благодійності, яка передбачає податкові, кредитні й інші пільги для фірм, підприємств, корпорацій та фізичних осіб, які роблять внески у фонд підтримки третього сектору.

Пряме державне фінансування громадських організацій та економічне стимулювання розвитку третього сектору мають особливе значення для України, де громадські організації отримують 75–85% фінансування від іноземних і місцевих донорів, таких як корпорації та благодійні фонди, тоді як державні кошти складають лише 2–3% їхнього бюджету. За цим показником Україна є схожою на країни, як-от Філіппіни, Пакистан і Кенія, тоді як у ЄС держава покриває 40–60% фінансових потреб некомерційних організацій. Як зазначають експерти, без ефективної системи державного фінансування ініціатив громадянського суспільства його розвиток та співпраця з державою у вирішенні суспільних проблем є практично неможливими. Однак пряме фінансування – не єдиний шлях для підтримки третього сектору. Держава

також може економічно стимулювати благодійну діяльність з боку комерційних організацій та фізичних осіб, створюючи сприятливі умови для їхніх внесків у розвиток громадських ініціатив.

Список використаних джерел

1. 2008 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia. 12th Edition. – USAID, 2009. – 276 с.
2. Приходько М. М. Управління природними ресурсами та природоохоронною діяльністю / М. М. Приходько. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2004. – 847 с.
3. Державне фінансування організацій громадянського суспільства. Як запровадити європейські стандарти? / О. Ю. Вінніков, Д. С. Ковриженко, М. В. Лациба та ін. – К. : Агентство «Україна», 2010. – 224 с.

Особливості управління бізнес-процесами аграрних підприємств

ЖАРУН О.В., доцент

В нестабільних умовах сьогодення з метою формування стратегічного підходу до управління бізнес-процесами аграрними підприємствами необхідно сформулювати алгоритм дій щодо адаптації до змін. Вплив пандемії та глобальної світової кризи все більшого значення щодо розвитку агробізнесу набуває стратегічний підхід в менеджменті сільськогосподарських формувань. Наразі стратегічне управління бізнес-процесами в умовах розвитку та впровадження інноваційних технологій все більше застосовується в агроформуваннях.

Разом з тим, науковці визначають низку завдань, які доцільно виконувати задля досягнення ефективності у розробці стратегій. Зокрема:

- 1) Проведення моніторингового дослідження навколишнього оточення агропідприємства;
- 2) Проведення оцінки підсистем менеджменту підприємства за допомогою стратегічного інструментарію;
- 3) Проведення інформаційного та стратегічного забезпечення процесу ухвалення рішень;
- 4) Проведення оцінювання ризиків проектних рішень, в тому числі за умови не визначення чинників або показників [1].

Враховуючи окреслене вчені пропонують здійснювати процес розробки стратегій діяльності агропідприємств на підставі використання збалансованої системи показників [1,2,3]. Крім цього під час формування стратегії інноваційного розвитку мають здійснюватися наступні кроки:

1. Розширення виробничої системи:
 - проведення аналізу діяльності агропідприємства в розрізі бізнес-процесів;

- розробка та обрання найбільш сприятливих стратегічних дій щодо оновлення матеріально-технічної бази, оптимізації існуючих бізнес-процесів, планування процесів, які пов'язані з вдосконалення агротехнологій;

- розробка плану та його реалізація.

2. Зростання ринкової частки та утримання позицій на ринку:

- проведення аналітичного дослідження конкурентного середовища;

- обрання найкращих стратегічних дій щодо удосконалень у техніко-технологічному потенціалі підприємства, зниженні виробничих витрат, формуванні відповідностей до вимог науково-технічного прогресу;

- розробка планів й впровадження.

3. Спрямування та вхід на ринок нового статусу:

- аналітичне дослідження ринкової структури та споживацької аудиторії;

- вивчення та впровадження інноваційної технології, або її елементів, під час виробництва сільськогосподарської продукції;

- формування заходів щодо стратегії інноваційного характеру, що ґрунтуються на впровадженні нових якісних параметрів продукції, використанні нових науково-технічних доробок.

4. Розвиток інноваційного потенціалу аграрного підприємства:

- вивчення науково-дослідного технологічного потенціалу галузей рослинництва й тваринництва;

- вивчення чинників та бізнес-процесів, що утворюють виробничий та технологічний потенціали;

- вивчення чинників та бізнес-процесів, що утворюють інтелектуальний потенціал;

- вивчення чинників та бізнес-процесів, що утворюють інформаційно-інноваційний потенціал;

- вивчення чинників та процесів, що формують інноваційну культуру [2].

В той же час встановлено, що стратегічна поведінка аграрного підприємства має утворюватись таким чином, щоб було дотримано баланс між внутрішнім і зовнішнім середовищем. Тобто має бути відповідність законам менеджменту зовнішнього доповнення, інерції та принципам динамічної рівноваги, взаємозалежності й економічності [1].

Вчені зазначають, що під час розробки стратегій розвитку необхідно вивчати вплив негативної дії певних чинників. Зокрема:

1) Непередбачувані кліматичні, природні умови;

2) Ризикованість агробізнесу через сезонність;

3) Територіальне незручне розташування структурних одиниць підприємства;

4) Неконтрольоване зростання цін на матеріально-технічні цінності;

5) зміни в середовищах соціального, культурного та демографічного спрямування;

6) Недоотримання планових показників ефективності діяльності підприємства;

7) Висока капіталомісткість, тривалий період обігу засобів;

8) Недостатнє державне регулювання та допомога агровиробникам [1].

Отже стратегічна поведінка агропідприємств буде обумовлена зазначеними чинниками, у зв'язку з чим розробка планів розвитку ускладнюється та вимагає застосування методологічного інструментарію аналізу діяльності. Водночас стратегічний аналіз сфер роботи підприємства формує інформаційний масив даних щодо визначення альтернативної поведінки підприємств на ринку. Проводячи відповідне узагальнення послідовних кроків щодо формування стратегічних напрямів інноваційного розвитку аграрних підприємств, необхідно зазначити на здійсненні стратегічного аналізу чинників та бізнес-процесів. При цьому використовується певний інструментарій аналітичного дослідження, зокрема, матриця оцінювання ефективності управління бізнес-процесами, визначення конкурентного статусу.

Список використаних джерел:

1. Бугайчук В.В. Ефективність використання виробничого потенціалу у сільськогосподарських підприємствах. Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка», 2022. URL: <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/202271/104.html> (дата звернення 07.11.2024).

2. Василенко Ю.В. Підвищення ефективності управління підприємством на основі використання процесного підходу. Бізнесінформ, № 1. 2024. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/.pdf> (дата звернення 07.11.2024).

3. Вахович І. М., Пиріг С. О., Іщук Л. І. Методичні підходи до формування стратегії розвитку інформаційної економіки регіонів України. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 4 (130). С. 208–217.

Стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств

Савунін О.С., Цвик В.В., здобувачі 21 дф-пт групи

Конкурентоспроможність підприємств є ключовим фактором для успішного розвитку національних виробничих систем у сучасному етапі ринкових відносин. Вона визначає, наскільки економіка країни може бути привабливою для міжнародних партнерів [1]. Конкурентоспроможність підприємств є важливою категорією ринкової економіки, що визначається їхньою здатністю та ефективністю в адаптації до умов конкурентного ринкового середовища. В умовах ринкової економіки ціноутворення має великий вплив на міжнародну конкурентоспроможність підприємства. Це відбувається через конкуренцію між зовнішньоекономічними суб'єктами різних країн, динамічну взаємодію попиту та пропозиції на ринку, а також поведінку суб'єктів ринку. Під час підготовки до виходу на міжнародні ринки важливо дослідити потенційних споживачів, конкурентне оточення та інші фактори, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність [2].

Для підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства необхідно ретельно дослідити різні ключові напрямки, такі як аналіз цільової аудиторії, вивчення конкурентного середовища та інших чинників, що впливають на його функціонування. Без цього розуміння компанія не зможе адекватно оцінити своє місце на ринку порівняно з конкурентами та зміцнити свою позицію. На основі цих досліджень формується та розробляється відповідна стратегія, яка буде відповідати специфіці діяльності кожного підприємства та сприятиме підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Процес розробки стратегії міжнародної конкурентоспроможності компанії—це багатоетапний процес, який передбачає аналіз як зовнішнього, такі внутрішнього середовища компанії. Важливими аспектами є систематичний моніторинг ринку, діагностика сильних і слабких сторін, оцінка конкурентоспроможності та продуктового портфеля, розробка та впровадження стратегії, а також постійний моніторинг і вдосконалення. Такий підхід дозволяє компанії ефективно реагувати на ринкові зміни, виявляти нові можливості для зростання та підтримувати свою конкурентну перевагу в довгостроковій перспективі. Застосування етапів формування стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності дозволить підприємствам виконати успішний вихід на міжнародні ринки та здобути необхідні конкурентні переваги, до яких можна віднести значну концентрацію продукту з системою постійного контролю й підвищення якості, спрямоване просування продукції на цільових споживачів, розвиток збутових мереж, гнучку цінову політику. Слід зазначити, що стратегічне планування залежить від низки чинників та перепон, які здійснюють постійний вплив на підприємство.

Загалом, різноманітні види та рівні конкуренції вимагають від підприємств пошуку різних шляхів для зміцнення своїх позицій на ринку. Це, в свою чергу, веде до розробки стратегій, спрямованих на адекватну реакцію на зміни в ринковому середовищі. Цікавим аспектом є акцент на постійному моніторингу та оцінці ринку, що дозволяє компанії не тільки адаптуватися до змін, але й передбачати їх. Іншим важливим аспектом є комплексний підхід до розробки стратегії, який передбачає аналіз усіх аспектів бізнесу компанії та врахування зовнішніх впливів.

Отже, існує різноманітність підходів, які можуть бути використані залежно від специфіки бізнесу, ринкових умов, ресурсів та цілей компанії. Кожна з цих стратегій має свої переваги та обмеження. Наприклад, стратегія лідерства за витратами може бути ускладненою через інфляцію та інші фактори, тоді як стратегія інновацій може забезпечити значну перевагу, але вимагає значних інвестицій у дослідження та розробку. Загальна мета кожної з цих стратегій полягає в тому, щоб підприємство могло ефективно реагувати на зміни на ринку, займати сильну позицію серед конкурентів та забезпечувати стабільний розвиток.

Стратегія, як інструмент, є комплексною моделлю, що фактично формує принципи та правила у процесі, а як результат – конкретну логіку

поведінки підприємства, що визначає напрями розвитку на основі альтернатив[3].

Результати реалізації стратегій, тобто економічні досягнення на підприємствах, мають бути високими науково-технічними рівнями, підвищенням ефективності виробництва, а отже, і бізнесу, а також покращенням рівнів ресурсозбереження й екологізації діяльності. Правильно обрана та доречно наповнена стратегія інновацій є стратегічним набором рішень щодо підвищення конкурентоспроможності підприємства, що забезпечує його тривалий успіх та стійкість на ринку. Цьому служить чітка типологія та детальна декомпозиція стратегії за різними компонентами, її розміщення в структурі стратегічного набору підприємства та системі забезпечення його конкурентоспроможності, а також доступна та зрозуміла методика формування та перевірки альтернатив і відбір найбільш придатних, тобто адекватних, для реалізації у збалансованому портфелі стратегій. Стратегія спрямована на розв'язання проблем, які виникають під часу правління змінами. У цьому контексті, стратегії підвищення конкурентоспроможності мають такі якості як взаємозв'язок та взаємодія всіх компонентів системи, цілісність, узгодженість та синхронність у часі, узгодженість із місією та цілями організації, адаптивність до змін середовища, автономність елементів, багатоаспектність, оновлення відповідно до змін середовища.

Список використаних джерел:

1.Череп О., Курдупа В. Оцінка конкурентоспроможності України. Вісник.2022. №1. С. 31–36. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2022-en-1-05.pdf> .

2. Кадирус І. Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають. 2024. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3390>

3.Конкурентоспроможність підприємства: навчальний посібник/І.А.Дмитрієв, І.М. Кирчата, О.М. Шершенюк Х.: ФОП Бровін О.В., 2022. 340с.

СЕКЦІЯ 4. МІСЦЕ ТА РОЛЬ МАРКЕТИНГУ В ЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адаптація транспортно-логістичної галузі України в умовах війни: виклики та перспективи

Семенда Д.К., к.е.н., професор

Семенда О.В., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Нинішній військовий конфлікт в Україні впливає на різні аспекти економічної діяльності як всередині країни, так і на глобальному рівні. Одним із важливих секторів, що зазнав серйозних потрясінь, є ринок транспортно-логістичних послуг. Доступ до основних ресурсів і товарів опинився під загрозою, що викликає проблеми з їх доставкою як на локальному, так і на міжнародному рівні. Сьогодні важливо проаналізувати ризики, що виникають у цьому секторі, а також визначити маркетингові інструменти для адаптації ринку до нових умов.

Логістика є одним із найважливіших факторів, що визначають позицію країни на світовій економічній арені та сприяють розвитку міжнародної торгівлі. Вона створює інфраструктуру для переміщення як матеріальних, так і інформаційних потоків, забезпечуючи ефективність усіх етапів постачання від виробника до кінцевого споживача. Зміни в глобальних економічних процесах, а також регіональні конфлікти і кризові явища безпосередньо впливають на функціонування логістичних ланцюгів, спричиняючи адаптацію бізнесу до нових умов [1].

Виклики, з якими зіткнулася логістична галузь, виникли ще до активної фази російсько-української війни, зокрема під впливом пандемії COVID-19. Під час пандемії світова логістика почала інтенсивно локалізуватися і багато компаній почали переносити виробничі та постачальні ланцюги ближче до споживача або місця виробництва, щоб уникнути ризиків, пов'язаних з глобальними перебоями у постачанні. Це стало частиною загальної тенденції до скорочення складності ланцюгів постачання та зниження залежності від віддалених постачальників.

Проте, у 2022 році, через повномасштабне вторгнення Росії, логістична система України зазнала значних деструктивних змін [2]. Повне закриття авіаційного сполучення, блокування та захоплення морських портів, руйнування залізничної, автомобільної та складської інфраструктури призвели до серйозних перебоїв у функціонуванні національних ланцюгів постачання. В таких умовах українські підприємства були змушені оперативно перебудувувати свої логістичні стратегії. Зокрема, спостерігалися такі зміни:

– переорієнтація бізнесу - з морських перевезень на залізничні та автомобільні. Важливим аспектом стало зміщення логістичних маршрутів з

південних регіонів України до західних, що дозволило мінімізувати ризики, пов'язані з бойовими діями на півдні країни;

– відмова від великих складських накопичень - підприємства почали мінімізувати запаси на складах через підвищений ризик їх втрати в результаті атак. Великі склади стали надзвичайно вразливими, що підштовхнуло компанії до пошуку альтернативних рішень;

– зміна умов зберігання - багато компаній були змушені переносити товари на захід країни, де традиційно не було великих складських площ. Це призвело до зростання попиту на нові складські приміщення в західних регіонах та розробку мобільніших, динамічних логістичних рішень.

В умовах війни і після її закінчення ключовими напрямками вдосконалення логістики вітчизняного бізнесу можуть стати наступні заходи:

– часткова відмова від великих накопичень товарів - компанії мають зосереджуватися на динамічному управлінні запасами, мінімізуючи ризики втрат внаслідок військових дій або інших форс-мажорних обставин;

– висока динамічність складських умов - підприємства повинні впроваджувати гнучкі складські рішення, такі як мобільні склади або склади тимчасового зберігання, які можуть швидко переміщатися або адаптуватися до нових умов;

– ускладнення та подовження логістичних ланцюгів - через втрату доступу до традиційних маршрутів, українські компанії змушені диверсифікувати свої постачальні канали та інтегрувати нові логістичні операції для забезпечення стабільних поставок товарів;

– орієнтація на споживача та прогнозування попиту - планування продажів і логістичних операцій має відбуватися на основі детального аналізу змін у поведінці споживачів, що дозволить оптимізувати процеси доставки та забезпечити високу якість обслуговування клієнтів.

Успішна адаптація логістичних систем до викликів воєнного часу та післявоєнного відновлення є важливою умовою для стабільного функціонування економіки та інтеграції України до світових торгових мереж.

Список використаних джерел

1. Semenda O., Shevchenko V., Purhani S., Kharit O., Krasnostanova, N. Adaptation of Logistics Companies to Functioning under the Restrictions Imposed by Military Operations. *WSEAS Transactions on Environment and Development*. 2023. vol. 19. P.558-570. DOI: 10.37394/232015.2023.19.54

2. Russia-Ukraine War: Global Impact on Logistics (2022). URL: <https://www.gep.com/blog/mind/russia-ukraine-war-logistics-impact>

Організація комерційної діяльності підприємства через призму маркетингових аспектів

Бортник Т.І., к.е.н., доцент
Костенко С.О., студентка 21м-ма групи
Уманський національний університет садівництва

Організація комерційної діяльності сучасних підприємств неможлива без комплексного підходу до маркетингу. Ефективне управління цим процесом передбачає стратегічну інтеграцію різних елементів, від аналізу ринку до управління взаємовідносинами з клієнтами, що забезпечує конкурентну перевагу та стимулює зростання бізнесу.

Аналіз ринку є основою для ухвалення обґрунтованих стратегічних рішень. Сегментація клієнтів дозволяє підприємствам точніше визначати свої цільові групи за допомогою демографічних, психографічних і поведінкових характеристик. Поглиблений аналіз конкурентів та відстеження галузевих тенденцій дозволяють своєчасно адаптувати стратегію [1].

Визначення унікальної торгової пропозиції (УТП) є стратегічно важливим елементом, що дозволяє підприємству виділитися серед конкурентів і створити привабливу пропозицію для споживачів. УТП являє собою ціннісну пропозицію, яка виокремлює продукт або послугу на ринку завдяки унікальним характеристикам чи перевагам, що є релевантними для цільової аудиторії. Вона має базуватися на глибокому аналізі споживчих переваг, ринкових трендів, а також ключових компетенцій підприємства, щоб забезпечити конкурентну перевагу.

Ефективна УТП сприяє формуванню диференційованого позиціонування, яке підсилює конкурентоспроможність підприємства. Це передбачає не лише врахування функціональних аспектів продукту, а й створення емоційної цінності, що впливає на суб'єктивне сприйняття споживачами. Наприклад, акцент на екологічності, соціальній відповідальності чи унікальному дизайні може стати важливим фактором для залучення певних сегментів ринку.

Позиціонування бренду на ринку має бути стратегічним і багатовимірним процесом, що враховує як зовнішні, так і внутрішні чинники. До зовнішніх чинників відносяться аналіз конкурентного середовища, тенденції ринку та споживчі очікування, а внутрішні охоплюють корпоративну культуру, цінності компанії та її стратегічні цілі. Чітко визначене позиціонування бренду створює когнітивний зв'язок між брендом і його цільовою аудиторією, що сприяє формуванню лояльності та довгострокових відносин зі споживачами.

Загалом, чітке та диференційоване позиціонування бренду на основі сильного УТП сприяє підвищенню капіталізації бренду та його стійкості на ринку, що в кінцевому результаті відображається у збільшенні ринкової частки та забезпеченні довгострокового зростання підприємства. [2].

Інновації в процесах розробки продуктів та послуг відіграють ключову роль у підтримці конкурентоспроможності підприємства та забезпеченні його сталого розвитку. У сучасних умовах глобалізованої економіки, де споживачі очікують постійного вдосконалення продуктів, підприємствам необхідно впроваджувати нові технології, адаптувати бізнес-моделі та враховувати еволюційні зміни в потребах клієнтів. Розробка інноваційних рішень має базуватися на глибокому аналізі ринку, що передбачає дослідження тенденцій споживчої поведінки, оцінку технологічних досягнень та прогнозування змін у зовнішньому середовищі [3].

Цінова стратегія, як невід'ємна частина загальної маркетингової політики, повинна бути не лише збалансованою, але й адаптивною. Вона має враховувати такі фактори, як еластичність попиту, диференціація продуктів, сприйняття цінності клієнтами та рівень ринкової конкуренції. З точки зору теорії ціноутворення, встановлення ціни повинно відображати як змінні, так і постійні витрати, враховуючи необхідний рівень рентабельності та стратегічні цілі компанії. Підприємство має застосовувати такі моделі ціноутворення, як цінова дискримінація, маржинальне ціноутворення, ціноутворення за принципом сприйнятої цінності та інші підходи для максимізації прибутковості.

Зокрема, стратегічний підхід до ціноутворення передбачає використання динамічних моделей ціноутворення, що дозволяють змінювати ціни в залежності від коливань попиту та ринкової кон'юнктури. Впровадження таких підходів як психологічне ціноутворення та цінові стратегії проникнення чи зняття вершків дають змогу адаптуватися до змін у поведінці споживачів та стимулювати збільшення обсягів продажів[4].

Зрештою, у сучасній практиці ціноутворення важливу роль відіграє інтеграція платформ цифрової аналітики та великих даних (Big Data), що допомагає підприємствам проводити більш точну сегментацію клієнтів, прогнозувати зміни у попиті та оптимізувати цінові рішення. Такий підхід дозволяє забезпечити більш глибоке розуміння ринку і швидко адаптувати стратегії ціноутворення відповідно до економічних та соціальних змін, що сприяє збереженню конкурентних переваг та підтриманню економічної ефективності підприємства.

Оптимізація каналів збуту є ключовим інструментом для забезпечення ефективного доступу до цільових клієнтів та максимізації ринкової частки компанії. Вибір каналів збуту – онлайн або офлайн – повинен базуватися на ретельному аналізі споживчих сегментів, поведінкових моделей та каналів комунікації, які є найбільш релевантними для конкретної цільової аудиторії.

Крім того, ефективне управління ланцюгами постачання є критичним для мінімізації часу та витрат на доставку товарів. Це включає оптимізацію логістичних процесів, планування запасів та впровадження сучасних технологій для моніторингу та контролю всіх етапів поставок. Завдяки інтеграції цифрових інструментів та застосуванню таких концепцій, як Just-in-Time (JIT) і Supply Chain Management (SCM), можна досягти високого рівня

оперативності та задоволення потреб клієнтів, забезпечуючи тим самим стійку конкурентну перевагу на ринку [5].

Інтегровані маркетингові комунікації (ІМС) є системним підходом до побудови уніфікованого повідомлення, яке ефективно передається через різні канали просування для забезпечення узгодженості та послідовності у взаємодії з цільовою аудиторією. Використання цифрових інструментів, таких як пошукова оптимізація (SEO), контент-маркетинг, таргетована реклама та аналітика, дозволяє значно підвищити ефективність залучення клієнтів, забезпечуючи релевантність і точність комунікації на кожному етапі їх взаємодії з брендом.

Персоналізація комунікацій, що базується на аналізі великих даних (Big Data) та алгоритмах машинного навчання, сприяє створенню релевантних пропозицій для кожного клієнта, що в свою чергу підвищує його лояльність. Розбудова довгострокових відносин із клієнтами, за рахунок таких інструментів, як CRM-системи та автоматизація маркетингу, підтримує їхню залученість та знижує рівень відтоку [6].

Механізми зворотного зв'язку, зокрема відстеження відгуків і реакцій клієнтів у соціальних мережах та через онлайн-опитування, дозволяють оперативно адаптувати стратегії та тактики відповідно до змінних потреб споживачів. Оптимізація структури відділу продажів та процесів продажу, в тому числі за допомогою автоматизації та впровадження технологій штучного інтелекту, знижує бар'єри на шляху клієнта до покупки, сприяючи підвищенню коефіцієнта конверсії. Висока обізнаність про бренд та ефективне управління його репутацією є визначальними факторами сталого успіху компанії на ринку. Прозорість та гнучкість до відгуків споживачів, а також активна участь у формуванні позитивного іміджу компанії через механізми репутаційного менеджменту, зміцнюють позиції бренду та сприяють його довготривалому розвитку [7].

Таким чином, організація комерційної діяльності сучасних підприємств потребує комплексного підходу до маркетингових стратегій, який враховує як аналітичні, так і операційні аспекти. Сучасний маркетинг базується на глибокому аналізі ринку, ретельній сегментації клієнтів, визначенні унікальної торгової пропозиції та стратегічному позиціонуванні бренду. Це дозволяє підприємствам створити релевантну та привабливу ціннісну пропозицію для споживачів і забезпечити ефективний доступ до цільової аудиторії.

Список використаних джерел

1. Краус К.М., Краус Н.М., Радзіховська Ю.М. Менеджмент і маркетинг: посібник. Київ. 2022. 241с.
2. Гузенко С., Міщенко С. УТП (унікальна торгова пропозиція) - що це і як її скласти, приклади. 2023. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/utp-unikalnoe-torgovoe-predlozhenie>
3. Микитюк П.П. Інноваційний розвиток підприємства: підручник. Тернопіль: ЗУНУ. 2023. 320 с.

4. Макаренко Н.О., Лищенко М.О. Маркетингове ціноутворення. Теоретичні основи: навч. посіб. Буринь: ПП «Буринська районна друкарня». 2020. 129 с.

5. Semenda O., Shevchenko V., Purhani S., Kharit O., Krasnostanova N. Adaptation of Logistics Companies to Functioning under the Restrictions Imposed by Military Operations. *WSEAS Transactions on Environment and Development*. 2023. vol. 19. P.558-570. DOI: 10.37394/232015.2023.19.54

6. Попко О., Філатов В. Персоналізація в сучасному маркетингу та її вплив на лояльність клієнтів. *Економіка та суспільство*. 2023. №58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-10>

7. Боковець В.В. Управління іміджем підприємства: електронний навчальний посібник комбінованого (локального та мережного) використання. Вінниця: ВНТУ. 2024. 112 с.

The impact of digital technologies on marketing activities

O.V. Makushok, Doctor of Economics, Associate Professor
Uman National University of Horticulture

In today's world, digital technologies play a key role in the current stage of human development. The digital age has fundamentally changed marketing, opening up new horizons for engaging with consumers, collecting data, personalizing content and measuring performance. The expansion of the Internet, social networks, mobile devices and analytical tools has created new opportunities and challenges for marketers worldwide [1].

It should be noted that one of the most important advantages of digital transformation is the ability of companies to collect and analyze large volumes of data about their customers. While marketers previously had to find information through methods such as surveys and focus group interviews, companies can now collect customer data from a variety of sources, including websites, online reports, social media and transactions. In the past, marketers had limited access to information about consumer behavior and preferences. Their main tool is traditional market research, which is often expensive, time-consuming and incomplete. Today, things have changed a lot, and consumers themselves leave many traces on the Internet, including online purchases, search history, and interactions on social networks, which greatly simplifies the work of marketers [2].

With powerful analytics tools, marketers can analyze data and develop customer-centric strategies to attract and retain customers. This includes creating advertisements, so if you know which websites consumers visit most and which products they are interested in, you can develop powerful online messages that will impress customers and encourage them to buy certain products. Social messengers have undoubtedly become one of the biggest innovations in digital marketing.

Platforms such as Facebook, Instagram, YouTube and Twitter not only provide brands with new channels to promote content and engage audiences, but also to establish and maintain communication with consumers. Social media has become a central platform for building communities around brands, sharing feedback and monitoring companies' reputations in real time. Marketers use social engagement strategies, effective online brand image management, and quick response to fashion trends to maintain relevance and engagement with target audiences [3].

In today's world, mobile devices have become an integral part of our lives, which also contributed to the creation of a new path in the field of marketing, namely mobile marketing. Mobile marketing is a set of activities aimed at promoting goods and services using mobile devices [4].

Mobile apps, text messages, and push notifications allow marketers to engage with consumers anytime, anywhere. Adaptation to mobile devices is not just a trend, it is a market opportunity. In an era where more and more people use smartphones for information, shopping and other activities, companies that want to stay ahead need to be able to adapt to different survival conditions, including constant changes in different products and service programs.

The application of innovative technologies in the company's activities is extremely important and requires great responsibility. To conduct effective marketing campaigns, companies need [5]:

1. Develop a clear digital marketing strategy that takes into account company goals, target audience and available resources.
2. Use a variety of marketing channels, including websites, social media and email, not just traditional methods.
3. Create content that will be interesting, informative and useful for the target audience.
4. Study and analyze data that helps companies better understand their customers and optimize marketing campaigns.
5. Record the results of marketing campaigns and monitor their effectiveness, which will allow you to identify successful strategies and those that need improvement.

Digital technologies play a key role in marketing activities, providing marketers with unprecedented opportunities. They allow you to carefully collect and analyze consumer data, connect closely with your target audience through a variety of digital channels, personalize content for better engagement, and accurately track the effectiveness of marketing initiatives in real-time. The ability to measure and optimize the results of marketing activities is one of the biggest advantages of digital technologies, which allows you to make informed decisions and maximize the return on marketing efforts.

List of used sources

1. Shpak N. O., Grabovych I. V., Soroka V. Digital and Internet marketing: relationship of concepts. Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. 2022. No. 883 (2). P. 148-153.

2. Bratko O. S., Salamon I. R. Use of digital technologies to promote products on international markets. Efficient economy. 2022. No. 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/82.pdf.

3. Raiko D.V., Paimash G.V., Krolivets I.V. The impact of information technologies on marketing strategies: analysis of trends and challenges. Economy and society. 2024. Issue No. 59. P. 1-8.

4. Yankovets T. Digital technologies for increasing the value of brands. Bulletin of KNTEU. "Economy" series. 2019. No. 4 (126). P. 85-100.

5. Letunovska N. E., Khomenko L. M. Marketing in the digital environment: a textbook. Sumy: Sumy State University, 2021. 259 p.

Особливості персональних продажів у преміальному сегменті на прикладі бренду «Hermès»

Саричева К.В., магістрант 2 року навчання освітньої програми
«Маркетинг»

Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця

Персональні продажі є доволі складним інструментом маркетингу, однак ними доволі часто користуються бренди у преміальному сегменті, продаючи предмети розкоші. Це зумовлено особливостями цільової аудиторії таких брендів, адже вона складається з заможних людей з високим статусом у суспільстві, які потребують особливого ставлення до них. Крім цього, ціна товарів у люксовому сегменті більшою частиною складається з додаткової вартості. Продавець може встановити високу ціну за умови її обґрунтування споживачеві. Таким обґрунтуванням слугує винятковий сервіс, обмеженість та унікальність товарів, виготовлення за допомогою ручної праці, а також історія, цінності та додатковий сенс, який вкладається у товар. Донесення цього обґрунтування до споживача зазвичай здійснюється за допомогою декількох каналів, одним з яких виступає персональний продаж.

Метою даної роботи є дослідження ролі персональних продажів у маркетинговій стратегії брендів преміального сегменту на прикладі «Hermès».

Бренди у преміальному сегменті орієнтуються у першу чергу на формування та підтримку відносин з лояльними клієнтами, які вже неодноразово здійснювали купівлю. Особисті продажі при цьому відіграють важливу роль у встановленні та утриманні емоційного зв'язку між клієнтом та брендом. Таким інструментом користується бренд «Hermès», який виробляє та продає одяг, взуття та аксесуари у люксовому сегменті.

Бренд «Hermès» був заснований у 1837 році [3]. Це сімейна справа, яка почалася з виробництва екіпірування для коней. На початку 20 століття «Hermès» випустив першу шкіряну сумку, а наразі асортимент містить більше 80 моделей сумок. Флагманськими моделями є «Birkin» (створена у 1983 році) та «Kelly» (створена у 1930-х роках). Ці моделі є предметом бажання багатьох

споживачів, але тільки вузьке коло клієнтів дійсно зможе їх купити. Головною перепорою для купівлі є невисока ціна (вартість вживаних сумок «Birkin» на сайті «Farfetch» варіюються у межах від 14 723 до 226 734 дол. США [1]) та не лімітованість випуску даних сумок, а штучне обмеження продажу з боку самого бренду. У цій політиці особисті продажі відіграють центральну роль.

Для того, щоб придбати флагманський товар «Hermès», покупець має пройти довгий шлях для побудови довірливих відносин з певним консультантом та створення історії купівель. Кожний клієнт може проходити через різні негласні вимоги для отримання бажаного товару. Зазвичай вони включають купівлю декількох товарів, які не мають високого попиту (предмети декору, посуд, екіпірування для коней), та налагодження дружніх відносин з консультантом. Деякі клієнти запрошують консультантів на вечері та дарують подарунки, щоб завоювати прихильність. Після тривалого періоду, протягом якого клієнт виконує ці дії, його можуть додати у лист очікування і згодом винести сумку. Вона не обов'язково буде у потрібному розмірі та кольорі.

Таке ставлення до споживачів може здаватися неповажним, однак тільки невелика частка клієнтів відмовляється від участі у цій процедурі для купівлі бажаної сумки. «Hermès» не змінює дану маркетингову стратегію, оскільки вона створює атмосферу недосяжності й виключної бажаності товарів бренду, що робить його головним гравцем у преміальному сегменті ринку моди.

Потенційному клієнту важливо, коли менеджери з продажів всю увагу концентрують на його потребах, адже індивідуальний підхід є найголовнішим чинником у комунікаційному зв'язку, що підвищує шанси купівлі продукції і задоволення покупця хорошим обслуговуванням [2]. Однак у комунікації консультанта «Hermès» зі споживачем такого не відбувається. Натомість, для згладжування негативного ефекту від цієї стратегії бренд запрошує своїх постійних клієнтів на різноманітні закриті заходи. «Hermès» створює багату культуру бренду, яка резонує з цільовою аудиторією, демонструючи свою історію, співпрацюючи з художниками та куруючи виставки [4]. Такий баланс дозволяє «Hermès» не виводити спірну стратегію продажів з використання.

Отже, особисті продажі є важливим маркетинговим інструментом для брендів у преміальному сегменті, оскільки вони сприяють побудові більш глибоких взаємовідносин між брендом та споживачами. «Hermès» використовує особисті продажі у нестандартній варіації, вимагаючи від клієнтів виконання негласних правил. Така політика може здаватися спірною, однак баланс між цим підходом та іншими маркетинговими діями бренду тільки зміцнює лояльність клієнтів та посилює бажання цільової аудиторії заволодіти товарами «Hermès».

Список використаних джерел

1. Добірка сумок «Birkin» на сайті «Farfetch». URL: <https://www.farfetch.com/uk/shopping/women/search/items.aspx?ffref=Search%7C%7C%7C%7C%7C&qr=3&sort=4&q=birkin> (дата звернення: 04.11.2024)
2. Орлова В.М., Кузьменко О.В., Сергєєва О.Р. Особистий продаж у торгівлі як складова комунікації з клієнтом. *Європейський вектор*

економічного розвитку. 2022. № 1 (32). С. 67-79. URL: https://www.researchgate.net/publication/362459752_PERSONAL_SALES_IN_TRADE_AS_A_COMPONENT_OF_COMMUNICATIONS_WITH_THE_CLIENT (дата звернення: 04.11.2024)

3. Офіційний сайт «Hermès». URL: <https://www.hermes.com/us/en/content/271292-contemporary-artisans-since-1837/> (дата звернення: 04.11.2024)

4. Xingnuo Pan. Crafting Luxury Marketing Strategy: Strategic Integration of Sustainability and Market Leadership of Hermes. *Proceedings of ICEMGD 2024 Workshop: Decoupling Corporate Finance Implications of Firm Climate Action*. 2024. Volume 11. URL: <https://www.ewadirect.com/proceedings/aemps/article/view/14346/pdf> (дата звернення: 04.11.2024).

Sales Promotion: Methods and Influences in the Modern Market

Bortnyk T.I., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Uman National University of Horticulture

Sales promotion is a marketing technology that marketing classic F. Kotler called "short-term incentive measures to encourage the purchase or sale of goods or services" [1, p. 532]. This technology differs from advertising, the purpose of which is the formation of demand and attracting long-term attention of the consumer and influencing him in the long term, in that in the process of stimulating sales it is necessary to: effectively and quickly attract the attention of the consumer; encourage him to make an immediate purchase; strengthen the informational effect that remains after the performed action. Therefore, the main focus in the sales promotion process is on the organization of various promotions aimed at promoting the product on the market. As a rule, the basis of such promotions is to provide information to the consumer about some special distinctive properties of the promoted product, supported by all kinds of incentives to purchase.

The following main methods of sales promotion are distinguished: price manipulation (price reduction, discounts, preferential coupons with the right to a discount, incentive loans, money-back guarantees in case the product does not fit); in-kind encouragement (holding tastings, providing free samples of products, giving small gifts to those present at the promotion, providing a set of products with a discount, accepting an outdated product as a payment for the purchase of a new one); game forms (contests at points of sale; contests on television, radio, in newspapers; lotteries of all kinds); special forms (provision of free demonstration and inspection of goods, distribution of various informational materials, conducting surveys in the places of action, merchandising).

Every day, thanks to the creativity of marketers and traders, all new forms and tools for product promotion on the market appear. Just as in the case of advertising, the effect of sales promotion is rather difficult to "measure", since during the promotion, consumer behavior is influenced by a wide variety of factors, from which it is difficult to separate the effect of these promotions [2].

Sales promotion measures are aimed at the buyer, who is already familiar with the properties of the product in practice, so the task of sales promotion measures is to encourage subsequent purchases of the product, large batches of it, and to promote the establishment of permanent long-term relationships.

Sales promotion measures are divided into those aimed at buyers, sellers of goods, and intermediaries.

Sales promotion measures aimed at buyers consist of offering a commercial benefit to those who buy a product under certain conditions. Such a benefit can be discounts for the volume of the purchased batch of goods, the frequency of buying a certain number of products, the possibility of granting a loan, waiving the initial payment, even a "gift" of a certain amount of money during the purchase of the product, free distribution of product samples in the calculation of the purchase of a large batch, free transfer goods for use "for testing", acceptance of used goods as the first payment for new goods.

Sales promotion measures include presentations of new products for potential buyers, press conferences about the introduction of a new product to the market. One of the most effective sales promotions is a price reduction that is widely publicized through the mass media.

Sales promotion measures aimed at sellers are aimed at achieving high sales figures, for which monetary incentives are used, additional vacation days are provided, trips are arranged at the company's expense, and valuable gifts are awarded.

Sales promotion measures aimed at intermediaries encourage them to sell goods with maximum energy, to expand the circle of buyers. Intermediaries are supplied free of charge or on preferential terms with special equipment for customer service, discounts are made on the sales price, part of the expenses related to advertising activities are reimbursed, mobile service points are provided, etc.

The coronavirus pandemic and the war in Ukraine have had a significant impact on sales promotion, in particular bringing several new methods of sales promotion that have become very popular. Here are some of them:

1. Social media marketing: Using platforms such as Instagram, Facebook, TikTok to promote products and services through user interaction.
2. Influencers and Brand Ambassadors: Engaging celebrities to promote products or services through their platforms.
3. Content marketing: creating interesting and useful content that attracts attention and attracts buyers.
4. Personalized marketing: using customer data to create personalized offers and advertising.
5. Interactive campaigns: using interactive tools such as games, surveys and contests to attract buyers.

6. Shopping bots: using shopping bots to automate the purchase and sales process.

7. Virtual and Augmented Reality (VR/AR): Using VR and AR to create new forms of customer interaction.

Such measures allow companies to quickly respond to changes in the market and consumer needs, which has become especially important in the conditions of a pandemic and war.

References:

1. Marketing management: Textbook / F. Kotler, K.L. Keller, A.F. Pavlenko et al. K.: Khimgest Publishing House, 2008. 720 p.

2. Garkavenko S. S. Marketing: textbook. K.: Libra, 2004. 712p.

Impact of COVID-19 on Global Marketing Strategies

Korman I.I., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Uman National University of Horticulture

The COVID-19 pandemic has radically changed global marketing strategies. Companies are forced to adapt to new market realities, focusing on digitalization, flexibility and personalization of communications.

Restrictions caused by the pandemic have led to changes in consumer behavior. They have increasingly started to prefer contactless digital channels for shopping, especially in the electronics, apparel and food segments. Consumers were looking for fast and convenient ways to deliver goods to their homes, which led to an increase in demand for courier and logistics services. Shoppers have begun to pay more attention to safety measures when visiting stores, expecting compliance with sanitary standards and social distancing.

The COVID-19 pandemic has led to a rapid shift to remote work and remote sales, requiring companies to adapt quickly. Businesses had to digitize their processes, establish effective online communication and cooperation, and develop new sales and marketing channels. This test became especially difficult for traditional offline companies that had no previous experience in digital transformation. However, quick adaptation to the new reality allowed them to persist and even strengthen their position in the market.

Social media, e-mail, websites, instant messengers have become key channels for establishing contact with consumers during the pandemic. The collection and analysis of data on audience behavior allows for the creation of more personalized content and offers. The transition of consumers online has stimulated the development of tools for online sales, ordering and delivery.

The COVID-19 pandemic has forced brands to rethink their marketing strategies and positioning approaches. The focus has shifted to strengthening communication with customers, demonstrating social responsibility and adapting to new consumer needs.

It is necessary to rethink key messages, visual identity and communication channels to match the new reality in the market.

Brands adapt their products and services to meet the individual needs of consumers using data about their preferences and behavior. Companies implement innovative solutions that expand the capabilities and convenience of their products, making them more attractive to customers. The combination of physical and digital elements in products allows you to create unique offers that meet new market trends. Consumers prefer environmentally friendly, renewable and ethical products, so companies are introducing innovative solutions in this direction.

Optimization of supply chains includes 3 stages:

1. Creating flexible and adaptive supply chains that can quickly respond to disruptions and changes in demand.

2. Collaborating with multiple suppliers to reduce risk and ensure uninterrupted supply.

3. Implementation of modern technologies, such as data analytics and automation, to optimize supply chains.

Companies that were able to quickly adapt to sudden changes in the market were able to maintain their positions and even increase sales during the pandemic. Enterprises that were able to flexibly rebuild their operational and marketing processes were able to effectively meet the needs of customers even in the conditions of new realities. Companies that had a clear contingency plan were better prepared for the challenges posed by the COVID-19 pandemic.

Social responsibility of brands has gained special importance. Brands that demonstrate social responsibility often gain more trust and respect among consumers. This helps strengthen their reputation and creates a strong emotional connection with the audience. The participation of brands in charity projects, environmental initiatives or social programs allows them to integrate more deeply into the life of local communities and strengthens the connection with customers. Socially responsible brands demonstrate a commitment to the principles of sustainable development and environmental protection, which is becoming increasingly important for conscious consumers.

Consequently, the COVID-19 pandemic has demonstrated the importance of flexible marketing strategies that can quickly adapt to changing market conditions. Investing in digital channels and tools is becoming key to effective remote marketing. Companies need to rethink their offerings and positioning to better meet consumer needs in times of crisis. Brands need to demonstrate their social awareness and willingness to support communities, which in the long run builds customer loyalty.

References:

1. Letunovska, N., Khramova, K., & Yasnikovskiy, A. (2024). THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE MARKET OF CONSUMER GOODS IN DIFFERENT REGIONS: GLOBAL CHANGES IN MARKETING STRATEGIES IN SOCIAL NETWORKS. Mechanism of an Economic Regulation, (2 (104), 18-28. <https://doi.org/10.32782/mer.2024.104.02>.

2. Dolbneva, D.V. (2020), The impact of COVID-19 on the world economy. World economy and international relations. available at: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy2020-1_0-pages-20_26.pdf (access date: 03.11.2024).

3. Pronko L. M., Tokar K. S. (2022) Marketynhova stratehiia u formuvanni konkurentospromozhnosti pidpriiemstva [Marketing strategy in the formation of the competitiveness of the enterprise]. Efektyvna ekonomika. №4. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.4.73.

4. Makushok O.V., Korman I.I., Lementovska V.A. Practical aspects of forming an effective marketing strategy. Investments: practice and experience. No. 13. 2023. p. 67-72. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.13.67> URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1765> (access date: 03.11.2024).

Індивідуалізація національної продукції через маркування на прикладі програми «Зроблено в Україні»

Палієнко Т.П., доктор філософії з економіки,
старший викладач кафедри економічної теорії
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Глобалізація світової економіки створює як нові можливості, так і виклики для національних виробників товарів та послуг. Одним із способів посилення конкурентоспроможності вітчизняної продукції є індивідуалізація національної продукції через спеціальне маркування та просування під національним брендом. Показовим прикладом такої ініціативи в нашій країні є державна політика «Зроблено в Україні» в рамках якої наявна окрема програма щодо маркування. Мета програми полягає в державному заохочуванні споживачів обирати товари національного виробництва шляхом надання виробникам можливості маркувати свою продукцію логотипом «Зроблено в Україні», що полегшує ідентифікацію та підвищує попит на українські товари [1]. За дослідженням ДП «Укрпромзовнішекспертиза», до 40% вартості українських товарів повертається у вигляді доходів до бюджету, а заміщення імпортованих харчових продуктів потенційно збільшує податкові надходження на 25 млрд грн щорічно [2]. Відповідно маркування продукції логотипом «Зроблено в Україні» сприяє розпізнаванню українських товарів на ринку, а також підвищенню конкурентоспроможності національних виробників. 1530 відомих українських виробників, такі як: «Яготинське», «Молокія» і «Верес», активно долучилися до програми, адже їхні податкові надходження до бюджету складають до 80% від загальної вартості продукції [2; 6]. Також варто зауважити, що така підтримка не тільки забезпечує ріст економіки, а й сприяє створенню нових робочих місць

Загалом ідея створення національного бренду продукції не нова, такі ініціативи є поширеними серед багатьох країн світу. Наприклад, маркування «Made in China» вже стало впізнаним брендом у всьому світі, особливо на товарах широкого вжитку, «Made in Germany» стало символом якості та інновацій, а «Made in Japan» асоціюється з високою технологічністю. Відповідно маркування «Зроблено в Україні» не лише підвищує впізнаваність національних товарів, а й додасть їм цінності на міжнародному ринку, відповідаючи європейським вимогам щодо ідентифікації місця виробництва та сприяючи інтеграції України до Європейського Союзу [3, дод. II].

Зниження позицій України в рейтингу «Індекс національних брендів» (Nation Brands Index (NBI)) від Anholt-Ipsos також підкреслює важливість зміцнення національного бренду в сучасних умовах (рис. 1). Ініціатива маркування «Зроблено в Україні» є одним із засобів для підвищення іміджу країни за кордоном, адже чітка ідентифікація української продукції допомагає покращити її сприйняття на міжнародних ринках.

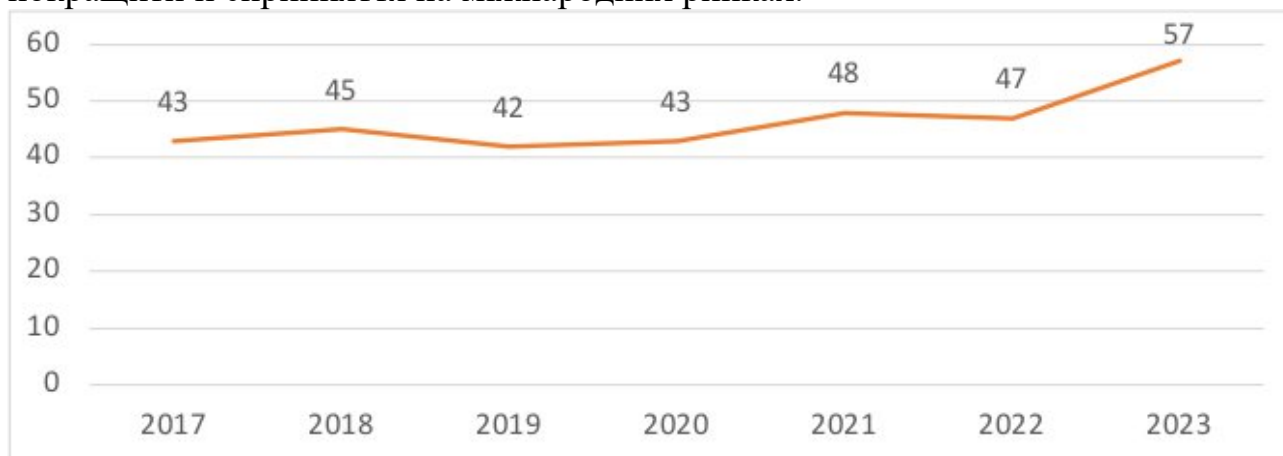

Рис. 1. Позиція України в рейтингу «Індекс національних брендів»

Джерело: створено автором на основі [4, с. 13]

Згідно з даними Міністерства, за 6 місяців програми, логотип «Зроблено в Україні» отримали понад 26 млн українських товарів з різних галузей – від харчової промисловості до машинобудування та легкої промисловості [5]. Окрім легкого ідентифікування товарів та свідомого вибору на користь вітчизняної продукції, маркування ще допомагає повернути частину коштів в рамках програми «національний кешбек», сума якого сягає вже більш 219 млн грн [6].

Отже, маркування в рамках програми «Зроблено в Україні» є важливим кроком до індивідуалізації та підтримки національної продукції. Завдяки цій ініціативі українські товари стають більш конкурентоспроможними, сприяючи розвитку економіки та соціальної стабільності шляхом створення нових робочих місць. Нанесення затвердженого державою логотипу на продукцію допомагає українським споживачам легко ідентифікувати вітчизняні товари на ринку, що стимулює попит на них, збільшує податкові надходження до державного бюджету та частково компенсує витрати на продукцію, забезпечуючи додаткові стимули для споживачів і виробників.

Список використаних джерел

1. М-во економіки України. Зроблено в Україні. *Мінекономіки*. URL: <http://surl.li/ufnein> (дата звернення: 08.11.2024).
2. М-во економіки України. «Усі в плюсі, коли зроблено в Україні»: до кампанії з підтримки українських виробників долучились ритейлери | Міністерство економіки України. *Мінекономіки*. URL: <http://surl.li/ynqfpx> (дата звернення: 08.11.2024).
3. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 853/2004 від 29 квітня 2004 року про встановлення спеціальних гігієнічних правил для харчових продуктів тваринного походження: Регламент Європ. Союзу від 29.04.2004 № 853/2004: станом на 26 лип. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a99#Text (дата звернення: 08.11.2024).
4. Ipsos. The Anholt-Ipsos Nation Brands Index. 2023. 31 с. URL: <http://surl.li/spered> (дата звернення: 09.11.2024).
5. Ukrinform. Маркуванням «Зроблено в Україні» позначені 26 мільйонів товарних позицій - RAU. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <http://surl.li/atznca> (дата звернення: 08.11.2024).
6. Зроблено в Україні. Маркування товарів. *Зроблено в Україні*. URL: <https://madeinukraine.gov.ua> (дата звернення: 08.11.2024).

Трансформація зовнішнього середовища маркетингу франчайзингового бізнесу в Україні під час повномасштабної війни

Нестерчук Н.В., здобувачка вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах економічного розвитку маркетингові системи постійно змінюються та адаптуються до потреб ринку, цим самим відкриваються нові можливості для суб'єктів підприємницької діяльності. Ефективність маркетингу вже не обмежується лише просуванням продукції чи послуг — сьогодні він є комплексним інструментом для розширення бізнесу та зміцнення його позицій на ринку. Однією з важливих складових маркетингової стратегії стала модель франчайзингу, яка дозволяє підприємствам швидко масштабуватися, підвищувати впізнаваність бренду та залучати нових клієнтів, використовуючи перевірену систему маркетингових, операційних та управлінських підходів.

Починаючи з кінця ХХ століття, набуває все більшої популярності серед підприємств новий спосіб розвитку міжнародного бізнесу — франчайзинг. Сучасні тенденції у розвитку світової економіки та глобалізації надають компаніям можливість виходити на міжнародні ринки, і франчайзинг виступає одним із таких шляхів. Використання франчайзингових мереж дозволяє

розширити обсяги продажів, максимізувати прибуток та збільшити рівень зайнятості серед населення.

Франчайзинг являє собою один з небагатьох інструментів розвитку бізнесу, який вже давно і ефективно «працює» в світі, у тому числі і в нашій країні, де цей спосіб організації бізнесу активно розвивається [1, с. 21].

Війна з росією гостро поставила питання про виживання більшості великого, середнього та малого бізнесу в Україні. Багато українських підприємств в умовах війни зіткнулися одночасно з широким колом проблем, з якими раніше не стикалися.

Більшість із них можна підсумувати таким чином:

- втрата бізнесу через анексію територій України та, відповідно, захоплення активів;
- втрати бізнесу та активів через їх фізичне знищення після обстрілу;
- неможливість ведення бізнесу через територіальну близькість до лінії фронту;
- виїзд ключових співробітників з України або їх переїзд на більш безпечні території;
- труднощі з логістикою.

Дослідження поточного стану та прогнозування подальших тенденцій у розвитку франчайзингового сектору України у період війни є ключовим аспектом для розкриття можливостей та виявлення потенціалу національного ринку (табл. 1).

Таблиця 1 – Тенденції розвитку франчайзингового бізнесу на території України в умовах війни

Тенденція	Характеристика
Зменшення кількості франчайзі-гравців на ринку	У зв'язку зі складною економічною та політичною ситуацією в країні, деякі франчайзі-бренди вибули з ринку або зупинили свою діяльність.
Збільшення інтересу до малого бізнесу	У зв'язку зі складною економічною ситуацією, більшість підприємств звертає увагу на підтримку малого бізнесу. Франчайзинг може стати ефективним інструментом для підтримки малого бізнесу, дозволяючи знизити витрати на розробку та запуск бізнесу.
Розширення сфери застосування франчайзингу	Сьогодні франчайзинг використовується в різних галузях бізнесу, від готельного бізнесу та ресторанного бізнесу до фінансових та логістичних послуг. Розширення сфери застосування франчайзингу може допомогти збільшити кількість гравців на ринку та залучити нові інвестиції.

Збільшення кількості лояльних клієнтів	Високий рівень лояльності клієнтів може стати важливим фактором успіху в умовах війни. Франчайзинговий бізнес може підвищити рівень лояльності клієнтів завдяки встановленому бренду та єдності стандартів обслуговування клієнтів. Це дозволяє залучити більше клієнтів та збільшити доходи.
Розвиток онлайн франчайзингу	Умови війни та карантинні обмеження змусили багато бізнесів переходити на онлайн-формат. Франчайзинг не став винятком. Розвиток онлайн франчайзингу може допомогти розвитку франчайзингу в цілому, збільшивши його обсяги та залучивши нових гравців.
Збільшення ролі логістики	Логістика є важливим елементом франчайзингового бізнесу, оскільки забезпечує постачання товарів та послуг в умовах війни. Збільшення ролі логістики може допомогти забезпечити ефективність франчайзингового бізнесу та його успішний розвиток в умовах війни.

Джерело: побудовано на основі [2].

Франчайзери, що зможуть адаптуватись до цих трендів, матимуть значні переваги на конкурентному ринку. Наприклад, інтеграція електронної комерції дозволить залучити більше клієнтів, а автоматизація процесів зменшить операційні витрати. Водночас, сталий розвиток і використання VR/AR технологій підвищать привабливість брендів серед споживачів, що підтримують інновації та екологічну відповідальність.

Попри війну більшість франчайзингових мереж зуміли зберегти своє функціонування у складний час війни. Це стало можливим завдяки їхній гнучкості та здатності швидко адаптуватися до нових умов. Багато компаній впровадили нові стратегії, такі як розвиток онлайн-торгівлі та доставки, щоб задовольнити потреби клієнтів у безпечних умовах. Крім того, франчайзери активно підтримували своїх франчайзі, надаючи фінансову допомогу та консультації щодо антикризового управління. Ці заходи допомогли зберегти стабільність бізнесу та забезпечити безперервність послуг, що стало критично важливим для споживачів.

Список використаних джерел:

1. Амеліна І. В. Розвиток франчайзингової діяльності в Україні. *Економіка і регіон*. 2015. № 2. С. 21–24.
2. В пошуках франшизи. Які бізнеси зацікавлені запускати підприємці в Україні та за кордоном. URL: <https://delo.ua/business/v-posukax-fransizi-yaki->

Маркетингові інструменти підвищення конкурентоспроможності на ринку поштових послуг

Лементовська В.А., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Війна в Україні внесла значні корективи у всі сфери життя, в тому числі й у логістику. Ринок поштових послуг зазнав суттєвих змін, пов'язаних з необхідністю адаптації до нових умов, забезпечення безпеки та підтримки економіки країни. Дослідження маркетингових інструментів в таких умовах є надзвичайно актуальним, оскільки дозволяє: оцінити вплив війни на ринок, розробити ефективні стратегії адаптації, підтримати розвиток економіки країни.

Лідерами ринку поштових послуг в Україні є: Нова Пошта, Укрпошта, Meest Express. Компанії, що працюють у цій галузі, змушені були швидко адаптуватися до нових умов та викликів.

Одним з найважливіших трендів став стрімкий розвиток цифрових технологій. Поштові компанії активно впроваджують мобільні додатки, веб-платформи для відстеження посилок та онлайн-оплати. Це дозволяє клієнтам зручно оформляти замовлення, відслідковувати їх рух і взаємодіяти з компанією без необхідності відвідування відділення. Крім того, все ширше застосування знаходить штучний інтелект та роботизація, що дозволяє оптимізувати процеси сортування та доставки.

Паралельно з цим спостерігається зростання ролі мікрофульфілменту та локальних хабів. Компанії створюють невеликі склади в густонаселених районах, що дозволяє скоротити час доставки та підвищити зручність для клієнтів. Також популярним стає партнерство з роздрібними мережами, коли магазини виконують функцію пунктів видачі замовлень. Це особливо актуально в умовах, коли частина поштових відділень може бути тимчасово недоступна.

Зростання електронної комерції, яке спостерігалось ще до війни, лише посилилося. Cross-border доставка стала користуватися більшим попитом, що спонукало поштові компанії розширювати географію своїх послуг та спрощувати процедури оформлення міжнародних відправлень.

Важливим трендом є також орієнтація на сталий розвиток. Компанії все більше уваги приділяють використанню екологічно чистих матеріалів для упаковки, оптимізації маршрутів доставки з метою зменшення викидів та паливного споживання. Соціальна відповідальність бізнесу також стає все

більш важливою, і багато компаній підтримують місцеві громади та беруть участь у благодійних проектах.

Індивідуалізація послуг – ще один важливий тренд. Клієнти все більше очікують персоналізованих пропозицій та гнучких умов доставки. Компанії, які зможуть задовольнити ці потреби, матимуть значну конкурентну перевагу.

Війна внесла свої корективи і в ці процеси. Компаніям довелося адаптуватися до нових маршрутів доставки, забезпечити безпеку своїх працівників та підтримувати економіку країни. Незважаючи на всі труднощі, ринок поштових послуг в Україні продовжує розвиватися, і ті компанії, які зможуть швидко адаптуватися до нових умов та запропонувати клієнтам якісні послуги, матимуть всі шанси на успіх.

Важливо зазначити, що ринок поштових послуг в Україні є динамічним і постійно змінюється. Компанії змушені адаптуватися до нових умов, що викликані як загальносвітовими трендами, так і специфічними умовами українського ринку.

Для підвищення конкурентоспроможності на ринку поштових послуг під час війни рекомендуємо використовувати наступні маркетингові інструменти:

1. Цифровий маркетинг: Використання соціальних мереж, електронних розсилок та контент-маркетингу для підтримки взаємодії з клієнтами та інформування про зміни у послугах.

2. CRM-системи: Управління взаємовідносинами з клієнтами для персоналізації послуг і підвищення лояльності.

3. Омніканальна стратегія: Інтеграція онлайн та офлайн каналів для забезпечення безперебійного обслуговування клієнтів.

4. Гнучка цінова політика: Спеціальні пропозиції та знижки для стимулювання попиту в умовах економічної нестабільності.

5. Партнерські програми: Співпраця з іншими компаніями для розширення спектру послуг і підвищення конкурентних переваг.

6. Інтерактивний клієнтський сервіс: Використання чат-ботів і швидких способів комунікації для оперативного вирішення питань клієнтів.

7. Соціальна відповідальність та підтримка громади: Ініціативи з допомоги місцевим громадам і благодійні проекти для підвищення репутації компанії.

8. Аналітика та Big Data: Використання даних для прогнозування попиту, оптимізації маршрутів доставки та адаптації маркетингових стратегій під реалії війни.

9. Реклама в пошукових системах (SEM): Цільова реклама для залучення нових клієнтів і збільшення видимості бренду.

10. Впровадження інноваційних технологій: Використання мобільних додатків та інструментів для відстеження посилок у реальному часі, що підвищує зручність для клієнтів.

Ці інструменти допоможуть компаніям залишатися конкурентоспроможними навіть в умовах складної економічної ситуації та війни.

Отже, війна стала серйозним випробуванням для ринку поштових послуг в Україні. Компанії змушені були швидко адаптуватися до нових умов, впроваджуючи інноваційні рішення та фокусуючись на потребах клієнтів. Цифрова трансформація, індивідуалізація послуг та партнерства стали ключовими факторами успіху. Для подальшого розвитку ринку необхідно продовжувати інвестувати в технології, розширювати спектр послуг та підтримувати високий рівень сервісу.

Цифрові технології в маркетинговій діяльності аграрних підприємств: переваги та недоліки

Мельник В.М. – аспірант

Панчук М.О. – аспірант

Уманський національний університет садівництва

Аграрний сектор є основою економіки України, що прославилася родючими чорноземами та значним експортом зернових культур, олійних насіннь та інших продуктів сільського господарства. Розвиток маркетингу в українському аграрному секторі тісно пов'язаний з економічними, технологічними, соціальними й політичними змінами як усередині країни, так і на міжнародному рівнях. Сучасні трансформації маркетингу в аграрному секторі яскраво відображають глибокі зміни, що відбуваються у світовому сільському господарстві. Перехід від традиційних маркетингових практик до інноваційних, технологічно орієнтованих підходів обумовлений не лише змінами у попиті й вподобанні споживачів, але й цифровою трансформацією.

Застосування цифрових технологій у маркетингу результатів підприємств підвищувати конкурентоспроможність, раціонально використовувати ресурси та ефективніше взаємодіяти з цільовими аудиторіями. Digital-маркетинг в аграрній сфері зараз є не просто модною тенденцією, а необхідністю, що зумовлена швидкими змінами в поведінці споживачів і технологічними інноваціями. Ці процеси також сприяють зростанню обсягів та зміцненню значення сталих практик у сучасному сільському господарстві.

Застосування діджитал-інструментів у маркетинговій діяльності має багато переваг для аграрних підприємств. Підвищення якості сервісу; покращений зв'язок зі споживачами; покращений імідж організації; оптимізація цін; прозорість внутрішніх і зовнішніх процесів компанії і підвищення лояльності клієнтів є основними способами досягти цього [1].

В українському агропромисловому секторі впровадження цифрового маркетингу може стати ефективним інструментом для просування продукції та збільшення конкурентоспроможності. Однією з основних переваг цифрового маркетингу є можливість точного налаштування цільової аудиторії та аналізу результатів діяльності, що дозволяє швидко ввести корективи в маркетингову стратегію та підвищити її ефективність [4].

Використання цифрових технологій у маркетингу аграрних підприємств має свої переваги та недоліки. Переваги цифрових технологій у маркетингу аграрних підприємств демонструють, як вони сприяють налагодженню ефективної комунікації з клієнтами через різні канали, зокрема соціальні мережі, електронну пошту та веб-сайти. Завдяки цифровим маркетинговим кампаніям можна не тільки зміцнити позиції бренду, але й залучити ширшу аудиторію, що позитивно впливає на обсяг продажів. Цифрові інструменти також дають можливість аналізувати результати маркетингових активностей та коригувати їх для підвищення ефективності. Порівняно з традиційними методами, такими як телебачення чи друковане видання, онлайн-реклама може бути більш результативною і менш затратною.

Серед недоліків використання цифрових технологій – швидкий темп їх розвитку, що змушує підприємство постійно оновлювати свої маркетингові стратегії та інструменти. Висока доступність цифрових платформ призводить до зростання конкуренції в маркетинговому просторі. Зростаючі обсяги збору й обробки даних також несуть ризики для приватності клієнтів і можуть призвести до витоку чи втрати даних через кібератаки. Крім того, взаємодія з клієнтами через цифрові канали іноді може позбавити особистого спілкування, що в деяких випадках є перевагою.

Отже, незважаючи на наявність деяких недоліків, цифрові технології забезпечують аграрним підприємствам суттєві переваги в усіх сферах діяльності — від виробництва до маркетингу та логістики. Завдяки їм можна ефективніше використовувати ресурси, підвищувати якість продукції, оптимізувати бізнес-процеси та зміцнювати конкурентні позиції на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. Ільченко Т. В. Маркетингова стратегія діяльності аграрних підприємств в умовах діджиталізації // Економіка та суспільство. 2021. Вип. 26. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-21>
2. Пахуча Е.В., Афанасьєва О.П., Куліш Г.О. Цифрові технології в маркетинговій діяльності аграрних підприємств: напрям забезпечення стійкості бізнесу // Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 12. С.155-161 URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Inv+12-2024_St23.pdf
3. Петренко О.І. Інтеграція цифрових технологій у маркетингову стратегію аграрних підприємств: організаційно-економічний підхід // Економіка та суспільство. 2024. Вип. 65. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/INTEGRACIA_CIFROVIN_TEHNOLOGIJ_U_MARKETINGOVU_STRA.pdf
4. Семенда О.В., Корман І.І. Інструменти лідогенерації в цифровому маркетингу для формування попиту споживачів // Ефективна економіка. 2023. № 2. URL: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.22>

СЕКЦІЯ 5. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Розвиток системи мотивації праці в підприємствах

Бутко Н. В., к.е.н., доцент

Снурніков А.К., здобувач вищої освіти ОС «магістр»

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Система мотивації праці є ключовим інструментом для ефективного використання ресурсів і максимального розкриття кадрового потенціалу підприємства. Основна мета процесу мотивації полягає у досягненні максимальної продуктивності наявних трудових ресурсів, що сприяє підвищенню загальної ефективності та прибутковості діяльності кожного підприємства.

Нині для більшості суб'єктів підприємництва надзвичайно важливо впроваджувати нові механізми господарювання, орієнтовані на ринкову економіку, а також зберігати стабільність виробничих процесів у динамічних умовах зовнішнього та внутрішнього середовища їх функціонування. Для досягнення цих цілей необхідно створити ефективну систему мотивації праці, яка відповідатиме ринковим умовам і забезпечить успішний розвиток підприємств, що своєю чергою сприятиме розвитку економіки країни.

Мотивація є процесом стимулювання працівників до ефективної діяльності, орієнтованої на досягнення цілей суб'єкта підприємницької діяльності шляхом формування відповідних мотивів. Вона виражає прагнення співробітників задовольнити свої потреби через трудову діяльність [2, с. 385].

В Україні наразі застосовують лише окремі елементи мотивації праці, що підкреслює необхідність створення цілісної мотиваційної системи для персоналу підприємств. Така система має бути спрямована на розвиток трудового потенціалу працівників і підвищення результативності діяльності суб'єктів підприємництва у цілому. Тому, на рівні підприємства система мотивації має відповідати наступним вимогам [3, с. 375]:

- створення рівних можливостей для зайнятості та кар'єрного зростання, орієнтованих на результативність праці;
- узгодження розміру оплати праці з досягнутими результатами та визнання особистого внеску в спільний успіх;
- забезпечення умов для охорони здоров'я, безпеки праці та добробуту працівників;
- надання можливостей для підвищення професійної кваліфікації та реалізації здібностей співробітників;
- підтримка атмосфери довіри і зацікавленості у досягненні загальних цілей.

Наукова спільнота визначає широкий спектр мотиваційних чинників, серед яких виділяються [4]: фінансове забезпечення, кар'єрне зростання, суспільне визнання, самовираження та самореалізація.

Для впровадження ефективної системи мотиваційного управління на підприємстві необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає різноманітні мотиваційні чинники. Така система повинна бути зрозумілою та доступною для працівників, а також гнучкою, щоб можна було відразу заохочувати за кожен позитивний результат. Розміри винагороди мають бути не лише економічно виправданими, але й психологічно мотивуючими.

Система мотивації повинна базуватися на низці вимог, що сприятимуть стимулюванню працівників до продуктивної діяльності, покращуватимуть показники роботи та зменшуватимуть плинність кадрів. У мотиваційній системі важливо враховувати різноманітні фактори, такі як вік, професійні навички, рівень освіти та стать співробітників, оскільки ці аспекти часто впливають на співвідношення мотивів у колективі підприємства. Важливо періодично аналізувати суспільне значення цих мотивів, наприклад, визначати, які аспекти мотивації є більш значущими для чоловіків і жінок.

Отже, вдало організована мотиваційна система є ключовим чинником, що сприяє розвитку та прогресу підприємства. Така система повинна орієнтуватися на досягнення кінцевого результату, бути справедливою, простою та зрозумілою для кожного співробітника в межах суб'єкта підприємницької діяльності.

Крім того, система мотивації має бути гнучкою і пристосовуватися до змін. У випадку змін на ринку, всередині суб'єкта підприємництва або змін у цілях і завданнях, керівники повинні швидко приймати рішення для оптимізації та адаптації мотиваційного управління до нових умов як зовнішнього, так і внутрішнього середовища.

Таким чином, система мотивації праці відіграє одну з провідних ролей серед внутрішніх факторів, що впливають на зростання і розвиток підприємства.

Список використаних джерел

1. Васюта В.Б., Бульбаха Л.І. Мотивація праці персоналу на підприємстві в сучасних умовах господарювання. Ефективна економіка. 2016. №6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua> (дата звернення: 23.10.2024).
2. Шваб Л.І. Економіка підприємства: Навчальний посібник для ВНЗ. 3-є вид. К.: Каравела, 2008. 584 с.
3. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф.Покропивного. Вид. 3-тє, без змін. К.: КНЕУ, 2006. 528 с.
4. Денисенко М.П., Будякова О.Ю., Волощук Ю.В. Зарубіжний досвід управління персоналом. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2019. Вип. 2 (54). С. 137–144.

Переваги і недоліки розвитку управління аграрним підприємством

Рева С. В. викладач, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
Відокремлений структурний підрозділ «Глухівський агротехнічний фаховий
коледж Сумського національного аграрного університету»

Управління аграрним підприємством є складним і багатограним процесом, який включає в себе планування, організацію, контроль, мотивацію та аналіз виробничих і економічних процесів, впровадження інноваційних технологій, управління виробничими ресурсами та ринковими умовами у сільському господарстві. В сучасних умовах розвитку аграрної сфери, коли аграрний сектор стає все більш конкурентоспроможним і глобалізованим, ефективне управління набуває особливого значення. Прогресивні методи управління мають на меті покращити ефективність виробництва, підвищити якість продукції та забезпечити конкурентоспроможність. Разом з тим, існують як переваги, так і недоліки при управлінні аграрними підприємствами, які суттєво впливають на їх розвиток, загальну результативність і стійкість цих підприємств.

Завдяки впровадженню сучасних методів управління та новітніх технологій в аграрному секторі, підприємства можуть значно підвищити продуктивність праці, покращити використання ресурсів та знизити витрати на виробництво. Наприклад, застосування систем точного землеробства дозволяє оптимізувати внесення добрив, використання води та засобів захисту рослин, що сприяє підвищенню врожайності та зменшенню витрат на одиницю продукції [5, с.112].

Однією з переваг ефективного управління є можливість покращення якості аграрної продукції. Впровадження систем управління якістю, таких як стандарти ISO або HACCP, дозволяє контролювати всі етапи виробничого процесу, від підготовки ґрунту до постачання готової продукції на ринок. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Впровадження стандартів якості на аграрних підприємствах дозволяє покращити якість продукції [2, с.76].

Управління аграрним підприємством також дозволяє краще контролювати ризики, пов'язані зі змінами кліматичних умов, коливанням ринкових цін на продукцію або зміною державної політики в аграрному секторі. Використання аналітичних інструментів та прогнозування дозволяє підприємствам підготуватися до можливих загроз і мінімізувати їхній вплив на бізнес. Сучасні підходи до управління дозволяють підприємствам швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, таких як зміни клімату, економічні умови або ринкові вимоги. Це забезпечує більш ефективне використання ресурсів і знижує вплив непередбачуваних обставин. Сучасне управління аграрним підприємством включає ризик-менеджмент, що дозволяє знижувати вплив негативних факторів, таких як кліматичні зміни або ринкові коливання. Це дозволяє підприємствам більш стійко реагувати на зовнішні виклики.

Ефективне управління сприяє стійкості аграрного підприємства, впровадженню екологічно чистих технологій та ресурсозберігаючих практик. Це дозволяє зменшити вплив сільського господарства на навколишнє середовище, зокрема, через скорочення викидів парникових газів, мінімізацію хімічного забруднення ґрунтів та водних ресурсів [1, с.134].

Одним із основних недоліків є значні початкові інвестиції, які необхідні для впровадження сучасних технологій та систем управління. Багато аграрних підприємств, особливо малих та середніх, стикаються з фінансовими обмеженнями, що ускладнює їхню здатність впроваджувати інноваційні рішення. Крім того, окупність таких інвестицій може зайняти значний період, що може бути ризикованим у випадку непередбачуваних ринкових змін [4, с.58].

Успішне впровадження сучасних методів управління потребує висококваліфікованого персоналу, який має необхідні знання та навички для роботи з новітніми технологіями. Однак, в багатьох аграрних регіонах існує дефіцит таких спеціалістів, що ускладнює процес модернізації управління. Крім того, підвищення кваліфікації персоналу вимагає додаткових витрат часу та ресурсів [3, с.84].

Незважаючи на всі переваги ефективного управління, аграрні підприємства все ще залишаються залежними від ринкових умов, таких як ціни на продукцію або попит. Це створює додаткові ризики для стабільного розвитку, особливо в умовах глобалізації ринків [6, с.78].

Розвиток управління аграрними підприємствами має значний потенціал для підвищення ефективності, якості продукції та стійкості бізнесу, успішного функціонування і довгострокової стабільності. Впровадження інноваційних технологій, гнучке реагування на зовнішні виклики та забезпечення екологічної стійкості сприяють підвищенню ефективності. Однак цей процес супроводжується певними викликами, такими як висока вартість впровадження нових технологій, високі інвестиційні витрати, дефіцит кваліфікованих кадрів та ризики ринкових коливань. Незважаючи на це, правильне управління може стати ключовим фактором успіху аграрних підприємств у сучасних умовах ринку. Для сталого розвитку аграрного сектору важливо знайти баланс між можливостями та ризиками управління.

Список використаних джерел

1. Грищенко О. Екологічна відповідальність аграрного виробництва. *Журнал аграрних досліджень*. 2021. №12(4). С. 130-137.
2. Іваненко С. Стандарти якості в аграрному виробництві. *Агроекономіка*. 2020. №19(3). С. 72-79.
3. Коваленко В. Проблеми кадрового забезпечення в аграрному секторі. *Наукові записки з економіки*. 2020. №5(2). С. 82-89.
4. Мартиненко Т. Інновації в аграрному секторі: можливості та виклики. *Агробізнес і технології*. 2019. №8(1). С. 55-62.
5. Петров А. Сучасні технології в сільському господарстві. *Технології в агроіндустрії*. 2018. №14(1). С. 110-115.

6. Романенко Д. Законодавчі бар'єри в управлінні агропідприємствами. *Юридичний огляд*. 2020. №9(4). С. 64-70.

Основні проблеми та перспективи розвитку управління вітчизняними підприємствами

Гебура О.М., викладач економічних дисциплін
Мазурок Іванна, студентка 3 курсу
Нововолинський електромеханічний фаховий коледж

Успішність діяльності будь-якого підприємства значною мірою залежить від взаємовідносин з іншими суб'єктами, а також від ефективності зв'язку з усіма елементами зовнішнього середовища. Особливо важливим це є в умовах воєнного стану, коли виникають додаткові труднощі у взаємодії між суб'єктами ринку.

Підходи до управління підприємством постійно розвиваються та удосконалюються в умовах швидких змін ринкової ситуації й ускладнення процесів суспільного виробництва в цілому. Це вимагає проведення додаткових досліджень теоретичних підходів до управління підприємствами з метою їхньої адаптації до сучасних умов господарювання.

В умовах війни є дуже важливим, щоб вітчизняний бізнес використовував методи антикризового управління, тому що необхідно шукати шляхи адаптації до проблем, що пов'язані з ускладненням енергопостачання, потребою оптимізації витрат та налагодження ефективної комунікації з працівниками для збереження достатнього рівня трудового потенціалу підприємства [1].

Але поряд з тими проблемами, що виникли внаслідок воєнних дій, зберігаються і ті проблеми, які існували і раніше, а саме: низький рівень інноваційної активності, експлуатація застарілого обладнання, а також недостатня конкурентоспроможність вітчизняної продукції.

Всі ці фактори загострили проблему ефективного функціонування українських підприємств, а зростання глобальної конкуренції вимагає підвищення ефективності діяльності підприємств, досягнення оптимальних економічних показників при наявності обмежених ресурсів, збільшення продуктивності праці, підвищення якості продукції та інвестиційної привабливості. Для досягнення цих цілей необхідно реформувати управлінські системи як на рівні держави, так і на рівні окремих підприємств [2].

Сучасний розвиток підприємств залежить від постійного вдосконалення методів і механізмів управління їхньою діяльністю, підвищення інноваційної активності та посилення конкурентоспроможності продукції. А для цього необхідно проводити ґрунтовний аналіз здатності підприємства стабільно функціонувати та використовувати свій наявний потенціал для зростання.

Без розв'язання проблеми ефективного розвитку промислових підприємств економіка України не зможе вистояти у складних сучасних

умовах та посісти належне місце у світовому економічному просторі у післявоєнний час.

Сучасні наукові дослідження доводять, що одним з напрямків еволюційної та адаптивної реструктуризації системи управління є побудова системи, орієнтованої на ключові компетенції. На сьогоднішній день найбільш поширений механізм реалізації такої системи управління підприємством забезпечується реалізується за схемою: ключові фактори успіху – ключові компетенції – сфери діяльності – показники діяльності. Але ця система має бути пристосована до виявлення ключових факторів успіху у сфері діяльності та їх застосування при виділенні ключових компетенцій [3].

Узагальнення підходів до управління підприємством з точки зору ключових компетенцій дозволяє виділити актуальні питання, що потрібно вирішити:

- які методи обрати, щоб ідентифікувати ті компетенції, що відрізняють конкретне підприємство від інших у галузі;

- які методики використати для декомпозиції компетенцій на різних ієрархічних рівнях – від загальних компетенцій підприємства до особистих якостей співробітників;

- як сформулювати алгоритми прийняття управлінських рішень для удосконалення або зміни компетенцій підприємства з метою посилення його конкурентоспроможності та прискорення адаптації до ринкових змін.

Для ефективного використання інструментів управління підприємством важливо, щоб ці інструменти доповнювали один одного та відповідали стратегічним цілям підприємства. Взаємозв'язок різних інструментів управління забезпечує досягнення цілей підприємства і дозволяє приймати ефективні управлінські рішення стосовно конкретних потреб [3].

Отже, ефективне управління промисловими підприємствами є критично важливим фактором для їх розвитку в сучасних умовах. Це завдання потребує постійного вдосконалення методів і підходів до управління, адаптації до зовнішніх викликів та стабілізації внутрішніх процесів. Сучасні підходи до управління передбачають використання нових інноваційних підходів, що дозволять вітчизняним підприємствам бути ефективними та конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

Список використаних джерел

1. Ямненко Г.Є. Механізм управління процесами розвитку підприємства. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f4db4670-c32a-4966-8895-41ec04010684/content>

2. Сірко А.Ю. Проблеми управління підприємством в сучасних економічних умовах. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/399.pdf>

3. Ор'єва К.В. Проблематика управління підприємством на основі ключових компетенцій. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4214>

Впровадження системи НАССР на українських елеваторах: доцільність, механізм, проблеми та стан

Бабій М.М., здобувач третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Інтеграція українського аграрного сектору в світову систему забезпечення продовольчої безпеки та утримання в ній однієї із провідних позицій вимагає від його суб'єктів відповідального ставлення не лише до реалізації концепції стабільного виробництва відповідних обсягів збіжжя, а й дотримання передбачених нормативною базою якісних параметрів. В даному випадку мова йде про зернові та олійні культури, доведення яких до необхідних параметрів (вологість, засміченість та ін.), майже завжди, відбувається на елеваторах, незалежно від їх політики обслуговування.

Діяльність підприємств даного типу підпадає під дію Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», де чітко визначено їх відповідальність за дотримання відповідних вимог в межах передбачених компетенції. Крім того, даний документ передбачає запровадження на них системи гарантування безпеки і якості продуктів харчування, що заснована на процедурах НАССР, оскільки реалізація даного кроку повинна сприяти гармонізації відповідних національних стандартів із тими, що діють в країнах ЄС. Положення відповідного закону знайшли відображення в національному стандарті ДСТУ ISO 22000:2019 згідно якого всі без винятку підприємства харчової промисловості, в тому числі і елеватори, повинні впровадити вище вказану систему з подальшими регулярними перевірками та сертифікацією.

З практичної точки зору реалізація вимог вище вказаного стандарту передбачає, що всі господарюючі суб'єкти галузі (за виключенням випадків коли збіжжя знаходиться на зберіганні в локації де воно вироблене) повинні привести свої виробничі потужності у відповідність із ним. Іноземний та вітчизняний досвід переходу підприємства на використання системи НАССР вказує на доцільність використання принципів етапності (в цілому 12) і послідовності, виділяючи при цьому підготовчу складову та власне відповідні принципи. Перший блок складається із 5 кроків, а саме: 1) формування робочої групи із кваліфікованих фахівців, що відповідають за визначені технологічні процеси; 2) здійснення опису продукту (характеристик, в тому числі в контексті безпечності), що повинен мати місце на виході; 3) визначення робочою групою потенційного способу використання продукту окремими покупцями, виходячи з їх потреб; 4) розробка схеми необхідного технологічного процесу, що здатний забезпечити необхідний результат (в більшості випадків графічне зображення послідовності дій); 5) перевірка прийнятої схеми технологічного процесу в реальних умовах, з метою виявлення можливих недоліків для подальшого їх усуненням. Другий блок формують сім принципів НАССР: 1) моніторинг та аналіз можливих загроз (небезпечних чинників); 2) формування переліку контрольних точок, для

моніторингу ситуації (з метою уникнення/попередження); 3) визначення можливого діапазону показників у критичних точках; 4) прийняття рішення про алгоритм моніторингу в розрізі критичних точок (в тому числі стосовно періодичності здійснення та призначення відповідального); 5) розробка переліку коригувальних дій для кожної критичної точки, які можна невідкладно застосувати в разі виявлення виходу фактичних показників за прийнятний діапазон; 6) перевірка ефективності роботи сформованої системи НАССР; 7) розробка і запровадження процедури документування інформації із врахуванням особливостей підприємства та задіяних технологій. Проте, даний процес не є миттєвим та потребує певного часу (в середньому від одного до півтора року). На думку фахівців такий термін дає змогу побудувати ефективну систему, де дії кожного представника персоналу будуть відточеними до автоматизму, виконання ними додаткових функціональних обов'язків не викликатиме спротиву, він розумітиме необхідність і корисність таких дій, а документальний супровід процесу буде адаптовано під специфіку конкретної організації.

Можна відзначити наступні негативні аспекти пов'язані із запровадження системи НАССР на конкретному підприємстві: значна потреба в ресурсах (фінансових, матеріальних, людських), особливо це є відчутним для дрібних операторів; тривалість процесу впровадження; потреба в досить детальній інформації технічного характеру з її постійним накопиченням та опрацюванням, що передбачає наявність відповідних програмних засобів; ефективність в значній мірі залежатиме від усіх елементів ланцюга виробник-перевізник-елеватор-перевізник-кінцевий адресат. Натомість вигоди є досить вагомими, особливо для підприємств, що є учасниками реалізації зовнішньоекономічних операцій, оскільки сприятиме забезпеченню їх конкурентоспроможності. Це відбуватиметься через реалізацію системного підходу щодо підвищення безпечності продукції та покращення її екологічних показників, формування образу надійного бізнес-партнера, який рахується з потребами клієнтів, а також мінімізації витрат (компенсації/штрафи), завдяки недопущенню ситуацій пов'язаних із псуванням збіжжя.

Отже, впровадження системи НАССР в діяльність підприємств елеваторного господарства України носить незворотній характер. Проте, реалізація даного завдання, ще далека від завершення, хоч і триває вже майже десять років. Основною перешкодою для цього є незадовільний технічний стан значної кількості зернохвищ, особливо побудованих за часів радянської доби, що потребує від власників значних фінансових ресурсів для модернізації. Загострила проблему і повномасштабна агресія РФ проти України, як в контексті руйнувань потужностей галузі так і стосовно дефіциту кваліфікованого персоналу (мобілізація до лав ЗСУ, міграція) на фоні зниження рентабельності бізнесу.

Економічні фактори та управління конкурентоспроможністю в аграрному бізнесі

Мельниченко Д. О., к.е.н., викладач-стажист кафедри підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності
Уманський національний університет садівництва

Конкурентоспроможність аграрного бізнесу є одним із ключових факторів стабільного економічного розвитку національної економіки. У сучасних умовах глобалізації та відкритих ринків успішність сільськогосподарських підприємств дедалі більше залежить від їхньої здатності швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, ефективно використовувати внутрішні ресурси та створювати додану вартість. Підвищення конкурентоспроможності в аграрному секторі обумовлюється як зовнішніми економічними чинниками, так і внутрішніми управлінськими рішеннями, спрямованими на підвищення продуктивності, модернізацію виробництва та оптимізацію витрат. Розуміння ключових економічних факторів і вдосконалення стратегій управління конкурентоспроможністю є нагальними завданнями для аграрного бізнесу, який прагне залишатися стійким і адаптивним до нових викликів.

Економічні фактори впливу на конкурентоспроможність

Економічні фактори мають значний вплив на конкурентоспроможність аграрного бізнесу та включають, зокрема, рівень витрат на виробництво, доступ до кредитів, цінову політику та інфраструктуру [1-2]. Витрати на виробництво є одним із основних елементів, що визначають цінову конкурентоспроможність продукції. Наприклад, ціни на добрива, корми та паливо безпосередньо впливають на собівартість продукції, що зумовлює потребу у ефективному управлінні ресурсами [3]. Сільськогосподарські підприємства також часто стикаються з труднощами в отриманні доступного фінансування, що обмежує їхні можливості для розширення або оновлення виробничих потужностей. Таким чином, доступність кредитів за прийнятними ставками є важливим фактором для зростання конкурентоспроможності.

Управління конкурентоспроможністю в аграрному секторі

Ефективне управління конкурентоспроможністю в аграрному бізнесі передбачає впровадження стратегій, спрямованих на інновації, автоматизацію процесів, оптимізацію ланцюгів поставок і розвиток людського капіталу. Однією з основних складових управління є стратегічне планування, яке враховує специфіку ринкового середовища та доступні ресурси. Важливим інструментом є впровадження новітніх технологій, таких як системи точного землеробства та автоматизація виробничих процесів, що дозволяє знижувати витрати та підвищувати продуктивність. Окрім цього, розвиток людського капіталу, залучення фахівців із сучасними знаннями та навичками також сприяє підвищенню конкурентних переваг підприємства. Завдяки

ефективному управлінню аграрний бізнес може не лише адаптуватися до змін у ринкових умовах, але й формувати власні конкурентні переваги.

Отже, підвищення конкурентоспроможності в аграрному бізнесі залежить від усвідомлення й обліку ключових економічних факторів, таких як витрати на виробництво, доступ до фінансування та ринкова інфраструктура. Проте не менш важливим є і вдосконалення управлінських процесів, зокрема впровадження інновацій, оптимізація операційної діяльності та розвиток кваліфікаційних ресурсів. Комбінація цих підходів дозволить аграрним підприємствам зберігати конкурентну позицію на ринку, адаптуватися до сучасних викликів та сприяти стійкому економічному зростанню.

Список використаних джерел

1. Андрощук І. О., Рябоволик Т. Ф., Рябоволик Ю. В. Роль аграрного сектору економіки в забезпеченні продовольчої безпеки України та світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 45. С. 10-14.

2. Соколюк С. Ю., Коротеєв М. А., Жарун О. В., Тупчий О. С., Бленда Н. О. Диверсифікація як стратегічний напрям сталого розвитку підприємств аграрного сектору економіки. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2021. Випуск 99, Ч. 2: Економічні науки, С. 326-336. DOI: 10.31395/2415-8240-2021-99-2-326-336.

3. Sokolyuk S. Y., Prokopchuk O. T., Cherniha I. I., Tupchiiy O. S., Zharun O. V., Korotieiev M. A. Analysis of the Labor Market and Directions for Improving the System of Social Protection and Social Security in Ukraine. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2024. Випуск 104, Ч. 2: Економічні науки, С. 202-212. DOI: 10.32782/2415-8240-2024-104-2-202-212.

Віртуальні та географічні кордони: аспекти ефективного управління економічною безпекою підприємства

Присяжна Л.В., канд.екон.наук
Уманський національний університет садівництва

Процес формування ринкової економіки в Україні посилює конкуренцію, яка стає основним механізмом регулювання господарського процесу. На функціонування підприємства виявляють вплив зміни, що відбуваються як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі його діяльності. Вони характеризуються нестабільністю динаміки і потребують швидкої адаптації підприємств, знання ними законів розвитку та виживання у ринкових умовах, урахування чинників невизначеності та нестійкості економічного

середовища. Все це по-новому ставить питання про управління підприємством як суб'єктом ринкових відносин, про його спроможність пристосовуватися до динамічних умов ринку. Тому такою важливою стає потреба у розробці наукових проблем з економічної безпеки підприємства. Особливого значення набуває проблема визначення економічної безпеки підприємства як самостійної економічної категорії, притаманної ринковій економіці. Окремі аспекти теоретичних та практичних положень щодо проблем управління економічною безпекою підприємства глибоко представлені у публікаціях: О. Гудзь, О. Гривківської, І. Зеліско, Г. Козаченко, П. Стецюка, Л. Шваба та інших.

Стрімкий розвиток техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства на сучасному етапі неухильно веде до загострення конфлікту у світовому віртуальному просторі. Однак, реалізація докорінних перетворень у політичному, соціальному і духовному житті суспільства нерозривно пов'язана із системою управління [1]. Тому вдосконалення формування ефективної системи економічної безпеки підприємств – нагальна потреба сьогодення. Одним із напрямків такого вдосконалення є широке впровадження інформаційних систем. Концептуальною основою всього комплексу проблем є економічні інтереси та пов'язані з ними процеси. Підвищуються ризики економічних втрат, причини яких переважно носять суб'єктивний характер [2]. Економічна безпека підприємства – це захищеність його економічних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз. Основою діяльності як регіону, так і підприємства є їхні економічні інтереси, які не завжди збігаються. Різноспрямованість економічних інтересів підприємств та регіонів спричиняє гальмівний ефект у їхньому розвитку. Нормативно-законодавчі підстави у цьому випадку слугують інструментом регулювання економічних інтересів. Економічна безпека підприємства залежить насамперед від економічної безпеки держави, регіону, бо спирається на їхній наявний фінансовий, сировинний та виробничий потенціал, на перспективи розвитку. Значно впливає на економічну безпеку підприємства ступінь досконалості законодавчої бази, рівень оподаткування, доступ на світові ринки збуту, інвестиційна привабливість регіону, держави. Наявність багаторівневої концепції економічної безпеки господарюючих суб'єктів усіх рівнів дасть можливість забезпечити передбачуваність зовнішніх загроз підприємствам [3]. Проблема захисту економічної безпеки підприємства в Україні з часом лише загострюватиметься разом із підвищенням його ролі в економічному розвитку країни. А розвиток інтернету речей та штучних нейронних мереж роблять цю проблему ще більш актуальною. У зв'язку з цим успішне вирішення цієї проблеми є можливим тільки в тісній взаємодії телекомунікаційних компаній з державними структурами влади. Становлення ринкової економіки істотно змінює ставлення до проблеми забезпечення економічної безпеки, оскільки головною особою, зацікавленою у захищеності своїх економічних та громадянських прав, стає підприємець, власник. Виходячи з цього, роль держави у забезпеченні економічної безпеки країни в першу чергу доцільно зосередити на: розробці та ухваленні нормативних актів,

що створюють рівні умови захисту економічних прав для суб'єктів будь-яких форм власності; забезпеченні безпеки державної власності та громадського порядку; розвитку доступної та ефективної системи судового захисту.

Саме такий підхід до формування ефективного управління економічною безпекою підприємства сприяє обґрунтованості прийняття управлінських рішень та забезпечує високий рівень захищеності економічних інтересів.

Список використаних джерел

1. Гудзь О. Є. Формування адаптивного механізму фінансової безпеки агроформувань: методологічний вимір. Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. 2009. Вип. 90. С. 35–46.

2. Беркман Л.Н. Мультирівнева оптимізація проектування управління економічною безпекою телекомунікаційних підприємств. О.Є. Гудзь, Л.Н. Беркман, В.М. Сотниченко. Економіка і суспільство №12, 2017. С. 163 – 170. Електронне наукове фахове видання <http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1302-berkman-l-n-gudz-o-e-sotnichenko-v-m>

3. Сазонова С. В., Шмалій Л. В. Стратегічні орієнтири управління телекомунікаційними підприємствами в умовах цифрової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2023. № 47, С.102- 107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-18>

Стратегії маркетингового управління в умовах конкурентної боротьби

Проценко Т. О., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 073 Менеджмент
Панченко В.А., д.е.н., професор
Українська державна льотна академія

В умовах динамічного ринку та зростаючої конкуренції підприємства повинні адаптувати свої маркетингові стратегії, щоб зберегти конкурентоспроможність та забезпечити сталий розвиток. Ефективне управління маркетинговою діяльністю стає критично важливим для успіху бізнесу, адже воно включає в себе не лише розробку продукту, але й його просування, збут та обслуговування клієнтів. У цьому контексті варто розглянути основні стратегії маркетингового управління, що дозволяють підприємствам адаптуватися до змін і підвищити ефективність своєї діяльності.

Підвищення ефективності управління маркетинговою діяльністю підприємства в умовах конкурентної боротьби є критично важливим завданням для забезпечення його стійкого розвитку. Чітке визначення стратегічних цілей та розробка конкретних шляхів їх досягнення дозволяє

компаніям адаптуватися до змін у ринковому середовищі. Ефективна маркетингова стратегія, побудована на аналізі потреб споживачів і конкурентного середовища, дає змогу не лише залучати нових клієнтів, а й утримувати наявних.

Основою управлінських рішень у сфері маркетингу є оцінка внутрішніх і зовнішніх факторів. Серед внутрішніх факторів важливими є організаційна структура, наявні ресурси, кваліфікація персоналу та технологічні можливості. Зовнішні фактори, такі як зміни у попиті, конкурентні дії, макроекономічні умови та соціокультурні тренди, також суттєво впливають на формування маркетингової стратегії.

В умовах посиленої конкуренції підприємства повинні активно впроваджувати інновації у своїй маркетинговій діяльності. Це може включати використання сучасних цифрових технологій, оптимізацію каналів дистрибуції, розвиток програм лояльності, а також адаптацію продуктів і послуг відповідно до запитів цільових аудиторій.

Одним із ключових аспектів підвищення ефективності маркетингових стратегій є вивчення конкурентних переваг. Компанії повинні зосередитися на забезпеченні високої якості продукції та послуг, гнучкості цінової політики, а також надання унікального споживчого досвіду.

Для реалізації ефективної маркетингової стратегії формування конкурентних переваг підприємству потрібен відповідний рівень розвитку управлінської системи, здатної забезпечити інтеграційні процеси усіх сфер його діяльності, спрямованих на задоволення потреб представників цільового ринку [1].

Таким чином, підвищення ефективності управління маркетинговою діяльністю підприємства в умовах конкурентної боротьби вимагає системного підходу, включаючи чітке визначення цілей, адаптацію до змін, впровадження інновацій та регулярний моніторинг результатів. Це дозволить підприємствам не лише вижити, але й успішно розвиватися на динамічному ринку.

Маркетингове управління є основою для досягнення бізнес-цілей підприємства, особливо в умовах високої конкуренції. Воно включає в себе розробку і реалізацію стратегій, які орієнтовані на потреби споживачів та особливості ринку[2].

Ефективне маркетингове управління дозволяє компаніям: підвищити пізнаваність бренду, залучити і утримати клієнтів, адаптуватися до змін.

Перш ніж розробити ефективну маркетингову стратегію, підприємство повинно провести детальний аналіз конкурентного середовища. Це включає вивчення сильних і слабких сторін конкурентів, виявлення можливостей і загроз на ринку. Використання SWOT-аналізу може допомогти в оцінці внутрішніх ресурсів та зовнішніх умов.

Однією з ключових складових ефективної маркетингової стратегії є чітке визначення цільової аудиторії. Підприємствам необхідно сегментувати ринок, враховуючи демографічні, географічні, психологічні та поведінкові характеристики споживачів. Це дозволить адаптувати пропозицію під конкретні потреби клієнтів.

Створення унікальної пропозиції для клієнтів є важливим елементом маркетингової стратегії. Це може включати в себе інновації в продуктах, особливий рівень обслуговування або унікальні умови співпраці. Чітке комунікування цієї пропозиції допоможе підприємству виділитися на фоні конкурентів.

У сучасних умовах конкурентної боротьби підприємствам важливо не лише розробити ефективну маркетингову стратегію, але й забезпечити її гнучкість та адаптивність. Використання сучасних інструментів, детальний аналіз ринку та чітке визначення цільової аудиторії дозволять підвищити ефективність маркетингової діяльності. В умовах швидких змін на ринку ті компанії, які здатні оперативно реагувати на нові виклики та адаптувати свої стратегії, мають більше шансів на успіх і сталий розвиток.

Список використаних джерел

1. Корнієнко Т. О. Маркетингові стратегії у формуванні конкурентних переваг підприємств в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство* Випуск № 49. 2023.

2. Храбатин О.І., Яворська Л.В. Маркетинг: Навчальний посібник. Київ. Видавництво. 2014. 284 с.

Підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва

Павицький В.І., здобувач вищої освіти ОС «магістр»

Ничипоренко О.С., здобувач вищої освіти ОС «магістр»

Науковий керівник – Бутко Н. В., к.е.н., доцент

Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

Підвищення ефективності окремих суб'єктів підприємництва має потужний позитивний вплив на національну економіку, наповненість місцевих бюджетів та загальний рівень добробуту населення. Тому сьогодні важливим стратегічним питанням стає визначення шляхів підвищення ефективності господарювання окремих суб'єктів підприємництва. При цьому ефективність виробничо-господарської діяльності має бути ключовим фокусом при розробці управлінських заходів з їх розвитку з метою забезпечення конкурентоспроможності.

Виробничо-господарська діяльність суб'єктів підприємництва є основою їх функціонування та розвитку, забезпечуючи досягнення економічних цілей і підвищення конкурентоспроможності. Вона охоплює комплекс взаємопов'язаних процесів, таких як виробництво, відтворення та обіг, що сприяють створенню і реалізації продукції чи послуг, а також ефективному використанню ресурсів. Значення цієї діяльності полягає не лише в отриманні прибутку, але й у забезпеченні стабільного економічного зростання господарюючого суб'єкта, впливі на соціальну сферу та екологію. Таким

чином, виробничо-господарська діяльність є ключовим чинником розвитку суб'єкта підприємництва, що визначає його стійкість і успіх у ринковому середовищі

Варто зазначити, що досягнення певного рівня успішного функціонування підприємства безпосередньо пов'язане з набуттям ним ознак конкурентоспроможності. Це обумовлено тим, що конкурентна боротьба на споживчому ринку змушує виробників постійно вдосконалюватися.

Наразі ефективність діяльності та конкурентоспроможність є ключовими аспектами, що визначають стійкість і розвиток суб'єктів підприємництва на сучасному ринку. З огляду на високу конкуренцію, підприємства мають постійно вдосконалювати процеси, впроваджувати інновації та оптимізувати ресурси, щоб забезпечити не лише успішне функціонування, але й створити умови для стабільного зростання.

Суттєвими характеристиками конкурентоспроможності підприємницьких структур як економічної категорії, можна визначити: порівняльний характер (відносна оцінка), короткострокові та довгострокові складові, залежність від конкурентоспроможності товару (продукції, послуги) та власних можливостей та ринкової активності підприємства [1, с. 234].

Порівняльний характер дослідження та оцінка рівня конкурентоспроможності підприємницьких структур впливають із загального розуміння цього поняття. Конкурентоспроможність може бути визначена лише шляхом порівняння з конкурентами на конкретному ринку в конкретний проміжок часу, оскільки ринкова ситуація постійно змінюється.

Конкурентоспроможність суб'єктів підприємництва має як короткострокові, так і довгострокові складові. Вона охоплює як поточне становище підприємства на ринку, так і перспективи його зміни.

Зв'язок між конкурентоспроможністю товару (продукції, послуги) та конкурентоспроможністю підприємницької структури є загально визнаним. Виробник може бути конкурентоспроможним тільки якщо його товар (продукція, послуга) має збутові канали дистрибуції, оскільки це впливає на обсяги реалізації та фінансово-економічні показники суб'єкта підприємницької діяльності.

Конкурентоспроможність товару (продукції, послуги) є необхідною, але недостатньою умовою забезпечення конкурентоспроможності підприємницької структури [2]. Товар чи продукція може бути конкурентоспроможною завдяки демпінговим цінам, які не компенсують витрати на виробництво та збут. З позиції споживача, така продукція або товар видається конкурентоспроможною, але поступове зниження фінансових результатів та ефективності використання ресурсів виробника може призвести до його неконкурентоспроможності в майбутньому.

Отже, важливим є підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності суб'єктів підприємництва, тому що це сприяє зміцненню їхньої позиції на ринку, підвищує здатність протистояти конкурентам і адаптуватися до змін у бізнес-середовищі. Ефективна діяльність дозволяє підприємствам оптимізувати використання ресурсів, знижувати

витрати, підвищувати якість продукції або послуг, що, у свою чергу, підвищує рівень задоволеності споживачів. Конкуренентоспроможність є ключовим фактором для забезпечення стабільного зростання, розширення ринків збуту та довготривалого успіху підприємства.

Список використаних джерел

1. Кривенко Л.В. Сучасні механізми забезпечення конкурентоспроможності національної економіки : моногр. / за заг. ред. Л. В. Кривенко. Суми : СумДУ, 2018. 330 с.
2. Бочко О., Кожушко П. Теоретичні підходи до дефініції «конкуренентоспроможність підприємства». *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-82>

**СЕКЦІЯ 6. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЯК РУШІЙНА СИЛА
СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Radio frequency identification system for motionless animals on the dairy farms

Kulakov P.I., Doctor of engineering, Professor, Kucheruk V.Y., Doctor of engineering, Professor, Mankovska V.S., Candidate of engineering, Docent
Uman National University of Horticulture

Currently, the parameters of using the combing device by specific animals are not controlled, although the measurement control of the number of times and duration of use of this device in a certain way characterizes the condition of the animal. Deviation of the number and duration of uses from the norm may indicate the presence of certain diseases of the animal. The creation of devices for controlling the parameters of the use of the combing unit will allow to identify those animals that have these diseases with a certain degree of probability. An increase in the duration and number of uses of the combing device above the normalized value indicates the probability of the presence of skin diseases or ticks in the animal. A decrease in the duration and number of uses of the combing device below the normalized value may be a sign of the animal's illness, its poor health, or the presence of stress. To control the above parameters of specific animals, it is necessary to carry out their identification.

In fig. 1 shows the proposed structural scheme of the radio frequency identification system of motionless animals. System includes two transponder readers (TR) of medium or long distance. When using long-distance TR, any option for fixing the transponder on the animal is allowed, when using medium-distance TR, the transponder can only be fixed on the ear or leg of the animal. The presence of two TRs is necessary for the transponder to fall into the working zone of the TR regardless of the position of the animal and the direction and path of its entry into the working zone of the combing unit. The presence of an unidentified animal in the working area of the combing unit is determined using the unit for controlling of animal presence (UCAP). Upon receiving a signal from UCAP or from TR, the combing device control unit (CDCU) forms a command to automatically turn on the electric motor, which ensures the rotational movement of the brush during the entire time the animal is present in the working area of the combing unit.

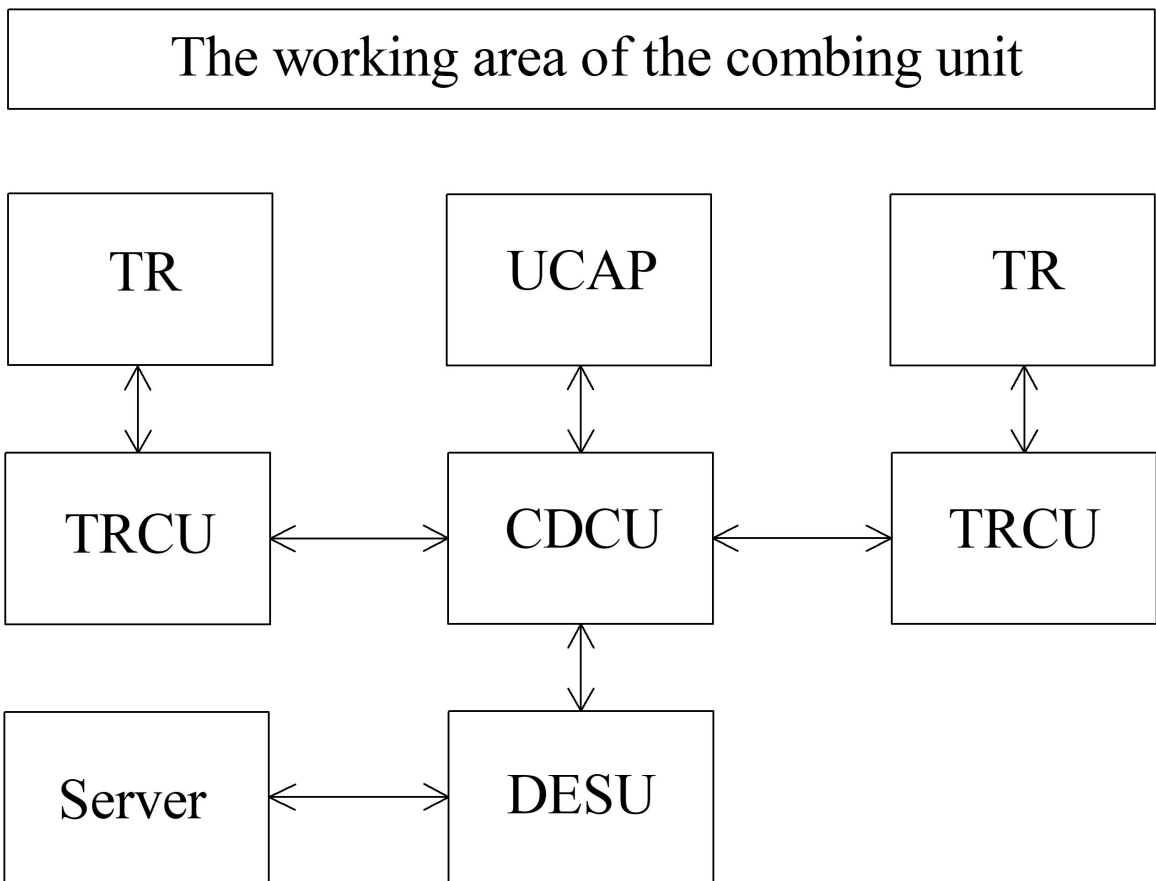

Figure 1 – Structural scheme of the radio frequency identification system of motionless animals

To measure and control the parameters of the electric motor, a photoelectric measuring transducer of rotational motion [1, 2] based on a pair of photodiode-operational amplifier [3, 4] is used.

When a transponder hits the working zone of one of the TRs, its code is read and transmitted to the transponder reader control unit (TRCU), which in turn transmits it to the CDCU. The reading of the transponder code can be carried out at any moment during the period of time when the animal is in the working area of the combing unit. After the animal leaves the working area of the installation, the CDCU transmits the transponder code of the animal and information about the duration of its stay at the installation to the data exchange support unit (DESU), which in turn transmits this information to the server of the information system of the livestock farm.

The server monitors the duration and number of uses of the combing device by a specific animal. In the case of deviation of the controlled parameters from the norm, a corresponding message is generated to the farm's service personnel, after which the identified animal is examined by a veterinarian. Limits of tolerance for the number and duration of using a combing device, for measuring control of these parameters of the technological process of cow's milk production, are set individually for each animal based on averaging the results of multiple observations, or on the basis of herd averages.

Список використаних джерел

1. Podzharenko, V. A. Photoelectric angle converter : Selected papers from the international conference on optoelectronic information technologies / V. A. Podzharenko, P. I. Kulakov // International conference on optoelectronic information technologies, vol. 4425. – Vinnitsa, Ukraine : VSTU, 2001. – P. 452 – 456, DOI: 10.1117/12.429768
2. Поджаренко, В. О. Пристрій для вимірювання і контролю кутової швидкості та кута повороту / В.О. Поджаренко, П. І. Кулаков, А.В. Поджаренко, С. А. Шаргородський, Є.В. Почверук // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 1998. - № 2. - с. 45 - 50.
3. Кучерук, В. Ю. Датчик інтенсивності молоковіддачі переносного доїльного апарату для стійлового молокопроводу / В. Ю. Кучерук, Є . А. Паламарчук, П. І. Кулаков, Т. В. Гнесь // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. - 2013. - № 3. - с. 44 - 48.
4. Kucheruk, V. Measurement of the Number Servings of Milk and Control of Water Content in Milk on Stall Milking Machines / V. Kucheruk, P. Kulakov, N. Storozhuk // Proceedings of the International Conference SCIT 2016, May 20-21, 2016, Warsaw, Poland. Recent Advances in Systems, Control and Information Technology. Part V, Volume 543 of the series Advances in Intelligent Systems and Computing, pp 435-447. - 01 December 2016. - DOI: 10.1007/978-3-319-48923-0_46

Вплив цифровізації на функціонування казначейської системи: перспективи розвитку дистанційного обслуговування

Дідик О.О., здобувачка освіти першого рівня (бакалавр)
Науковий керівник - Чернега В.В., асистент кафедри фінансів
Вінницький торговельно-економічний університет ДТЕУ

У сучасному світі цифровізація стала невід'ємною частиною розвитку всіх сфер діяльності, зокрема державного управління та фінансів. В Україні, де фінансова система постійно стикається з новими викликами, запровадження інноваційних технологій стає важливим фактором підвищення ефективності управління бюджетними ресурсами. Казначейська система, як один із ключових елементів фінансової інфраструктури країни, також підлягає модернізації та адаптації до нових реалій. Дистанційне обслуговування, яке передбачає надання послуг в електронному форматі, має потенціал змінити спосіб взаємодії між казначейством та його клієнтами, що сприятиме підвищенню прозорості, зручності та оперативності у фінансових процесах.

Казначейське обслуговування є ключовим елементом фінансової системи держави, який забезпечує стабільність бюджетного процесу та ефективно використання державних коштів. Інтеграція сучасних інформаційних технологій дозволяє Державній казначейській службі оптимізувати бюджетні

процеси, підвищити ефективність управління фінансами, а також забезпечити своєчасне виконання бюджетних зобов'язань.

Процес трансформації бюджетного процесу в Україні під впливом інформаційних технологій є багатограним і динамічним. Яскравим прикладом такого перетворення є програмний продукт "Казна", розроблений Державною казначейською службою. Він забезпечує детальний контроль за рухом бюджетних коштів на рівні окремих установ, надаючи користувачам можливість здійснювати моніторинг фінансових потоків в режимі реального часу. Постійне вдосконалення системи, зокрема, уніфікація звітності, сприяє підвищенню ефективності роботи з бюджетними даними. Введення системи дистанційного обслуговування (СДО) значно спростило взаємодію з казначейством, а перехід на електронний документообіг покращив обробку інформації, скоротив терміни обслуговування бюджетів і раціоналізував використання робочого часу [3].

Серед основних переваг системи дистанційного обслуговування для користувачів варто відзначити безкоштовну генерацію ключів електронного підпису, відсутність додаткових фінансових витрат за користування системою, безплатне первинне підключення, а також можливість отримати підтримку на всіх етапах роботи [2].

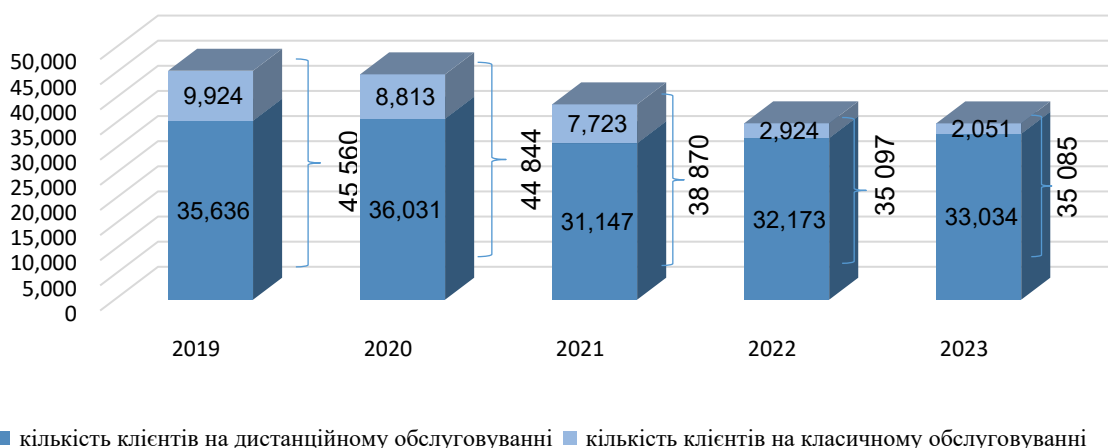

Рисунок 1 – Кількість розпорядників/одержувачів бюджетних коштів, які працюють в СДО "Клієнт Казначейства - Казначейство".

Джерело: складено на основі [1].

Згідно з наданим графіком, спостерігається стійке зростання кількості розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, які переходять на дистанційне обслуговування через систему "Клієнт Казначейства - Казначейство". Ця тенденція є позитивною і свідчить про успішну реалізацію державної політики щодо цифрової трансформації бюджетних процесів в Україні. Найбільш значне збільшення кількості користувачів СДО відбулося у 2020 році. Це може бути пов'язано з посиленням карантинних заходів через пандемію COVID-19, що стимулювало перехід до дистанційних форматів взаємодії. Хоча темпи зростання користувачів СДО після 2020 року дещо

знизилися, загальна тенденція до переходу на дистанційне обслуговування залишається позитивною.

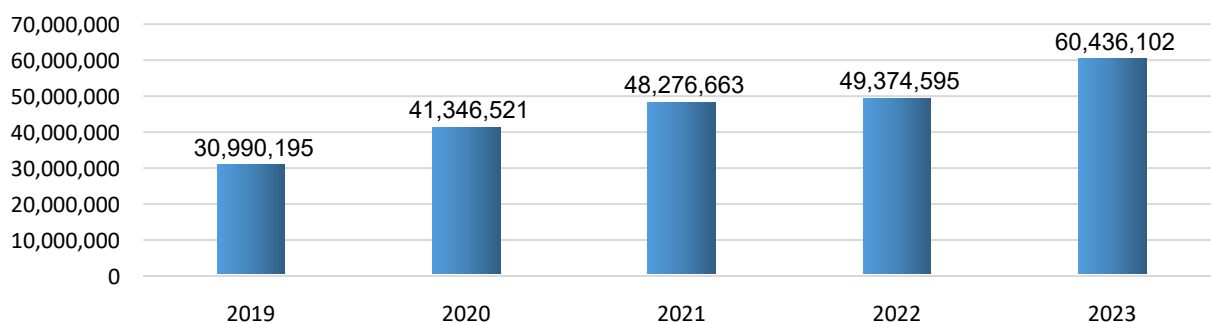

Рисунок 2 - Кількість документів, поданих клієнтами до органів казначейства через СДО.

Джерело: складено на основі [1].

Протягом 2019-2023 років кількість поданих документів стабільно зростала. У 2020 році спостерігався значний приріст на 10 356 326 одиниць (33,4%) порівняно з 2019 роком, що, ймовірно, було спричинено переходом на дистанційні форми обслуговування через пандемію COVID-19. У 2021 році зростання знизилося до 6,7% (додаткові 6 930 142 документи), вказуючи на часткове стабілізування використання СДО. У 2022 році приріст становив лише 2,3%, що пов'язано з воєнним станом в Україні та труднощами у роботі казначейських органів. Натомість у 2023 році кількість документів зросла на 22,2% (додаткові 11 061 507 документів), що вказує на адаптацію клієнтів до нових реалій і відновлення економічної активності.

Таким чином, аналіз впровадження дистанційного обслуговування в системі казначейства показав його ефективність у спрощенні обміну документацією. Завдяки програмному комплексу «Клієнт Казначейства – Казначейство» оптимізовано взаємодію між органами казначейства та розпорядниками бюджетних коштів, особливо під час пандемії COVID-19 та війни. Це забезпечило безперервність фінансових операцій і виконання бюджетних програм. Для підвищення ефективності варто розширити функціонал електронних сервісів, поліпшити кібербезпеку та забезпечити навчання користувачів.

Список використаних джерел

1. Публічний звіт голови Казначейства Тетяни Слюз про підсумки діяльності Державної казначейської служби України за 2023 рік. URL: <https://www.treasury.gov.ua/dlya-gromadskosti/publiczna-informaciya/publichni-zviti>
2. Державна казначейська служба України: сайт. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Куценко Д. О., Русін В. М. Обслуговування розпорядників бюджетних коштів за допомогою системи дистанційного обслуговування «Клієнт

ЗАСТУСУВАННЯ МЕТОДІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОМП'ЮТЕРНИХ ІГРАХ НА ПРИКЛАДІ СЕРІЇ ІГОР “КОЗАКИ”

Жданов Ю.О., здобувач вищої освіти
Нескородева Т.В., д.т.н., професор
Уманський національний університет садівництва

Серія стратегічних ігор "Козаки", розроблена українською компанією GSC Game World, представляє собою комплексне впровадження різноманітних методів штучного інтелекту (ШІ) в ігровій індустрії. В основі ШІ гри лежать як класичні алгоритми (дерева рішень, евристичний пошук), так і більш складні методи машинного навчання та нейронних мереж, що були впроваджені в пізніших версіях гри.

У серії "Козаки" використовується комбінація методів навчання з підкріпленням (Reinforcement Learning) та дерев рішень для створення адаптивної бойової системи. Агент ШІ використовує Q-learning алгоритм для оптимізації тактичних рішень на основі попереднього досвіду взаємодій.

Система прийняття рішень базується на марковському процесі прийняття рішень (MDP), де:

- Стани визначаються поточною ігровою ситуацією (розташування військ, ресурси, тощо).
- Дії включають можливі військові маневри та економічні рішення.
- Функція винагороди враховує успішність бойових дій та ефективність економіки.
- Політика прийняття рішень оптимізується через алгоритм часових різниць (Temporal Difference).

Економічна система в "Козаках" використовує багат шарові перцептрони (MLP) для прогнозування та оптимізації ресурсного менеджменту. Нейронна мережа приймає як вхідні дані:

- Поточний стан ресурсів.
- Темпи видобутку.
- Потреби військового виробництва.
- Дані про активність противника.

На основі цих даних мережа генерує оптимальні стратегії розподілу ресурсів та пріоритети розвитку. Навчання мережі відбувається за допомогою алгоритму зворотного поширення помилки (backpropagation) на основі даних з попередніх ігрових сесій.

З виходом "Козаків 2" було впроваджено генетичні алгоритми для оптимізації довгострокових стратегій. Кожна стратегія представлена як "хромосома" з набором параметрів, що визначають пріоритети розвитку та військові доктрини. Процес еволюції включає:

- Селекцію найуспішніших стратегій.
- Схрещування (crossover) ефективних підходів.
- Мутації для дослідження нових тактичних можливостей.
- Фітнес-функцію, що оцінює успішність стратегії.

В "Козаках 3" було впроваджено елементи комп'ютерного зору для аналізу ігрового поля. Використовуються згорткові нейронні мережі (CNN) для:

- Розпізнавання патернів розташування військ.
- Аналізу особливостей ландшафту.
- Виявлення вразливих місць в обороні противника.
- Оцінки тактичної ситуації.

Система використовує архітектуру U-Net для сегментації карти та виділення стратегічно важливих зон.

У мультиплеєрному режимі впроваджено елементи обробки природної мови (NLP) для аналізу комунікації між гравцями та адаптації стратегії ШІ. Використовуються:

- **Рекурентні нейронні мережі (RNN):** аналіз послідовностей дій.
- **Трансформери:** обробка ігрових команд.
- **Word2Vec:** векторне представлення ігрових концептів.

Для оптимізації роботи всіх систем ШІ використовуються методи розподілених обчислень та паралельної обробки даних. Важливим аспектом є використання алгоритмів глибокого навчання з підкріпленням (Deep Reinforcement Learning), зокрема:

- **DQN (Deep Q-Network):** тактичного планування.
- **A3C (Asynchronous Advantage Actor-Critic):** стратегічних рішень.
- **DDPG (Deep Deterministic Policy Gradient):** економічного управління.

Серія ігор "Козаки" демонструє успішну інтеграцію різноманітних методів штучного інтелекту в ігровому середовищі. Поєднання класичних алгоритмів з сучасними методами машинного навчання дозволило створити складну адаптивну систему, здатну забезпечити реалістичну та захоплюючу ігрову взаємодію.

Особливо важливим є те, що розробники зуміли оптимізувати роботу складних алгоритмів ШІ для роботи на обмежених обчислювальних ресурсах, створивши ефективну систему прийняття рішень в реальному часі. Досвід розробки та впровадження цих методів став важливим внеском у розвиток ігрового ШІ та продемонстрував практичне застосування теоретичних концепцій машинного навчання.

Список використаних джерел

1. Нескородева Т. В., Федоров Є.Є., Ліщук Р.І., Кулаков П.І., Кучерук В.Ю., Концеба С.М. Методи штучного інтелекту. Статистичне і машинне навчання з вчителем (класифікація, апроксимація та прогнозування). Умань: УНУС, 2024.

2. Нескородева Т.В., Федоров Є.Є., Нескородева А.Р. Експертні та рекомендаційні системи: навч. посіб. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2022.

3. Офіційний сайт розробників серії ігор "Козаки". URL: <https://www.gsc-game.com/>.

Вплив витрат на дослідження і розробки на дохід компаній у сфері інженерії інноваційних розробок в умовах зміни методології управління проектами

Мироненко О.О., аспірант.

Кафедра комп'ютерних систем і технологій,
Інститут комп'ютерно-інформаційних технологій та дизайну (ІКІТД),
Науковий керівник – *Чолишкіна О.Г.*, к.т.н, доцент,
Інститут комп'ютерно-інформаційних технологій та дизайну (ІКІТД),
ПрАТ «ВНЗ МАУП», м. Київ

Вплив витрат на дослідження і розробки на дохід компаній у сфері інженерії інноваційних розробок в умовах зміни методології управління проектами є актуальним і важливим завданням в сучасному бізнес-середовищі. Зростання конкуренції, швидкі технологічні зміни та непередбачувані економічні умови ставлять підприємства перед викликами ефективного управління ресурсами, зокрема, в галузі дослідження і розробки.

Зміна методології управління проектами може суттєво впливати на витрати та ресурси, пов'язані з дослідженням і розробками, та визначати їх результативність у контексті досягнення бізнес-цілей. Сучасні компанії, щоб залишатися конкурентоспроможними, постійно адаптують свої підходи до управління проектами, щоб забезпечити оптимальне використання ресурсів, максимізувати інновації та забезпечити високий рівень якості продукції.

Крім того, в умовах глобального конкурентного середовища та конкурентних розробок, де технологічні зрушення відбуваються стрімко, розуміння впливу витрат на дохід стає невід'ємною частиною стратегічного планування діяльності підприємства. Дослідження цієї теми може сприяти формулюванню ефективних стратегій управління витратами, що має безпосередній вплив на фінансові результати компаній у середньо- та довгостроковій перспективі.

Метою дослідження є виявлення впливу витрат на дослідження і розробки на дохід компаній у сфері інженерії інноваційних розробок в умовах зміни методології управління проектами. Це дасть можливість визначити практичний вплив методологій управління проектами на фінансові показники діяльності компаній.

Об'єктом дослідження є діяльність компаній у сфері інженерії інноваційних розробок в умовах зміни методології управління проектами. Першою гіпотезою дослідження було припущення про те, що зміна методології управління проектами здатна чинити значний вплив на витрати, строки та кінцевий результат, які пов'язані з дослідженням і розробками, а також визначати їх результативність відносно досягнення бізнес-цілей. Другою гіпотезою було припущення щодо того, що зміна методології управління проектами може чинити вплив на використання ресурсів, спрямованих на проведення досліджень та розробок, що, зрештою, впливає на основні показники діяльності компанії. Ключовим прийнятим припущенням дослідження є припущення про те, що вибір методології управління проектами впливає на реалізацію таких проектів, а також на їх економічну ефективність. Прийнятим спрощенням дослідження є обмеження досліджуваної вибірки одним суб'єктом, за яким проводилися обчислення.

Дослідження проводилось на базі компанії Nokord Ltd. [15], яка займається розробкою інновацій у сфері вейпінгу та базується у Гонконгу. Вибір даної компанії пов'язаний з тим, що ця компанія безпосередньо спеціалізується на інженерії інноваційних розробок та у своїй діяльності змінила методологію управління проектами waterfall на agile. В даній компанії у період з 2018 року по кінець 2019 року застосовувалась методологія управління проектами Waterfall, а починаючи з 2020 року відбувся перехід на методологію Agile. Така особливість зміни принципів управління проектами дає можливість порівняти саме ефект від зміни методології управління проектами. На основі даних про проекти, які компанія проводила, було проаналізовано вплив зміни методології управління проектами на ряд показників:

- 1) кількість проектів у кожному статусі (Cancelled, Closing, Completed, In Progress, On Hold, Planning & Initiation) за методологіями Waterfall та Agile;
- 2) середній термін виконання проектів за методологіями Waterfall та Agile;
- 3) кількість проектів за кожним рівнем пріоритету (Very High, High, Medium, Low, Very Low, Not Scored) за методологіями Waterfall та Agile;
- 4) відсоток завершеності проектів за методологіями Waterfall та Agile. Для порівняння відсотку успішності проектів використано t-тест для порівняння середніх значень;
- 5) вплив переходу з методології Waterfall на Agile на обсяг інвестицій у дослідження і розробки (R&D);

В якості вихідних даних для дослідження використано інформацію про проекти та фінансові показники компанії Nokord Ltd., за період 2018–2023 років. До вибірки включено 157 проектів.

В дослідженні використано методи статистичного аналізу даних з розподілом на контрольну та тестову групу. Контрольна група даних включає проекти, які реалізовувались з використанням методології Waterfall і включає 74 проекти. Тестова група включає проекти, які реалізовувались із використанням методології Agile і включає 83 проектів.

Обробка даних та обрахування описових статистик та регресійний аналіз проводилось у програмному продукті Python (Нідерланди).

Висновки:

1. Використання методологій управління проектами Waterfall та Agile демонструють позитивний вплив на якість управління проектами та дохід компанії. Проте, відрізняється ступінь цього впливу. Проекти, реалізовані за методологією Agile, демонструють кращі показники ефективності управління, що відображається у зменшенні на 10 % кількості скасованих проектів та на 12 % кількості закритих проектів. За обома методологіями більшість проектів завершуються успішно, але за Waterfall цей відсоток є вищим (73 %), в той час як за Agile становить 61 %. За методологією Agile термін реалізації проектів в середньому менший на 20 % порівняно з Waterfall.

2. Частка проектів з середнім пріоритетом однакова для обох методологій (36 % у Waterfall та 36 % у Agile). Проекти з високим пріоритетом складають 27 % за Waterfall та 16 % за Agile. Проекти з низьким пріоритетом також займають приблизно однаковий відсоток для обох методологій (15 % для Waterfall та 17 % для Agile). Досить значна відмінність у частці проектів без визначеного пріоритету: 13 % за Waterfall та 28 % за Agile. За використання методології Waterfall було більше проектів з дуже високим пріоритетом (7 %), порівняно з використанням Agile (4 %).

3. Дослідження показало відсутність статистично значущого впливу зміни методології управління проектами на інвестиції у дослідження і дохід компанії.

4. За період використання методології Waterfall збільшення витрат на дослідження та розробки на 1 дол. призводило до зростання доходу на 2,1472 дол. США, а за використання методології Agile збільшення витрат на дослідження та розробки на 1 дол. США призводило до зростання доходу на 1,8383 дол. США. Це пояснюється зменшенням часу на реалізацію проектів та збільшенням ефективності використання ресурсів. Проте таке зменшення впливу витрат на дослідження та розробки може бути зумовлено не лише зміною методології управління проектами, але й іншими факторами – складністю проектів, їх прибутковістю тощо.

Важливо враховувати, що обидві методології призводять до успішного завершення більшості проектів, проте відсоток успішно завершених проектів за методологією Waterfall вищий, ніж за Agile. Аналіз витрат на дослідження та розробки в контексті обох методологій вказує на те, що зміна методології може впливати на зв'язок між витратами і виручкою. Використання Agile дозволяє досягти значущого зменшення термінів реалізації проектів і покращення ефективності витрат. Загалом, вибір методології управління проектами варто розглядати як стратегічне рішення, яке може впливати не лише на сам процес управління, але й на фінансові результати компанії.

Список використаних джерел:

1. Galetić, L., Vukelic, Z. (2016). Influence of Research & Development on Business Model Innovation Capability. Available at:

https://www.researchgate.net/publication/348634084_Influence_of_Research_Development_on_Business_Model_Innovation_Capability

2. Kisielnicki, J., Misiak, A.M. (2017). Effectiveness of Agile Compared to Waterfall Implementation Methods in IT Projects: Analysis Based on Business Intelligence Projects. *Foundations of Management* 9(1). DOI:10.1515/fman-2017-0021

3. Kisielnicki, J. (2014). Project management in research and development, *Foundations of Management*. Vol. 6, Iss. 3, pp. 57-70. Available at: <https://doi.org/10.1515/fman-2015-001>

4. Doh, L.E., Prince, D.R. (2015). The impact of research and development on revenue generation and investment valuation of info-tech corporations. *Journal of Business, Economics & Finance*, Volume: 4 Issue: 4. Available at: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/374496>

5. Bayraktar, Y., Tutuncu, A. (2020). The Effect of R&D Expenditures on Earnings Management: A Research on Bist-All Shares, *Istanbul Business Research*. Vol. 49, Iss. 2, pp. 301-315. Available at: <https://doi.org/10.26650/ibr.2020.49.0044>

6. Kaufmann, C., Kock, A. (2022). Does project management matter? The relationship between project management effort, complexity, and profitability. *International Journal of Project Management*. Volume 40, Issue 6, Pages 624-633. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.ijproman.2022.05.007>

7. VanderPal, A.G. (2015). Impact of R&D Expenses and Corporate Financial Performance. *Journal of Accounting and Finance* Vol. 15(7). Available at: https://www.researchgate.net/publication/321242843_Impact_of_RD_Expenses_and_Corporate_Financial_Performance

8. Pazarzi, G., Sorros, J. (2018). The effect of R&D expenses on earnings and market value, *SPOUDAI - Journal of Economics and Business*, ISSN 2241-424X, University of Piraeus, Piraeus, Vol. 68, Iss. 2/3, pp. 39-47. Available at: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/195213/1/1039893538.pdf>

9. Erdogan, M., Yamaltdiniva, A. (2019). A Panel Study of the Impact of R&D on Financial Performance: Evidence from an Emerging Market. *Procedia Computer Science*. 158, pp. 541-545

10. Freihat, A.R.F., Kanakriyah, R. (2017). Impact of R&D Expenditure on Financial Performance: Jordanian Evidence. *European Journal of Business and Management*. Vol.9, No.32. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/234628133.pdf>

11. <https://www.forbes.com/advisor/business/agile-vs-waterfall-methodology/>

12. <https://hbr.org/2023/10/its-time-to-end-the-battle-between-waterfall-and-agile>

13. <https://www.atlassian.com/agile/project-management/project-management-intro>

14. <https://aipm.com.au/blog/agile-vs-waterfall-whats-the-difference/>

15. Hokord Ltd. (2024). Official web-site. Available at: <https://hokord.com/>

AI transformation of business processes

O.Ivanova, PhD (Economics), Associate Professor
State University of Trade and Economics

The introduction of artificial intelligence (AI) in current business became the logical economic decision to optimize resource use, cope with tremendous volumes of operational data, and gain from using advanced information technologies. The rapid saturation of processes with data and the formation of a system of indicators and metrics to measure them accelerates AI adaptation and use. It markedly enhances the efficiency of business processes through automated data processing, the generation of added value to facilitate managerial decision-making, and the transformation of the organizational approach to information resources. Influence of AI on business process enhancement is data acceleration and transformation. Management of business processes relies on their AI-based automation, analysis, and optimization to improve the general and process efficiency.

Businesses have many processes in which AI can demonstrate its power and be an auxiliary tool for speeding up data processing. AI in financial business processes identifies overdue or risky accounts, controls deadlines, analyzes credit risk based on financial data inputs, automates repetitive routine lending tasks, and conducts in-depth financial analysis (Scriptum, n.d.; Eva Integrator, 2023). The models in machine learning learn from financial data and forecast financial outcomes for financing organizations and their clients (Pallathadka et al., 2023). They help recognize financial risks and shape new optimal solutions based on the updated financial data. The financial business processes of any company benefit from service chat-bots, AI-based operations of credit scoring, optimal choice of suppliers, fraud detection, risk management, etc. All of them can be accelerated by implementing machine learning models and AI technology.

Diversity and complexity of customer data in commerce, and primarily in e-commerce, affects a wide variety of AI transformations in sales processes. Customer data collection, document management, marketing, customer support, enhancement of sales performance, e-mail content creation and other related processes are facilitated by AI (FreshTech, n.d.). Due to AI analysis of demand and market trends as well as customer behavior forecasting, a company personalizes its sales & marketing processes and ensures qualitative communication to win in a market.

Analytical operations performed on the basis of AI become the basis for further management decisions. Business processes based on predictive analytics, use of machine learning models, and big historical data are characterised by accurate forecasts, consideration of fluctuations in demand and risks, and flexible proactivity to achieve more sustainable positive results comparing with traditional data analysis (Bharadiya, 2023; Pallathadka et al., 2023). However, there is a growing dependence on and demand for data quality.

Transformational changes in business processes include shorter data processing times, shorter information cycles, reduced calculation complexity due to machine learning models, diversity and customization of solutions, and a variety of solutions.

AI assistants serve as additional tools not only for executing managers, but also for users (Bharadiya, 2023). It is now possible to consider and recognize individual requests and make recommendations using natural language processing techniques. The emphasis on the use of AI tools makes not only the company, but also the business processes competitive.

AI transformed business processes by bringing automation for time-consuming and routine tasks, freeing up time for individuals, excluding manual and generalization-caused errors, mitigating risks, and entrusting with positive outcomes. Along with benefits, AI and machine learning techniques may increase the costs of its application, extend the time of staff training, intensify IT dependence, raise the issues of data privacy and cybersecurity in view of the large amount of data and the need for its dynamic change and processing.

The introduction of AI into business processes significantly improves efficiency by automating big data processing and operations as well as providing predictive insights. AI brought essential benefits, such as enhanced decision-making and customer interactions, companies should also manage challenges related to data quality, information security, and AI introduction costs. AI adoption streamlines operations and strengthens competitive positioning.

References

- Bharadiya, J. P. (2023). Machine learning and AI in business intelligence: Trends and opportunities. *International Journal of Computer (IJC)*, 48(1), 123-134.
- Eva Integrator. (2023). *Як автоматизувати бізнес за допомогою штучного інтелекту*. Retrieved November 3, 2024, from <https://eva-integrator.com.ua>.
- FreshTech. (2023). *Leveraging AI for business process automation*. Retrieved November 3, 2024, from <https://freshtech.global/ua/blog/leveraging-ai-for-business-process-automation>.
- Pallathadka, H., Ramirez-Asis, E. H., Loli-Poma, T. P., Kaliyaperumal, K., Ventayen, R. J. M., & Naved, M. (2023). Applications of artificial intelligence in business management, e-commerce and finance. *Materials Today: Proceedings*, 80, 2610-2613.
- Scriptum. (n.d.). *Як штучний інтелект покращує керування бізнес процесами BPM*. Retrieved November 3, 2024, from <https://scriptum.ua/yak-shtuchnyj-intelekt-pokrashhuye-keruvannya-biznes-proczesamy-bpm/>.

Інформаційні технології в моделюванні систем управління діяльністю підприємств агропромислового комплексу

Кучерук В.Ю., доктор технічних наук, професор,
Кулаков П.І., доктор технічних наук, професор, Манковська В.С., кандидат
технічних наук, доцент
Уманський національний університет садівництва

З розвитком цифрових технологій інформаційні системи стали невід'ємною частиною управління підприємствами в різних галузях, зокрема

в агропромисловому комплексі. В умовах сучасної глобалізації, конкуренції та необхідності забезпечення продовольчої безпеки постала потреба в ефективному управлінні ресурсами, оптимізації витрат і підвищенні продуктивності. Для досягнення цих цілей підприємства агропромислового комплексу активно впроваджують сучасні інформаційні технології (ІТ) та системи моделювання управлінських процесів.

Агропромисловий комплекс є надзвичайно залежним від природних умов та сезонності. Це підвищує ризики і вимагає гнучкого та точного планування. Інформаційні технології допомагають агропідприємствам покращити управління земельними, технічними і людськими ресурсами, автоматизувати процеси планування, моніторингу та контролю за виконанням поставлених завдань.

Застосування ІТ дозволяє збирати, аналізувати та обробляти великі обсяги інформації, а також використовувати їх для прийняття рішень. Завдяки цьому підвищується ефективність управління, знижуються витрати і досягається максимальна продуктивність.

Моделювання управлінських процесів є важливим аспектом роботи сучасного агропромислового підприємства. Інформаційні системи, такі як ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management), і системи підтримки прийняття рішень (СППР), дозволяють будувати сценарії, які враховують специфіку агровиробництва.

- **ERP-системи** забезпечують інтеграцію всіх процесів на підприємстві, що включає управління закупівлями, логістикою, запасами, виробництвом і фінансами. Це допомагає спростити й прискорити процеси, підвищити точність даних та знизити ризик людських помилок.

- **CRM-системи** дозволяють підтримувати високий рівень взаємодії з клієнтами, партнерами та постачальниками, що є важливим для формування лояльності та підвищення продажів.

- **Системи підтримки прийняття рішень (СППР)** дозволяють аналізувати дані та здійснювати прогнозування, що є особливо цінним для управління ризиками. СППР допомагають керівникам оцінювати різні сценарії розвитку подій, обирати найкращі рішення і підвищувати ефективність роботи підприємства.

Великі дані (Big Data) грають ключову роль у сучасному управлінні агропромисловими підприємствами. Дані, що надходять з різних джерел (зокрема сенсорів на полях, супутникових знімків, метеостанцій тощо), дозволяють підвищити точність прогнозів щодо врожайності, оптимізувати використання добрив і пестицидів, зменшити втрати і підвищити рентабельність.

Завдяки аналітиці на основі великих даних агропідприємства можуть оперативно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі, а також розробляти стратегії для підвищення своєї стійкості та прибутковості.

Інтернет речей (ІоТ) дозволяє встановлювати сенсори для моніторингу стану ґрунту, температури, вологості, освітлення та інших показників. Це забезпечує отримання інформації в реальному часі, що дає можливість більш

точно планувати операції на полях і контролювати умови для зростання рослин.

Наприклад, сенсори можуть сигналізувати про необхідність поливу, внесення добрив або пестицидів, що дозволяє уникнути надмірних витрат і знижує негативний вплив на навколишнє середовище. IoT забезпечує швидке реагування на зміни у виробничих процесах і, як результат, підвищує ефективність та прибутковість.

Перспективи розвитку IT в агропромисловому секторі включають використання штучного інтелекту (ШІ) для аналізу великих обсягів даних, впровадження автономних роботів для автоматизації польових робіт і навіть дронів для моніторингу полів. Застосування машинного навчання дозволить передбачати врожайність з високою точністю, оптимізувати процеси обробки продукції і зменшити втрати.

Важливою тенденцією є також інтеграція інформаційних систем із зовнішніми джерелами даних, такими як метеостанції, супутникові знімки, економічні прогнози тощо. Це дозволить підприємствам отримувати більш комплексну картину для аналізу і ухвалення управлінських рішень.

Інформаційні технології та моделювання управлінських процесів відкривають нові можливості для підвищення ефективності агропромислових підприємств. Вони дозволяють оптимізувати використання ресурсів, підвищувати продуктивність, знижувати операційні витрати та ефективно управляти ризиками.

Сучасні IT-системи для управління підприємствами агропромислового комплексу сприяють створенню прозорої, ефективної та екологічно відповідальної системи господарювання. У майбутньому подальший розвиток інформаційних технологій буде ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності агропідприємств і забезпечення продовольчої безпеки на глобальному рівні.

Аналітика даних у менеджменті IT-проектів

Юрчук Н.П., к.е.н., доцент,
Вінницький національний технічний університет

IT-сфера в Україні є однією з найбільших бюджетоутворювальних галузей економіки. Завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій спостерігається значний вплив IT-індустрії на різні напрями економіки і суспільства через інновації та прихід ери гіперзв'язку. Найкращим інструментом запровадження інновацій є проекти, зокрема IT-галузь здійснює свою діяльність за проектного підходу [1].

В умовах сучасних інформаційних трансформацій, стрімких інформаційних обмінів, обробки величезних масивів даних, активного впровадження диджитальних технологій та інструментів зростає необхідність проведення аналітичних досліджень й оптимізації роботи із великими

масивами даних. Сьогодні компанії велику увагу приділяють оптимізації обробки й аналізу інформації у різних напрямках їх діяльності [2].

В умовах швидкозмінного ринку та зростаючої складності ІТ-проектів використання великих даних стає важливим інструментом для оптимізації процесів прийняття рішень. Аналітика даних дає змогу менеджерам приймати обґрунтовані рішення, що базуються на об'єктивних даних, а не інтуїції, тим самим підвищуючи ефективність управління проектами.

Основними можливостями застосування аналітики даних в управлінні ІТ-проектами є:

- Прогнозування термінів і витрат – аналітика даних, здійснюючи аналіз історичних даних про попередні проекти, прогностує часові рамки і витрати на новий проект, що дозволяє точніше планувати бюджет, уникати перевитрат і забезпечувати дотримання графіка.

- Оптимізація розподілу ресурсів – аналіз великих даних оптимізує розподіл людських і технічних ресурсів у проекті, виявляючи, де потрібні додаткові ресурси і які задачі можна делегувати або автоматизувати для підвищення продуктивності.

- Управління ризиками – аналітичні інструменти ідентифікують потенційні ризики в ІТ-проектах на етапі планування. Відповідно менеджер може запланувати заходи для їх мінімізації, наприклад, шляхом коригування графіка чи резервування ресурсів.

- Оцінка продуктивності команди – великі дані дозволяють вимірювати ефективність команди в реальному часі, відстежуючи показники виконання задач та дотримання графіка, що допомагає оцінювати ефективність роботи та коригувати завдання в міру потреби.

- Підвищення якості продукту – аналіз даних про тестування і зворотний зв'язок користувачів виявляє слабкі місця в розробці продукту і пропонує способи їх покращення, що сприяє вдосконаленню якості продукту та підвищенню задоволення клієнтів.

- Прийняття стратегічних рішень на основі виявлених тенденцій й закономірностей у поведінці користувачів, стану ринку, що є базою для прийняття стратегічних рішень щодо розвитку продукту, вибору нових напрямків або адаптації бізнес-стратегії.

Для аналітики даних у менеджменті ІТ-проектів використовують такі інструменти:

- BI-платформи (Salesforce Tableau, Qlik Sense, Microsoft Power BI) – для візуалізації даних, побудови дашбордів і швидкого аналізу ключових показників проекту в реальному часі.

- Системи управління проектами (Jira, Asana, Trello) – інтеграція з аналітичними платформами дозволяє отримувати звіти про статус завдань, продуктивність команди і витрати часу на кожен етап.

- Інструменти для прогнозування (Amazon Machine Learning, Azure Machine Learning, Google AI Platform, IBM Watson Machine Learning) – використовуються для побудови прогнозних моделей, оцінки можливих

сценаріїв розвитку проекту та мінімізації ризиків.

– Інструменти для аналізу великих даних (Apache Hadoop, Spark, Elasticsearch) – дозволяють обробляти великі обсяги неструктурованих даних з різних джерел для аналізу поведінки користувачів, відстеження помилок і оцінки ефективності продукту.

Аналітика даних має значний потенціал для оптимізації процесів прийняття рішень у менеджменті ІТ-проектів, надаючи інформацію для прогнозування, управління ресурсами, підвищення продуктивності команд і поліпшення якості продуктів. Використання аналітики даних може стати вагомим конкурентним перевагою для компаній, які прагнуть ефективно управляти ІТ-проектами в умовах сучасного ринку.

Список використаних джерел

1. Лисак В., Ноздріна Л. методи і моделі бізнес-аналізу в ІТ-галузі. *Вісник Університету банківської справи*. 2020 №3 (39), С.94–103. [https://doi.org/10.18371/2221-755X3\(39\)2020225592](https://doi.org/10.18371/2221-755X3(39)2020225592)
2. Кобець Д. HR-аналітика і Big data як інструменти цифрового менеджменту людських ресурсів. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 3. С. 184–189. URL: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-27>.

Поняття інформаційно-комунікаційних технологій

Нестерчук Ю.О. д.е.н., професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Синенко І.М. здобувач третього освітнього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Визначення інформаційно-комунікаційні технології часто пов'язують як синонім до інформаційних технологій, хоча інформаційно-комунікаційні технології це більш узагальнений термін, який підкреслює роль виокремлених технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній та бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного забезпечення, програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію.

Різносторонність тлумачення поняття «інформаційно-комунікаційні технології» представлено на рисунку 1.

Рис. 1. Поняття «інформаційно-комунікаційні технології»

Іншими словами, інформаційно-комунікаційні структури складаються з інформаційних технологій, а також телекомунікацій, медіа-трансляцій, усіх видів аудіо і відеообробки, передачі, мережових функцій управління та моніторингу. Інформаційно-комунікаційні технології забезпечують та підтримують інформаційні процеси, тобто процеси пошуку, збору, передачі, збереження, накопичення, тиражування інформації та процедури доступу до неї.

Компоненти інформаційно-комунікаційних технологій вимірюються показниками рівня науково-технічного розвитку суспільства та інноваційності господарської діяльності підприємств, які відслідковуються інформаційно-комунікаційною оснащеністю, ефективністю і рівнем застосування засобів зв'язку та інформатизації, якісним програмним забезпеченням. Нині попит на інформаційно-комунікаційні технології в Україні невідомо зростає: продовжується автоматизація різних виробничих процесів, розробка мобільних додатків, комунікаційної інфраструктури, ігор, збільшується потреба в “хмарних” сервісах.

Список використаних джерел

1. Дубина М. Інституційні трансформації фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 1 (25). С. 91-110.
2. Омельченко В. Перспективи та розвиток ІТ-технологій в Україні. ЛІГА.net. 2020. URL: <https://blog.liga.net/user/vomelchenko/article/35913>. (дата звернення: 11.04.2024р.)

3. Як ІТ-індустрія розвиває інші галузі економіки у 2022 році? URL: <https://finance.ua/ua/goodtoknow/jak-it-industrija-rozvyvae-inshi-galuzi-ekonomiky> (дата звернення: 13.05.2024р.)

Вибір програмного забезпечення для прийняття рішень

Мазур Ю.П., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Воєнна агресія щодо України спричинила прискорений розвиток аграрного менеджменту у сфері інформаційних технологій. Опір наших захисників весною 2022 року дозволив не лише виконати весь технологічний цикл виробництва сільськогосподарської продукції, але увійти в новий 2022-2023 маркетинговий рік з підтримкою європейської та світової спільноти.

Незважаючи на часткове припинення реалізації аграрної продукції морськими шляхами, значна частина була реалізована залізницею та автомобільним транспортом. Це призвело до зростання вартості логістичних послуг, проте було прийнятним для керівників аграрних підприємств.

З появою відомих проблем на західних кордонах, виникла потреба в пошуках інших шляхів реалізації вітчизняної сільськогосподарської продукції. Це призвело до зростання зацікавленості до сфери практичного застосування програмного забезпечення в аграрній сфері економіки.

Зросла роль застосування різноманітної інформації в діяльності підприємств. Якщо раніше виробники реалізовували свою продукцію вітчизняним дилерам, то тепер появилася можливість формувати товарні партії продукції певної якості для самостійної реалізації її за кордоном. Виникла необхідність прийняття рішень які пов'язані з управлінням організаційними операціями, виробничими процесами, управління ресурсами тощо.

На ринку програмного забезпечення аграрний бізнес зіткнувся з пропозицією великою кількістю програмних продуктів, що використовуються для управління, фінансового та бізнес-консультування, управління підприємством або агрохолдингом, управління проектами, оптимізації обороту та автоматизації документообігу на підприємстві. При цьому виникла інша проблема, пов'язана з надлишком такої інформації, вмінням її освоїти, зрозуміти і прийняти ефективне рішення. Для вирішення таких проблем застосовують системи підтримки прийняття рішень (СППР).

СППР представляють собою інформаційні системи, розроблені для підтримки менеджера у виборі оптимального рішення з численних альтернатив. Ці системи є комбінацією організованих моделей, процедур, програмного забезпечення, баз даних, телекомунікацій та інших пристроїв. Вони спрямовані на рішення неструктурованих або напівструктурованих бізнес-проблем. В організаціях, де впроваджені СППР, вони є ключовим інструментом для управління операціями та планування,

допомагаючи управлінцям ефективно вирішувати складні та динамічні проблеми [1].

У аграрній сфері такі системи можуть бути використані для загального управління підприємством, функціонування інформаційно-довідкових систем щодо різноманітних товарів, машин та механізмів, технологій, враховуючи, що системи автоматизації обліку та документообігу в підприємствах вже існують.

Проте виникла інша проблема із використанням таких систем. Більшість користувачів програмного забезпечення не завжди чітко розуміють, які результати вони хочуть отримати від впровадження конкретних програмних продуктів або використання інформаційних технологій в управлінні підприємствами. Причинами стають проблема низький рівень володіння іноземною (англійською) мовою та відсутність досвіду в постановці завдання для пошуку необхідної інформації, її аналізу та обробки.

При роботі з бухгалтерськими програми підприємства вже мають досвід, процеси автоматизовані і ефективність використання ПЕОМ залежить від масштабу діяльності підприємства. Якщо вести мову про управлінську діяльність на біржах, особливо за кордоном, то крім бажання успішно реалізувати товар, необхідно розуміти тонкощі біржової діяльності. Для цього потрібен системний підхід, який включає знання програмного забезпечення, особливості торгівлі в певний період маркетингового року, розуміти проблему логістики, зберігання та інших факторів, які впливають на функціонування ринку сільськогосподарської продукції.

На вибір програмного забезпечення для управління діяльністю підприємств впливає і його вартість. Якщо вартість пакетів першої групи, представлених AEC Software, Kidasa Software, Visio Corp., не перевищує \$200, то вартість складних систем виробництва Artemis Management Systems, Primavera Systems, Welcom Software Technologies може перевищувати 10 000 доларів США. Такий поділ є досить умовним, оскільки в даний час розробники програмного забезпечення включають в недорогі пакети функціональні можливості, властиві професійним системам. Існує третя група пакетів вартістю до \$1000, представлена Computer Associated, Microsoft, Scitor, Primavera Systems, IMSI, яка займає проміжне положення і об'єднує в собі особливості перших двох груп [2].

Багато користувачів віддають перевагу вітчизняним розробкам у сфері програмного забезпечення для управління проектами, завдяки їх доступності та відносно невисокій вартості.

Не зважаючи на велику кількість пропозиції програмних продуктів, при виборі необхідно враховувати складність програмних продуктів, можливість їх оновлення, рішення для масштабування, зручність інтерфейса, можливість самостійного внесення змін в код програми (відкритість коду) та підтримка функціонування програм, планування, оптимізація ресурсів, аналіз ризиків, використання клієнт-серверної технології.

Список використаних джерел

1. Системи підтримки прийняття рішень для українських підприємств:

особливості та переваги URL: <https://softline.org.ua/news/sistemi-pidtrimki-prijnatta-risen-dla-ukrainskih-pidpriemstv-osoblivosti-ta-perevagi.html>.

2. Abasova, A. A., & Mammadova, K. M. (2022). Analysis of the development of innovative systems in the liberated territories of Azerbaijan. International scientific and practical conference “*Modern directions of development management and economics in the conditions VUCA-WORLD*”, Ukraine, Kharkiv, 3-5.

Інноваційний розвиток агробізнесу засобами електронної комерції

Гайдей В.П., здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»

Рабовський Д.Л., здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»

Уманський національний університет садівництва

Відновлення української економіки на інноваційних засадах, забезпечення її конкурентоспроможності та поглиблення інтеграції у глобальний економічний простір в умовах бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та штучного інтелекту вимагає активізації процесів цифровізації усіх сфер суспільного життя. У бізнес-сфері пріоритетним є розширення інноваційних практик застосування форм і методів електронної комерції всіх галузях національної економіки. З-поміж галузей національної економіки аграрний сектор традиційно вважався найбільш консервативним та інертним до сприйняття інновацій, зокрема у сфері цифровізації. Однак, практики провідних вітчизняних аграрних виробників переконливо засвідчують конкурентні переваги які надає їм впровадження в свою діяльність технологій електронної комерції та демонструють значні перспективи їх поширення у сфері агробізнесу. Впровадження інструментів електронної комерції дозволяє кожному сільськогосподарському виробнику, який вирішить скористатись її можливостями, отримати альтернативні способи та ринки збуту своєї продукції, оптимізувати канали її розподілу, скоротити витрати на реалізацію, підвищити ефективність збутової діяльності та рівень прибутковості.

Впровадження у практику господарювання аграрних товаровиробників конкретних форм електронної комерції здійснюється враховуючи галузеву специфіку аграрного сектору, характер і особливості продукції, масштаби діяльності тощо. Загалом, найбільш поширеною формою електронної комерції є формат B2C (Business-to-Consumer), тобто «бізнес-споживачам», що передбачає здійснення як правило роздрібною електронною торгівлі та фінансових операцій між постачальниками та кінцевими клієнтами. Однак для аграріїв такий формат є мало прийнятним, оскільки об'єктом торгівлі виступає сільськогосподарська продукція, здебільшого сировинного характеру, насіння, добрива, засоби захисту рослин та тварин, корми,

сільськогосподарська техніка та обладнання тощо. Переважна більшість товарів у цій сфері реалізуються зазвичай великими оптовими партіями, має обмежені терміни придатності, специфічні вимоги до зберігання транспортування тощо. Тому, для більшості суб'єктів агробізнесу, електронна торгівля в основному здійснюється у форматі B2B (Business-to-Business). Клієнтами як правило є інші підприємницькі структури, зокрема переробні підприємства, заготівельники, опотові трейдерські структури чи роздрібні торговці, що придбають сировину або товари з метою їх подальшої переробки або ж перепродажу. Для торгівлі аграрною продукцією як правило використовуються спеціалізовані торгові платформи, такі як тендерні майданчики, товарні біржі та маркетплейси.

Електронна комерція у форматі B2C може бути використана в першу чергу мікро- та малими сільськогосподарськими виробниками, зокрема, сімейними фермами. Це пов'язано з тим, що дана форма торгівлі передбачає саме роздрібну торгівлю, яка можлива за умови малих обсягів виробництва, торгівлі нішевою, крафтовою, готовою для вживання безпосередньо кінцевим споживачем продукцією тощо. Великі сільськогосподарські товаровиробники можуть використати такий формат лише як додатковий онлайн канал збуту своєї продукції.

Особисті селянські господарства, з дрібнотоварним виробництвом і реалізацією надлишків продукції та обмеженими інвестиційними ресурсами, також можуть здійснювати електронну торгівлю, використовуючи формат C2C (Consumer-to-Consumer), тобто «споживач-споживач». З-поміж сервісів електронної комерції даного формату, представлених в Україні, можна виділити онлайн-майданчик оголошень OLX, чи продажі через соціальні мережі Facebook, Instagram, Інтернет-спільноти тощо.

Таким чином, за належного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, відповідного інфраструктурного та інституційного забезпечення створюється реальна можливість до впровадження засобів електронної комерції у практику господарювання широкого кола різних категорій виробників сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Нестерчук Ю.О., Соколюк С.Ю., Коротєєв М.А., Жарун О. В., Тупчій О. С., Соколюк К. Ю. Розвиток електронної комерції в аграрному секторі економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 299-310.

2. Петришин Л., Мацьків Г. Впровадження інструментів електронної комерції в аграрному бізнесі. *Аграрна економіка*. 2019. Т. 12. № 3-4. С. 55-60.

СЕКЦІЯ 7. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СВІТІ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Депозитна політика банківських установ в європейських країнах

Матвійчук Н.М., к.е.н., доцент
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Депозитна політика європейських банків значно відрізняється від національної, перш за все, суттєво нижчими депозитними та кредитними процентними ставками, що є наслідком меншого рівня інфляції. Для українців, які розміщують свої вклади в українських банках під 10-15 % річних, звичні для Європейського союзу ставки 1-3 % річних, є мізерними. Окрім меншої дохідності вкладів, в європейських банках набагато суворіші умови дострокового розірвання депозитів: разом із втратою нарахованих відсотків, ймовірно є сплата штрафу за дострокове зняття (наприклад у шведському банку Swedbank) [1].

У багатьох країнах Європи банківський депозит дає вкладнику додаткові переваги: можливість взяти кредит, дешевшу страховку, дозвіл на проживання в країні (у випадку розміщення крупних сум).

Суттєвою відмінністю європейських банків від українських є більша увага фінансового моніторингу до перевірки джерел походження коштів, які вкладник хоче розмістити на депозит, та кредитної історії (якщо вона негативна, клієнту взагалі можуть відмовити у відкритті рахунку). Джерела доходів в ЄС повинні бути легальними і прозорими, в деяких країнах вимагають постійне місце проживання в країні, або дозвіл на проживання. В Польщі згідно із законодавством, правилами фінансового моніторингу українцям дозволено розміщувати депозити обсягом до 15 тисяч євро, але лише раз на місяць. Однак кожен банк на власний розсуд може встановлювати нижчу межу, що підлягає фінансовому моніторингу незалежно від громадянства (наприклад 3–5 тис. євро) [2].

Якщо вкладнику не вдасться довести законність джерел походження розміщених на депозиті коштів за допомогою податкової декларації, довідки про заробітну плату або іншого офіційного документа, йому заблокують рахунок і накладуть штраф.

Часто банки встановлюють досить високу мінімальну суму депозиту (10-25 тис євро), а на сайтах більшості європейських банків немає характерної для українських фінансових установ різноманітності депозитних продуктів. Деякі банки можуть навіть не відображати кінцеву дохідність депозитів, зазначаючи, що інформація має ознайомчий характер і не є комерційною пропозицією, а депозитна ставка визначається на договірній основі і залежить від багатьох умов (терміну та суми вкладу, віку вкладника, наявності у нього зарплатної або пенсійної картки в цьому банку тощо).

Як і в Україні, депозитна політика європейських банків упродовж

останніх років зазнала суттєвих змін, що пов'язані з коливанням темпів інфляції, пандемією COVID-19, війною в Україні. Падіння ділової активності та згортання кредитування у світовій економіці через пандемію COVID-19 призвело до зниження прибутковості вкладів. За даними Європейського центрального банку (ЄЦБ), в кінці 2020 р. середня ставка за роздрібними депозитами в ЄС скоротилася на 24 % і склала 0,16 % річних при рівні інфляції 0,25 %. На початку 2021 р. в євросоні середні депозитні ставки вище 0,5 % річних були лише в Італії, Нідерландах і на Мальті. За межами євросони тільки в Польщі, Швеції і Румунії середня ставка трималася вище 0,5 %.

Однак вже в 2022 р. рекордна інфляція змусила центральні банки більшості країн світу підвищувати облікові ставки. Наприклад, в Польщі облікова ставка зросла до 6,5 % у порівнянні з 0,1 % у 2021 р. Це спричинило збільшення дохідності банківських вкладів у європейських банках.

Станом на жовтень 2024 р. у польських банках є пропозиції по депозитах під 7,5–8 % річних у національній валюті, однак зазвичай це акційні пропозиції для нових клієнтів, які повинні виконати додаткові умови (відкрити рахунок, надати квитанції про заробітну плату, виконувати кілька платіжних операцій в банку в місяць) [3]. Найбільші та найстійкіші банки пропонують в середньому ставки 3,5-5 % річних. Дохідність депозитів у євро коливається від 0,1 до 1,5 %, найчастіше не перевищує 1 %.

Варто відмітити, що правило «чим довший термін, тим більші відсотки» для депозитів сьогодні не є актуальним з огляду на високий рівень невизначеності [4]. Навпаки, у Польщі та Швеції кошти на 1 чи 3 місяці можна розмістити вигідніше, ніж на рік. Наприклад, Swedbank пропонує найвищу ставку 3,15 % на тримісячний депозит, 2,5 % – на шестимісячний, 2 % – на річний, 1,67 % – на 2 роки. Для Польщі також характерні обмеження щодо максимальної дозволеної суми вкладу (10-75 тис. zł) [2]. Це пов'язано з невпевненістю банків в подальших тенденціях розвитку фінансового ринку та небажанням переплачувати за депозити в майбутньому, якщо дохідність депозитів в банківській системі знизиться. Іноді банк заздалегідь визначає для себе обсяг депозитів, які готовий по акції залучити на певні умови. Після його досягнення нові депозити не відкриваються. В українських банках немає такої практики, як і максимальної межі вкладу на одного вкладника, лише мінімальна.

Кожна держава ЄС формує свою систему гарантування вкладів, і умови в різних країнах можуть відрізнятися (в будь-якому випадку – в більшу сторону). Згідно з директивою ЄС 2014/49/ЄС сума гарантування вкладів повинна бути не менше 100 тис євро. У деяких країнах ЄС існує повна гарантія всієї суми всіх депозитів вкладника – такі умови діють в Словаччині та Словенії.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Swedbank <https://www.swedbank.se/privat/spara-och-placera/sparkonton/fastrantekonto.html>
2. Депозит у польському банку: скільки на цьому можна заробити <https://groszi.pl/deposit-u-polskomu-banku/>

3. Рейтинг банківських депозитів в Польщі, жовтень 2024 р.
<https://moneteo.com/rankingi/lokaty-bankowe>

4. Офіційний сайт BNP PARIBAS. URL:
<https://www.bnpparibas.pl/ua/ukrainian-info/oszczednosci>.

Виклики та перспективи економічного розвитку України в умовах глобалізації

Квашук О.В., викладач вищої кваліфікаційної категорії, викладач-методист,
ВСП «Уманський фаховий коледж технологій та бізнесу» УНУС

Глобалізація в сучасному світі є комплексним і багатогранним процесом, який впливає на економіку, політику, культуру та суспільство загалом, характеризується посиленням взаємозалежності між країнами та регіонами, а також зростанням обсягів міжнародних потоків товарів, послуг, капіталу, інформації та людей. Для України, як для країни з перехідною економікою, глобалізація має суттєвий вплив на економіку відкриває нові можливості, ставить перед нею низку викликів та задач. Економічна глобалізація включає в себе зростання міжнародної торгівлі та інвестицій, інтеграцію фінансових ринків, а також розширення діяльності транснаціональних корпорацій. Зниження торговельних бар'єрів і розвиток інформаційних технологій сприяють збільшенню обсягів світової торгівлі та притоку іноземних інвестицій в різні країни. Глобалізація сприяє інтеграції України в світову економіку через розширення міжнародної торгівлі та залучення іноземних інвестицій, що є важливим джерелом капіталу для розвитку економіки. Інвестиції сприяють створенню нових робочих місць, модернізації промисловості та розвитку інфраструктури. Проте вітчизняна політична нестабільність та корупція залишаються серйозними перешкодами для залучення іноземного капіталу. Після вступу до СОТ у 2008 році, Україна отримала доступ до нових ринків, що позитивно вплинуло на її експортні можливості. Проте конкуренція з боку іноземних компаній також зросла, що вимагає підвищення конкурентоспроможності українських підприємств. Водночас необхідно захищати національні інтереси та підтримувати вітчизняних виробників. Глобалізаційні процеси впливають на ринок праці України через зміни в попиті на кваліфіковану робочу силу. З одного боку, інтеграція в світову економіку сприяє створенню нових робочих місць, особливо у сфері інформаційних технологій та обслуговування. З іншого боку, відтік кваліфікованих кадрів за кордон залишається значною проблемою. Глобалізація сприяє інтеграції української фінансової системи у світову, що дозволяє отримувати доступ до міжнародних фінансових ресурсів. Це може сприяти залученню інвестицій, але також підвищує залежність від світових фінансових ринків, що може збільшити вразливість економіки до зовнішніх шоків.

Розвиток інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ) є ключовим фактором сучасної глобалізації. Інтернет, мобільний зв'язок, соціальні мережі та цифрові платформи створюють нові можливості для обміну інформацією, співпраці та комерційної діяльності на глобальному рівні. Цифровізація економіки сприяє зростанню продуктивності та ефективності. Глобалізація сприяє поширенню в Україні новітніх технологій та інновацій, що може стимулювати модернізацію української промисловості та підвищення продуктивності. Завдяки доступу до нових технологій українські підприємства можуть покращувати свої виробничі процеси та продукцію, що сприяє зростанню економіки. Завдяки співпраці з міжнародними компаніями та доступу до глобальних ринків, українські підприємства мають можливість запозичувати передові технології та інновації. Особливо активно розвивається ІТ-сектор, який інтегрується у світовий ринок аутсорсингових послуг.

Соціокультурна глобалізація проявляється у поширенні культурних цінностей, норм і практик між різними країнами та народами. Глобалізація культури включає в себе поширення масової культури, медіа та інтернет-контенту. Цей процес сприяє взаєморозумінню між народами, але також може призводити до культурної гомогенізації та втрати культурної самобутності. Для України важливо забезпечити соціальний захист населення в умовах глобалізації, підтримуючи розвиток вітчизняної освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг. Це сприятиме зменшенню соціальної нерівності та підвищенню якості життя громадян.

Політична глобалізація полягає у зростанні значення міжнародних організацій, таких як ООН, ВТО, МВФ, а також регіональних інтеграційних об'єднань, як ЄС, АСЕАН тощо. Ці організації відіграють важливу роль у регулюванні міжнародних відносин, розв'язанні глобальних проблем і сприянні співпраці між державами. Для ефективної участі у глобалізаційних процесах Україні необхідно проводити інституційні реформи, спрямовані на боротьбу з корупцією, покращення бізнес-клімату та захист прав інвесторів.

Глобальні екологічні виклики вимагають спільних зусиль всіх країн для їх вирішення. Міжнародні угоди, як Паризька угода, є прикладом таких спільних зусиль. Для України важливо враховувати ці аспекти при розробці національних стратегій розвитку.

Сучасні глобалізаційні процеси мають значний вплив на всі аспекти життя суспільства. Вони створюють нові можливості для розвитку, але також ставлять перед людством складні виклики. Збалансований підхід до глобалізації, що враховує інтереси всіх країн та народів, є ключем до сталого і справедливого розвитку. Сучасна глобалізація відкриває перед Україною нові можливості для економічного розвитку, проте також ставить перед нею серйозні виклики. Збалансована економічна політика, спрямована на інтеграцію в світову економіку з одночасним проведенням внутрішніх реформ, є ключем до успішного розвитку України в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. UNIVERSE молодіжне інтернет-радіо: Глобалізація в Україні: позитивні та негативні наслідки. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://universe.zp.ua/Globalizacija-v-Ukraini-pozitivni-ta-n/>.
2. Економічна правда: Глобалізація економіки: як не стати державою-банкрутом [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/19/633175/>.
3. Посохов І. М. Вплив діджиталізації на систему міжнародних економічних відносин у XXI столітті / І. М. Посохов, Д. Д. Похвалітова // Development of modern economic science in the context of digitalization: proc. of the Intern. sci. conf., December 3–4, 2021. – Riga : Baltija Publishing, 2021. – P. 159-161.

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В БІЗНЕСІ

Баралішин М.І., магістрант

Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту Західноукраїнського національного університету

У європейській та американській практиках уже давно застосовують різні методи державного стимулювання інноваційної діяльності в бізнесі. До найпоширеніших відносять державні програми фінансування та підтримки інноваційних розробок за інтересами та пріоритетами локальних урядів, а також законодавчі, фінансові та податкові інструменти на державному та регіональних рівнях, що усіляко сприяють розвитку інноваційної діяльності у всіх сферах бізнесу.

На основі дослідження міжнародної практики інноваційної політики можна визначити наступні групи інструментів фінансово-економічного стимулювання інноваційної діяльності [2]:

- державні програми фінансової і технічної підтримки інноваційного бізнесу, що виконує дослідження та розробки за тематикою пріоритетів уряду (США, Японія, Великобританія, Китай).

- державні програми фінансового сприяння (цільові дотації на науково-дослідні розробки; пряме фінансування (субсидії, позики), які досягають до 50% витрат на створення нових технологій та продукції (Франція, США); фонди впровадження інновацій (Англія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди); безвідсоткові позики (Швеція); безоплатні позички на покриття 50% витрат на впровадження інновацій (Німеччина).

- програми щодо надання різноманітних пільг (податкових, компенсаційних, митних та інших). Основні інструменти, як: 1) спрощення оподаткування для підприємств, що працюють в інноваційній сфері, виключення з оподаткування витрат на дослідження та розробки, пільгове

оподаткування університетів та науково-дослідних фірм (США, Великобританія, Індія, Китай, Японія); 2) державні програми зі зниження ризиків та відшкодування ризикових збитків (США, Японія); 3) безкоштовні послуги патентних повірених за заявками від індивідуальних винахідників, звільнення від сплати мит (Нідерланди, Німеччина, Японія, Індія); 4) відстрочка сплати мит (або повне звільнення від них), якщо винахід стосується сфери енергозбереження (Австрія); 5) зниження державних мит для індивідуальних винахідників, страхування та надання їм податкових пільг (Австрія, Німеччина, США, Японія), а також створення спеціальної інфраструктури для їхньої підтримки (Японія).

- програми формування інноваційної інфраструктури. У цій групі можна виокремити: 1) створення державних організацій, що забезпечують науково-технічну, фінансову та виробничу підтримку інноваційного бізнесу (США, Японія, Індія, Китай); 2) створення широкої мережі фондів венчурного капіталу для реалізації інноваційних проєктів (реалізується різними способами практично в усіх розвинених та країнах, що розвиваються)[3].

Фінансові аспекти інноваційного розвитку для визначення їх ієрархічності та взаємозв'язку розглядають в розрізі: програм інноваційного розвитку державних підприємств; програм інноваційного розвитку приватних підприємств; програм відбору та реалізації інноваційних проєктів приватними компаніями; програм відбору та реалізації інноваційних державно-приватних проєктів, зокрема міжнародних.

Загалом фундаментальні принципи фінансування зазначених програм розвитку інноваційної системи в контексті забезпечення національної безпеки, згідно досліджень, повинні базуватися на таких постулатах:

- фінансування доцільно здійснювати в межах затвердженої стратегії (програми) інноваційного розвитку країни або регіону (території);
- доцільно фінансувати конкретні заходи або надання конкретного обсягу послуг для клієнтів (спільне інвестування з місцевих бюджетів, частковій оплаті вартості послуг клієнтами або інвесторами залежно від стадії інноваційних процесів проєкту);
- орієнтація на існуючі організації інноваційної інфраструктури, що мають зв'язок та практичний досвід роботи з компаніями та науковими організаціями, та поступово здійснювати їх розвиток [1].

Аналіз світової практики доводить, що успіх інноваційної діяльності значним чином корелюється з формами її організації та способами фінансової підтримки. У розвинених країнах фінансування інноваційної діяльності здійснюється як з державних, так і з приватних джерел в контексті системних стратегій розвитку з акцентом на забезпечення національної безпеки.

Дослідження показує, що ці механізми стали більш різноманітними та складними, а адаптація до них є одним з найбільш істотних викликів для новітніх стартапів.

Список використаних джерел:

1. Barton J. H. New Trends in Technology Transfer: ICTSD Issue Paper No. 18. Geneva: ICTSD 2007. 41 p. URL:

<https://www.iprsonline.org/resources/docs/Barton%20%20New%20Trends%20Technology%20Transfer%200207.pdf> (дата звернення 23.10.2024).

2. Commission and EIF start selecting Pan-European Venture Capital Fund-of-Funds promoters. URL: <http://ec.europa.eu/research/index.cfm?&na=na-070217&pg=newsalert&year=2017> (дата звернення 21.10.2024).

3. European Startup Network. URL: <http://europeanstartupnetwork.eu> (дата звернення 25.10.2024).

Порівняльний аналіз подання грантів в Україні та США

Івасенко К.І. здобувач вищої освіти
Державний торговельно-економічний університет, Україна
Науковий керівник: Іванова О.М. к.е.н., доцент
Державний торговельно-економічний університет, Україна

Грантова підтримка є одним із ефективних інструментів стимулювання підприємництва, особливо в умовах обмежених ресурсів та економічних викликів. У сучасній економіці України гранти стають важливим джерелом фінансування для підприємців, які прагнуть розпочати або розвивати власний бізнес. Вони сприяють зростанню економічної активності, створенню нових робочих місць та розвитку інноваційного бізнесу, забезпечуючи доступ до ресурсів, необхідних для реалізації бізнес-ідей.

Процес подання грантових заявок в Україні має певні особливості, які відрізняються від міжнародних практик. Порівняння таких систем дозволяє виявити сильні та слабкі сторони української системи, а також окреслити можливі шляхи її вдосконалення. Одним з важливих прикладів для порівняння є процес подання грантів через український застосунок «Дія» та аналогічну платформу в США – Grants.gov. Це порівняння є особливо актуальним, оскільки США мають розвинену та зрозумілу систему грантової підтримки для підприємців, яка може слугувати взірцем для вдосконалення української практики.

В Україні доступ до інформації про грантові програми здійснюється через державний портал «Дія», який надає підприємцям можливість ознайомитися з актуальними пропозиціями грантів [1]. Проте результати опитувань свідчать, що значна частина українських підприємців вважає інформацію на порталі "Дія" недостатньо зрозумілою та не адаптованою до їхніх потреб. Це створює труднощі в доступі до реальних можливостей фінансування. Відсутність детальних інструкцій і недостатня роз'яснювальна робота з боку державних органів лише посилюють цю проблему.

Для порівняння, у США функціонує спеціалізована платформа Grants.gov, яка забезпечує користувачам доступ до структурованої і зрозумілої інформації про гранти [2]. Підприємці можуть легко знаходити відповідні програми, що містять чіткі інструкції, докладні умови та вимоги до подання

заявок. Це значно полегшує процес пошуку і подання документів, оскільки заявники мають доступ до всіх необхідних даних у зручному форматі.

Що стосується процесу подання заявки, в Україні підприємці заповнюють заяву через застосунок «Дія» і мають підготувати бізнес-план відповідно до вимог Міністерства економіки. Однак відсутність структурованого підходу до подачі документів часто призводить до неефективності. У США ж подача заявок є більш формалізованою, із чіткими критеріями, такими як детальний опис проєкту, бюджет, часові рамки реалізації та прогнозовані результати. Це дозволяє ефективніше оцінювати пропозиції, підвищуючи прозорість і справедливість процесу.

Обмеження та вимоги до заявників також різняться. В Україні гранти доступні лише для громадян України або юридичних осіб з українським капіталом, які не мають заборгованостей і не перебувають у стані банкрутства. У США ж гранти доступні для ширшого кола підприємств, включаючи стартапи та малі компанії. Високий рівень конкуренції дає можливість більшій кількості підприємств подавати заявки.

Також слід зазначити, що у США суми державних грантів зазвичай значно більші, ніж в Україні. Наприклад, у США суми грантів можуть варіюватися від кількох тисяч до мільйонів доларів, залежно від типу програми [3]. В Україні ж гранти зазвичай не перевищують 250 000 грн (якщо місце провадження діяльності та місце реєстрації в Харкові або Харківській обл., розмір допомоги — до 500 тис. грн), що може знижувати зацікавленість підприємців у цих програмах. Кошти можна витратити на придбання або лізинг обладнання, закупівлю сировини та матеріалів, оренду приміщення. Отримати мікрогрант може як діючий підприємець, так і людина без досвіду такої діяльності. Для отримання гранту понад 75 тис. грн обов'язковою умовою надання коштів є створення 1-2 робочих місць залежно від суми гранту [4]. Можливість збільшення обсягів фінансування або створення програм спільного фінансування могла б суттєво покращити ситуацію.

Навчальні програми та підтримка відіграють важливу роль у процесі подання заявок. В Україні спостерігається брак системної підготовки підприємців до участі в грантових програмах. У США ж існує широкий спектр освітніх програм, семінарів та консалтингових послуг, які допомагають підприємцям ефективно готувати заявки, управлінські навички та правильно використовувати ресурси.

Отже, хоча «Дія» надає підприємцям певні переваги, зокрема зручність подання заявок, існують серйозні проблеми, пов'язані з доступом до інформації та підготовкою підприємців. Для покращення цієї ситуації Україні варто вдосконалити інформаційні ресурси та розширити навчальні програми, що сприятиме підвищенню рівня залучення підприємців до грантових програм.

Список використаних джерел

1. Грант на власну справу. Державні послуги онлайн | Дія. URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-vlasnu-spravu> (дата звернення: 22.10.2024).
2. Home | Grants.gov. Home | Grants.gov. URL: <https://www.grants.gov/> (date of access: 22.10.2024).
3. Молоді підприємці можуть отримати грант на власну справу через портал Дія, – Юлія Свириденко | Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=98fbd6d2-ca7c-4359-b299-43b493206d9a&title=MolodiPidprimtsiMozhutOtrimatiGrantNaVlasnuSpravuCherezPortalDiia-YuliiaSviridenko> (дата звернення: 22.10.2024)
4. Grants.gov Online Help. URL: <https://apply07.grants.gov/help/html/help/index.htm#t=GetStarted/GetStarted.htm> (date of access: 22.10.2024).

Сегмент біопрепаратів на ринку засобів захисту рослин: світові тенденції та українські реалії

Харенко А.О., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Населення земної кулі демонструє стійку тенденцію до зростання, що потребує нарощування обсягів виробництва продовольства за умови існуючих обмежень стосовно придатних для таких цілей земельних ресурсів. Одним із шляхів вирішення проблеми є пошук можливостей інтенсифікації виробництва, а отже здійснення заходів із підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Важливу роль при цьому відіграють засоби захисту рослин, оскільки вони сприяють зменшенню втрат валових зборі від дії шкідників, хвороб та бур'янів. За даними фахівців, їх ринок на 90 % складається з синтетичних препаратів, вплив яких на організм людей і тварин до кінця не вивчено.

В останні десятиліття в світі активно розвивається тренд пов'язаний із екологізацією продовольства, його органічним походженням, де значна частка належить продуктам рослинного походження. Особливо це стосується країн Північної Америки, Європи, Океанії та південно-східної Азії. В даному контексті досить прогнозованою є тенденція стосовно розвитку ринку біологічних засобів захисту рослин як альтернативи хімічним препаратам (їх домінуюча роль збережеться, проте питома вага зменшиться). Так, в 2011 році їх світовий ринок оцінювався на рівні 1,3 млрд дол. США (близько 100 компаній, що в переважній більшості пропонували покупцям 1-2 товарних позицій) [1]; в 2021 році – 4,5 млрд дол. США; 2022 році – 5,3 млрд дол. США, а в 2025 році прогнозується досягнення позначки в понад 10 млрд дол. США (10 % від світового ринку ЗЗР) [2]. В цілому пропозицію на ринку

біопрепаратів формували невеликі, в глобальному плані, фірми, що в умовах зростаючого попиту зіткнулися з потребою додаткових інвестицій на проведення НДР та проблемами маркетингового характеру (оптимізація каналів розподілу, просування та популяризація, позиціонування та ін.). Таких проблем немає у відомих міжнародних брендів, що займають лідируючі позиції в сфері ЗЗР, тому характерною рисою останніх років стала їх активна робота в даному напрямі. В більшості випадків це проявляється в злитті та поглинанні вузько спеціалізованих компаній транснаціональними корпораціями (наприклад, Syngenta Group в 2020 році купила Valagro). Думки фахівців, з цього приводу розділилися, одні вважають, що це призведе до подальшого стрімкого розвитку напряму (глобальні гравці виявляють бажання розширити номенклатуру продукції перспективними позиціями, мінімізуючи при цьому фінансові витрати та час виходу на бажаний сегмент), а інші – навпаки оцінюють як елемент конкурентної боротьби. На нашу думку, право на життя мають обидва варіанти, що буде визначатися ситуативно.

Стосовно українського ринку ЗЗР можна відмітити, що він є імпортоорієнтованим та характеризується домінуванням синтетичних препаратів. Проте, в країні є ряд виробників, що спеціалізуються на виробництві та поширенні продуктів біологічного походження, в тому числі і на експорт (ПП «БТУ-Центр», ТОВ «Черкаський науково-виробничий центр по біологічному захисту рослин», ТОВ «НВП «Агроекологія», ТОВ «БІОНАСЕРВІС ПЛЮС» та ін.). Також, існує пропозиція і імпортих препаратів, що представлені, в основному, товаровиробниками із США та Європи. Оскільки довоєнний розвиток аграрного виробництва в Україні мав на меті максимізацію обсягів виробництва зернових і олійних культур з подальшим експортом, при цьому якісні (екологічні) параметри не були ключовими, чому в деякій мірі сприяла і позиція покупців (мова, в першу чергу, про африканські країни). Крім того, в значної питомої ваги представників менеджменту господарств панувала думка, що біопрепарати є більш вартісними, проте менш ефективними ніж традиційні для них [3]. Як результат фахівці оцінювали на той період часу сегмент біопрепаратів у загальному обсязі ЗЗР на рівні 3-5 % [4]. Часткова переорієнтація експортних каналів розподілу вітчизняного збіжжя, а також вихід на нові сегменти (в тому числі ЄС), після початку повномасштабної війни, посилила вимоги щодо екологічної чистоти продукції. Також в Україні ведеться активна робота щодо гармонізації національних стандартів із європейськими, в контексті намагань країни доєднатися до євроспільноти. Розуміння таких реалій та перспектив змушує аграріїв переглянути свої підходи до використання хімічних препаратів, як стосовно доз або ж навіть повної відмови від них. Можна вести мову, що великі за земельним банком господарства вже активно почали переорієнтовуватися на біологізацію виробничих процесів, особливо це стосується центральноукраїнських областей (Хмельницької, Черкаської, Київської та Полтавської [5]).

Отже, світ рухається в напрямі нарощування обсягів виробництва екологічно чистої продукції, що позначається формуванням та наповненням

відповідної нормативної бази. Вона містить положення які обмежують використання хімічних препаратів та навпаки стимулюють практики стосовно біологічних (в значній кількості країн за активного сприяння з боку державних інституцій). Проте, слід пам'ятати, що вирощена продукція рослинництва використовується у різних галузях економіки, а не лише для задоволення потреби людей у продуктах харчування, а отже її можна виробляти із використанням синтетичних продуктів, тому місткість ринку біопрепаратів обмежується, в значній мірі, саме підходом аграріїв до системи інтегрованого захисту рослин, де можливою є різна питома вага поєднання препаратів хімічного та біологічного походження. До того ж, на ринку з'являтиметься все більше продуктів, що міститимуть обидва типи компонентів, у намаганні досягти ефекту синергії. Таким чином, українським аграріям доцільно буде дотримуватися загальносвітових тенденцій щоб залишитися конкурентоздатними на міжнародному ринку продовольства. Це в свою чергу формуватиме з їх боку зростаючий попит на препарати біологічного походження, який намагатимуться задовольнити вітчизняні та іноземні виробники.

Список використаних джерел

1. Ринок біостимуляторів та біопестицидів. Останні світові тренди. URL: <https://www.agronom.com.ua/v-majbutnomu-vse-nasinnya-bude-obroblyatys-biopreparatamy-novi-trendy-na-rynku/>

2. Крутякова В.І., Гулич О.І., Янсе Л.А. Стан і проблеми ринку біологічних засобів захисту рослин в Україні. URL: https://agroviznyk.com/index.php/agroviznyk/article/view/2023_01_04/4318

3. Лебідь Л. Повільно і впевнено: нові тренди у світі біопестицидів. URL: <https://agroportal.ua/blogs/medlenno-i-uverenno-novye-trendy-v-mire-biopestitsidov>

4. Світовий досвід застосування біологічного методу захисту рослин та перспективи в Україні. URL: <https://svgr.gov.ua/news/1706790557/>

5. Український ринок біопрепаратів росте. URL: <https://agroportal.ua/blogs/ukrainskii-rynok-biopreparatov-rastet>

Основні засади міжнародного технічного співробітництва України

Разумова Г. В., д.е.н., доцент

Крупка К. В., здобувач вищої освіти

Український державний університет науки і технологій

В умовах глобалізації та швидкого технологічного розвитку міжнародне технічне співробітництво є одним з ключових факторів розвитку національних економік. Для України, яка прагне інтегруватися в європейський та світовий простір, співпраця у сфері науки та технологій є особливо важливою.

У цьому контексті доречно проаналізувати сучасний стан міжнародного технічного співробітництва України, визначити основні напрями та перспективи розвитку, а також виявити бар'єри та можливості для посилення цієї співпраці.

Міжнародне технічне співробітництво – це взаємодія між країнами, організаціями та підприємствами у сфері науки, технологій та інновацій.

Міжнародне технічне співробітництво може здійснюватися у таких формах: спільні наукові дослідження, обмін технологіями, створення спільних підприємств, участь у міжнародних проєктах тощо. Кожна з форм міжнародного співробітництва має свої особливості та переваги (табл. 1). Вибір оптимальної форми залежить від конкретних цілей, ресурсів та умов співпраці. Для досягнення максимального ефекту необхідно враховувати всі фактори, що впливають на успішність міжнародних проєктів.

Мотивами такого співробітництва, як правило, виступають: доступ до нових технологій, розширення ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності, вирішення глобальних проблем.

Наразі основними сферами міжнародного технічного співробітництва є: енергетика, машинобудування, агропромисловий комплекс, ІТ-сектор, оборонна промисловість.

Таблиця 1 – Основні форми міжнародного технічного співробітництва

<i>Форма співробітництва</i>	<i>Опис</i>	<i>Переваги</i>	<i>Недоліки</i>
Спільні наукові дослідження	Співпраця вчених різних країн над спільними науковими проєктами.	Доступ до нових знань та технологій, обмін досвідом, підвищення престижу наукових установ.	Координаційні труднощі, розподіл інтелектуальної власності, мовні бар'єри.
Обмін технологіями	Передача технологій, ноу-хау, патентів між партнерами.	Швидке освоєння нових технологій, підвищення конкурентоспроможності, розширення ринків збуту.	Ризик втрати власних технологій, залежність від зовнішніх постачальників технологій.
Створення спільних підприємств	Створення спільних компаній для виробництва та реалізації продукції або надання послуг.	Об'єднання ресурсів, ризиків та знань, доступ до нових ринків.	Конфлікт інтересів між партнерами, складність управління.
Участь у міжнародних проєктах	Співпраця в рамках міжнародних програм та проєктів, фінансованих міжнародними організаціями або урядами.	Доступ до фінансування, нових технологій, обмін досвідом.	Висока конкуренція за фінансування, жорсткі вимоги до виконання проєктів.
Ліцензування	Надання дозволу на використання	Швидке отримання доступу до нових технологій,	Залежність від ліцензіара,

	патентів, ноу-хау або торгових марок.	мінімальні інвестиції.	обмеження в використанні технології.
Франчайзинг	Надання дозволу на використання торговельної марки, ноу-хау та бізнес-моделі.	Швидке розширення бізнесу, доступ до готової бізнес-моделі.	Високі роялті, обмежена свобода дій франчайзі.

Джерело: сформовано авторами

Аналізуючи сучасний стан міжнародного технічного співробітництва слід також окреслити існуючі проблеми та виклики. До них, перш за все, відносяться: недостатнє фінансування науки та інновацій, відтік кваліфікованих кадрів, бюрократичні бар'єри, недостатня інтеграція наукових установ та бізнесу (табл. 2).

Таблиця 2 – Бар'єри та можливості для розвитку міжнародного технічного співробітництва України

<i>Бар'єри</i>	<i>Можливості</i>
Недостатнє фінансування науки та інновацій	Залучення іноземних інвестицій, грантів та кредитів
Відтік кваліфікованих кадрів	Створення сприятливих умов для роботи вчених та інженерів в Україні
Бюрократичні бар'єри	Спрощення процедур отримання дозволів та ліцензій
Недостатня інтеграція науки та бізнесу	Створення технологічних платформ, технопарків

Джерело: сформовано авторами

Отже, підводячи підсумки, можна зазначити, що міжнародне технічне співробітництво є важливим інструментом для модернізації економіки України та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку. Для досягнення успіху необхідно подолати існуючі бар'єри та активніше використовувати наявні можливості. Основними рекомендаціями на цьому шляху є: підвищення інвестицій у науку та інновації; створення сприятливого інвестиційного клімату; розвиток людського капіталу; посилення міжнародної співпраці; створення ефективної системи управління інноваційною діяльністю.

Список використаних джерел

1. Разумова Г.В., Оскома О.В., Перетяцько К.О. Інвестиційна діяльність в Україні та її вплив на національну економіку. Економічний вісник Донбасу. 2022. № 2 (68). С. 35-41. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2\(68\)-35-41](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-2(68)-35-41).
2. Інноваційне Придніпров'я: гра на випередження: монографія / О. І. Амоша, Ю.С. Залознова, С.В. Іванов, В.І. Ляшенко, І.Ю. Підоричева та ін.; за заг. ред. В.І. Ляшенка (заг. ред.). НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, Дніпро, 2021. 286 с.

3. Поляков М. В., Білозубенко В. С., Шаблій С. Є. Тенденції розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва. Бізнес Інформ. 2020. №12. С. 53–60. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-12-53-60>

Трансформація стратегічних напрямів нарощування експортного аграрного потенціалу України в умовах воєнного стану

Смолій Л.В., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах глобальної інтеграції та посилення конкуренції на світових ринках питання розвитку експортного потенціалу аграрного сектору набуває особливої актуальності. Аграрна галузь відіграє одну з ключових ролей в економіці багатьох країн, зокрема й України, забезпечуючи значну частку валютних надходжень та сприяючи стабілізації макроекономічних показників. Проте для ефективного використання аграрного потенціалу необхідно не лише підтримувати виробництво продукції, але й формувати стратегії, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності агроекспорту та зміцненню позицій країни на зовнішніх ринках.

Окрім забезпечення продовольчої безпеки, нарощування експорту аграрної продукції вимагає підвищення якості продукції, її сертифікації за міжнародними стандартами, а також диверсифікації товарної структури експорту. Серед чинників, що впливають на розвиток експортного потенціалу, вагомими є інноваційні підходи до виробництва, інвестиції в аграрну інфраструктуру, а також створення умов для ефективної логістики та переробки продукції. У зв'язку з цим стратегічні напрями нарощування експортного аграрного потенціалу стають важливим об'єктом наукових досліджень і практичних рекомендацій.

Стратегією аграрного експорту [1] передбачено, що основними викликами для подальшого розвитку агропромислового сектору України в контексті нарощування аграрного експорту є: адаптація до зміни агрокліматичних умов; стимулювання пропозиції (нарощування виробництва) в умовах обмеженого внутрішнього попиту; необхідність гарантування безпечності продукції (санітарні та фітосанітарні заходи, розвиток системи державного контролю); трансформація структури експорту в бік збільшення частки продукції переробки; необхідність поліпшення умов доступу до зовнішнього ринку для вітчизняних експортерів; необхідність урізноманітнення товарних позицій експорту.

Однак, зважаючи на умови воєнного стану, нарощування експортного потенціалу аграрного сектору потребує особливих стратегічних підходів, що враховують поточні ризики та виклики. Основні напрями стратегії мають бути спрямовані на зміцнення стійкості аграрної галузі, зниження залежності від зовнішніх ринків, диверсифікацію каналів збуту та зменшення логістичних ризиків.

Першочерговим стратегічним напрямом є диверсифікація ринків збуту. Традиційна залежність від обмеженого числа країн-партнерів створює значні ризики в умовах порушення звичних торгових шляхів. Розширення експорту до нових ринків, зокрема країн Південно-Східної Азії, Африки та Латинської Америки, дозволяє знизити ризик залежності від одного напрямку і мінімізувати потенційні втрати через нестабільність. Це також включає адаптацію продукції до стандартів цих ринків, що може вимагати сертифікації та відповідності регуляторним вимогам.

Другим важливим напрямом є розвиток внутрішньої інфраструктури та логістичних шляхів. Унаслідок воєнних дій зростають ризики для наземної і морської логістики, зокрема блокування портів та руйнування транспортної інфраструктури. Тому інвестиції в розвиток альтернативних логістичних маршрутів – залізничних та автомобільних перевезень, а також модернізація наявних об'єктів зберігання та транспортування продукції – стають важливими для забезпечення стабільного експорту. Зокрема, значущим є розвиток потужностей для зберігання продукції, що дозволяє уникнути втрат під час затримок у транспортуванні.

Інноваційний розвиток аграрного сектору та підвищення доданої вартості визначимо ще одним стратегічним напрямом. У випадку, коли країна стикається з обмеженнями на експорт сировини, орієнтація на виробництво продукції з високою доданою вартістю дозволяє зберігати прибутковість галузі навіть у складних умовах. Це може включати переробку сировини на місці, виробництво продуктів харчування, які мають триваліший термін зберігання або специфічні ринкові переваги, що робить їх привабливими для експорту в умовах нестабільності.

Крім того, стратегічно важливо розвивати співпрацю з міжнародними організаціями та фондами, щоб отримувати підтримку в періоди криз та швидко адаптуватися до змін у міжнародному середовищі. Така співпраця може включати як фінансову допомогу для розвитку аграрної інфраструктури, так і технічну підтримку в питаннях сертифікації продукції або розвитку нових ринків. У нинішніх умовах міжнародна підтримка також може допомогти зміцнити довіру до українського аграрного експорту та створити партнерства, спрямовані на швидке відновлення після завершення воєнних дій.

Корегування Стратегії розвитку експорту продукції сільськогосподарського виробництва з урахуванням цих напрямів дозволить аграрному сектору України адаптуватися до нових умов, знижувати ризики, пов'язані з війною, зберігати конкурентоспроможність на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року. Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text>

Теоретичні аспекти впливу старіння населення на економічне зростання: роль моделей соціального захисту в країнах ОЕСР

Мальований М.І., д.е.н., професор
Непочатенко З.В., здобувачка вищої освіти третього рівня
Уманський національний університет садівництва

Старіння населення – це процес, що набуває все більшого значення у сучасному світі, одним із ключових аспектів якого є довгостроковий вплив на економічне зростання, зокрема через зміни у складі робочої сили, зниження рівня продуктивності праці та зростання потреб у державному фінансуванні соціального захисту. У країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), де частка людей похилого віку стабільно зростає, вплив старіння населення на економіку стає ще більш актуальним для аналізу та формування нових підходів у соціально-економічній політиці [1].

Теоретичний аналіз цього явища дозволяє краще зрозуміти, як старіння населення впливає на економічне зростання в країнах з різними моделями соціального захисту, такими як англо-саксонська, континентально-європейська, скандинавська, середземноморська та центрально-східноєвропейська. Кожна з цих моделей в країнах ОЕСР відрізняється рівнем та способом підтримки людей похилого віку, що впливає на загальні економічні показники та стратегії соціально-економічного розвитку.

Англо-саксонська модель покладається на приватний сектор у наданні соціальних послуг, що робить її гнучкою, але й менш соціально орієнтованою. Державні витрати в цій моделі низькі, що дозволяє знижувати податки, але при цьому соціальна незахищеність людей похилого віку зростає. У країнах з англо-саксонською моделлю старіння населення може призвести до збільшення нерівності та зниження рівня споживання, що в довгостроковій перспективі впливає на загальне економічне зростання.

Континентально-європейська модель надає перевагу страхуванню через роботу, де рівень соціальних гарантій залежить від трудового стажу. Ця модель, хоча й ефективна для працівників із тривалим стажем, менш гнучка для тих, хто не має стабільної роботи або має нерегулярні доходи. У контексті старіння населення ця модель може посилити нерівність у доступі до соціального захисту, оскільки вона недостатньо забезпечує людей похилого віку, які мають обмежений трудовий стаж.

Скандинавська модель передбачає універсальність та рівний доступ до соціальних послуг, що включає високе державне фінансування охорони здоров'я та пенсій. Такий підхід знижує рівень бідності серед людей похилого віку, сприяє соціальній інтеграції та забезпечує високий рівень добробуту. Система ґрунтується на принципі солідарності, де соціальні програми охоплюють усі верстви населення, незалежно від їхнього економічного становища [2]. Однак високі державні витрати створюють фінансовий тиск, особливо в умовах старіння населення, коли значна частина бюджету спрямовується на підтримку соціальних програм.

Середземноморська модель характеризується вагомою роллю сім'ї та приватного сектору в забезпеченні соціального захисту, а державні програми соціальної підтримки є менш розвиненими та фрагментованими. У таких країнах старіння населення викликає додаткові труднощі, оскільки родини часто не можуть забезпечити належний рівень догляду для людей похилого віку через економічні обмеження [3].

Центрально-східноєвропейська модель формувалася під впливом соціалістичного минулого та характеризується значною залежністю від державного фінансування. У таких країнах, як Польща, Чехія, Угорщина, старіння населення створює додатковий тиск на бюджет, що призводить до скорочення соціальних витрат або необхідності реформувати пенсійні системи. В умовах обмежених ресурсів ця модель часто надає перевагу мінімальним соціальним виплатам, що може обмежувати споживання та уповільнювати економічне зростання.

Старіння населення впливає на економіку через три основні механізми: державні витрати, споживання та доходи. Збільшення частки людей похилого віку у структурі населення вимагає підвищення витрат на охорону здоров'я та пенсії, що може призвести до збільшення державного боргу і скорочення інвестицій у розвиток інфраструктури та інших секторів.

Завдяки порівняльному аналізу соціальних моделей країн ОЕСР, можна зробити висновок, що старіння населення є довгостроковим викликом, який потребує адаптації моделей соціального захисту для забезпечення стабільності економічного зростання. Усі моделі мають свої переваги та недоліки у вирішенні проблем, пов'язаних зі старінням населення. Вибір моделі залежить від економічних можливостей країни, рівня соціальної підтримки, традицій та культурних особливостей. У країнах ОЕСР адаптація системи соціального захисту до демографічних змін є критично важливою для забезпечення стабільного економічного розвитку та захисту добробуту людей похилого віку.

Список використаних джерел

1. Passagnella, M. Age, Ageing and Skills: Results from the Survey of Adult Skills, *OECD Education Working Papers*, 2016. No. 132, 74p. OECD Publishing, Paris, DOI: <https://doi.org/10.1787/5jm0q1n38lvc-en>.
2. Гупало О.Г., Жук О.Б. Порівняльний аналіз моделей соціальної політики держави. Науковий вісник НЛТУ України. 2015. Вип. 25.4, С. 211–218. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2015/25_4/37.pdf
3. Ayala, L. (1994). Social Needs, Inequality and the Welfare State in Spain: Trends and Prospects. *Journal of European Social Policy*, 1994. 4(3), pp.159-179. DOI: <https://doi.org/10.1177/095892879400400301>

Міжнародна міграція у воєнний час та її вплив на економічні відносини

Осіпова Л. В. к. е. н, доцент,
Бевзюк Т. С. здобувач вищої освіти,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

Міжнародна трудова міграція має особливе значення під час воєнних конфліктів, коли мільйони людей змушені залишати свої домівки у пошуках безпеки, стабільності та економічних можливостей. Війни і збройні конфлікти змінюють демографічну ситуацію в різних регіонах, що призводить до серйозних економічних наслідків для країн, які приймають біженців, а також для тих, що втрачають своїх громадян.

Серед дослідників, що вивчали проблематику міжнародної міграції та її впливу на економіку у воєнні роки можемо відзначити: С. Білошицького, О. Прибиткову, Т. Драгунову, О. Палагнюка, О. Беттса, О. Малиновську, К. Зубареву, А. Тішковську, Т. Прахіну, С. Шеремета та ін..

Під час війни в Україні багато країн дали прихисток для її громадян. Такі країни, як Польща, Німеччина та Чехія, активно залучають українських трудових мігрантів, що сприяє їхньому економічному зростанню. У 2023 році українці склали близько 15% робочої сили в Польщі, займаючи ключові позиції в будівництві (25%), сільському господарстві (23%) та медичній сфері (16%). Польща, наприклад, у 2021 році видала понад 600 000 дозволів на роботу українцям для покриття потреб ринку праці [3].

Для захисту прав трудових мігрантів та їхньої інтеграції Міжнародна організація праці (ILO) розробила Глобальний пакт про безпечну та організовану міграцію. Він спрямований на співпрацю між країнами-реципієнтами та країнами-експортерами робочої сили, забезпечуючи мігрантам доступ до соціальних послуг і захист прав.

Трудова міграція позитивно впливає на економіки країн-реципієнтів. За даними OECD, у 2020 році продуктивність праці в ЄС зросла на 1,5%, що принесло \$500 мільярдів податкових надходжень. У Німеччині трудові мігранти збільшили ВВП на 0,6% у 2022 році [2]. Для України грошові перекази також мають величезне значення: у 2023 році вони перевищили \$18 мільярдів, що збільшило споживчий попит на 6% і сприяло розвитку малого та середнього бізнесу (табл 1.).

Таблиця 1 - Грошові перекази трудових мігрантів до України (2020-2023рр.)

Рік	Загальний обсяг переказів, млрд.дол.США	Відсоток ВВП України (%)	Вплив на споживчий попит (%)
2020	12	7.5	3.0
2021	14	8.0	4.0
2022	16	9.0	5.0
2023	18	10.0	6.0

Джерело: складено на основі [4]

Однак, українські мігранти стикаються з труднощами адаптації в нових країнах. За даними Європейської комісії, 60% українських мігрантів у Польщі

мають проблеми з адаптацією через мовні бар'єри, культурні відмінності та труднощі з доступом до освіти. Лише 28% мігрантів у ЄС мають доступ до програм підвищення кваліфікації, що може спричинити зростання соціальної нерівності та ризик ізоляції [1].

З іншого боку, трудова міграція допомагає знизити безробіття в Україні. У 2022 році безробіття зменшилося з 9% до 7% завдяки міграції, що стало важливим чинником стабілізації економіки під час війни. Грошові перекази від мігрантів є ключовим джерелом доходу для українських родин, які залишаються в країні. У 2020 році загальний обсяг переказів у світі склав \$540 мільярдів, з яких \$12 мільярдів надійшли в Україну, що сприяло підвищенню споживчого попиту і стабілізації фінансової ситуації [5].

Еміграція кваліфікованих фахівців, зокрема лікарів, є великою проблемою для України. У 2020 році понад 90 000 лікарів виїхали за кордон, що призвело до дефіциту медичних працівників. У 2023 році дефіцит лікарів сягнув 20%, що загрожує доступності медичних послуг для населення. За оцінками МВФ, країни, які втрачають кваліфіковану робочу силу, можуть втрачати до 2% свого ВВП через зменшення інвестицій у людський капітал, інновації та технології.

Отже, міжнародна трудова міграція під час воєнних конфліктів викликає серйозні виклики для країн, що втрачають свою робочу силу, разом з тим, створює економічні вигоди для країн-реципієнтів. Це вимагає зважених кроків макроекономічної та зовнішньоекономічної політики України для збереження її людського потенціалу та забезпечення умов для повернення його у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Державна статистика Польщі (2023). Статистика щодо української робочої сили в Польщі. URL: <https://stat.gov.pl> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD). (2020). Звіт про економічний вплив трудової міграції. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Європейська комісія (2023). Дослідження адаптації українських мігрантів у Польщі. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 25.10.2024).
4. Eurofound (2021). Дослідження доступу мігрантів у ЄС до програм підвищення кваліфікації. URL: <https://www.eurofound.europa.eu> (дата звернення: 25.10.2024).
5. Державна служба зайнятості України (2022). Статистика рівня безробіття в Україні. URL: <https://www.dcz.gov.ua> (дата звернення: 25.10.2024).

Глобалізаційні процеси та їх вплив на управління людськими ресурсами

Андреєва Є.В., студентка
Київський професійно-педагогічний фаховий коледж імені Антона
Макаренка

У сучасному світі, де зміни відбуваються швидкими темпами, людські ресурси стали найважливішим фактором успіху будь-якої організації. Зростання конкуренції, розвиток цифрових технологій, глобалізація та постійно мінливі вимоги ринку змушують компанії приділяти особливу увагу ефективному управлінню людськими ресурсами (УЛР)[1]. Управління персоналом більше не зводиться лише до підбору кадрів чи кадрового діловодства; нині воно охоплює стратегічне планування розвитку персоналу, створення умов для зростання продуктивності та інновацій, а також підвищення задоволеності працівників, що, в свою чергу, позитивно впливає на конкурентоспроможність організації. З огляду на ці аспекти, дослідження сучасних підходів до управління людськими ресурсами є надзвичайно актуальним і важливим для ефективного розвитку бізнесу та досягнення його стратегічних цілей. Зараз, у зв'язку з підвищеним попитом на адаптивні та орієнтовані на інновації організації, постає потреба в методах УЛР, які враховують сучасні виклики, як-от культурне різноманіття, робота з віддаленими командами та необхідність швидкої адаптації до змін на ринку[3].

Метою даної статті є дослідження сучасних підходів до управління людськими ресурсами, виявлення ключових чинників, серед яких глобалізаційні процеси, що впливають на ефективність УЛР, та визначення основних викликів, які постають перед компаніями в контексті управління персоналом. Зокрема, розглядаються такі аспекти, як роль корпоративної культури, впровадження гнучких робочих умов, індивідуальний підхід до розвитку талантів та інноваційні методи підвищення залученості персоналу. У рамках цього дослідження також буде проаналізовано вплив цифровізації на УЛР, а також основні тренди, які формують нові вимоги до кадрових стратегій сучасних організацій. Важливим завданням є також оцінка того, як організація може використовувати HR-аналітику для прийняття рішень, оптимізації процесів рекрутингу та розвитку співробітників. Окрім цього, стаття зверне увагу на інклюзію та різноманітність як важливі елементи успішної кадрової стратегії, що сприяють створенню інноваційного та згуртованого колективу [2].

На основі аналізу сучасних підходів до управління людськими ресурсами можна виділити кілька основних тенденцій, що впливають на ефективність УЛР. Перша тенденція стосується впровадження персоналізованого підходу до розвитку персоналу. Багато компаній усвідомили, що загальні програми розвитку не завжди враховують унікальні потреби та здібності кожного співробітника. У зв'язку з цим, персоналізовані плани розвитку, створені на основі індивідуальних оцінок компетенцій, стали ключовим елементом сучасного УЛР. Такі плани не тільки сприяють підвищенню кваліфікації

працівників, але й стимулюють їхню лояльність до компанії та бажання професійного зростання. Це особливо актуально в умовах сучасного ринку праці, де залучення та утримання талановитих фахівців стають дедалі складнішими завданнями для організацій.

Другою важливою тенденцією є впровадження гнучких робочих умов. Завдяки цифровим технологіям багато компаній тепер можуть запропонувати своїм працівникам віддалену роботу або гнучкий графік. Дослідження показують, що такі підходи підвищують задоволеність роботою та продуктивність працівників, а також сприяють залученню талановитих фахівців, для яких важливим є баланс між роботою та особистим життям. Гнучкі робочі умови також дають можливість компаніям скоротити витрати на оренду офісних приміщень та зменшити свій екологічний слід, що є вагомими перевагами у контексті сталого розвитку.

Третім аспектом, який значно впливає на УЛР, є зростаюча роль корпоративної культури. У сучасному бізнес-середовищі корпоративна культура стала невід'ємною частиною ідентичності компанії. Створення позитивного корпоративного середовища сприяє підвищенню мотивації персоналу, зменшенню плинності кадрів та залученню нових талановитих співробітників. Наприклад, дослідження показали, що працівники віддають перевагу компаніям, які поділяють їхні цінності та готові інвестувати в їхнє професійне і особисте зростання. Це, своєю чергою, сприяє зростанню продуктивності та позитивно впливає на репутацію компанії.

Ще одним важливим аспектом є вплив цифровізації на управління людськими ресурсами. Сучасні HR-технології, такі як системи управління талантами, платформи для навчання, а також програмне забезпечення для відстеження продуктивності, дозволяють організаціям більш ефективно управляти кадрами. Завдяки використанню великих даних, компанії можуть швидше і точніше оцінювати ефективність роботи співробітників, виявляти потреби у навчанні, а також створювати ефективні програми розвитку. Крім того, аналітика у сфері УЛР дозволяє оптимізувати процеси рекрутингу, що значно економить час та ресурси компанії[3].

Нарешті, важливою тенденцією є підвищення уваги до соціальної відповідальності та інклюзії в УЛР. Сучасні компанії зосереджуються на створенні інклюзивного робочого середовища, де кожен працівник має рівні можливості для розвитку та успіху, незалежно від статі, національності чи інших факторів. Це не лише сприяє дотриманню етичних стандартів, але й підвищує репутацію компанії, а також допомагає привабити та утримати талановитих працівників. Інклюзія стає важливим аспектом у побудові інноваційного середовища, де кожен співробітник може внести свій унікальний вклад у розвиток компанії.

Список використаних джерел

1) Армстронг, М. (2014). *Практика управління людськими ресурсами: Посібник* (13-те вид.). Лондон: Kogan Page.

2) Беккер, Б., Хуселід, М. (2016). Стратегічне управління людськими ресурсами: Куди ми йдемо? *Журнал менеджменту*, 32(6), 898-925. DOI: 10.1177/0149206306293668.

3) Райт, П.М., МакМахан, Г.К., МакВільямс, А. (2017). Людські ресурси і стійка конкурентна перевага: Погляд з ресурсної перспективи. *Журнал менеджменту*, 19(4), 702-738. DOI: 10.1177/014920639301900408.

Сучасні аспекти впливу глобалізаційних процесів на економіку України

Костогриз В.Г., к.е.н., доцент

Пономаренко В. Р., здобувач

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Глобалізація стала ключовою особливістю сучасного світу, яка значною мірою формує розвиток економік різних країн. Це явище об'єднує держави у спільну економічну систему, сприяючи інтеграції ринків та прискорюючи обмін інформацією і технологіями. Для України глобалізація приносить як нові можливості, так і певні виклики. Вона відкриває перспективи розширення ринків збуту, залучення іноземного капіталу та доступу до новітніх технологічних рішень. Водночас глобальні процеси підсилюють залежність української економіки від міжнародних економічних змін і посилюють конкуренцію на внутрішньому ринку.

Глобалізаційний вплив є зовнішнім фактором, що визначає події, рішення та наслідки, які виникають за межами конкретної країни, викликаючи внутрішні зміни та стимулюючи реакції у відповідь. Глобалізація охоплює численні аспекти діяльності, проте вагома її частина стосується економічної активності, що перебуває в межах певних обмежень, які впливають на можливості та наслідки для країн-учасниць світової економіки. Як результат, національні інтереси та потреби держави стикаються з викликами глобального ринку, рішеннями наднаціональних органів, а також впливом великих корпорацій та об'єднань [1].

Основною метою глобалізації є підвищення рівня економічного розвитку до стандартів провідних країн світу шляхом посилення мотивації до праці, зростання інвестиційної привабливості, адаптації до сучасних методів господарювання та всебічної підтримки підприємницької діяльності. [2].

В даний момент Україна перебуває в стані війни, це спричиняє величезні втрати для держави, а отже, ми розуміємо, що в сучасних умовах динамічних глобалізаційних процесів Україна втрачає свій людський капітал, ресурси, потужності, інфраструктуру та фінанси.

Основними тенденціями трансформації глобалізаційних процесів в умовах наслідків війни в Україні є політизація глобальних відносин, що посилюється через російське вторгнення, яке загострило питання втручання у внутрішні справи та суверенітет уздовж ліній конфлікту. Виникає тінізація світової торгівлі в результаті економічні відносини між країнами стають менш

прозорими і дедалі більше орієнтованими на політичні інтереси. Також спостерігається виграш енергетичних компаній порівняно з компаніями у сфері високих технологій, що свідчить про переваги енергетичного сектору в умовах змін геополітичної ситуації, особливо щодо енергетичної безпеки та постачання ресурсів. З'являється тенденція до формування альтернативної міжнародної валютно-фінансової системи, яка прагне незалежності від домінуючих валют і фінансових інституцій [3].

Суть світової глобалізації полягає у посиленні економічної взаємозалежності країн, що виражається у процесі поглиблення, розширення, інтенсифікації та зростаючої динаміки міжнародних економічних відносин відбувається формування глобальних, міжрегіональних та регіональних організацій. На новому етапі розвитку світової економіки спостерігається посилення різних форм зовнішньоекономічної взаємодії, зокрема у сферах торгівлі, інвестицій, праці, інформаційних технологій та соціальних зв'язків. Основним наслідком цих процесів є зростання економічної та політичної взаємозалежності між країнами світової спільноти. У економічному аспекті глобалізація проявляється через посилену роль наднаціональної координації та інтеграції, відкритість економік, регіональні та глобальні економічні угоди, глобальний поділ праці, вплив транснаціональних корпорацій, функціонування загальносвітового економічного механізму та швидку реакцію фінансових ринків на світові події [1].

Таким чином, глобалізація є складним і неоднорідним, часто суперечливим явищем. Вона суттєво впливає на економічне життя в Україні, спричиняючи наслідки з політичної, соціальної та культурно-цивілізаційної перспектив, які можуть мати як позитивний, так і негативний характер.

Список використаних джерел:

1. Риков В.В. Вплив глобалізаційних процесів на економічну безпеку України. *Право та державне управління*. 2020. №2. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/33.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

2. Посохов І.М., Рябко М.Є. Вплив глобалізаційних процесів в світі на економіку України. *Актуальні питання сучасної економіки: матеріали XV Всеукр. наук. конф., м. Умань, 15 лист. 2023 р.* Уманський національний університет садівництва, 2023. С. 266—268.

3. Курилюк Ю.Б. Вплив глобалізаційних процесів на українську економіку: аналіз і стратегії. *Актуальні проблеми економіки*. № 12 (270), 2023 URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/12/12.23._topic_Yurii-Kuryliuk-76-85.pdf (дата звернення: 08.11.2024).

Вплив економічної нестабільності на структуру споживчого попиту на продовольчому ринку України

Кірбай Т.В., викладач-стажист, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Споживання, в тому числі продовольства, є важливою сферою діяльності суспільства, орієнтованою на забезпечення людського розвитку, фізичного, інтелектуального, духовного потенціалу, задоволення потреб.

Дослідження проблем споживання продовольства набувають все більшого значення. Це пояснюється тим, що ступінь задоволення потреби населення в основних продуктах харчування впливає на економічну безпеку країни, яка визначається економічною та соціальною доступністю продовольства. Слід зазначити, що попит характеризується наступними основними факторами: споживчий попит є величиною зацікавленості в предметах споживання, яка зумовлена багатьма чинниками; виникнення і зміна попиту визначається певними закономірностями, які можуть бути виражені кількісно; закономірності формування і зміни попиту очевидні в результаті проведення комплексного аналізу кількісних та якісних показників. Таким чином, кількісні та якісні характеристики споживчого попиту визначаються дією різноманітних взаємопов'язаних факторів, що утворюють складну систему.

Разом із тим, за даними дослідників [1-2], факторами, які визначають попит, прийнято вважати:

1. Зовнішні: кількість товарів, що пропонуються до продажу на споживчому ринку (обсяг поставок); рівень і співвідношення цін на товари широкого вжитку; ступінь інфляційних очікувань; конкурентоспроможність на ринку тощо.

2. Внутрішні: розмір бюджету споживання (грошового доходу населення); фактичні потреби покупців у товарах, які можуть бути втілені або не втілені в певні ринкові товари; кількість незалежних покупців.

Економічна нестабільність істотно змінює структуру споживчого попиту на продовольчому ринку України. Споживачі часто переходять на більш доступні товари, щоб розставити пріоритети в базових потребах і мінімізувати витрати на преміум-сегмент. Споживання таких продуктів, як хліб і картопля, збільшується, оскільки вони вважаються економічно доступними. З іншого боку, спостерігається зниження споживання м'ясних продуктів, фруктів і риби, які коштують дорожче і вимагають більшої купівельної спроможності, що знижується в умовах кризи[3].

В Україні рівень споживання окремих продуктів нижчий за рекомендовані норми. Середньорічне споживання м'яса на одну людину становить 52-53 кг, що на 36 % нижче норми в 83 кг. Молоко та молочні продукти становлять 200 кг на людину, що нижче норми (380 кг) на 47 %.

Споживання фруктів і ягід приблизно на 28 % нижче рекомендованих 90 кг на рік [4].

Частка витрат на продукти харчування значно зросла через низьку купівельну спроможність та нестабільність в економіці. У 2023 р. ця частка перевищувала 50 % доходу, в той час, як у країнах Європи на харчування витрачалось 12-18 % від сімейного бюджету. Така ситуація свідчить про високе навантаження на українські сім'ї, особливо це стосується пенсіонерів та інших вразливих груп населення, що витрачають 60 % і більше від свого доходу на продукти[5]. Ця тенденція є наслідком економічних труднощів, зростання цін, що обмежують здатність населення на повноцінне харчування. За міжнародними стандартами продовольчої безпеки це вказує на виникнення можливого дефіциту поживних речовин у разі подальшого зростання витрат на продовольчу групу товарів.

Отже значні витрати на харчування є свідченням високого рівня бідності населення країни. При підвищенні вартості основних продуктів харчування люди схильні економити і бути орієнтованими на доступні їм товари. Тенденція на здорожчання продовольства має загальносвітовий характер і залежить від економічного стану кожної країни.

Список використаних джерел

1. Андрейшина Н. Б. Концептуальний підхід до прогнозування попиту. *Бізнес Інформ*. 2013. № 6. С. 120-124.
2. Taylor L D., Houthakker H. S.. *Consumer Demand in the United States. Prices, Income, and Consumption Behavior*. Department of Economics University of Arizona. Springer Science+BusinessMedia, 2010. 517 p.
3. Люблять картоплю і сіль, але ігнорують сир: як харчуються українці у 2023 році. *Focus.ua*. URL: <https://focus.ua/uk/economics/587182-lyublyat-kartoplyu-i-sil-ale-ignoruyut-sir-yak-harchuyutsya-ukrayinci-u-2023-roci> (дата звернення: 05.11.2024).
4. Скільки витрачають українці на продукти харчування — дослідження. *Focus.ua*. URL: <https://focus.ua/uk/economics/587156-majzhe-yak-v-efiopiysi-skilki-ukrayinci-vitrachayut-na-produkti-u-2023-roci> (дата звернення: 05.11.2024).
5. Доходи та витрати населення: Статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2023. URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/2023> (дата звернення: 05.11.2024) .

Зміна поведінки споживачів під час економічних та соціальних криз

Кірбай Т.В., викладач-стажист, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

У часи економічної нестабільності та соціальних потрясінь доходи населення скорочуються, а економічна ситуація стає досить не

передбачуваною, поведінка учасників ринку зазнає істотних змін. Дослідження поведінки споживачів дозволяє передбачити, які тенденції розвитку ринку будуть актуальними після закінчення кризових часів.

Криза служить каталізатором глибоких змін у споживчих пріоритетах, звичках і загальній динаміці ринку. Економічні спади завжди призводять до зміни витрат, коли люди віддають перевагу найнеобхіднішим речам, а не предметам розкоші. Соціальні кризи можуть змінити споживчі цінності оскільки в цей час пріоритети в суспільстві змінюються через потребу адаптуватись до нових умов. Все це можна розглядати як багатогранний вплив економічних і соціальних криз на поведінку споживачів, а наслідки миттєвих змін є довготривалими.

Моделі витрат яскраво проявляються впливом на споживчу поведінку. Під час економічної кризи люди змінюють свої фінансові пріоритети намагаючись заощаджувати, та витрачають гроші раціональніше. Аналіз фінансової кризи у 2008 р. показав, що велика кількість домогосподарств скоротили свої дискреційні витрати, віддавши перевагу основним потребам, таким як їжа та медичне обслуговування [1]. Всі ці зміни підкреслюють тенденцію збільшення чутливості до ціни, тоді коли споживачі стають більш пильними до своїх витрат та активно шукають знижок та акцій. Оператори роздрібної торгівлі швидко починають реагувати на ці зрушення, змінюючи свої маркетингові стратегії та роблячи акцент на доступності та практичності своїх пропозицій. Зростання кількості дискаунтерів під час економічного спаду також підкреслює цю тенденцію. Така поведінка викликає не лише негайну реакцію на економічний тиск, але й вказує на потенційне довгострокове переналаштування очікувань споживачів щодо ціни та якості.

Соціальні кризи, зокрема пандемія COVID-19, призводять до глибоких змін у пріоритетах та цінностях споживачів. Зменшення обсягів споживання внаслідок зниження доходів, обдумана споживча поведінка в умовах невизначеності, заощадження доходів домогосподарств, що формує відкладений попит [2]. У період пандемії споживачі почали більше заощаджувати кошти, що було спричинене утриманням від відвідування публічних місць та відмовою від подорожей і відпусток. Коронавірусна криза однозначно пішла на користь онлайн торгівлі, що більше процвітатиме із розвитком діджиталізації. Тому збільшується попит на обладнання для дистанційної роботи, мобільні додатки, медіастріми, аудіо- та електронні книги, мережеві ігри тощо [3].

Війна в Україні спричинила економічну і соціальну кризу. Вже зараз у світовій економіці відбувається прискорення інфляції. В таких умовах змінюються пріоритети, можливості та звички людей у межах споживчої поведінки. Наслідками таких криз є збільшення уваги до етичного споживання та сталого розвитку.

Соціальна обізнаність збільшилась, спонукаючи людей переглянути свої покупки та більш раціональніше використовувати кошти. Так, пандемія підштовхнула до зростання попиту на продукти місцевого виробництва, оскільки споживачі стали свідомими щодо підтримки малого бізнесу. Також

можна відмітити збільшену увагу до етичного споживання. Набуває все більшого значення підтримка компаній, які демонструють прозорість у своїх ланцюгах постачання та відданість етичним практикам. Тому компанії, що не в змозі пристосуватись до змінених потреб споживачів, опиняються в невідгідному конкурентному становищі на ринку, що розвивається.

Вплив економічної та соціальної кризи на споживчу поведінку може бути глибоким, призводячи до значних змін у ринкових тенденціях і до появи нових сегментів споживачів. Після кризи ринки часто стають свідками перекалібрування попиту, водночас споживачі тяжіють до продуктів, які відображають змінені пріоритети. Після пандемії COVID-19 було створено міцний зростаючий ринок медичних продуктів та послуг, від органічних продуктів до програм для психічного здоров'я. Це не лише підкреслює зміну споживчих уподобань, але й показує появу нових ніш на ринку. До них можна віднести: оздоровчий туризм і екологічні продукти. Також криза може бути катализатором розвитку нових сегментів споживачів, серед них є ті, хто шукає стійкі та соціально відповідальні бренди. Адже споживачі постійно справляються з наслідками криз, їх поведінка та вподобання продовжують розвиватися, спонукаючи компанії впроваджувати інновації та адаптувати свої пропозиції до нових вимог. Розуміючи ці зміни, для компаній найважливіше прагнути залишатися актуальними та конкурентоспроможними в економічному ландшафті, що швидко трансформується.

Отже, поведінка споживачів в умовах економічних і соціальних криз демонструє значні зміни в споживчих витратах. Під час економічних криз споживачі купують речі першої необхідності, тоді як соціальні кризи допомагають підвищити обізнаність про сталий розвиток та етичне споживання. Ці кризи змінюють пріоритети споживачів і відкривають шлях до нових ринкових тенденцій, які відображають мінливі потреби та цінності. Компанії, які спроможні відповідати на ці зміни, можуть не тільки подолати реальні виклики, зумовлені різними кризами, але й досягти успіху в довгостроковій перспективі, адаптуючись до нової свідомості споживачів. Зацікавлені сторони в цій динаміці будуть прагнути сприяти стійкості та адаптації в економіці, що постійно змінюється.

Список використаних джерел

1. Глобальна фінансова криза (2008 року): причини, форми прояву та наслідки. Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини. URL:https://stud.com.ua/19839/ekonomika/globalna_finansova_kriza_2008_roku_prichini_formi_proyavu_naslidki (дата звернення: 07.11.2024).
2. Вінокуров Я. Як карантин та коронавірус змінили малий та середній бізнес. URL: <https://hromadske.ua/posts/yak-karantin-ta-koronavirus-zminili-malij-ta-serednij-biznes> (дата звернення: 07.11.2024).
3. Семенда О.В. Зміни в поведінці споживачів під час коронавірусної кризи. *InterConf*. 2021. №42. С.157-162 DOI:10.51582/interconf.19-20.02.2021.013

Проблеми розвитку аграрного сектора

Уланчук В.І., здобувач 31 дф-пт групи

Аграрний ринок відіграє ключову роль у розвитку економіки країни, забезпечуючи економічну безпеку. Для його подальшого розвитку важливо створити та просунути бренди товарів та вітчизняних виробників продовольства. Український аграрний ринок має кілька особливостей [1]:

1. Рівень розпізнаваності брендів серед українських споживачів не є високим, але постійно зростає, що створює сприятливі умови для швидкого створення та просування нових брендів.

2. Споживачі не завжди встигають сформувати лояльність до конкретної товарної марки через постійне поповнення ринку новими товарами.

3. Ростає недовіра споживачів до якості іноземних товарів, особливо продовольчих, що призводить до однозначної переваги вітчизняних продуктів.

4. У свідомості споживачів поняття бренду розподіляється між країною виробником, привабливістю упакування та товарною маркою.

5. Необхідно враховувати національні традиції та особливості сприйняття рекламних звертань українськими споживачами та формувати їх так, щоб вони були більш приємними, ніж рекламні повідомлення закордонних конкурентів. Персоніфікованість бренду, тобто використання відомих особистостей для його просування, є важливим аспектом для українських споживачів.

Протягом останнього десятиліття Україна відігравала важливу роль на міжнародному аграрному ринку. За період з 2019 по 2021 рік український агробізнес забезпечував 10% світового експорту пшениці, приблизно по 15% експорту ячменю та кукурудзи, а також до 50% експорту соняшникової олії. Вивезене з України зерно могло забезпечити харчування понад 400 мільйонів людей по всьому світу. На національному рівні сільське господарство України, разом із суміжними галузями, такими як харчова і переробна промисловість, внесло понад 20% до ВВП і близько 40% загальних доходів від експорту сільськогосподарської продукції [1].

Військова агресія з боку росії проти України відчутно позначилася як на внутрішній продовольчій безпеці нашої держави, так і посилила загрози для глобальної продовольчої безпеки. Починаючи з 24 лютого 2022 року, воєнні дії РФ призвели до зупинки роботи морських портів України, через які до початку конфлікту проходило близько 90% експорту сільськогосподарської продукції. Блокада експорту, значне зростання цін на паливо, мастильні матеріали та енергетичні ресурси, а також відсутність ліквідних коштів у 44 сільськогосподарських виробників стали критичними факторами під час весняної посівної кампанії 2022 року [2].

На сьогоднішній день аграрний сектор економіки України вважається однією з ключових галузей країни. Протягом періоду незалежності України цей сектор пройшов важливу трансформацію від галузі, що переважно задовольняла внутрішні потреби країни, до потужної експортної сфери. За період з 2019 по 2021, продукція рослинництва займала домінуючу позицію у

структурі збуту агропродовольчої продукції країни, становлячи відповідно 78,85%, 79,11% і 77,33% [2].

Незважаючи на загалом позитивні тенденції та досягнення в сфері агропромисловості, початок повномасштабного вторгнення росії у 2022 році призвів до серйозних прямих збитків для аграрного сектору України. За перші три місяці цього вторгнення, за даними дослідження KSE, прямі збитки для агросектору оцінилися у 4,3 мільярди доларів США, тоді як непрямі втрати оцінюються у 23,3 мільярди доларів США [2].

Природно-кліматичні умови та плідні землі України сприяють вирощуванню зернових культур і дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно в достатніх обсягах для забезпечення внутрішніх потреб та формування експортного потенціалу. Зернове господарство є ключовою і найбільш ефективною галуззю національного господарства, а зерно та продукти його переробки є основою продовольчої безпеки держави. Проте в 2023 році спостерігалися суттєві зміни в площах посівів основних зернових культур[2]:

- Площі під кукурудзою зменшились на 27%,
- Під ячменем - на 41%,
- Під пшеницею - на 36%.

З іншого боку, площі під соєю та ріпаком збільшилися на 4% та 11% відповідно, а площі під соняшником скоротилися на 35%. Щодо врожайності, то були відзначені наступні зміни [2]:

- Врожайність кукурудзи, пшениці та ячменю знизилась на 12%, 12% та 9% відповідно

- Врожайність соняшнику та сої скоротилась на 12% та 9%, а ріпаку - лише на 4%. Врожаї зернових склали: пшениці: 33 млн тонн, кукурудзи: 47,1 млн тонн, ячменю: 9,9 млн тонн. Щодо олійних культур: соняшника: 17,5 млн тонн, сої: 3,8 млн тонн, ріпаку: 3 млн тонн [2].

У 2023/2024 маркетинговому році Україна експортувала 8,02 млн тонн зернових та зернобобових культур. Загалом за вісім місяців 2023 року експорт продукції агропромислового комплексу становив 80,1 млн тонн. Структура експорту включає: кукурудза: 34,2 млн тонн, пшениця: 19,1 млн тонн, соняшник: 0,65 млн тонн [2]. Ситуація в агробізнесі ускладнена через війну та логістичні проблеми. Витрати на посів зростають через інфляцію, багато фермерів працюють не заради прибутку, аби зберегти свій бізнес. Однак навіть у таких умовах деякі компанії, наприклад, агрокомпанія "Kernel", показали вражаючі фінансові результати і стали найприбутковішими компаніями в Україні за 2022 рік. Найбільшою проблемою для всіх учасників аграрного сектору стали ускладнення в логістиці. Відсутність достатньої кількості транспортних засобів, довгі черги з вагонами на кордонах та тривала доставка автівками є серйозними викликами. Багато перевізників досі не забезпечили себе автомобілями для перевезень в Євросоюз. Блокування кордону з Польщею та обмеженість морських маршрутів ще більше ускладнюють ситуацію [3].

Труднощі з логістикою виникають на кожному етапі ланцюжка поставок. Зокрема, це стосується доставки з господарств до портів або кордонів, а також ризиків втрати вантажу під час накопичення на терміналах. Фермери, які мають власні елеватори, стикаються з проблемою заборгованості за послуги. Умови воєнного стану призводять до зростання таких боргів, що створює додаткові труднощі через відсутність обігових коштів. Також у минулому році проблемою стала низька якість кукурудзи. Витрати на сушіння сировини зросли, особливо з урахуванням високого рівня вологості [3].

Список використаних джерел:

1. Мовчанюк А.В., Дяченко М.І., Аграрний сектор України в умовах війни. Ефективна економіка. 2023. №2. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.2.32> (дата звернення: 10.11.2024)
2. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 10.11.2024)
3. KSE Агроцентр. Загальні збитки від війни в сільському господарстві України сягнули 4,3 млрд дол. США. 2022. URL: <https://kse.ua/ua/about-theshool/news/zagalni-zbitki-vid-viyni-v-silskomu-gospodarstvi-ukrayini-syagnuli-4-3-mlrd-dol-ssha-kse-agrotsentr/> (дата звернення: 10.11.2024)

Соціально-економічний розвиток України у довоєнні часи

Кулеба А.І здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка
Мацех О.І. здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Львівський національний університет імені Івана Франка

Суб'єкти економіки на всіх рівнях працюють в умовах невизначеності та піддаються впливу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Ступінь цього впливу може варіюватися, і при розвитку негативного сценарію наслідки можуть бути загрозливими. Зовнішні фактори здатні різко змінити умови функціонування економічної системи, вивівши її зі стану рівноваги на тривалий час, тобто мати шоківий характер. Тому важливо визначити всі чинники, що можуть призвести до негативних наслідків для економічних суб'єктів, оцінити ймовірність шоківих впливів та потенційний рівень втрат. Такі оцінки можливі за наявності якісної інформаційної бази, яка включає, зокрема, статистичні дані та аналіз діяльності суб'єктів економіки за різних умов.

Протягом останнього десятиліття українська економіка зазнала значних шоківих впливів, зокрема через анексію Криму та військову агресію росії на сході України у 2014 році, а також пандемію COVID-19. Проте з безпрецедентним шоком економіка України зіткнулася у 2022 році, коли

країна-агресор розпочала повномасштабне вторгнення. У цьому контексті особливо важливим є дослідження тенденцій розвитку в довоєнний період.

У довоєнний період соціально-економічний розвиток держави характеризувався значною регіональною диференціацією, що впливала на рівень життя населення, міграційні процеси та політичну стабільність. Аналіз ключових економічних показників, таких як валовий регіональний продукт, капітальні інвестиції, наявний дохід населення та обсяги експорту, дозволяє оцінити роль економічних чинників у формуванні соціальних умов і загальної стабільності в різних регіонах. Питанням соціально-економічного розвитку присвячена велика кількість наукових праць. Зокрема, у [1] використано методи таксономії та ранжування для оцінювання соціально-економічного розвитку регіонів, а в [2,3] здійснено прогнозування показників добробуту та соціально-економічного розвитку.

Основні показники, що характеризують соціально-економічний розвиток України у довоєнні часи представлено на рис. 1

Таблиця. 1.

Показники соціально-економічного розвитку України за 2021 рік

Регіон	Валовий регіональний продукт у 2021 році, млн. грн.	Міграційний рух населення у 2021 році, млн. осіб	Капітальні інвестиції у 2021 році, млн. грн.	Наявний дохід населення у 2021 році, млн. грн.	Обсяг експорту товарів у 2021 році, млн. грн.	Ранг
Вінницька	173531	16 268	14013,1	131077	198624,0	10
Волинська	92535	11 487	8263,2	71769	85916,8	15
Дніпропетровська	582363	30 109	65469,8	352743	243707,3	1
Донецька	283326	15 119	30072,9	200797	84727,3	4
Житомирська	113919	16 620	9484,4	94183	110843,5	13
Закарпатська	75626	6 700	5126,3	75319	345023,9	11
Запорізька	228906	13 302	18270,8	161818	181032,1	6
Івано-Франківська	119680	14 499	8408,2	97589	69015,3	12
Київська	291519	57 336	35927,4	176978	332339,6	8
Кіровоградська	99564	9 238	6540,4	69874	28185,2	19
Луганська	52135	5 722	3291,8	68059	34157,2	21
Львівська	296182	27 940	24041,9	222523	820009,2	2
Миколаївська	124162	9 800	8272,7	94142	556842,0	7
Одеська	271669	30 819	18853,7	228543	955749,8	3
Полтавська	266694	20 296	23808,2	130430	42330,6	9
Рівненська	88859	15 656	6076,3	81104	78371,3	20
Сумська	105254	12 809	7465,0	91310	33905,7	16
Тернопільська	81485	12 773	8536,6	69230	109954,6	17
Харківська	319796	42 521	19438,6	242661	517147,2	5
Херсонська	88182	8 729	5157,9	77232	35694,7	18
Хмельницька	119876	16 717	10874,8	97050	27951,3	14
Разом:	3875263	394460	337394	2834431	4891528,48	

Джерело: Сформовано авторами за даними [4]

У довоєнний період існували суттєві відмінності в економічному розвитку різних регіонів, що вказує на нерівномірний розподіл ресурсів, інвестицій та соціальних благ. Така диференціація може бути джерелом соціальної напруги та потенційної політичної нестабільності, оскільки населення у менш розвинених регіонах може мати обмежений доступ до соціальних послуг та економічних можливостей.

Виявлено, що регіони з вищими показниками валового регіонального продукту (ВРП), капітальних інвестицій та наявного доходу мають нижчий рівень відтоку населення. Це підтверджує, що економічні чинники значно впливають на міграційні процеси: жителі регіонів із кращими умовами для життя та праці мають меншу схильність до міграції.

Економічна стабільність регіонів виявляється вразливою до зовнішніх факторів, зокрема до змін в обсягах експорту. Зниження експорту призводить до економічного спаду, зростання соціальних проблем, рівня безробіття і може спричиняти політичну нестабільність.

Регіони з високим рівнем ВРП демонструють значний економічний потенціал та мають розвинену промисловість чи сільське господарство. Це забезпечує відносно високий рівень життя населення та створює сприятливі умови для розвитку соціальної інфраструктури, що підвищує привабливість регіону для капіталовкладень.

Високий рівень міграції з певних регіонів вказує на низький рівень життя та обмежені можливості для зайнятості. Це призводить до депопуляції окремих територій, яка може стати причиною деградації соціальної інфраструктури та подальшого зниження якості життя в цих регіонах. Про каталізatori посилення міграційних процесів описано у [5].

Високий рівень капітальних інвестицій є показником інвестиційної привабливості регіону, що створює умови для економічного зростання. Водночас, нерівномірний розподіл інвестицій між регіонами може посилювати економічні диспропорції, що загрожує виникненням соціальної напруги через відчуття економічної нерівності серед населення.

Високий рівень наявного доходу населення є індикатором високого рівня життя та споживчих можливостей. Проте значні регіональні відмінності в доходах можуть викликати соціальну нерівність та стати передумовою для соціальної напруги, особливо в економічно депресивних регіонах.

Значний обсяг експорту товарів вказує на спеціалізацію регіону та його включення у світову економіку. Зменшення експорту може негативно позначитися на економічній стабільності та рівні зайнятості населення, що особливо важливо для регіонів, залежних від експорту.

На основі проведеного аналізу економічних показників різних регіонів України за 2021 рік дозволив виявити значні відмінності в рівні їх розвитку.

Найбільш розвинутими є регіони Дніпропетровської, Львівської, Одеської, Донецької та Харківської областей, саме вони посідають перші 5 позицій у результаті стандартизації даних та їх ранжування. Існує позитивна кореляція між валовим регіональним продуктом та обсягом експорту, що свідчить про важливу роль експорту в економічному зростанні регіонів. Найменш розвинутими регіонами у даному випадку є Луганська, Рівненська, Кіровоградська, Херсонська та Тернопільська області

Повномасштабне вторгнення росії в Україну вплинуло на усі сфери життя українського суспільства, однак соціально-політична сфера зазнала особливо сильних змін. Економіка України зазнає колосальних збитків від російської збройної агресії, й наразі ці втрати оцінити важко, адже війна триває. Однак, Україна є важливим гравцем на світовому продовольчому ринку, оскільки до війни частка експорту України становила понад 15% від світового продовольства кукурудзи та близько 10% зернових. Тобто, Україна була одним із найбільших світових експортерів. Однак, зараз український продовольчий ринок знаходиться у кризовому стані.

Проведене дослідження підкреслює критичну важливість регіональної економічної політики, яка спрямована на збалансований розвиток усіх регіонів України. Підтримка менш розвинених регіонів через цільові програми здатна знизити соціальну напругу та запобігти економічній нестабільності. Повномасштабне вторгнення росії стало серйозним викликом, що виявив стійкість та єдність українського суспільства. Це прискорило глибокі трансформації у соціально-економічній сфері, які суттєво впливатимуть на майбутнє України, створюючи можливості для більш рівномірного розподілу ресурсів та зростання економічної стабільності в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Vdovyn, M., Zomchak, L. Multidimensional Ranking and Taxonomic Analysis of the Regional Socio-Economic Development in Ukraine. *Advances in Computer Science for Engineering and Education VI. ICCSEEA Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies*. Springer, Cham. 2023. vol 181. https://doi.org/10.1007/978-3-031-36118-0_32
2. Zomchak L., Vdovyn M., Deresh O. Regional Economic Development Indicators Analysis and Forecasting: Panel Data Evidence from Ukraine. *The International Conference on Artificial Intelligence and Logistics Engineering*. Cham: Springer Nature Switzerland. 2023. P. 217-228.
3. Вдовин, М., Сухович, Х. Прогнозування рівня добробуту населення України методом Хольта. *Економіка та суспільство*. 2024. №. (64). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-6>
4. Державна служба статистики. Офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.11.2024)
5. Вдовин М., Іванчишин А. Статистичний вимір міграційних процесів в Україні: каталізатори їх інтенсифікації та послаблення. *Цифрова економіка та економічна безпека*, 2023. Вип. 6(06). 22-30. <https://doi.org/10.32782/dees.6-5>

СЕКЦІЯ 8. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ринок інтелектуальної власності в Україні в умовах воєнного стану

Квасній Л.Г. к.е.н., доцент

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Бошко О.І. , здобувач третього рівня освіти

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Науковці Чуницька І., Бондарук О. зауважують, що інтелектуальна власність є важливою складовою, яка сприяє економічному розвитку країни в складні часи, допомагає інтегрувати її у світову економіку та міжнародну торгівлю [1].

Ринок інтелектуальної власності в Україні в умовах воєнного стану характеризується значними трансформаціями, викликаними новими викликами та потребами. З одного боку, зростає усвідомлення важливості захисту інтелектуальної власності як стратегічного активу для підприємств. З іншого боку, війна призвела до зменшення інвестицій у наукові дослідження та інновації, що негативно впливає на розвиток нових технологій. Водночас адаптація законодавства та підтримка інноваційних ініціатив стають ключовими для зміцнення ринку інтелектуальної власності в умовах воєнного стану та спричиненої економічної кризи.

Практика показує, що нові виклики потребують адаптації та інновацій. З одного боку, активізація діяльності у сфері охорони прав інтелектуальної власності стає надзвичайно важливою для підтримки підприємств, які намагаються зберегти свою конкурентоспроможність у кризових умовах. З іншого боку, витрати у збереженні і розвитку наукових досліджень зростають, після самих інновацій можуть служити ключем до відновлення економіки. Актуальним стає також питання інтеграції міжнародного досвіду в українську практику управління інтелектуальною власністю. Вивчення успішних моделей та стратегій, які застосовуються в інших країнах, може допомогти Україні вдосконалити свої механізми захисту та управління інтелектуальною власністю. Це включає адаптацію передових технологій, методів оцінки та моніторингу прав інтелектуальної власності, а також впровадження ефективних механізмів співпраці між державними органами, бізнесом і науковими установами для створення сприятливого інноваційного середовища.

Чинне законодавство України, яке регулює ринок інтелектуальної власності, базується на комплексному підході, що охоплює різні аспекти охорони та захисту прав інтелектуальної власності. Це включає законодавчі акти, які регламентують авторське право, патенти, торговельні марки та інші об'єкти інтелектуальної власності. Крім того, законодавство має на меті створення сприятливих умов для інноваційного розвитку, стимулювання наукових досліджень та підтримку підприємництва. Важливими є також

механізми захисту прав інтелектуальної власності, які забезпечують ефективність їх реалізації та захисту.

У 2022 році діяльність Національного органу інтелектуальної власності показала значне скорочення кількості заявок на винаходи. Основною причиною цього є військові дії в Україні, які вплинули на стабільність і безпеку ведення бізнесу. Зниження активності в подачі заявок на винаходи може свідчити про зниження інноваційної активності та фінансових ресурсів, доступних для розвитку нових технологій та ідей у таких складних умовах [2].

Оскільки Україна прагне до співпраці з іншими країнами та вступу до Європейського Союзу, необхідно створити ефективні умови для функціонування ринку інтелектуальної власності на національному рівні [3]. Проте наразі існує ряд невирішених питань, які потребують більшої уваги та вирішення. Особливо важливою є підтримка малого та середнього бізнесу у сфері інтелектуальної власності, як у матеріальному (гранти, знижки, пільги), так і в нормативно-правовому та консультаційному аспектах.

Список використаних джерел

1. Чуницька І., Бондарук О. Сучасний стан ринку інтелектуальної власності в Україні / І. Чуницька, О. Бондарук. Економіка та суспільство, 2023. №52. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-55>

2. Кренда О.Ю. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану / О.Ю. Кренда. Аналітично-порівняльне правознавство. Електронне наукове видання. С. 104–108.

3. David J. Teece, Sarah LK Dyer, Richard LC Stinson Intellectual Property Rights: A Critical Perspective on Global Governance/ David J. Teece, Sarah LK Dyer, Richard LC. Міжнародний журнал управління інтелектуальною власністю, 2019.

Вплив державного регулювання на економічну конкуренцію у площині євроінтеграції

Костюк Я.Ю., здобувач третього рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Одним із головних завдань держави в економіці було і залишається створення здорового конкурентного середовища через розвиток та вдосконалення механізмів його забезпечення, в тому числі формування інституційного та правового поля регулювання конкуренції в умовах євроінтеграції.

Особливо важливим є переосмислення впливу державного регулювання на конкуренцію у площині Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (від 27.06.2014 р.) [1] та набуття статусу кандидата як першого з трьох етапів процесу вступу держави до ЄС, що було прийняте під час проведення засідання Європейської ради за

участі глав держав та урядів 27 держав-членів ЄС 23-24 червня 2022 р. у Брюсселі.

Метою державного регулювання економічної конкуренції є забезпечення створення конкурентного середовища і запровадження добросовісних засад конкуренції. Держава підтримує певний економічний порядок, захист економічної конкуренції шляхом здійснення контрольних функцій, притягнення винних у порушенні правил економічної конкуренції до відповідальності.

Система державного регулювання економічною конкуренцією в Україні включає такі основні складові:

- нормативно-правове регулювання;
- надання дозволів на економічну концентрацію та узгоджені дії;
- регулювання державної допомоги;
- контроль за станом конкурентного середовища;
- застосування до порушників санкцій.

До нормативно - правових засобів належить прийняття регуляторних актів щодо правил поведінки органів управління і суб'єктів господарювання в господарській сфері, тобто, нормативно-правове регулювання створює підґрунтя для реалізації інших складових державного регулювання та визначає «правила гри» в конкурентному середовищі. Імплементация законодавства ЄС про конкуренцію та державну допомогу є однією з умов вступу України до Європейського Союзу та запорука економічного розвитку. Це вказує на необхідність привести українське законодавство у відповідність до тих Угод, які були прийняті після 2001 року.

Другим важливим елементом системи державного регулювання економічної конкуренції є надання дозволів на економічну концентрацію та узгоджені дії. Особливе місце серед системи дозволів займають дозволи на концентрацію суб'єктів господарювання, таких як на придбання акцій (часток, паїв) – 81,4% загальної кількості; дозволи на набуття контролю в інших формах – 14%; дозволи на спільне створення суб'єкта господарювання – 3,3%.

Формування стратегії ефективної державної конкурентної політики України в контексті євроінтеграції повинне охоплювати і державну допомогу; забезпечення надійного контролю за якою та повністю завершений вичерпний реєстр державної допомоги сприятиме прозорості розвитку економіки України та ефективному витрачання державних коштів.

Не менш важливим елементом системи державного регулювання економічної конкуренції є контроль за станом ринку й дотримання її учасниками встановлених правил щодо забезпечення економічної конкуренції з метою попередження правопорушень. Щорічно органами Антимонопольного комітету України розкриваються порушення Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Ще одним елементом системи державного регулювання економічної конкуренції є застосування до порушників санкцій. Застосування санкції передбачає отримання певного результату, тобто економічного ефекту унаслідок вжиття заходів із припинення порушень законодавства про захист

економічної конкуренції. До системи санкцій, які застосовуються за порушення норм конкурентного законодавства, можна віднести: штрафні санкції; блокування активів; заборона участі у приватизації, оренді державного майна резидентами іноземної держави та особами, які прямо чи опосередковано контролюються резидентами іноземної держави або діють в їх інтересах; повна або часткова заборона вчинення правочинів щодо цінних паперів, емітентами яких є особи, до яких застосовано санкції згідно із Законом України «Про санкції» № 1644-VII [3]. Розмір економічного ефекту від діяльності органів Антимонопольного Комітету у 2023 році склав 7,9 млрд грн – це найкращий результат за всю історію оцінки за методикою ОЕСР [4].

Державне регулювання економічної конкуренції повинне відповідати вимогам процесу вступу України до ЄС. Тому сьогодні все більше проявляється необхідність у перегляді та вдосконаленні конкурентної політики що допомагатиме Україні одержати Висновок Європейської комісії щодо готовності до вступу в ЄС.

Список використаних джерел

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. / БД «Законодавство України». ВР України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

2. Закон України «Про захист економічної конкуренції». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 12, с.64.

3. Про санкції: Закон України № 1644-VII від 14.08.2014р. Відомості Верховної Ради, 2014, № 40, Ст. 2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>.

4. Річний звіт Антимонопольного комітету за 2023р. URL : <https://amcu.gov.ua/npas/pro-zvit-antymonopolnoho-komitetu-ukrainy-za-2023-rik>

Особливості соціальної політики при демографічній кризі

Костюк В.С., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Характерною особливістю сучасного світу є падіння рівня народжуваності, і цей процес відбувається навіть швидше, ніж прогнозували аналітики ООН та провідні демографи. Від прогнозів відстають показники народжуваності в країнах Латинської Америки, на Близькому Сході та в Північній Африці. Рекордно низькі офіційні цифри спостерігаються у Китаї, що перемістило країну з лідерів за кількістю населення на друге місце в світі. Майже в кожній країні світу збільшується кількість людей, які не мають дітей взагалі.

Фактори, які впливають на народжуваність досить різноманітні і охоплюють такі сфери життєдіяльності як економіка, біологія, релігія, час подій, вибір стосунків та інші. Тобто, на рішення людей не народжувати дітей

можуть впливати багато різних причин. Це можуть бути біологічні, медичні причини. А найчастіше в сучасних умовах - це вибір самих людей. І коли відбувається збіг різних факторів, які призводять до того, що людина не має дитини, яку колись хотіла, появляється «соціальне безпліддя». Серед низки причин соціального безпліддя виділяють, насамперед соціально-економічні: відсутність ресурсів для народження дитини; хто доглядатиме за дитиною; наявність грошей на няню; наявність житла; як це позначиться на роботі, кар'єрному зростанні та здоров'ї.

Але чи насправді економічний чинник є провідним, що впливає на бажання народити дитину? Адже великі проблеми з народжуваністю є у розвинених, досить багатих країнах, таких як Фінляндія, Велика Британія, Південна Корея, Японія. Британія навіть обговорювала (до слова – Україна також) ініціативу ввести податок на бездітність.

Для прикладу візьмемо Фінляндію, яка має один із найвищих показників бездітності у світі, при цьому очолює список найщасливіших країн і входить в десятку за індексом людського розвитку.

В 1990-х і на початку 2000-х Фінляндія почала вести боротьбу зі зниженням народжуваності за допомогою удосконаленої соціальної політики, направленої на підтримку дітей та сім'ї. У країні забезпечують достатню відпустку по догляду за дитиною, пропонують доступний догляд за дітьми в закладах дошкільної та шкільної освіти. В домогосподарствах чоловіки та жінки більш рівномірно розподіляють виконання домашньої роботи. Проте очікуваного результату від змін у соціальній політиці не одержали, навпаки, з 2010 року рівень народжуваності в країні знизився майже на третину. У Фінляндії найбагатші жінки мають найменший шанс залишитися без дітей не з власної волі. З іншого боку, малозабезпечені чоловіки найімовірніше залишаться без дітей, яких вони хотіли.

Люди різних соціальних груп і прошарків вважають, що народження дитини збільшує невизначеність у їхньому житті, а тому відкладають цю важливу подію на потім, коли буде досягнутий певний соціальний статус, який пов'язують, в першу чергу, з успіхами в кар'єрі. Раніше шлюб, народження дитини вважали ознакою дорослого життя. В сучасних умовах, коли навіть змінилися підходи до вікової періодизації молодості, шлюб та народження дитини розглядають скоріше як завершальну подію – те, що люди роблять, коли досягнуть усіх інших цілей.

Для України показники народжуваності вказують на те, що наше суспільство охопила демографічна криза. У 2023 році в Україні народилося понад 187 тисяч дітей - це найменший показник за час незалежності і недостатній для зростання населення.

Для порівняння, у 2012 році, до анексії Росією Криму та війни на Донбасі, було 520 тисяч народжень, у 2019 році - перед пандемією коронавірусу - 309 тисяч, у 2021 році - 278 тисяч.

Народжуваність у першому півріччі 2024 року у порівнянні з аналогічним періодом до повномасштабного вторгнення скоротилася у півтора рази: 87 655 дітей проти 132 595 у 2021 році. В цей же період в Україні померли 250 972

людини, тобто, на одного новонародженого громадянина в нашій країні припадає троє померлих. Таке співвідношення є одним з ключових показників демографічної кризи.

Найбільше новонароджених зареєстрували у столиці - 9 695 дитини, на Львівщині - 7 923 та Дніпропетровщині - 6 962. Закономірно, що у прифронтових областях народилося найменше дітей - на Херсонщині 221 дитина та на Донеччині 702 дитини. На Луганщині за пів року не зареєстрували жодного немовляти.

Через війну, соціальні та економічні негаразди, вимушену міграцію, розділення родин внаслідок війни, коли жінка перебуває за кордоном, а чоловік в Україні, або коли жінка перебуває в Україні, а її чоловік воює родинам дедалі важче ухвалити рішення про народження дитини. Тому найпоширенішою практикою серед сімей в Україні зараз є відкладання народження дитини. Який би фактор зменшення народжуваності не розглядали, висновок для України один – чим довше триватиме війна, тим більше буде демографічних втрат, які не можна відновити та компенсувати у майбутньому.

Проте це не означає, що сьогодні не треба продукувати різні ініціативи про підвищення народжуваності, а вичікувати слушного часу. Щоб покращити народжуваність, українські демографи пропонують реформувати ринок житла, будувати дитсадки і школи з урахуванням того, що через війну населення сконцентрувалося більше в центральних та західних областях, покращувати медичний сервіс, безбар'єрність, збільшувати виплати на дитину, сприяти зв'язкам з населенням, яке виїхало і спонукати їх до повернення назад.

Та вирішальним є закінчення війни, коли разом з перемогою повернеться впевненість у майбутньому.

Роль комунікативного менеджменту у формуванні громадської думки в Україні: виклики та перспективи

Бачмага Д.А., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Наук. керівник: Федоришина Л.М., д-р екон. наук, професор,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Формування громадської думки є ключовим елементом соціальної динаміки, що визначає розвиток суспільства та впливає на політичні процеси. У сучасному світі, де інформація стала основним ресурсом, а її споживання відбувається миттєво, комунікативний менеджмент виступає невід'ємною частиною цього процесу. Саме завдяки комунікативному менеджменту можливим стає систематичний вплив на громадську думку шляхом управління інформаційними потоками, використання нових медіа та адаптації комунікаційних стратегій до потреб різних аудиторій.

В Україні роль комунікативного менеджменту набула особливого значення в контексті соціальних та політичних змін останніх десятиліть. Перехід від авторитарної до демократичної моделі управління, активізація громадянського суспільства, глобалізація та доступність новітніх технологій створили новий інформаційний простір, де комунікація стала основним механізмом взаємодії між владою, бізнесом та суспільством. Нового змісту комунікативний менеджмент набув під час пандемії та повномасштабної війни – ефективні комунікації просто життєво необхідні задля всебічного інформування громадян та формування достатньо високого рівня медіаграмотності населення.

Ключовим викликом для комунікативного менеджменту в Україні є низький рівень довіри до традиційних джерел інформації та висока залежність від соціальних мереж, де інформація поширюється без належної перевірки. Це створює сприятливий ґрунт для маніпуляцій та дезінформації, які здатні значно впливати на громадську думку та дестабілізувати ситуацію в суспільстві. Тому основним завданням комунікативного менеджменту стає створення ефективної системи комунікації, яка зможе забезпечити достовірність та прозорість інформації, а також залучити громадян до активного обговорення та участі в прийнятті рішень.

Згідно з дослідженням Центру Разумкова за січень 2024 року, рівень довіри до українських політичних інститутів залишається низьким: лише 50% опитаних довіряють уряду, а Верховній Раді – лише 49%. У той же час Збройні Сили України мають підтримку 96% громадян, а волонтерські організації – 88% [1]. Це свідчить про серйозну кризу легітимності серед державних структур, що значно впливає на громадську думку. У такій ситуації роль комунікативного менеджменту стає ключовою, адже вдало побудовані комунікації сприятимуть зменшенню недовіри серед громадськості, налагодженню ефективної взаємодії між владою та суспільством. Наприклад, лише 4,7% громадян вірять у покращення економічної ситуації в країні, що вказує на необхідність комунікаційних зусиль з боку влади для інформування про реальні кроки та досягнення у цій сфері [1].

Перспективи для розвитку комунікативного менеджменту лежать у прозорій, достовірній та швидкій комунікації, особливо через соціальні мережі, які залишаються основним джерелом інформації для багатьох українців. Головне тут – правильний вибір мережі/каналу з якомога більшим охопленням аудиторії.

Згідно з науковими дослідженнями, комунікативний менеджмент забезпечує рух інформації через різні канали, створюючи складну систему комунікаційного простору. Це дозволяє організувати ефективну взаємодію між владою та громадянами, налагодити зворотний зв'язок та адаптувати управлінські рішення до реальних потреб суспільства. Крім того, застосування комунікативних стратегій дозволяє своєчасно реагувати на зміни в суспільних настроях, знижуючи ризик виникнення соціальних конфліктів та підвищуючи рівень довіри до органів влади [2].

Для побудови ефективних комунікаційних кампаній слід поєднувати використання методів соціологічного аналізу, психології масової комунікації та маркетингових стратегій. Залучення експертних оцінок та даних соціологічних опитувань дозволяє краще зрозуміти настрої аудиторії та адаптувати стратегії відповідно до їхніх очікувань. Це особливо актуально в кризових ситуаціях (як-от COVID-19, війна, розв'язана росією на території нашої країни), коли швидкість та точність комунікації можуть значно вплинути на правильне сприйняття подій суспільством.

Таким чином, можна зробити висновки, що в Україні комунікативний менеджмент відіграє ключову роль у формуванні громадської думки, особливо в умовах політичної та соціально-економічної нестабільності. Тому слід вдосконалювати системи інформаційного обміну та розвивати новітні комунікаційні технології для забезпечення ефективної взаємодії з громадськістю. Також важливою є не лише своєчасність, але й точність комунікації, яка повинна відповідати вимогам суспільства, що зумовлює необхідність постійного аналізу настроїв громадян, наприклад, через регулярні соціологічні опитування задля коригування комунікаційних стратегій на основі реальних даних. Перспективи розвитку комунікативного менеджменту вбачаємо у використанні нових технологій, посиленні зворотного зв'язку та впровадженні інноваційних інструментів, що дозволяють оперативно реагувати на потреби суспільства та формувати позитивну громадську думку.

Список використаних джерел

1. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024 р.). *Разумков центр*. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r> (дата звернення: 06.11.2024).

2. Гарматюк О. Комунікативний менеджмент – наука і мистецтво управління комунікаційними процесами. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/19801/2/XVIIINK_2013vIII_Harmatiuk_O-Komunikatyvnyi_menedzhment_9.pdf (дата звернення: 06.11.2024).

Оцінка рівня людського розвитку в Україні та його основних компонентів

Коротєєв М.А., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

На зламі тисячоліть зазнає кардинальної переоцінки парадигма глобального цивілізаційного прогресу. Домінування пріоритетів економічного зростання та нарощення обсягів виробництва змінюється усвідомленням того, що ці процеси мають бути підпорядковані досягненню реальної головної мети – розвитку людини, що має на меті забезпечення достойного життя для всіх людей, подолання бідності, зниження нерівності, розвиток і зміцнення демократії, забезпечення соціальної справедливості та політичної стабільності в суспільстві.

Інструментарієм оцінки рівня людського розвитку на глобальному рівні є інтегральний індекс людського розвитку, що розроблений ПРООН [1] і починаючи із 1990 р. регулярно обчислюється для майже усіх країн світу. Він забезпечує можливість здійснювати міжнародні порівняння трьох основних вимірів людського розвитку: довге й здорове життя (вимір – довголіття); знання (вимір – освіченість); матеріальний достаток (вимір – матеріальний рівень життя). Для кількісних характеристик вказаних вимірів людського розвитку застосовується система базових показників: очікувана тривалість життя при народженні; очікувана кількість років навчання і середня кількість років навчання; валовий національний дохід (ВНД) у доларах США на душу населення за паритетом купівельної спроможності рівня 2017 року. Ці показники є стимуляторами людського розвитку, тобто збільшення показника означає розширення можливостей людського розвитку, а зменшення – їх звуження.

Виходячи із досягнутого рівня людського розвитку країни групуються виходячи із його наступних фіксованих граничних значень: 0,800 і більше – дуже високий рівень людського розвитку; 0,700-0,799 – високий; 0,550-0,699 – середній; менше 0,550 – низький.

За значенням індексу людського розвитку, який відображає інтегральні характеристики людського потенціалу у 2022 р. Україна посіла 100-у позицію серед 193 держав і територій [1]. З одного боку, це свідчить про належність України до держав із високим рівнем людського розвитку (індекс людського розвитку – 0,734), з іншого боку – Україна з 1991 р. демонструє незначний прогрес у зазначеній сфері порівняно з іншими державами цієї групи. Незважаючи на зростання значення індексу людського розвитку протягом 1990- 2022 рр. (відповідно з 0,731 до 0,734), позиція України у світовому рейтингу поступово знижувалася із 47-го місця в 1991 році до 75-го у 2000 році, 82-го у 2010 році та 100-го у 2022 році.

Зниження впродовж аналізованого періоду позицій України у світовому рейтингу рівня людського розвитку зумовлено традиційно низьким рівнем валового національного доходу в розрахунку на душу населення відносно

більшості держав із високим рівнем людського розвитку – відповідно 11416 дол. США – проти 15484 дол. США у 2022 р. Впродовж останніх років негативний вплив на рівень людського розвитку в Україні чинять такі чинники, як повномасштабна військова агресія росії та окупація частини її території, демографічна криза, епідемічна ситуація, пов'язана з COVID-19, проблеми у сфері медицини, освіти, науки, культури, соціальної підтримки громадян.

Показник очікуваної тривалості життя при народженні в Україні у 2022 р. також залишається одним із найнижчих серед держав з високим рівнем людського розвитку (68,6 роки проти 75,2 років). Водночас перевагою України є традиційно висока освіченість громадян, що засвідчує високий потенціал людського розвитку, повноцінна реалізація якого потребує створення сприятливих умов з боку держави.

З огляду на потреби людського розвитку завданням держави повинно бути формування такого економічного та соціального порядку, який буде підґрунтям для реалізації свободи особистості та гарантією реалізації права громадян на індивідуальний розвиток, індивідуальну відповідальність і соціальну захищеність.

З цією метою створення умов для всебічного розвитку людини протягом життя, розширення можливостей реалізації потенціалу і свободи особистості, її громадянської активності заради формування згуртованої спільноти громадян, здатних до активної творчої співучасті у гармонійному, збалансованому та сталому розвитку держави в Україні розроблено Стратегію людського розвитку [2]. Основними її цілями та завданнями є: покращення медико-демографічної ситуації в Україні; розбудова освіченого, добросесного, інклюзивного та інноваційного суспільства; формування всебічно розвиненої людини, патріота України; підвищення рівня життя, активізація зайнятості та забезпечення соціальної підтримки населення; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в усіх сферах життя суспільства.

Список використаних джерел

1. UNDP. Human Development Report 2023/2024. New York. 2024. URL: <https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2023-24reporten.pdf>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року "Про Стратегію людського розвитку". Указ Президента України від 2 червня 2021 року №225/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>

СЕКЦІЯ 9. СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Поняття соціальної підтримки в системі державної соціальної політики

Яковин М.М., здобувач вищої освіти третього рівня
Уманський національний університет садівництва

Соціальна підтримка є одним із ключових елементів державної соціальної політики, яка спрямована на забезпечення соціальної справедливості, захист прав громадян та підвищення якості життя населення. Поняття соціальної підтримки набуває великого значення, особливо в умовах реформування соціальної сфери, оскільки від його розуміння та ефективної реалізації залежить стабільність та розвиток суспільства.

У наукових джерелах існують різні підходи до визначення поняття соціальної підтримки. Згідно з одним з найпоширеніших підходів, соціальна підтримка розглядається як державна діяльність, спрямована на забезпечення умов, достатніх для існування окремих соціальних груп, які перебувають у скрутних життєвих обставинах [1]. Соціальна підтримка є частиною соціального захисту населення, до її основних видів можна віднести матеріальну, психологічну, педагогічну та правову підтримку. Основною метою соціальної підтримки є забезпечення соціального захисту найуразливіших верств населення, таких як малозабезпечені сім'ї, ветерани, особи з інвалідністю, безробітні тощо. Соціальна підтримка також включає різні форми, такі як грошові виплати, соціальні послуги, субсидії, пільги тощо. Це дозволяє адаптуватися до змінних потреб різних категорій населення і підтримувати соціальну стабільність.

Соціальна підтримка в системі державної соціальної політики охоплює комплекс заходів, спрямованих на поліпшення соціального та економічного становища окремих категорій населення, забезпечення рівного доступу до основних суспільних благ і ресурсів, а також на подолання соціальної нерівності.

Держава відіграє ключову роль у реалізації соціальної підтримки через створення законодавчої бази, розробку стратегій і програм соціальної політики. Соціальна політика держави – є важливим напрямком внутрішньої політики держави, який пов'язаний із забезпеченням стабільності соціальної системи та динамічності її розвитку [2]. Одним із основних принципів соціальної політики держави є принцип адресності, тобто спрямованість допомоги на найбільш уразливі категорії населення. Ефективна соціальна підтримка передбачає комплексний підхід, що включає не лише матеріальну допомогу, але й заходи щодо соціальної інтеграції, психологічної реабілітації та професійної перепідготовки громадян. Важливим аспектом реалізації соціальної підтримки є розвиток партнерських відносин між державними інститутами та недержавними організаціями, такими як благодійні фонди,

громадські об'єднання та міжнародні організації. Це дозволяє розширити можливості соціальної підтримки та підвищити її ефективність [3].

В умовах економічної нестабільності, воєнних дій та соціальних змін, Україна стикається з численними викликами в системі соціальної підтримки. Серед основних проблем можна виділити: недостатнє фінансування програм соціальної підтримки; неефективність механізмів адресності та недостатня прозорість процедур надання соціальної допомоги; відсутність комплексного підходу до підтримки вразливих груп населення, що призводить до недостатньої інтеграції соціальних послуг. Ці виклики вимагають удосконалення системи державної політики, реформування механізмів розподілу соціальних виплат та підвищення якості надання соціальних послуг.

Отже, поняття соціальної підтримки в системі державної соціальної політики охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення соціальної справедливості та підвищення якості життя населення. Державна соціальна підтримка є важливим інструментом у забезпеченні стабільності суспільства, подоланні соціальної нерівності та сприянні соціальній інтеграції. Проте ефективність соціальної підтримки залежить від якості реалізації державної політики, адресності та рівня фінансування соціальних програм. Тому, удосконалення цих аспектів сприятиме підвищенню соціальної захищеності населення та забезпеченню сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / за заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. Київ, 2000. 260 с.
2. Медяник В.А. Поняття державної соціальної політики: адміністративно-правовий аспект. *Електронне наукове фахове видання «Юридичний науковий електронний журнал» № 3, 2020. С. 528-531. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/130.pdf*
3. Крупнік А.С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики в умовах трансформації українського суспільства: монографія. Одеса, 2002. 169 с.

Євроінтеграція України в умовах війни: виклики та можливості

Шевченко Д. А., студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету

Україна є унікальним випадком за все існування Європейського Союзу. Вперше країна набуває статус кандидата на вступ в умовах війни з найбільшою країною в світі. ЄС довгий час жив без розширення та у відносній стабільності, тому, можна сказати, що Україна допомогла «зняти рожеві окуляри» та відчутти реалії сьогодення. Наша держава не схожа на будь-яку іншу країну Європи, тому, інтеграція до ЄС може відкрити для нас як нові можливості, так і створити перепони.

Важко сказати, що ЄС готовий прийняти до себе країну, економіка якої перебуває у війні. На сьогодні Україна не відповідає жодним вимогам Маастрихтського договору. Державний бюджет існує завдяки зовнішній підтримці і, безпосередньо, завдяки коштам, які виділяє ЄС. Разом з тим, Україна має великий потенціал та досвід, який би був цікавим для Європи і для всього світу. Україна – єдина країна, яка знає як воювати з РФ і як застосовувати на практиці усе озброєння, яке надають нам західні партнери. Дані знання, на мою думку, хотіли б запозичити всі країни, а особливо ті, що межують з РФ. Після закінчення війни Україна могла б стати майданчиком для різних тренувань у військовій сфері та, звичайно, стати активним експортером озброєння різного виду.

Через те, що рішення про вступ до ЄС приймається консенсусом, процес вступу України може затягнутися. Маємо Угорщину, яка активно виступає проти входження України і погрожує своїм виходом із Союзу. Це створює певну перепону, оскільки ніхто з держав-членів ЄС не хотів би бачити у центрі Європи ще одну Білорусь. [1] Відомо, що Україна спеціалізується на агропродукції і навіть в умовах війни має активну зовнішню торгівлю. Деякі країни ЄС стурбовані саме у сфері аграрної політики, оскільки розподіл коштів між країнами там відбувався саме в залежності від обсягів сільгоспземель. Після вступу України аграрний центр ЄС зміститься і українські товари зможуть заповнити прилавки ЄС. Побоювання країн ЄС є об'єктивними, але це стало б гарним уроком для країн ЄС і можливістю зробити свою аграрну сферу конкурентоспроможнішою.

Війна в Україні може зіграти на руку іншим кандидатам на вступ, оскільки їхні проблеми здаються не такими масштабними, на фоні українських. Також потрібно зважати на те, що після закінчення війни, навіть, якщо це закінчиться нашою перемогою, все одно, побоювання щодо того, що РФ захоче реваншу, будуть цілком об'єктивними. Існування корупції може погіршити ставлення західних партнерів до нас. Угорщина має найвищий рівень корупції в ЄС, згідно зі звітом Transparency International. Україна має ще гірші позиції в цьому рейтингу. [2] Вступ до ЄС міг би допомогти подолати корупції та забезпечити більший контроль над рухом фінансів. Україна повинна буде створювати певні плани для відбудови економіки і дотримуватись їх, що дозволить забезпечити більшу прозорість.

Отже, вступ України до ЄС у довготривалій перспективі принесе лише нові можливості. Але сам процес входження є проблемним і займе достатньо часу. Приймаючи Україну ЄС отримає конкурентоздатну країну з економікою, яка здатна функціонувати навіть в умовах війни та з усіма можливостями для розвитку.

Список використаних джерел:

1. Магда Є. Війна в Україні штовхає Європу до розширення - вежа. Вежа. URL: <https://vezha.com.ua/mizhnarodna-polityka/vijna-v-ukrayini-shtovhaye-yevropu-do-rozshyrennya/>

2. Коваленко О. Угорщина визнана найбільш корумпованою країною в ЄС. Уніан. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/ugorshchina-viznana-naybilsh-korumpovano-yu-krajino-yu-v-yes-12128271.html#goog_rewarded

Мале та середнє підприємництво: напрями адаптації до умов війни

Гребініченко Д. Р., студентка

Науковий керівник - Калюжна Н. Г., д-р екон. наук, професор
Державний торговельно-економічний університет

Малі та середні підприємства (МСП) є основою економіки України, адже вони становлять 99,98% усіх суб'єктів господарювання в країні, створюють 74% всіх робочих місць та формують 64% вартості продукції [1]. Зважаючи на це, тема малих та середніх підприємств в умовах війни вимагає особливої уваги, оскільки саме цей сектор суттєво впливає на економічну стабільність країни та її міжнародну конкурентоспроможність. Війна створила нові виклики для українських підприємств, проте МСП активно шукають шляхи адаптації до нових реалій.

Одним із ключових аспектів адаптації є зміна експортних стратегій та пошук нових ринків збуту. За даними Державної служби статистики України, у 2022 році частка експорту українських МСП зросла, оскільки підприємства були змушені шукати альтернативні ринки через закриття традиційних, таких як Росія та Білорусь. Багато компаній зосередили свої зусилля на розширенні присутності на ринках ЄС, зокрема завдяки тимчасовому зняттю митних бар'єрів для українських товарів [2].

Іншим шляхом адаптації стала співпраця малих і середніх підприємств з багатонаціональними підприємствами (БНП). Завдяки такій співпраці МСП підтримує доступ до новітніх технологій, інноваційних практик та міжнародних ринків, що дозволяє підвищити їх конкурентоспроможність на глобальному рівні. БНП надає можливість українським підприємствам інтегруватися в міжнародні виробничі ланцюги, а також забезпечує доступ до нових джерел фінансування та експертизи. Спільні проекти та інвестиції від багатонаціональних підприємств сприяють впровадженню сучасних технологій і модернізації виробничих процесів, що стає особливою проблемою в умовах економічної невизначеності та війни. Більше того, партнерство з БНП дає можливість МСП використовувати свої логістичні мережі, маркетингові стратегії та глобальні зв'язки для розширення бізнесу за межами країни.

Значну роль у підтримці бізнесу зіграли державні програми, такі як "Доступні кредити 5-7-9%". Програма дозволила тисячам підприємств отримати фінансування для модернізації та підтримки діяльності в умовах економічної нестабільності. За даними Міністерства фінансів України, у 2022

році програма значно збільшила обсяг виданих кредитів, що сприяло збереженню робочих місць та адаптації бізнесу через інвестиції в нові технології та цифровізацію [3].

Державна підтримка мала велике значення, але не менш важливою стала міжнародна допомога. Програми грантової підтримки, такі як "Власна справа" та ініціатива Українського ветеранського фонду "Варто", надали фінансову підтримку тисячам підприємців. Станом на 2023 рік понад 7500 грантів на суму понад 1,8 млрд грн було видано ветеранам та членам їхніх родин. Це дозволило багатьом з них відкрити або розвинути свій бізнес.

Міжнародні організації також активно підтримували українські підприємства. Програма USAID "Конкурентоспроможна економіка України" та проєкт "EU4Business" допомагали українським підприємцям отримати фінансування для продовження бізнес-діяльності та адаптації до нових умов [3].

Цифровізація стала ще одним важливим кроком для МСП. Впровадження онлайн-платформ дозволило малим підприємствам знижувати витрати та підвищувати ефективність у складних економічних умовах. Цифрові інструменти також дали змогу багатьом підприємствам вийти на нові ринки збуту. Підприємства, які раніше не приділяли уваги цифровим технологіям, змушені були швидко їх освоїти, щоб залишатися конкурентоспроможними. IT-підприємці разом із засновником фотобанку Depositphotos Дмитром Сергієвим створили проєкт KeepGoing. Завдяки цьому власники малого бізнесу та люди творчих професій можуть розповісти про свій досвід підприємництва під час війни, подати заявку та отримати фінансову, грошову та інформаційну допомогу [4; 5].

Окрім цього, відновлення логістичних ланцюгів стало ще одним викликом для МСП. Бойові дії та блокада портів порушили традиційні маршрути постачання, що змусило підприємства шукати нові логістичні рішення через європейські порти та транспортні шляхи. За даними Українського союзу промисловців і підприємців, співпраця з європейськими логістичними компаніями дозволила багатьом підприємствам відновити експортні постачання [1].

Прикладом успішної адаптації є компанія COLLAR, відома виробництвом аксесуарів для тварин. Після повномасштабного вторгнення в Україну підприємство зазнало серйозних втрат. Коли Юрій Синиця, засновник компанії, повернувся на чернігівське виробництво, він побачив пошкоджені приміщення та знищену продукцію. Однак компанія вирішила відновити діяльність на місці. Щоб зміцнити довіру клієнтів, COLLAR демонструвала процес виробництва та брала участь у міжнародних виставках. Компанія також співпрацює з NASA, створюючи лінійку шкіряної амуніції для собак. Завдяки таким стратегіям, COLLAR продовжує успішно розвиватися на глобальному ринку, продаючи продукцію у 80 країнах світу.

Співпраця з NASA є важливим досягненням для компанії, яка розробила індивідуальні товари, що продаються на офіційному сайті агентства. Продукція COLLAR стала частиною космічної програми завдяки її

унікальному дизайну та високій якості. Крім цього, спільно з проєктом Animal ID, компанія створила мобільний застосунок, який дозволяє відстежувати домашніх тварин. Уже понад мільйон тварин зареєстровано в міжнародній базі.

Попри всі труднощі, COLLAR зберегла темпи зростання продажів, які щорічно збільшуються на 30%. Компанія показала приклад стійкості та інноваційного підходу в умовах війни [6].

Отже, під час війни українські малі та середні підприємства продемонстрували вражаючу стійкість та гнучкість. Переорієнтація на нові ринки, активне впровадження цифрових технологій, підтримка з боку держави та міжнародних партнерів стали ключовими факторами адаптації. Однак для повноцінного розвитку цього сектора необхідно вирішити низку системних проблем, серед яких пріоритетними є боротьба з корупцією, доступ до кредитних ресурсів та проведення судової й податкової реформ.

Підтримка МСП в цей складний час не лише дозволить зберегти робочі місця та економічну активність, але й забезпечить міцний фундамент для майбутнього відновлення України. Співпраця між державою, підприємцями та міжнародною спільнотою має вирішальне значення для створення ефективного бізнес-середовища, яке зможе забезпечити стабільність і зростання економіки в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. Київ: Програма розвитку ООН в Україні, 2024 рік. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>
2. Україна наростила експорт товарів до ЄС на 4,2% у 2022 році – Мінекономіки (2023). Forbes Україна. URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-narostila-eksport-tovariv-do-es-na-42-u-2022-rotsi-minekonomiki-11012023-11007>
3. Аналіз актуального стану та пропозиції щодо покращення умов для підприємництва в Україні. Career Hub. URL: <https://careerhub.in.ua/doslidzhennya-analiz-aktualnogo-stan/>
4. Сучасні цифрові рішення для малого та середнього бізнесу в Україні. URL: <https://abmcloud.com/uk/suchasni-czifrovi-rishennya-dlya-malogo-ta-serednogo-biznesu-v-ukrayini/>
5. Як працює малий та середній бізнес під час війни. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yak-praczyuye-malyj-ta-serednij-biznes-pid-chas-vijny>
6. Починали з чернігівського ринку, а тепер експортують до 80 країн світу: історія виробника аксесуарів для тварин COLLAR Company. URL: <https://mc.today/uk/pochinali-z-chernigivskogo-rinku-a-teper-eksportuyut-do-80-krayin-svitu-istoriya-virobnika-aksesuariv-dlya-tvarin-collar-company/>

Вплив воєнного конфлікту на соціально-політичну стабільність та розвиток держави

Волощенко Д.С., студентка
Київський професійно-педагогічний фаховий коледж імені Антона
Макаренка

Війна є однією з найбільших трагедій, що може випасти на долю суспільства та держави. Вона не тільки забирає життя і руйнує міста, а й має глибокі соціально-політичні та економічні наслідки. Для сучасного суспільства це стає випробуванням на стійкість, адаптивність та готовність до змін. Воєнний конфлікт спричиняє трансформації у різних сферах життя держави та змінює її подальший шлях розвитку. У цій статті розглянемо, як воєнний конфлікт впливає на соціально-політичну стабільність, економічний стан і міжнародні відносини країни.

Воєнний конфлікт спонукає суспільство до об'єднання та солідарності. Люди, які ще вчора жили звичайним життям, стають волонтерами, допомагають армії та переселенцям.[1] Активний розвиток волонтерських рухів свідчить про готовність громадян брати на себе відповідальність у скрутні часи. Важливу роль відіграє суспільна стійкість: медіа формують уявлення про події, що відбуваються, зміцнюючи довіру до влади та підтримуючи національний дух.[1] Обмін інформацією, доступ до актуальних новин та психологічна підтримка допомагають суспільству не лише адаптуватися до змін, а й ефективно реагувати на нові виклики, зберігаючи єдність та стійкість у складних умовах.

Війна значно впливає на економіку, змінюючи її структуру. Оборонна промисловість і технологічні стартапи отримують замовлення, тоді як інші галузі втрачають прибутки.[2] Змінюються пріоритети держави: головним викликом стає мобілізація ресурсів та переорієнтація бюджету на оборону і соціальну підтримку. Держава може запроваджувати податкові пільги для малого і середнього бізнесу, стимулюючи їхнє виживання. Водночас зростає роль інноваційних технологій і цифрових рішень, які допомагають бізнесу адаптуватися до нових умов та знаходити нові ринки збуту. Це сприяє розвитку внутрішнього виробництва та зменшенню залежності від імпорту.

У складних умовах зростає вимогливість громадян до влади, їхня потреба в сильному і рішучому керівництві.[2] Політичні лідери змушені реагувати на виклики швидко та чітко, адже від цього залежить легітимність влади в очах громадян. Влада має дбати не тільки про безпеку, але й про захист прав громадян, соціальну підтримку і комунікацію.

Під час війни громадяни часто об'єднуються навколо влади, підтримуючи її рішення, що сприяє консолідації політичних сил. Проте можуть виникати й протиріччя, особливо коли є критика або незадоволення діями політичних лідерів.[2] Різні політичні сили намагаються скористатися ситуацією, щоб зміцнити свої позиції або, навпаки, послабити вплив опонентів. Ця динаміка

формує нові політичні коаліції та змінює баланс влади, впливаючи на подальший політичний розвиток країни.

У час війни міжнародна підтримка стає вирішальним фактором для стабільності та розвитку країни. Політична підтримка, військова й фінансова допомога від союзників зміцнюють обороноздатність та економіку.[3] Залучення іноземних ресурсів вимагає активної дипломатії, постійних переговорів і використання міжнародних платформ для привернення уваги до проблем країни. Міжнародні санкції щодо агресора можуть стримувати конфлікт, але потребують гнучкої зовнішньої політики, щоб зменшити їх негативний вплив на національну економіку. Інтеграція у глобальні та регіональні організації, такі як ЄС чи НАТО, сприяє залученню додаткових ресурсів для підтримки безпеки та розвитку. Модернізація державних інституцій і реформування системи управління

Воєнний конфлікт змушує країну звернути особливу увагу на модернізацію державних інституцій. Органи влади мають бути готові працювати в умовах надзвичайної ситуації, що передбачає реформування адміністративних структур, підвищення їхньої оперативності та ефективності.

Воєнний конфлікт, хоч і є надзвичайно важким випробуванням, може стати стимулом для подальшого розвитку країни. Він спонукає до переосмислення соціально-політичних процесів, змушує суспільство та державу шукати нові шляхи для вирішення існуючих проблем.[3] Війна стає своєрідним каталізатором для змін, що сприяє трансформації країни в економічному, політичному та соціальному аспектах.

Таким чином, воєнний конфлікт не лише створює виклики, але й відкриває можливості для модернізації, інтеграції у міжнародну спільноту та посилення ролі громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Барановський О. І. Вплив війни на соціально-економічний розвиток держави // Економіка і держава. – 2023. – №3. – С. 45-52.
2. Іванова М. П. Політична стабільність під час воєнних конфліктів: теоретичний аспект // Соціальні дослідження. – 2023. – №5. – С. 22-30.
3. Ковальчук Л. Г. Роль громадянського суспільства в умовах війни // Вісник соціальних наук. – 2022. – №8. – С. 18-26.

Вплив воєнного стану На інноваційно - інвестиційні процеси в країні

Бондаренко В.С., здобувач вищої освіти третього ступеня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

З початком повномасштабної російської агресії українське бізнес середовище зазнало серйозних змін. Підприємцям довелося зіткнутися зокрема з перебоями з електроенергією і зв'язком, евакуацією

економічно активного населення за межі країни, зниженням купівельної спроможності населення, руйнуванням і перебудовою ланцюгів поставок, падінням рівня інвестицій практично до нуля. Ці та інші фактори мали вкрай негативний вплив на економічну ситуацію в Україні. Наслідки збройної агресії російської федерації в Україні вражають своєю масштабністю: інфраструктуру зруйновано, економіку дестабілізовано, людські життя втрачаються. І не лише Україна зазнала впливу через військові дії. Уся світова економіка, яка ще не встигла оговтатись від наслідків пандемії COVID-19, тепер потребує тривалого відновлення. Відбувся підступний напад на європейську безпеку, загальноєвропейські цінності і принципи.

Для України особливого значення набувають новації, пов'язані із захистом територіальної цілісності та безпеки громадян під час відкритої агресії зі сторони РФ.

Військові дії в Україні мають значний вплив на інноваційне середовище країни. Це обумовлено наступними факторами, зокрема:

- війна призвела до значних економічних викликів: до зниження рівня інвестицій, збільшення ризику для бізнесу та зниження внутрішнього попиту на продукцію. Ці фактори стали перешкодою для розвитку інноваційного середовища країни;

- значна кількість технічних експертів та інноваційних підприємців залишили країну під час конфлікту. Це призвело до втрати технічної експертизи та зменшення кількості інноваційних проектів;

- неспровокований конфлікт та економічні складнощі знизили доступність фінансування для інноваційних проектів в Україні. Більшість фінансових ресурсів сконцентрована у секторах, які потребують великих капіталовкладень, таких як будівництво та енергетика.

У глобальному рейтингу інновацій Україна із 49 місця, у 2021 р., перемістилась на 57 позицію, у 2022 р.

Незважаючи на ці виклики, українські інноваційні підприємства та стартапи продовжують розвиватися. Країна продовжує залучати іноземні інвестиції та розвивати інноваційні програми та інфраструктуру. Деякі інноваційні проекти були спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з війною та її наслідками, такі як проекти з відновлення та будівництва інфраструктури в зоні конфлікту.

Розвиток інноваційної бізнес-моделі підприємництва, нарощування людського капіталу за рахунок реформування наявної системи освіти, формування розумної соціальної економіки, збільшення глобальних інвестиційних ресурсів для фінансування дослідницьких та інноваційних освітніх програм є основою інноваційного розвитку будь-якої держави, що об'єднує зусилля державного та приватного секторів у досягненні своїх цілей. Їх діяльність має бути зосереджена передусім на формуванні вітчизняної інноваційної системи, запровадженні сучасних інструментів підтримки прийняття управлінських рішень, використанні технологій штучного

інтелекту. Однак все це тепер потрібно намагатись реалізувати в надскладних для держави умовах. Фінансування інновацій в Україні зменшилося під час війни з кількох причин: війна та конфлікт на сході України призвели до погіршення іміджу країни, що стало перешкодою для залучення іноземних інвестицій; війна створила невизначеність та ризик для інвесторів; призвела до зниження економічної активності та до збільшення боргового навантаження країни. Це стало перешкодою для залучення фінансування для нових проектів та ініціатив.

Незважаючи на ці виклики, Україна продовжує залучати іноземні інвестиції в національну економіку і аграрний сектор та розвивати інноваційні програми та інфраструктуру.

В сучасних умовах війни, незважаючи на постійні ракетні удари по регіонах країни, інноваційні інструменти вже активно впроваджуються в інвестиційну діяльність, що є пріоритетом розвитку практично всіх галузей національної економіки. Задля залучення іноземних інвесторів урядом України було створено спеціальну платформу Advantage Ukraine, де розміщено понад 500 інвестпроектів та можливостей у 10-ти галузях національної економіки. Даний інноваційний для української економіки проект було презентовано на відкритті Нью-Йоркської біржі у вересні 2022 року [1]. Також важливим внеском в інноваційний розвиток надважливої в умовах війни системи залучення іноземних інвестицій є створення Європейською Бізнес Асоціацією та Global Business for Ukraine інтерактивної Карти інвестиційних та бізнес-можливостей України для залучення нових інвестицій[3].

Крім того, уряд України діє активно, щоб залучити інвестиції та покращити інвестиційний клімат країни, в тому числі шляхом реформ та розвитку підприємництва.

Таким чином, економіка України в умовах війни не може характеризуватися високими темпами економічного розвитку, проте наразі необхідно здійснювати пошук сучасних способів залучення іноземних інвесторів задля економічного, інфраструктурного та системного відновлення економіки України.

Поєднання зусиль усіх суб'єктів даного складного механізму дозволить побудувати власну траєкторію для підвищення інвестиційної привабливості України в часи повоєнного відновлення.

Список використаних джерел

1. Як змінилися позиції України в міжнародних рейтингах у 2022 році. Аналітичний портал. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/01/09/infografika/svit/yak-zminylysy-pozycziyi-ukrayiny-mizhnarodnyh-rejtynhax-2022-roczy> (дата звернення: 01.11.2024).

2. Родрик Д. Нові технології не завжди приносять благо. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу : [тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 197 с. (дата звернення: 01.11.2024).

3.Інтерактивна карта інвестиційних та бізнес-можливостей України. URL: <https://investmentmap.com.ua/>.(дата звернення: 01.11.2024).

Вплив воєнного стану на бюджетну систему України

Гузар Б.С., к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Бюджетна система є однією з важливих складових фінансової системи держави. Державний бюджет є важливим інструментом стимулювання ділової активності і регулювання економіки задля досягнення соціально-економічного розвитку, передбаченого довгостроковими загально-національними цілями через політику доходів і видатків. Оборона країни, забезпечення територіальної цілісності, законодавча, виконавча та судова влада, охорона здоров'я, освіта та ін. - це ті базові функції, які держава має забезпечити для населення.

До повномасштабного вторгнення усі бюджети зверхньо називали "бюджетом проїдання", тому що основною статтею видатків завжди була соціалка. З 2022 року три найбільші категорії витрат бюджету змінились.

Тепер це оборона і з великим розривом – обслуговування боргу (майже 481 млрд грн) і соціальний захист (419 млрд грн).

В період воєнного стану в Україні значення державного і місцевих бюджетів значно зросло не лише в розрізі забезпечення повноцінного розвитку держави, але також для гарантування фінансової безпеки нашої держави загалом. Нині перед державою постали завдання із забезпечення ефективного функціонування бюджетної системи, переорієнтації раніше поставлених державою цілей, перерозподілу обмежених бюджетних коштів, забезпечення соціальних виплат громадянам, збільшення видатків на оборону держави, перегляду джерел наповнення бюджету та залучення міжнародної фінансової допомоги. Від злагодженості та швидкої координації ланок бюджетної системи залежить підтримання фінансової стійкості держави та недопущення виникнення макроекономічних дисбалансів.

Глобальні зміни, спричинені повномасштабним вторгненням держави-агресора, вразили економіку України та змусили її змінювати бюджетну систему. В умовах воєнного стану надзвичайно важливо забезпечити належне виконання державного та місцевих бюджетів, так як в сучасних умовах бюджет втрачає свою значущість на користь швидких процедур і меншої кількості залучених до рішення сторін.

Прийняті Державні бюджети України на 2023-2024 рр та проект бюджету на 2025 р. охарактеризовані як бюджети спрямовані на досягнення перемоги, а їхніми головними пріоритетами є оборона та безпека країни. Фінансування армії - ключовий пріоритет уряду, тому загальний ресурс на безпеку та оборону було суттєво збільшено та передбачено на 2023 рік у сумі

1,2 трлн. грн, або 18,2% ВВП, а на 2024 рік - 1,7 трлн. грн.

Бюджет 2025 року - це бюджет війни. Проект бюджету на 2025 рік - історичний рекорд по оборонних видатках. На безпеку і оборону планується спрямувати 2,2 трлн грн, що перевищить майбутні фактичні видатки 2024 року, на 500 млрд грн. Але більше половини цих коштів – 55% або 1,2 трлн грн – підуть на грошове забезпечення військовослужбовців усіх сил і родів військ. 737 млрд грн буде спрямовано на закупівлю озброєння і військової техніки, зокрема майже 47 млрд – на закупівлю дронів.

Витрати на обслуговування державного боргу в наступному році зростуть на майже 108 млрд грн порівняно з цим роком. На жаль, це наша нова реальність – ми живемо в борг і цей борг зростає швидше, ніж ми можемо собі уявити.

В 2025 році для покриття невійськових видатків держава будем позичити ще майже 37 млрд доларів за кордоном і 579 млрд грн - на внутрішньому ринку.

В цих умовах потрібно бути свідомими того факту, що видатки в 2025 збільшаться всього на 5,4%, тому що не з'явилося якихось радикально нових джерел надходжень у державному бюджеті.

Можливо в наступні роки Україна отримає доступ до 50 млрд доларів від заморожених російських активів, але після повторних гучних заяв механізм, строки і умови надання цих грошей досі не формалізовані. Формуючи бюджет в такій ситуації, уряд прийняв кілька досить радикальних кроків. Вочевидь, найбільший тягар балансування бюджету взяла на себе соціальна сфера (це логічно, медицина і освіта мають в два рази менші бюджети – там складно щось результативно оптимізувати, а інші невійськові видатки є статистично незначущими в масштабах наших проблем).

Безпрецедентного скорочення за останні роки зазнали видатки державного бюджету на Пенсійний фонд (мінус 34 млрд грн). Ні для кого не секрет, що пенсії насправді платяться не з державного бюджету, а з ЄСВ, який надходить в ПФ. Бюджет в свою чергу, як правило, покриває дефіцит Пенсійного фонду, а також так звані спеціальні пенсії (людям, які працювали на державу, військовослужбовцям тощо). Цього року Пенсійний фонд вперше за понад 20 років може стати бездефіцитним (завдяки великим обсягам ЄСВ, який держава сплачує за військовослужбовців). Крім того, держава пропонує включити військових пенсіонерів до солідарної системи (тобто платити їм пенсію не з бюджету, а з надходжень ПФ). Ще одним відчутним джерелом скорочення видатків стала бюджетна програма підтримки українців, які потрапили в складні життєві обставини. Уряд скоротив цю програму на майже 8 млрд грн.

Окрім фінансування наряду безпеки та оборони, також урядом закладено фінансування інших пріоритетних видатків: соціальний захист та забезпечення, охорона здоров'я та освіта. І це при умові того, що у 2023- 2025 роках Державні бюджети мають вищий рівень дефіциту. Дефіцит планується профінансувати за рахунок збільшення зовнішніх запозичень та міжнародної фінансової допомоги.

Отже, бюджети 2023 - 2025 рр. розглядаються як основний фінансовий ресурс країни, яка воює за свою незалежність. В умовах обмеженості фінансових ресурсів на уряд країни покладається важливе рішення - визначення оптимального пропорційного співвідношення видатків бюджету з урахуванням економіко-політичного та соціально- культурного становища країни в певний період. В умовах воєнного стану, орієнтири витрачання коштів держави суттєво змінилися на перший план вийшло фінансування сфери національної безпеки і оборони. Дуже важливою у таких умовах є підтримка економіки населенням та підприємствами країни, які продовжують працювати, не вийшли з ринку і надалі стимулюють економічну активність з метою збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Список використаних джерел

1.Буй Т. Г., Прімерова О. К. Бюджетна система України: вплив війни та виклики повоєнної відбудови. Наукові записки НаУКМА. Серія. Економічні науки. 2023. № 8(1). С. 17–24.

2.Національна безпека та оборона - головний пріоритет державного бюджету на 2023 рік URL:<https://www.rada.gov.ua/news/razom/229977.html>

3.Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03 листопада 2022 року № 2710-IX.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>

4. Проект Закону про Державний бюджет України на 2025 рік.
URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-derzhavniy-byudzhnet-ukraini-na-2025-rik>

Удосконалення державного фінансового контролю в умовах війни та повоєнний період

Закамарко В.В., здобувач вищої освіти
третього ступеня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Збройна агресія РФ відносно незалежної України, а також економічні, культурні, спортивні санкції провідних країн світу та міжнародних організацій щодо країни-агресора з великою ймовірністю спровокують рецесію світової економіки.

Процес прискореного відновлення та подальшого соціально - економічного зростання економік країн, які поряд з Україною потерпають від економічних наслідків супротиву крані-агресору, має враховувати необхідність надання фінансової допомоги Україні.

Одним з найбільших фінансових донорів є США, адже окрім раніш наданої фінансової допомоги також було підписано Закон про додаткові

асигнування для України, яким передбачене виділення майже 40 млрд доларів екстреної допомоги українському народу та глобальній демократії.

Продовжують надавати допомогу й інші країни світу. Україна отримала від Японії 100 мільйонів доларів пільгового кредиту. Також Україна отримала від Міжнародного банку реконструкції та розвитку черговий кредитний транш на 79,5 млн євро. Кошти були надані Нідерландами у рамках угоди про позику на політику розвитку у сфері економічного відновлення.

На даний час надається фінансова допомога країнами світу переважна більшість якої призначена та буде використана для посилення обороноздатності України, а також для зміцнення фінансової системи України, забезпечення подальшого належного фінансування соціально-гуманітарних напрямків.

Беручи до уваги достатньо потужну фінансову підтримку, набуває актуальності питання ефективності системи державного фінансового контролю України (надалі - ДФК), адже саме від неї буде залежати її пролонгація.

Тому в період війни та повоєнний період ефективність системи ДФК є та залишається однією з головних проблем.

Дана проблематика знайшла відображення у публікаціях науковців .

Вони відмічають, що науковий пошук має бути акцентовано на низці ендогенних факторів, що обумовлюють недостатню ефективність системи ДФК. Серед таких факторів суттєве значення має невизначеність методологічних принципів ДФК.

Розглядаючи заходи з удосконалення ДФК, переважна більшість дослідників звертає увагу на певну невизначеність принципів, як таких, що формують систему ДФК, так і принципів організації діяльності її суб'єктів, а також принципів проведення окремих заходів контролю. Означена ситуація негативно впливає не лише на зміст нормативно-правових актів, що визначають засади проведення державного фінансового контролю, а також регламентують функціонал його головних суб'єктів. Вона також провокує низький рівень ефективності як системи ДФК, так і окремих її суб'єктів, у т.ч. окремих заходів контролю.

Ситуацію, за якої принципи контролю в Законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [1], Положенні про Державну аудиторську службу України [2] відсутні, а в Законі України «Про рахункову палату» [3] мають загально декларативний характер, слід вважати недоліком, адже методологічний принцип контролю - це складова системи регулятивів, правило, що виступає в якості засобу подальшого пізнання та регулює й орієнтує процес контролю на досягнення його мети. Їх невизначеність або беззмістовна декларація може обумовлювати появу відхилень в діяльності органів ДФК та, як наслідок, спричиняти викривлення інформації про реальний стан дотримання фінансово - бюджетної дисципліни.

Відповідне суттєве покращення якості, а отже створення необхідних умов для досягнення належного рівня ефективності органів ДФК може відбутися

завдяки дотриманню відповідних принципів: незалежності суб'єкта контролю, розподілу контрольних повноважень, достовірності результатів контролю, об'єктивності, зворотного зв'язку, який полягає у обов'язковості доведення будь-якої інформації, що має відношення до об'єкту контролю, до суб'єкта, що ініціював захід контролю, повноти охоплення господарської системи контролем, який досягається завдяки суцільному моніторингу (аудиту) або репрезентативній перевірці всієї системи, або її елементів, синергізму системи контролю, що передбачає можливість підвищення ефективності діяльності суб'єктів контролю завдяки їх злагодженій взаємодії, перманентності трансформування системи контролю з метою адаптації до економічного середовища та системи державного управління, відповідальності, який передбачає відповідальність суб'єктів контролю за конкретні контрольні дії та результат (для суб'єктів державного контролю за шкоду, заподіяну господарській системі внаслідок порушення вимог законодавства), гласності, дотримання якого забезпечує доступність широкої громадськості до інформації про результати заходів контролю, а в окремих випадках і до поточної інформації заходів контролю, своєчасності контрольних дій, дотримання якого відповідає запитам оперативного управління об'єктом контролю, оперативності контрольних дій, сутність якого полягає у своєчасному та швидкому плануванні та проведенні заходу контролю, правомірності, який полягає у наявності підстав для здійснення заходу контролю, а також обов'язковому виконанні контрольних дій суб'єктами контролю у межах регламентованих повноважень, прозорості здійснення контрольних дій суб'єкта, який проводить контроль з метою недопущення зайвих витрат трудових та фінансових ресурсів, раптовості контрольного процесу для осіб, які формують поточні параметри об'єкту контролю, дотримання якого забезпечуватиме одержання невикривленої інформації про поточне фактичне функціонування об'єкту контролю, превентивності, який передбачає активну участь суб'єктів контролю у розробці норм господарювання з метою запобігання порушень у функціонуванні суб'єктів господарювання, а також розробки заходів щодо повного і своєчасного усунення виявлених порушень.

Визначені напрями та шляхи удосконалення принципів ДФК сприятимуть його покращенню. Результати проведення контролю підвищать рівень довіри держав, що фінансуватимуть у той або інший спосіб відновлення національної економіки. Це також позитивно впливатиме на оцінку діяльності ДФК громадянським суспільством, адже якість контролю та ефективність використання публічних фінансів також зростатиме.

Список використаних джерел

1. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні (Закон України). № 2939-ХІІ. (1993). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/150113__587468.

2. Положення про Державну аудиторську службу України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/KP160043>

Сучасні аспекти фінансової стійкості суб'єктів агробізнесу України в умовах воєнного стану

Кисільов І.І., здобувач вищої освіти третього ступеня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Ключовим фактором забезпечення продовольством громадян держави і важливим елементом, який формує національну й економічну безпеку країни є аграрний сектор.

Особливістю аграрного сектору є його залежність від природно-територіальних умов. Наявність в Україні значного відсотка від світових чорноземів обумовлює важливість реалізації сільськогосподарського потенціалу вітчизняного агросектору на глобальному світовому ринку. Останнє десятиріччя сільське господарство України розвивалось високими темпами, посівши вагоме місце у світовому виробництві зерна, олії, фуражних кормів. Проте недостатньо уваги приділялось розвитку сектору переробки продукції сільськогосподарського виробництва з високою доданою вартістю, формування кластера повної переробки сільгосппродукції, від сировини – до готового продукту.

Разом з цим, воєнні дії, які відбуваються в Україні внаслідок широкомасштабної агресії Російської Федерації 24 лютого 2022 р., призвели до погіршення продовольчої безпеки в Україні, яке спричинене, зокрема, порушеними логістичними ланцюгами, зруйнованими інфраструктурою, господарствами та виробництвами, зменшенням кількості виробленого продовольства на працюючих підприємствах. На червень 2023 р. сума прямих збитків, завданих агропромислому комплексу України, складає 8,7 млрд дол. США (втрати, пов'язані зі знищенням та пошкодженням сільськогосподарської техніки, складають понад 4,7 млрд дол. США; втрати через знищення та крадіжки виробленої продукції оцінюються в 1,9 млрд дол. США). Непрямі втрати агропромислового комплексу оцінюються в 40,3 млрд дол. США [2]. За оцінками ФАО, через війну сільські домогосподарства в Україні зазнали близько 2,25 млрд дол. США збитків. З них близько 1,26 млрд дол. США збитків завдано в галузі рослинництва та 0,98 млрд. дол. США – тваринництва. В Україні 25 % сільськогосподарських домогосподарств зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції через війну, у прифронтових областях – 38 % [2]. 84 % аграрних підприємств, що перебувають у тимчасовій окупації, призупинили свою господарську та виробничу діяльність. Станом на жовтень 2023 р. 38 % агропідприємств не працюють, а 45 % відновили свою діяльність менше, ніж на половину . Кількість діючих підприємств у галузі сільського, лісового та рибного

господарства у 2022 р. зменшилася майже на третину (-31,4 %) з 51,8 тис. до 35,6 тис. Кількість підприємств, які займалися рослинництвом – вирощуванням однорічних і дворічних культур – зменшилася з 40,6 тис. до 28,0 тис. (-31,2 %), вирощуванням багаторічних культур – з 1,6 тис. до 1,1 тис. (-31,1 %), тваринництвом – з 3,7 тис. до 2,6 тис. (-28,9 %). Загалом кількість середніх підприємств у галузі зменшилася на 19,5 %, великих (понад 250 працівників та річний дохід, еквівалентний 50 млн євро) – на 20,4 %, малих (до 50 працівників та дохід до 10 млн євро) – на 31,8 %, мікропідприємств (до 10 працівників та дохід до 2 млн євро) – на 34,5 %³⁴. У важких умовах війни українські аграрії продовжують працювати на забезпечення потреб населення у продуктах харчування. Збільшується виробництво зернових та зернобобових культур. За даними Мінагрополітики, станом на 15.12.2023 р., аграрії намолотили 78,3 млн т, зокрема зернових та зернобобових культур намолочено 57,6 млн т, олійних культур – 20,7 млн т, зібрали 11,8 млн т цукрових буряків.

В умовах військової агресії проти України постало питання необхідності безперервного забезпечення громадян України продуктами харчування, подолання загрози голоду в багатьох країнах Азії й Африки, відновлення експорту аграрної сировини і продовольства на світовий ринок.

Основними викликами та обмеженнями для аграрного сектора України в умовах повномасштабної війни, які вплинули на фінансову стійкість суб'єктів аграрного бізнесу є такі:

- дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності сільськогосподарських виробників, зокрема через зростання собівартості виробництва. Збільшення витрат відбулося в основному за рахунок зростання майже вдвічі вартості пального та комплексу захисту рослин. Водночас, відбулося зниження реалізаційних цін. Зокрема, на кінець 2022 р., порівняно з його початком, зниження цін на внутрішньому ринку склало: на пшеницю – з 8100 грн до 5100 грн (37 %), на соняшник – з 18500 грн до 12000 грн (35 %). Рівень рентабельності всієї діяльності у 2022 р. становив 14,1 % (у 2021 р. – 37,8 %).

- спрощення процесів сільськогосподарського виробництва, зменшення внесення добрив та засобів захисту рослин, що знижує врожайність сільськогосподарських культур та погіршує якісний склад земель.

- посилення кризових явищ у тваринництві, зокрема в м'ясо-молочній галузі. На січень 2024 р. поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств в Україні оцінювали у 2233,60 тис. голів, що на 3,3 % менше від показника на січень 2023 року.

- дефіцит трудових ресурсів у сільськогосподарському виробництві. Унаслідок бойових дій частина працівників сільгоспідприємств та фермерів була вимушена не тільки припинити економічну діяльність в аграрному секторі, а й покинути власні домівки. За даними ФАО, понад 150 000 фермерів безпосередньо постраждали від війни та були змушені мігрувати.

- руйнування інфраструктури виробництва, перероблення та зберігання сільськогосподарської продукції та харчових продуктів. Ворог цілеспрямовано знищує зернохосовища, продовольчі склади, логістичну інфраструктуру, а також ускладнює експортні постачання українського збіжжя, що знижує доходи агровиробників. Через бойові дії та мінування території у 2022 р. сільгоспвиробники не могли використовувати до 30 % полів для посіву (що сягало 5 млн га); у 2023 р. 25 % площ були непридатними для використання.

Незважаючи на всі виклики та обмеження аграрний сектор в умовах повномасштабної війни демонструє належну фінансову стійкість та спроможність виробляти сільськогосподарську сировину та постачати харчові продукти на внутрішній та зовнішні ринки.

Проте ключові напрями забезпечення функціонування аграрного сектора та його фінансової стійкості в умовах повномасштабної війни мають бути спрямовані на збереження ефективності ланцюга «виробництво – перероблення – зберігання – постачання населенню харчових продуктів».

В умовах повоєнного відновлення необхідно забезпечити диверсифікацію розвитку аграрного виробництва на основі підвищення капіталізації та інвестиційної привабливості агропідприємств, формування ринкових інститутів, що передбачатиме підвищення ефективності використовуваних у сільському господарстві ресурсів, зміцнення продовольчої безпеки держави, розвиток багатокладності, нарощування експорту товарів з більшою доданою вартістю. Все це вимагає формування нової повоєнної моделі розвитку аграрного сектора зі збалансуванням його економічних та екологічних компонентів, що відповідатиме цілям сталого розвитку.

Список використаних джерел

1.Рекомендації Комітетських слухань на тему : «Забезпечення функціонування АПК у 2023 році та особливості проведення весняно-польових робіт в умовах воєнного стану». Схвалено рішенням Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики від 10.04.2023 р. Протокол № 121. URL: <https://komagropolit.rada.gov.ua/documents/sluhannja/74841.html>

2.Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Березень 2023 р. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf

3.Відбудова для розвитку : зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнародна колективна монографія. Київ, 2023. 571 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf>.

Організація державного фінансового контролю в умовах воєнного стану

Кісіленко О.В. , здобувач вищої освіти другого магістерського рівня
Уманський національний університет садівництва

Сьогодні наслідком повномасштабної військової агресії Росії на території України стало загострення соціально-економічної кризи, яка спровокувала суттєвий дефіцит фінансових ресурсів і породила значні порушення фінансово-бюджетної дисципліни, що потребує внесення важливих змін у фінансову політику держави. І як наслідок цього, необхідно було швидке прийняття владою рішень для зміни існуючої системи державний фінансовий контроль (далі - ДФК) на таку, яка б відповідала реаліям сьогодення. Було прийнято ряд законопроектів, зокрема зміни до Закону України «Про запобігання корупції».

Актуальність цього дослідження полягає в тому, що відбувається постійна модифікація заходів державного фінансового контролю, тому необхідно своєчасно та регулярно ознайомлюватися з новими нормами діяльності державного фінансового контролю.

Сьогодні (ДФК) перебуває на рубежі перебудови за вимогами європейського суспільства, саме це говорить про те, що ДФК це важлива функція управління національною економікою України. В сучасних умовах було помічено необхідність у пристосуванні ДФК до міжнародних стандартів з метою нарощування прозорості, підзвітності та результативності роботи органів державної влади. ДФК є одним із основних напрямів управління фінансами. Якщо державний фінансовий контроль організовано ефективно то державі забезпечений економічний розвиток. Від ефективності державного фінансового контролю багато в чому залежить добробут народу, задля чого одна з найважливіших функцій державного управління має бути спрямована на виявлення відхилень від прийнятих стандартів законності, доцільності і ефективності управління фінансовими ресурсами та державною власністю, а також на своєчасне вжиття необхідних коригувань і запобіжних заходів.

Закон України «Про запобігання корупції» стосується заходів фінансового контролю в умовах воєнного стану, а саме: декларування, повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента та безпосередньо проведення перевірок.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану» від 7 травня 2022 р. № 561, якою встановлено, що Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування виконують свої повноваження з урахуванням таких особливостей: здійснюють заходи державного фінансового контролю з урахуванням воєнного стану; до тривалості заходів державного фінансового контролю (інспектування, державного фінансового аудиту, перевірки закупівель) та інших строків, визначених порядками

проведення цих заходів, не включають строк, упродовж якого такий захід (організація проведення, оформлення, реалізація) не здійснювався у зв'язку з обставинами, обумовленими воєнним станом; надання документів під час заходів державного фінансового контролю, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу контролю, реалізація матеріалів за його результатами здійснюють в паперовій та/або електронній формі.

На даний час важливим є підвищення якості управління публічними ресурсами з дотриманням принципів економічності, ефективності, результативності та прозорості органами державного управління та місцевого самоврядування; подальший розвиток методологічного забезпечення системи державного фінансового контролю шляхом гармонізації з міжнародними стандартами та найкращою практикою Європейського Союзу щодо аудиту в сфері державних фінансів; модернізація та підвищення ефективності і результативності діяльності органів державного фінансового контролю, впровадження результатів аудитів та отримання економічного ефекту; покращенню якості державного фінансового контролю через підвищення рівня кваліфікації державних аудиторів; координація при реалізації органом державного фінансового контролю функцій аудиту; запровадження звітування головних розпорядників бюджетних коштів у парламенті про стан використання бюджетних видатків; підвищення відповідальності керівників органів державної управління та підприємств державного сектора економіки за ефективність та результативність використання державних фінансових ресурсів. Немає сумніву, що події в нашій країні впливають на всі сфери життя. Зміни, які зараз запроваджуються в системі державного фінансового контролю є обов'язковими та необхідними для функціонування державних установ. Адже українська економіка безпосередньо залежить від стану управління органами державної влади.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 р. № 561 «Деякі питання здійснення державного фінансового контролю» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561-2022-%D0%BF#Text>
2. Борисенко Л. М. Сучасний стан системи державного фінансового контролю. Ефективна економіка. 2020. №7.С.1-7.
3. Закон України «Про запобігання корупції» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> .

Вплив війни на ринок праці в Україні

Осіпова А.А., к.е.н., доцент

Стрілець Р.О., здобувач третього рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Трансформаційні процеси, що переживає ринок праці України після початку повномасштабного вторгнення РФ, мають значний вплив на економічну структуру країни. Гостра потреба в адаптації до нових умов, мобілізація, масова міграція та дестабілізація економіки змінили як попит, так і пропозицію робочої сили, створивши нові виклики і можливості для економічного зростання. Водночас ці зміни спонукають до впровадження інновацій у сфері зайнятості та відповідної державної політики.

Війна значно вплинула на ринок праці в Україні, що підтверджують дані платформ з працевлаштування. І нині ринок праці продовжують формувати такі виклики, як міграція, мобілізація та інші структурні зміни. За даними Державної служби зайнятості, кількість вакансій на початку 2024 року зросла до 83286, тоді як число безробітних скоротилося до 149 79 осіб. Це свідчить про поступове повернення ринку до стану відносної рівноваги після шокових наслідків воєнних дій [1].

Проте відновлення зайнятості проходить нерівномірно в різних регіонах України. Західні області, які прийняли багато внутрішньо переміщених осіб і бізнесів, мають більший попит на робочу силу, проте відчувають дефіцит кадрів. Так, у прифронтових і західних областях кадровий голод є результатом міграції та мобілізації, що значно вплинуло на доступність кваліфікованих працівників.

Ще однією важливою тенденцією є зростання середнього рівня заробітної плати. Згідно з даними Work.ua, середня заробітна плата в Україні зросла на 23%, досягнувши 18500 грн на кінець 2023 року. Особливо помітне зростання спостерігається в таких секторах, як інформаційні технології, медицина та виробництво, де конкуренція за кваліфікованих фахівців підштовхує роботодавців до підвищення компенсацій [2].

Війна спричинила також зміни в структурі зайнятості. Підприємства у сферах оборони, логістики та будівництва активно наймають нових працівників, а от індустрії туризму та розваг зазнали значного скорочення. Очікується, що в найближчі роки попит на робочу силу буде зростати, зокрема в 2025 році прогнозується 542 тисячі вакансій, а до 2027 року – майже 670 тисяч. Це передбачає необхідність ефективної державної політики та підтримки в подальшому розвитку ринку праці [3].

Мобілізація та міграція також змінили демографічну структуру ринку праці, оскільки значна частина працездатного населення залишила Україну або перебуває у військових структурах. Це змушує компанії пропонувати більш гнучкі умови праці, включаючи віддалені формати, а також різноманітні заохочення, аби привабити та утримати персонал.

Український уряд активно реалізує заходи з підтримки зайнятості та підвищення кваліфікації. Зокрема, у 2024 році було видано понад 10 000 ваучерів для безробітних на навчання, що сприяє не лише зниженню безробіття, а й підвищенню конкурентоспроможності робочої сили. Державна підтримка у вигляді програм для малого та середнього бізнесу також сприяє створенню нових робочих місць, оскільки малі підприємства є одними з найбільших працедавців в Україні [4].

З огляду на ці тенденції, у 2025 році прогнозується подальше підвищення середньої заробітної плати до 24 300 грн, хоча з урахуванням інфляції реальне зростання буде становити близько 1%. У найближчі роки очікується, що зросте попит на фахівців у сферах ІТ, медицини, будівництва та оборони, де державні ініціативи щодо перекваліфікації та підтримки підприємництва відіграватимуть ключову роль для стабілізації ринку праці та економіки загалом [5].

Таким чином, ринок праці України поступово стабілізується, демонструючи ознаки відновлення, проте залишаючись вразливим до нових викликів. Попит на робочу силу поступово відновлюється, а зростання заробітної плати стає стимулом для повернення кваліфікованих фахівців і залучення нових кадрів. Однак відновлення відбувається нерівномірно між регіонами, зокрема у західних областях, де дефіцит кадрів стає серйозною проблемою. Підтримка з боку держави, особливо через програми навчання та розвитку малого бізнесу, відіграє важливу роль у стабілізації ринку праці.

Список використаних джерел

1. Працевлаштування під час війни в Україні: брак кадрів, підвищення зарплати та конкуренція своїх з іноземцями. URL: <http://surl.li/mdwbxy>
2. Майбутнє ринку праці: 13 ключових трендів у 2024 році. URL: <https://www.work.ua/articles/analytics/3217/>
3. Кого братимуть на роботу в Україні у наступні 4 роки: названо найбільш затребувані професії. URL: <http://surl.li/nhlbxs>
4. Основні характеристики ринку праці України у першому півріччі 2024 року. URL: <http://surl.li/oirclq>
5. Якою буде середня зарплата українців у 2025 році – прогноз Уряду. URL: <http://surl.li/jfmfbw>

Стратегії диверсифікації підприємницької діяльності в умовах воєнного стану

Левін Іван Олегович

Студент групи ПТ-23 магістр

Науковий керівник – к.е.н., доц. Мельниченко Олександр Олексійович
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Військовий конфлікт в Україні створює численні ризики для інвестицій у нові напрями бізнесу, що робить диверсифікацію надзвичайно складною і фінансово не вигідною для багатьох компаній. Збройні дії призводять до постійної загрози для безпеки підприємств, особливо в регіонах, що знаходяться неподалік зон конфлікту. Це означає, що підприємства стикаються з необхідністю зберігати кошти для захисту наявних ресурсів і не готові вкладати значні інвестиції в нові проекти, де потенційні втрати можуть виявитися занадто високими. Більше того, нестабільність ситуації обмежує доступ до інфраструктури, порушує ланцюги постачання та збільшує витрати на логістику. У таких умовах більшість компаній зосереджуються на підтримці основної діяльності, а не на освоєнні нових ринків чи продуктів, що суттєво обмежує їхні можливості для диверсифікації та знижує загальну стійкість бізнесу. Однак, поступова адаптація до умов війни та використання антикризових стратегій, таких як розширення онлайн-присутності й впровадження цифрових рішень, дозволяють деяким бізнесам працювати незалежно від фізичної локації та уникати ризиків, пов'язаних із безпекою [1, с. 234].

Відтік кваліфікованих кадрів, спричинений мобілізацією та міграцією, є однією з найбільших проблем для українських підприємств, які прагнуть диверсифікувати свою діяльність. Через війну значна частина фахівців виїхала за кордон у пошуках безпеки, а багато працівників мобілізовано до лав Збройних сил. Це призводить до гострої нестачі кадрів у ключових сферах, зокрема у високотехнологічних галузях, маркетингу, виробництві та управлінні проектами, які є важливими для успішного запуску нових бізнес-напрямів і освоєння нових ринків. У результаті підприємства втрачають працівників із необхідними знаннями та досвідом, що обмежує їхню здатність впроваджувати інновації та адаптуватися до вимог часу. Пошук нових кадрів є дорогим і тривалим процесом, адже підготовка заміни потребує значних ресурсів. Це ускладнює адаптацію компаній і гальмує процес диверсифікації. Водночас підприємства можуть частково подолати цю проблему, інвестуючи в навчання та розвиток персоналу, що залишився, а також залучаючи співробітників із безпечніших регіонів або навіть із-за кордону через віддалену роботу. Сучасні технології роблять віддалену співпрацю доступною, що дозволяє наймати фахівців незалежно від їхнього місцезнаходження, особливо у таких сферах, як ІТ, маркетинг, управління проектами та обслуговування

клієнтів. Крім того, підприємства можуть організувати програми перекваліфікації та підвищення кваліфікації, щоб наявні працівники могли виконувати нові ролі, зберігаючи важливі кадри [2, с. 125].

Зниження платоспроможності населення суттєво обмежує можливості для диверсифікації, адже в умовах кризи та війни споживачі зосереджуються на базових потребах, що зменшує попит на нові продукти. Це створює фінансовий ризик для компаній, які хочуть розширити асортимент або запровадити нові напрями, оскільки очікуваний прибуток може не досягнути бажаного рівня. Підприємства, особливо ті, що пропонують інноваційні або розширені продукти, змушені коригувати свої плани, оскільки навіть перспективні ідеї можуть не мати комерційної привабливості в умовах обмеженої купівельної спроможності. Водночас адаптація асортименту під нові умови ринку може забезпечити стабільний попит та конкурентоспроможність. Компанії можуть фокусуватися на товарах першої необхідності або продуктах з нижчим ціновим сегментом, що відповідає сучасним умовам. Крім того, активне використання онлайн-каналів та цифрових платформ дозволяє охопити більшу аудиторію з меншими інвестиціями в інфраструктуру та ефективно реагувати на зміну попиту [3, с. 26].

Ускладнення логістики та перебої в постачанні в умовах війни створюють серйозні перешкоди для реалізації диверсифікаційних стратегій українських компаній. Знищення інфраструктури, пошкодження транспортних шляхів, обмеження на перевезення та зростання вартості доставки роблять постачання ресурсів нестабільним і дорогим. Компанії, що залежать від імпортованих компонентів або мають складні ланцюги постачання, стикаються з затримками, що впливає на своєчасний запуск нових продуктів і підвищує витрати. Вирішенням цих проблем може стати партнерство з місцевими постачальниками, що скорочує витрати та зменшує залежність від міжнародних ланцюгів постачання. Також альтернативні маршрути та резервні канали доставки, такі як співпраця з декількома транспортними компаніями або створення складів у безпечних регіонах, можуть допомогти стабілізувати постачання та підтримати безперервність бізнесу [4, с. 45].

Отже, в умовах військового конфлікту та економічної нестабільності українські підприємства стикаються з численними викликами для реалізації стратегій диверсифікації. Ризики інвестицій через нестабільність, відтік кадрів, зниження купівельної спроможності та проблеми з логістикою значно обмежують можливості для розширення діяльності та освоєння нових ринків. Однак, завдяки адаптації до нових умов, впровадженню антикризових стратегій, активному використанню цифрових технологій і локалізації постачання, компанії можуть знайти можливості для стабільного розвитку навіть у цих непростих умовах.

Список використаних джерел:

1. Ансофф І. Стратегічне управління / І. Ансофф. – Київ: Знання, 2007. – С. 234-239.

2. Портер М. Конкурентна стратегія: методика аналізу галузей і
305

конкурентів / М. Портер. – Київ: Основи, 1997. – С. 125-130.

3. Жаліло Я. А. Стратегічні напрями диверсифікації українського бізнесу в умовах військових дій / Я. А. Жаліло // Стратегічний менеджмент і бізнес-планування. – 2022. – № 5. – С. 22-28.

4. Черняк В. І. Управління ланцюгами постачання в умовах кризи / В. І. Черняк // Логістика України. – 2022. – № 4. – С. 45-52.

Диверсифікація діяльності аграрних товаровиробників в умовах воєнного стану

Зайцев С.В., здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор
філософії»

Кобзар Б.В., здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор
філософії»

Уманський національний університет садівництва

Більшість вітчизняних аграрних підприємств у довоєнний період прагнули максимізувати прибутки та адаптувались до ринкової кон'юнктури мали вузький напрям спеціалізації, а подекуди і монокультуру, зосереджуючись переважно на виробництві високоліквідних та найменш капітало- та трудомістких видів продукції таких як зерно, насіння соняшнику, ріпаку, сої. Повномасштабна військова агресія росії призвела не лише до значних прямих втрат агробізнесу, але й створила загрози безпекового, економічного, екологічного характеру, які набувають затяжного характеру. Порушення логістичних зв'язків, руйнування інфраструктури, втрата збутових ланцюгів через блокаду морських портів, затримки на сухопутних кордонах призвели до труднощів із збутом експортоорієнтованої сільськогосподарської продукції. Поряд із цим відчувався дефіцит і здорожчання виробничих ресурсів, зокрема палива, засобів захисту рослин і тварин, добрив, ветпрепаратів тощо. Через атаки на об'єкти енергетичної інфраструктури та перебої з електропостачанням під загрозою опинились енергомісткі галузі аграрного сектору. Загострюється проблема кадрового забезпечення аграрних підприємств через вимушену міграцію та мобілізацію працівників. Значні обсяги сільськогосподарських угідь виведені із обробітку через окупацію територій, активні військові дії, замінування.

Це далеко не повний перелік викликів які постали перед аграріями із початком війни та вимагають пошуку механізмів адаптації до скрутних реалій сьогодення. Одним із найбільш дієвих є диверсифікація господарської діяльності аграрних товаровиробників, оскільки вона здатна забезпечити їх економічне виживання, а здійснення її на інноваційних засадах сталого розвитку має стати базисом для повоєнного відновлення національної економіки. При цьому, важливе значення має відхід вітчизняного аграрного

сектора від сировинного експортоорієнтованого характеру та його переорієнтація на поглиблення процесів промислової переробки і виробництва продукції, що має більшу додану вартість із пріоритетом на забезпечення внутрішніх продовольчих потреб. Саме це передбачено Планом відновлення України в рамках Національної програми «Розвиток секторів економіки з доданою вартістю» де визначено проекти: біоенергетична незалежність, стимулювання та розвиток переробки продукції рослинного походження, м'ясо-молочна незалежність, плодовоочева Україна та ін. [2]. Це покликано знизити залежність фінансово-економічних результатів діяльності аграріїв від несприятливих коливань ринкової кон'юнктури на окремі види сільськогосподарської продукції, сприяти зростанню їх фінансової стійкості і підвищенню рівня конкурентоспроможності та гарантувати продовольчу безпеку держави.

Також, диверсифікація створює передумови для екологізації аграрного виробництва, раціонального природокористування та формування інноваційної парадигми, що ґрунтується на принципах циркулярної економіки, яка спрямована на раціональне та ощадливе споживання обмежених ресурсів, збереження енергії, ефективне управління відходами, їх скорочення та створення замкнених циклів використання. Надзвичайно актуальним в умовах руйнування енергетичної інфраструктури є спорудження вітрових та сонячних електростанцій, біогазових установок що дозволить аграріям забезпечувати власні потреби в електроенергії та підтримувати енергетичну стійкість держави, використовуючи відновлювальні природні ресурси.

Розвиток процесів диверсифікації діяльності аграрних товаровиробників на інноваційній основі сприятиме підвищенню їх капіталізації та інвестиційної привабливості, зміцненню продовольчої безпеки держави, переорієнтації із сировинного характеру на виробництво продукції з більшою доданою вартістю, забезпеченню комфортних соціальних умов для сільських жителів, підвищенню ефективності та ощадливості споживання ресурсів, збереження та відновлення довкілля.

Список використаних джерел

1. Мамонова Н., Бородіна О., Кунс Б. Українське сільське господарство у воєнний час стійкість, реформи та ринки. URL: <https://www.tni.org/en/article/ukrainian-agriculture-in-wartime?translation=uk>
2. План Відновлення України [Електронний ресурс]. URL: <https://recovery.gov.ua>

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

Матеріали XVI Всеукраїнської наукової конференції

Відповідальний редактор – Непочатенко Олена Олександрівна

Відповідальний секретар – Улянич Юлія Василівна

Видається в авторській редакції.

Редакція не несе відповідальності за зміст матеріалів. Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

Комп'ютерне верстання Улянич Юлія Василівна